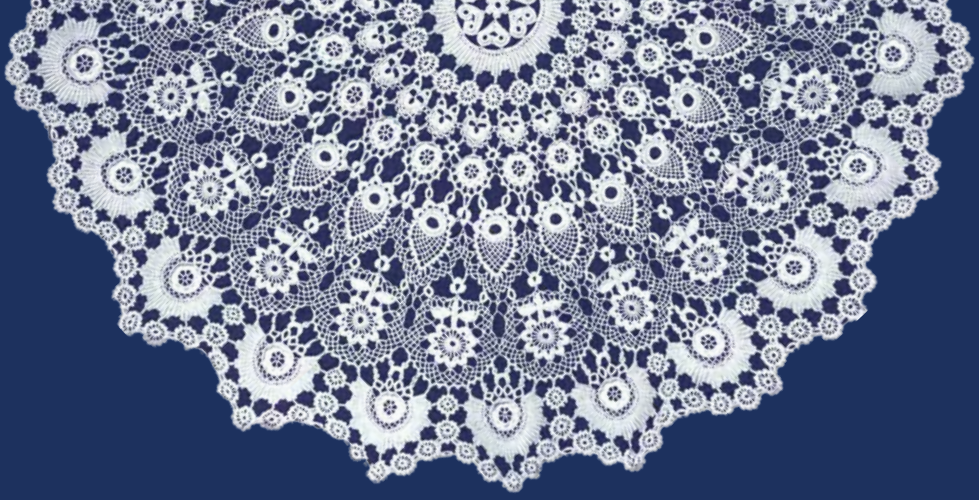

NIEMATERIALNE DZIEDZICTWO KULTUROWE

Zbiór dokumentów

Redakcja naukowa
HANNA SCHREIBER

UNIWERSYTET WARSZAWSKI

NIEMATERIALNE DZIEDZICTWO KULTUROWE

NIEMATERIALNE DZIEDZICTWO KULTUROWE

Zbiór dokumentów

Redakcja naukowa
HANNA SCHREIBER

UNIWERSYTET WARSZAWSKI

Redaktorka naukowa
Hanna Schreiber

Recenzent
Jacek Purchla

Redakcja
Hanna Schreiber, Aleksandra Zych

Korekta
Aleksandra Zych

Projekt okładki i stron tytułowych
Barbara Ćwik

Ilustracja na okładce
Adobe Stock, Koronki Koniakowskie Beskidy, autor: Jarekfoto

Skład i łamanie
Dariusz Górski

Publikacja dofinansowana ze środków Uniwersytetu Warszawskiego

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 PL (CC BY 3.0 PL)
(pełna treść wzorca dostępna pod adresem: http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/legalcode).

Hanna Schreiber ORCID 0000-0002-6586-8455, Uniwersytet Warszawski

ISBN 978-83-235-7312-8 (druk) ISBN 978-83-235-7313-5 (pdf online)

Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego
02-678 Warszawa, ul. Smyczkowa 5/7
e-mail: wuw@uw.edu.pl
księgarnia internetowa: www.wuw.pl

Wydanie 2 zaktualizowane, Warszawa 2026

Druk i oprawa
Totem.com.pl

Pamięci Pani Profesor Grażyny Michałowskiej

Spis treści

Wprowadzenie – *Hanna Schreiber* 11

Dwadzieścia lat funkcjonowania Konwencji UNESCO z 2003 r. w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (2006–2026): międzynarodowe konteksty i polskie doświadczenia – *Hanna Schreiber* 19

CZĘŚĆ I

Dokumenty międzynarodowe

Zalecenia UNESCO dotyczące ochrony kultury tradycyjnej i folkloru z dnia 15 listopada 1989 r. 57

Powszechna deklaracja UNESCO o różnorodności kulturowej z dnia 2 listopada 2001 r. 64

Deklaracja stambulska przyjęta w dniach 16–17 września 2002 r. 69

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z dnia 17 października 2003 r. 73

Dyrektywy operacyjne dotyczące wdrażania Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (znowelizowane na sesji Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji w dniach 5–7 lipca 2022 r.) . . . 90

Rozdział I. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego na poziomie międzynarodowym, współpraca i pomoc międzynarodowa 91

Rozdział II. Fundusz Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego 112

Rozdział III. Udział we wdrażaniu Konwencji 115

Rozdział IV. Podnoszenie świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego i używanie znaku Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego 120

Rozdział V. Składanie sprawozdań Komitetowi 133

Rozdział VI. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego i zrównoważony rozwój na poziomie krajowym 137

Regulamin Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (znowelizowany na sesji Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji w dniach 5–7 lipca 2022 r.) 152

Regulamin Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (znowelizowany na sesji Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego w dniach 4–9 grudnia 2017 r.) 163

Regulamin finansowy Konta Specjalnego Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (znowelizowany na sesji Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji w dniach 8–10 września 2020 r.) 177

Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (przyjęte na sesji Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego w dniach 30 listopada – 4 grudnia 2015 r.) 181

Zasady operacyjne i sposoby postępowania w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego w sytuacjach kryzysowych (przyjęte na sesji Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji w dniach 8–10 września 2020 r.) . . 184

Rama monitorowania wpływu Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (zatwierdzona na sesji Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji w dniach 4–6 czerwca 2018 r.) 190

Dokument kierunkowy dotyczący ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kontekstach miejskich (przyjęty na sesji Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego w dniach 8–12 grudnia 2025 r.) 206

Wzory dokumentów i informacje dodatkowe 221
- Wzór dokumentu ratyfikacji/przyjęcia/zatwierdzenia 221
- Dobrowolne wpłaty na Fundusz Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego 223
- Wniosek o wpisanie szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości z dnia 28 marca 2017 r. 224
- Decyzja Komitetu Międzyrządowego o wpisaniu szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości z dnia 29 listopada 2018 r. 245
- Lista posiedzeń Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (2006–2026) . . 248
- Lista posiedzeń Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (2006–2026) 249

CZĘŚĆ II

Dokumenty krajowe

Wyciąg z obowiązujących aktów prawnych odnoszących się do ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego 252

Zarządzenie nr 12 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie Zespołu do spraw niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego 257

Zarządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 września 2013 r. w sprawie Rady do spraw niematerialnego dziedzictwa kulturowego 260

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego 264

Regulamin składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego 267

Formularz wniosku o wpis na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego 276

Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego 304

Regulamin Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego 304

Formularz wniosku o wpis do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego 314

Zarządzenie nr 169/2020 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 10 lutego 2020 r. w sprawie powołania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy 323

Regulamin organizacji i działania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy 325

Hanna Schreiber

Wprowadzenie

W ręce polskich badaczek i badaczy oraz praktyków i depozytariuszy dziedzictwa kulturowego trafia pierwsza publikacja zbierająca podstawowe dokumenty prawno-polityczne poświęcone ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przyjęte w obiegu międzynarodowym oraz na gruncie polskim. Jej celem jest głębsze merytoryczne osadzenie polskich działań ochronnych, badań i dyskusji nad niematerialnym dziedzictwem kulturowym w prawnym ekosystemie Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego – w 20. rocznicę jej wejścia w życie w 2006 roku, którą obchodzimy w 2026 roku.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe (dalej: NDK) to w Polsce nadal młode pole badawcze. Choć pierwsze publikacje na ten temat ukazały się w naszym kraju blisko 20 lat temu[1], to prawdziwy rozwój tego obszaru badań nastąpił dopiero po ratyfikacji przez Polskę Konwencji w 2011 roku. Wydarzeniem przełomowym było z pewnością uruchomienie Krajowej listy NDK w 2013 roku i stopniowy odzew, jaki wywołała ona – mimo początkowych oporów i kontrowersji – w środowisku etnograficznym, zaproszonym do dyskusji, ale i pomocy w przygotowywaniu bądź konsultowaniu wniosków o wpis na tę listę[2]. Szersza refleksja nad potencjałem badawczym i animującym działania związane z Konwencją ma zatem dość krótką, bo 15-letnią historię w naszym kraju. Obfituje

---

[1] H. Jodełka [H. Schreiber], *Międzynarodowa ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, „Stosunki Międzynarodowe" 2005, nr 3–4; A. Przyborowska-Klimczak, *Międzynarodowa ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturalnego*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego" 2005, t. 3; H. Jodełka-Schreiber [H. Schreiber], *Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (tłumaczenie)*, w: *Prawna ochrona dziedzictwa kulturowego. Wokół problematyki prawnej zabytków i dzieł sztuki*, t. 3, red. W. Szafrański, K. Zalasińska, Poznań 2009; H. Schreiber, *Nowy instrument ochrony twórczości ludowej – Konwencja UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, „Twórczość Ludowa" 2010, nr 3–4.

[2] H. Schreiber, *Konwencja UNESCO z 2003 roku: między prawniczą pewnością a antropologicznymi wątpliwościami (w 10-lecie istnienia Konwencji: 2003–2013)*, w: *Kultura ludowa. Teorie, praktyki, polityki*, red. B. Fatyga, R. Michalski, Warszawa 2014, s. 375–406.

ona jednak w wiele publikacji książkowych oraz artykułów poświęconych temu zagadnieniu, a także inicjatyw konferencyjnych i warsztatowych; można wręcz mówić o swoistym boomie na dziedzictwo niematerialne w Polsce.

Prezentowany polskiemu odbiorcy wybór dokumentów jest częściowo wzorowany na zbiorze podstawowych dokumentów dotyczących ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego przyjętych pod auspicjami UNESCO[3]. Uzupełniono go jednak m.in. o pominięte we wspomnianej publikacji dokumenty międzynarodowe, które poprzedziły Konwencję z 2003 roku, czy polskie regulacje krajowe i materiały urzędowe.

Przedstawiany polskim czytelnikom zbiór mierzy się z dość specyficznym zadaniem: jego ideą jest prezentacja dokumentów prawnych słabo obecnych i nie do końca rozpoznanych w stale rosnącym środowisku badaczy i praktyków NDK w Polsce. Skupienie uwagi na rozpoznawaniu praktyk niematerialnego dziedzictwa zepchnęło bowiem refleksję nad prawno-politycznymi rozwiązaniami i instytucjami powołanymi do zarządzania NDK na drugi plan. Tymczasem to właśnie te instytucje, osadzone w określonych procedurach, regułach, zasadach, mają niebagatelny wpływ na to, jakie działania podejmowane są w tzw. terenie, jakim interpretacjom dziedzictwa niematerialnego nadaje się wiodące znaczenie, jakie wartości w jego ochronie zostają uznane za kluczowe – także na poziomie lokalnym.

Niniejsza publikacja skierowana jest zatem przede wszystkim do badaczek i badaczy oraz praktyków kultury określających swoje dyscyplinarne tożsamości jako przynależne do antropologii, etnografii, archeologii, socjologii, kulturoznawstwa, historii, historii sztuki, geografii turystycznej, muzealnictwa, archiwistyki, animacji kultury, ale także do politologów, prawników i badaczy stosunków międzynarodowych. Mam nadzieję, że spotka się także z zainteresowaniem osób pracujących w instytucjach państwowych, samorządowych i pozarządowych zajmujących się kulturą i dziedzictwem kulturowym, a praktykom i depozytariuszom dziedzictwa niematerialnego choć nieco rozjaśni zawiłości dość złożonego – i stale intensywnie zagęszczającego się w normy, reguły, zasady, wytyczne, zalecenia i rekomendacje – systemu ochrony NDK. Może posłużyć im jako praktyczny, ogólnodostępny, poręczny przewodnik po historii – i teraźniejszości – prawa ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W 2026 roku może pomóc także w refleksji nad tym, w oparciu o jakie wartości i fundamenty warto zacząć projektować ustawę o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, która objęłaby i systemowo wsparła w sposób zgodny z celami Konwencji z 2003 roku wielogłos praktyk dziedzictwa niematerialnego w naszym państwie.

[3] UNESCO, *Basic Texts of the 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. 2022 Edition*, Paris 2022.

Glokalność debaty o dziedzictwie niematerialnym – czy o dziedzictwie w ogóle – wymaga bowiem dzisiaj podjęcia wysiłku zrozumienia krajobrazów intelektualnych wytwarzanych na różnych poziomach zarządzania dziedzictwem: od lokalnego aż po międzynarodowy (stąd glokalność, a nie globalność) oraz przez różne dyscypliny i – czasami odległe od siebie – środowiska: krytyczni badacze dziedzictwa (zbyt) rzadko rozmawiają z ekonomistami kultury, etnografowie z prawnikami, a muzealnicy z politologami. Badacze i praktycy NDK muszą się jednak mierzyć z językiem prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych, by lepiej rozumieć związki instytucjonalnych, krajowych, regionalnych czy lokalnych rozwiązań z międzynarodowymi kontekstami: do tego, aby osmoza idei, rozwiązań instytucjonalnych, koncepcji zarządzania dziedzictwem miała charakter cyrkularny, a nie jednokierunkowy, niezbędne są świadome zaangażowanie aktywnych uczestników systemu ochrony dziedzictwa i ich poczucie sprawczości.

Konsekwencją przyjęcia takiej optyki jest dobór prezentowanych materiałów urzędowych powstałych albo pod egidą UNESCO, albo w ramach działań krajowych instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa niematerialnego: Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa, czy wreszcie przyjętych przez samorządy, jak na przykład samorząd miasta Warszawy. Materiały te pozostają ze sobą w dialogu – wzajemnie się do siebie odnoszą, wspierając i wzmacniając ideę ochrony NDK, która powinna pozostawać zasadą nadrzędną.

Zbiór dokumentów podzielony został na dwie części: międzynarodową i krajową. Część pierwszą otwierają dokumenty ukazujące międzynarodowe konteksty, w jakich toczyła się debata nad objęciem niematerialnego dziedzictwa ochroną: Zalecenia UNESCO dotyczące ochrony kultury tradycyjnej i folkloru z 1989 roku, Powszechna deklaracja o różnorodności kulturowej z 2001 roku i Deklaracja stambulska z 2002 roku. Rdzeń tej części stanowi tekst Konwencji z 2003 roku, towarzyszy mu jednak nie mniej istotny akt prawny, jakim są Dyrektywy operacyjne, a zatem przepisy uszczegóławiające funkcjonowanie zapisów Konwencji w praktyce, gwarantujące jej wykonalność i efektywność. To właśnie wokół kolejnych wersji Dyrektyw operacyjnych toczą się obecnie najważniejsze debaty nad jej funkcjonalnością i wiarygodnością. Zmiany w nich (czasem nieznaczne, czasem zaś o fundamentalnym charakterze) są wprowadzane w zasadzie regularnie co dwa lata przez Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji. Polski czytelnik musi mieć zatem świadomość, że chociaż podstawą prezentowanego w niniejszym zbiorze tłumaczenia Dyrektyw operacyjnych jest ich najnowsza wersja (z 2024 roku, uwzględniająca efekty trwającego ponad dwa lata procesu reformy systemu wpisywania elementów na listy UNESCO

dotyczące NDK[4]), to mamy do czynienia z tekstem „w działaniu", który zmienia się zgodnie z tym, co społeczność międzynarodowa uzna za – w danym momencie – najbardziej właściwe.

Część poświęcona dokumentom międzynarodowym zawiera także zasady funkcjonowania podstawowych organów Konwencji: Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji oraz Komitetu Międzyrządowego. Biegła znajomość ich wewnętrznych regulaminów, które określają sposób, formy i metody ich działania, pozwala międzynarodowym dyplomatom sprawnie i skutecznie przedstawiać swoje racje w dyskusjach toczonych na forum UNESCO i osiągać wyznaczone przez ich państwa cele. Do tych dokumentów dołączono także Regulamin finansowy Funduszu Ochrony NDK. Instrumentami, które z roku na rok zyskują na znaczeniu, są Zasady etyczne dotyczące ochrony NDK z 2015 roku[5] oraz Zasady operacyjne i metody ochrony NDK w sytuacjach kryzysowych z 2020 roku. Niedocenionym – nie tylko w polskim kontekście – dokumentem jest z pewnością Rama monitorowania wpływu Konwencji przyjęta w 2018 roku. Pozwala ona ocenić realny wpływ regulacji przyjętych na poziomie międzynarodowym na rozwiązania prawne, polityczne, społeczne czy instytucjonalne w zakresie ochrony NDK w Państwach-Stronach Konwencji, „odczarowując" tym samym myślenie o ochronie niematerialnego dziedzictwa jako czymś trudno mierzalnym bądź niedającym się zweryfikować.

Obok dokumentów o charakterze normatywnym, które wyznaczają prawne zobowiązania bądź formułują zalecenia konkretnego działania, Sekretariat Konwencji z 2003 roku uruchomił tzw. inicjatywy tematyczne (*thematic initiatives*). Są to działania o charakterze badawczo-praktycznym, poświęcone wybranym tematom szczegółowym związanym z ochroną NDK, które uznano za ważne dla funkcjonowania Konwencji w praktyce. Każda inicjatywa tematyczna obejmuje spotkania eksperckie, które kończą się przyjęciem dokumentu kierunkowego, pozwalającego wszystkim zainteresowanym podmiotom lepiej zrozumieć możliwości wdrażania postanowień Konwencji w określonych obszarach[6]. Oczekiwanym efektem przyjmowania dokumentów kierunkowych jest pogłębienie rozumienia celów Konwencji oraz promowanie dobrych praktyk w ochronie NDK.

---

[4] UNESCO Intangible Cultural Heritage, *Global Reflection on the Reform of Listing Mechanisms of the 2003 Convention*, https://ich.unesco.org/en/global-reflection-on-the-listing-mechanisms-01164.

[5] Zob. też H. Schreiber, *Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego – nadzieje i rzeczywistość*, w: *Własność intelektualna a dziedzictwo kulturowe*, red. M. Jankowska, P. Gwoździewicz-Matan, P. Stec, Warszawa 2020, s. 600–618.

[6] UNESCO Intangible Cultural Heritage, *Guidance Notes*, https://ich.unesco.org/en/guidance-notes-01383.

Dotychczas podjęte inicjatywy zakończyły się przyjęciem dokumentów kierunkowych w temacie ekonomicznego wymiaru dziedzictwa niematerialnego (w 2023 roku), w sprawie zmian klimatu (w 2024 roku) i w sprawie ochrony NDK w kontekstach miejskich (w 2025 roku)[7]. Tłumaczenie tego ostatniego dokumentu kierunkowego zostało uwzględnione w zaktualizowanym wydaniu niniejszego zbioru dokumentów, ze względu na szczególne zainteresowanie, jakie wzbudził, i liczne działania, które podejmowane są w tym zakresie w naszym kraju[8]. W 2026 roku oczekiwane jest rozpoczęcie prac nad nową inicjatywą tematyczną poświęconą wyzwaniom dla przekazywania i żywotności niematerialnego dziedzictwa kulturowego związanym z systemami sztucznej inteligencji.

Pewien wgląd w sformalizowany sposób działania podmiotów odpowiedzialnych za ochronę NDK na poziomie międzynarodowym dają także tłumaczenia wzoru dokumentu ratyfikacji Konwencji i zasad dokonywania dobrowolnych wpłat na rzecz Funduszu Ochrony NDK. W części tej znalazł się także formularz wniosku o wpis na Reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości. Jest on identyczny dla wszystkich krajów, polskiemu czytelnikowi przedstawiono jednak wersję wypełnioną, wykorzystując jako przykład pierwszy wniosek z Polski – o wpisanie na tę listę szopkarstwa krakowskiego. Towarzyszy mu tłumaczenie decyzji o wpisie, jaką podjął Komitet Międzyrządowy.

Część międzynarodową zamykają listy posiedzeń obu kluczowych organów Konwencji z 2003 roku: Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron oraz Komitetu Międzyrządowego. Obrazują one regularność ich prac i pokazują, że prowadzenie debaty i podejmowanie decyzji o wpisach na listy UNESCO odbywa się w różnych regionach geograficznych świata. Dowodzi to z jednej strony, że bogactwo dziedzictwa niematerialnego objawia się we wszystkich zakątkach globu, z drugiej zaś, że konieczne jest „odeuropeizowanie", „odwesternizowanie" konceptualnego myślenia o dziedzictwie.

Drugą część zbioru, gromadzącą dokumenty krajowe, otwiera wyciąg z obowiązujących polskich aktów prawnych odnoszących się do NDK. Chociaż tekst Konstytucji z 1997 roku z natury rzeczy nie mógł odwoływać się do nieistniejącego jeszcze wówczas pojęcia „niematerialnego dziedzictwa kulturowego", to jednak nie sposób go pominąć, biorąc pod uwagę, że wprowadza ideę „kultury" jako źródła tożsamości narodu oraz pojęcie dziedzictwa narodowego, którego nieodłącznymi elementami są zarówno dziedzictwo materialne, jak i niematerialne.

[7] Ibidem.

[8] Szerzej na ten temat w kolejnej części niniejszego zbioru dokumentów: *Dwadzieścia lat funkcjonowania Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego: międzynarodowe konteksty i polskie doświadczenia*.

Jedyne dwie ustawy odnoszące się wprost do pojęcia „dziedzictwa niematerialnego" to znowelizowane: Ustawa o muzeach oraz Ustawa o działach administracji rządowej. Pozostałe dwie uwzględnione w wyciągu: Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach nie odnoszą się do pojęcia NDK wprost, natomiast kluczowe definicje z tych ustaw pozwalają na interpretację włączającą chociaż częściowo niematerialne dziedzictwo w zakres ich oddziaływania.

W części tej umieszczono także pierwsze zarządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego dotyczące NDK, powołujące Zespół ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego, działający w okresie przejściowym, tuż przed ratyfikacją i w pierwszych latach po ratyfikacji Konwencji (2010–2012). Kolejne zarządzenie z 2013 roku rozwiązuje Zespół, a na jego miejsce powołuje Radę ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego, której utworzenie było efektem ekspertyz przygotowanych w latach 2011 i 2012 na zamówienie Narodowego Instytutu Dziedzictwa (dalej: NID) oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej: MKiDN)[9]. Rada przejęła w 2013 roku obowiązki 8-osobowego Zespołu i została powołana w swojej pierwszej kadencji jako 18-osobowy organ. W 2023 roku rozpoczęła swoją trzecią kadencję, a jej skład osobowy uległ w międzyczasie zmianom.

Ta część zbioru obejmuje również materiały urzędowe będące pokłosiem zamówionych ekspertyz, prowadzonych konsultacji społecznych[10] i współpracy powołanych organów, tj. Zespołu ds. NDK w NID oraz Rady powołanej przy MKiDN w czasie jej I kadencji (2013–2018): Regulamin Krajowej listy NDK oraz Regulamin Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie NDK. Część tę wieńczy zarządzenie Prezydenta m.st. Warszawy – pierwsze zarządzenie powołujące miejski zespół ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce.

Zamieszczone w niniejszym zbiorze dokumenty są aktualne według ich brzmienia z sierpnia 2026 roku. Poza tymi posiadającymi już swoje oficjalne tłumaczenie urzędowe, jak Konwencja UNESCO z 2003 roku, przetłumaczonymi pod egidą instytucji kultury, jak wniosek o wpisanie szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną UNESCO, bądź powstałymi oryginalnie

[9] H. Schreiber, K. Zalasińska, *Rekomendacje dotyczące implementacji Konwencji UNESCO z 2003 r.*, ekspertyza dla Narodowego Instytutu Dziedzictwa, 2011; A. Jankiewicz, H. Schreiber, K. Zalasińska, *Zalecenia dotyczące wdrażania Konwencji UNESCO z 2003 roku*, ekspertyza na zamówienie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, 2012.

[10] A.W. Brzezińska, H. Schreiber, K. Smyk, *Warsztaty dla ekspertów organizacji pozarządowych i instytucji kultury w sprawie Konwencji UNESCO o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku. Lublin, 25–26 października 2012 roku*, w: *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona*, red. J. Adamowski, K. Smyk, Lublin–Warszawa 2013, s. 353–367.

w języku polskim („Dokumenty krajowe") – oraz tam, gdzie nie wskazano inaczej – dokumenty te zostały przetłumaczone maszynowo, a następnie zweryfikowane i poprawione pod względem językowym i merytorycznym przez Aleksandrę Zych i Hannę Schreiber. Nie mają one oczywiście waloru tłumaczenia przysięgłego, natomiast ich weryfikacja została dokonana z najwyższą starannością, według naszej najlepszej wiedzy i z uwzględnieniem obowiązującego uzusu terminologicznego w dokumentach przygotowywanych pod auspicjami UNESCO i dotyczących ochrony NDK[11].

Oddając do rąk polskiego czytelnika ten zbiór, chciałabym podkreślić konieczność potraktowania go przede wszystkim jako punktu wyjścia do zrozumienia aktualnego ekosystemu Konwencji z 2003 roku, w 20. rocznicę jej wejścia w życie w 2006 roku, nie zaś jako ostatecznego i niezmiennego zestawu dokumentów. Zmiany w tym ekosystemie, zmierzające do bardziej systemowego objęcia ochroną dziedzictwa niematerialnego, są od lat wyczekiwane także w polskim porządku prawnym, a instytucje zaangażowane systemowo w ochronę NDK (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowy Instytut Dziedzictwa) powinny być konsultowane w zakresie aktualnego brzmienia udostępnianych przez nie materiałów urzędowych (Regulaminy Krajowej listy i Krajowego rejestru).

Przedstawiony zbiór dokumentów uwypukla rolę i znaczenie rozwiązań prawnych i proceduralnych w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także oficjalnie powoływanych na ich podstawie instytucji. Jednak prawo, procedury i instytucje nie wyczerpują przecież toczącej się debaty nad istotą ochrony NDK. Nowoczesna ochrona dziedzictwa niematerialnego to ochrona skierowana do ludzi, organizowana z nimi i dla nich. Ta wydawałoby się banalna konstatacja ma jednak dalekosiężne konsekwencje: decentralizuje myślenie o ochronie NDK, kierując uwagę na żywe i samoorganizujące się społeczności lokalne, autodefiniujące się w procesach zarządzania swoim dziedzictwem.

Nie należy lekceważyć rewolucyjności definicji konwencyjnej, która w centrum stawia wspólnoty, grupy i jednostki. Bez ich udziału ochrona dziedzictwa po prostu się nie wydarzy. Powstające instytucje na poziomie międzynarodowym, regionalnym, państwowym, lokalnym, samorządowym mają do odegrania niezwykle ważną rolę w systemie ochrony NDK, nie jest to jednak rola centralna. Subsydiarność ich działań może przybierać edukacyjny, animacyjny

[11] Przy powoływaniu się na treść tłumaczonych dokumentów międzynarodowych, których autorstwo nie jest inaczej opisane, prosimy zatem o stosowanie zapisu: *Nazwa dokumentu* (oprac. tłum. A. Zych, H. Schreiber), w: H. Schreiber (red. nauk.), *Niematerialne dziedzictwo kulturowe. Zbiór dokumentów*, Warszawa 2023.

czy ekonomicznie wspierający charakter, ale nie zastąpi żywej, społecznej, pulsującej tkanki niematerialnego dziedzictwa. Podstawowym warunkiem dobrego systemu ochrony dziedzictwa niematerialnego nie jest zatem wyłącznie wyposażenie go w choćby najdoskonalsze regulacje i najbardziej efektywne procedury. Podstawowym warunkiem dobrego systemu ochrony dziedzictwa niematerialnego jest to, by był on przede wszystkim partnerski i wiarygodny dla jego uczestników, co umożliwi zbudowanie międzyludzkiego zaufania – a co za tym idzie: partycypacyjnego nastawienia do procesów ochronnych. Przejrzystość, transparentność i wysoka jakość prawa i procedur z pewnością takiemu budowaniu pomagają. Ale bez tego najcenniejszego i najtrudniejszego do zbudowania i utrzymania niematerialnego wymiaru relacji międzyludzkich – wiarygodności instytucji i zaufania społecznego – każdy system ochrony dziedzictwa pozostanie martwy.

* * *

Niniejsza publikacja powstała dzięki wsparciu finansowemu Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, a jej zaktualizowane wydanie dzięki wsparciu Rektora Uniwersytetu Warszawskiego. Jakość językowa tego zbioru dokumentów i jego estetyczny kształt zyskały dzięki prawdziwie nieocenionej pomocy i profesjonalnemu zaangażowaniu Aleksandry Zych, jak również Martyny Chołuj, Barbary Ćwik i Dariusza Górskiego. Za życzliwą gotowość zrecenzowania pierwszego wydania niniejszej publikacji najserdeczniej dziękuję Panu Profesorowi Jackowi Purchli.

Publikację tę dedykuję pamięci Pani Profesor Grażyny Michałowskiej (1947–2022), pionierki badań nad międzynarodowymi stosunkami kulturalnymi w Polsce, problematyki roli kultury w stosunkach międzynarodowych oraz działalności UNESCO. Ta niestrudzona dydaktyczka, badaczka i mentorka była wielką przeciwniczką księgi jubileuszowej, którą chcieliśmy przygotować w celu uhonorowania Jej jubileuszu – księga ta zatem nigdy nie powstała. Pozwalam sobie żywić nadzieję, że taka forma Jej upamiętnienia – w postaci bardzo praktycznej publikacji o tak bliskiej Jej badaniom tematyce – spotkałaby się z Jej życzliwym przyjęciem.

Hanna Schreiber

Dwadzieścia lat funkcjonowania Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (2006–2026): międzynarodowe konteksty i polskie doświadczenia

Co łączy tradycyjny sposób przygotowywania ciasta i wypiekania pizzy w Neapolu, muzykę reggae z Jamajki, praktykę jogi z Indii, szopkarstwo krakowskie czy *know-how* związane z serbską śliwowicą? Wszystkie wpisane są na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO jako przejawy dziedzictwa przekazywanego z pokolenia na pokolenie, będącego elementem tożsamości różnorodnych wspólnot, grup i jednostek, w tym także wspólnot narodowych. Za tym rewolucyjnym krokiem, który zrównał wartość mauzoleum Tadż Mahal w Agrze ze świętem Durgapudźa w Kalkucie czy balet królewski Kambodży ze świątynią Angkor Wat, stoi historia prac nad Konwencją w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przyjętą w 2003 roku pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO)[1]. Nie bez powodu zwraca ona uwagę i budzi zainteresowanie wśród badaczy i praktyków dziedzictwa. Nie jest to bowiem jeden z wielu traktatów międzynarodowych poświęconych kulturze i dziedzictwu. Niewątpliwie w ciągu 20 lat swojego funkcjonowania – od chwili wejścia w życie Konwencji w 2006 roku – stał się on najważniejszym aktem prawa międzynarodowego w obszarze kultury od czasu przyjęcia na forum UNESCO Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego w 1972 roku[2].

[1] http://www.unesco.org. Szerzej na temat działalności Organizacji zob. G. Michałowska, *UNESCO. Sukcesy, porażki, wyzwania*, Warszawa 2020. Wśród Państw-Stron Konwencji nadal jest jednak kilku tzw. znaczących nieobecnych, nie ratyfikowały jej bowiem takie kraje, jak (stan na sierpień 2026): Stany Zjednoczone, Kanada, Australia, Nowa Zelandia, Izrael czy Rosja.

[2] *The World Heritage Convention*, https://whc.unesco.org/en/convention/.

Obecnie, biorąc pod uwagę fakt, że Konwencja z 2003 roku została ratyfikowana niemal przez wszystkie państwa na świecie (185. Państwem-Stroną zostało w czerwcu 2025 roku Sierra Leone[3]), traktuje się ją jako największy triumf legislacyjny ostatnich dwóch dekad w obszarze międzynarodowego prawa ochrony dziedzictwa kulturowego[4]. Jednak droga do jej przyjęcia wcale nie była krótka ani łatwa, choć błyskawiczny proces jej uchwalenia – w ciągu dwóch lat od podjęcia decyzji o rozpoczęciu prac nad tekstem[5] (2001–2003) – mógłby sugerować coś zupełnie przeciwnego.

Część 1. Międzynarodowe konteksty

Przedkonwencyjne inicjatywy ochrony dziedzictwa niematerialnego

Idea ochrony elementów istotnych z punktu widzenia dzisiejszej definicji niematerialnego dziedzictwa kulturowego (dalej: NDK) rozwijała się od lat 60. XX wieku. Wtedy to, w ramach współpracy UNESCO z Międzynarodową Radą Muzyki, powstał program „Tradycyjna muzyka świata" (1961)[6]. Drugim istotnym przedsięwzięciem był zainicjowany w latach 80. XX wieku program „Zagrożone języki". Stworzono wówczas „Czerwoną księgę języków zagrożonych wymarciem"[7].

Kolejny program: „Żywe skarby kultury"[8], funkcjonujący w latach 1993–2003, miał na celu zachęcenie państw do wspierania i promowania osób będących ostatnimi depozytariuszami tradycyjnej wiedzy i umiejętności związanych z NDK.

Program ostatni, bezpośrednio powiązany następnie z Konwencją z 2003 roku, to „Proklamacja Arcydzieł Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości" (2001–2005)[9]. Można było do niego zgłaszać wnioski opisujące fenomeny dwo-

---

[3] UNESCO Intangible Cultural Heritage, *The Republic of Sierra Leone Joined the 2003 Convention*, https://ich.unesco.org/en/news/the-republic-of-sierra-leone-joined-the-2003-convention-13556.

[4] J. Blake, *The Impact of UNESCO's 2003 Convention on National Policy-Making: Developing a New Heritage Protection Paradigm?*, w: *The Routledge Companion to Intangible Cultural Heritage*, red. M.L. Stefano, P. Davis, Abingdon 2017, s. 69–78.

[5] Miało to miejsce na 31. sesji Konferencji Generalnej UNESCO w 2001 roku: 31 C/Resolution 30, October 2001.

[6] Muzykę tradycyjną zaczęto wówczas nagrywać i wydawać w ramach „Kolekcji tradycyjnej muzyki świata UNESCO" (*UNESCO Collection of Traditional Music of the World*), https://ich.unesco.org/en/collection-of-traditional-music-00123.

[7] Dzisiaj pod nazwą *World Atlas of Languages* (WAL), https://en.wal.unesco.org/.

[8] *Living Human Treasures*, https://ich.unesco.org/en/living-human-treasures.

[9] *Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity*, https://ich.unesco.org/en/proclamation-of-masterpieces-00103.

jakiego rodzaju: przestrzeń kulturową z zachowanymi autentycznymi tradycjami (np. targi, festiwale, doroczne procesje) oraz tradycyjne i ludowe formy wyrazu (takie jak język, literatura przekazywana ustnie, muzyka, taniec, gry, mitologia, obrzędy, obyczaje i *know-how* związane z rzemiosłem).

W trzech edycjach (w latach 2001, 2003 i 2005) wybrano łącznie 90 Arcydzieł. Spośród wszystkich wspomnianych programów UNESCO ten został najściślej powiązany z Konwencją z 2003 roku. Na mocy jej art. 31 elementy proklamowane jako Arcydzieła zostały bowiem inkorporowane do Listy reprezentatywnej NDK ludzkości (ustanowionej art. 16 Konwencji). Tym samym już w chwili powstania – jeszcze przed wejściem Konwencji w życie – Lista reprezentatywna liczyła 90 wpisów.

Z perspektywy czasu można uznać, że wyżej wymienione programy UNESCO w pewien sposób „testowały" ideę i sposoby ochrony muzyki, przekazów ustnych, umiejętności rzemieślniczych i innych praktyk zaliczanych dzisiaj do fenomenów NDK. Rozwijały się one, przygotowując grunt dla działań o charakterze prawnie wiążącym. Inicjatywy w sferze stanowienia prawa chroniącego zjawiska spełniające kryteria definicyjne „niematerialnego dziedzictwa kulturowego" także pojawiły się na wiele lat przed Konwencją.

Nowa filozofia ochrony dziedzictwa w starych ramach

Idea zapewnienia międzynarodowej prawnej ochrony niematerialnym aspektom kultury pojawiła się już w latach 70. XX wieku. Minister Spraw Zagranicznych i Religii Boliwii wysłał 24 kwietnia 1973 roku list do Dyrektora Generalnego UNESCO, w którym zwracał uwagę na konieczność objęcia folkloru ochroną prawną, z uwagi na jego nieuprawnioną, rabunkową eksploatację przez kraje Zachodu, zwłaszcza w dziedzinach muzyki, tańca i sztuki ludowej[10]. Dokładnie 30 lat później, kiedy w pierwszej połowie 2003 roku delegaci państw i eksperci wciąż debatowali nad właściwym brzmieniem tekstu Konwencji, okazało się, że pamięć o tym liście była nadal żywa, a jego „duch" przywoływano jako uzasadnienie konieczności przyjęcia nowego aktu prawa międzynarodowego[11]. Istotnym argumentem w tej dyskusji była także frustracja wyrażana przez reprezentantów państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów, Afryki czy Azji i Pacyfiku, związana z dominacją wpisów z Europy i Ameryki Północnej na Liście światowego dziedzictwa i wynikającą z tego zwiększoną widocznością dziedzictwa

[10] Tło polityczne tego listu oraz jego treść przedstawia Valdimar Hafstein w: tenże, *Making Intangible Heritage: El Condor Pasa and Other Stories from UNESCO*, Bloomington 2018, s. 21–24.

[11] Tamże, s. 26–27.

tzw. Zachodu[12]. Panowało poczucie, że nowy akt prawa międzynarodowego będzie w jakimś stopniu „aktem sprawiedliwości", chroniąc – i celebrując w świetle międzynarodowego zainteresowania – niematerialne aspekty dziedzictwa, które w niezachodnich regionach świata odgrywały rolę donioślejszą dla tożsamości kulturowej niż zabytki materialne[13].

Sam tekst Konwencji oczywiście o tym liście – i tej frustracji – nie wspomina. W preambule nawiązano natomiast do międzynarodowych instrumentów z dziedziny ochrony praw człowieka oraz Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 1972 roku. To sukces tej ostatniej, a w zasadzie sukces powołanej na jej podstawie Listy światowego dziedzictwa UNESCO, najbardziej rozpoznawalnego na świecie narzędzia do promowania kultury i dziedzictwa kulturowego – a tym samym także *soft power* państw[14] – sprawił, że mimo oporów i długich debat zdecydowano się na powielenie tego rozwiązania.

Na mocy Konwencji z 2003 roku ustanowiono Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości (liczącą obecnie 716 wpisów), a także dwa inne międzynarodowe mechanizmy ochronne: Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony (90 wpisów) i Rejestr dobrych praktyk w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (43 wpisy)[15]. Mimo tego istotnego podobieństwa między obiema konwencjami[16]

---

[12] Por. L. Meskell, C. Liuzza, N. Brown, *World Heritage Regionalism: UNESCO from Europe to Asia*, „International Journal of Cultural Property" 2015, t. 22, z. 4; *World Heritage on the Ground: Ethnographic Perspectives*, red. C. Brumann, D. Berliner, New York–Oxford 2016.

[13] Laurajane Smith dominację zachodniej narracji określającej, co może zostać uznane za „dziedzictwo", nazwała „usankcjonowanym dyskursem dziedzictwa" (taż, *Uses of Heritage*, London–New York 2006). O tych wątkach debaty poprzedzającej przyjęcie Konwencji z 2003 roku pisała w rozdziale, który został przełożony na język polski: L. Smith, *Dziedzictwo jako proces kulturowy* (tłum. E. Klekot), w: *Krytyczne studia nad dziedzictwem. Pojęcia, metody, teorie i perspektywy*, red. M. Stobiecka, Warszawa 2023, s. 95–101. To, czy Konwencja z 2003 roku rzeczywiście odpowiedziała na wielokrotnie – i do dzisiaj – artykułowany problem dysproporcji geograficznego rozmieszczenia wpisanych elementów dziedzictwa niematerialnego, zostało szczegółowo przeanalizowane w: H. Schreiber, *Intangible Cultural Heritage, Europe and the EU: Dangerous Liaisons?*, w: *Cultural Heritage in the European Union. A Critical Inquiry into Law and Policy*, red. A. Jakubowski, F. Fiorentini, K. Hausler, Leiden–Boston 2019, s. 324–364.

[14] H. Schreiber, *Niematerialne dziedzictwo kulturowe jako element* soft power *państw*, „e-Politikon" 2016, nr 18.

[15] Liczba wpisów przyrasta każdego roku w grudniu, gdyż wtedy odbywają się doroczne posiedzenia Komitetu Międzyrządowego, na których podejmowane są decyzje o wpisaniu nowych elementów. Prezentowane dane dotyczą stanu na sierpień 2026 (po uzupełnieniu list o wpisy w grudniu 2025).

[16] Wprowadzenie mechanizmu wpisywania elementów na listy na wzór Konwencji z 1972 roku było w trakcie prac nad tekstem Konwencji z 2003 roku – i jest do dzisiaj – przed-

myśl, która przyświecała twórcom Konwencji z 2003 roku, różni się zasadniczo od założeń Konwencji z 1972 roku[17], a odmienność filozofii ochrony stojącej za nową Konwencją jest nieustannie podkreślana. O ile bowiem Konwencja z 1972 roku skierowana jest ku docenianiu materialnych śladów przeszłości, to Konwencja z 2003 roku namawia do takiego jej odczytywania, które z przeszłości czyni jedynie punkt wyjścia umożliwiający podkreślenie ciągłości praktyk odnoszących się do depozytariuszy dziedzictwa. Filozofia Konwencji z 2003 roku obejmuje bowiem przede wszystkim teraźniejszość i przyszłość oraz zakorzenione w podtrzymywaniu praktyk odnoszących się do dziedzictwa niematerialnego wspólnoty, grupy i jednostki[18].

Zgodnie z duchem Konwencji z 2003 roku oraz z przyjętymi do niej w 2015 roku Zasadami etycznymi dziedzictwo niematerialne nie podlega wartościowaniu: nie ma lepszego ani gorszego dziedzictwa. Jego podstawowa wartość przejawia się w tym, że wywołuje u depozytariuszy poczucie przynależności do społeczności, więzi ze wspólnotą czy grupą, radość ze wspólnego praktykowania, a często też poczucie dumy i chęć działania na rzecz swojego środowiska. W związku z tym w odniesieniu do NDK nie używa się pojęć stosowanych w ocenie zabytków, wyraźnie obecnych w dyskursie i dokumentach towarzyszących Konwencji z 1972 roku: „autentyczne", „wyjątkowe", „unikatowe", „wybitne". Ważny jest międzypokoleniowy przekaz tradycji, który tworzy wewnątrzgrupowe więzi. Ponieważ przedmiotem ochrony jest specyficzne działanie człowieka (praktyki kulturowe, takie jak widowiska, zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne, wiedza, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym), a nie

---

miotem krytyki, uruchamia on bowiem, niezależnie od intencji twórców Konwencji i samego UNESCO, rywalizację między państwami „na liczbę i jakość wpisów". Ustanowione listy, a przede wszystkim Lista reprezentatywna, postrzegane są jako „przestrzeń do zawłaszczenia", miejsce „certyfikowania własności" państw nad określonymi tradycjami. Dzieje się tak mimo zaleceń formułowanych wielokrotnie przez różne organy UNESCO oraz organy Konwencji, że taki sposób myślenia i działania jest sprzeczny z ideą Konwencji i wartościami UNESCO. Na szczęście ten rywalizacyjny aspekt list stanowi wyjątek od reguły – do najbardziej znanych jego przykładów należą wpisanie tradycji wypiekania lawasza przez Armenię w 2014 roku i w 2016 roku przez Azerbejdżan, Turcję, Iran, Kirgistan i Kazachstan czy wpisanie tradycji związanych z kimchi osobno przez obie Koree (Południową w 2013 roku, Północną w 2015 roku).

[17] S. Ratajski, *Koncepcja ochrony dziedzictwa niematerialnego w Konwencji UNESCO*, w: *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona*, red. J. Adamowski, K. Smyk, Lublin–Warszawa 2013.

[18] H. Schreiber, *Dziesięć spostrzeżeń z okazji 10-lecia wejścia w życie Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, w: *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: doświadczenia w ochronie krajów Europy Środkowej i Wschodniej oraz Chin. 10-lecie wejścia w życie Konwencji UNESCO z 2003 roku w perspektywie zrównoważonego rozwoju*, red. H. Schreiber, Warszawa 2017, s. 483.

materialny skutek tego działania, nie można mówić tutaj o ochronie przez konserwację, czyli zachowanie i utrzymanie stanu zastanego[19]. Dziedzictwo niematerialne, choć w jakimś stopniu powtarzalne, jest bowiem także ze swej istoty zmienne. Podstawową strategią ochrony dziedzictwa niematerialnego nie jest zatem „konserwowanie", ale wspieranie przekazu międzypokoleniowego przez edukację nieformalną i formalną. Zadaniem instytucji i osób zajmujących się ochroną NDK jest przede wszystkim stworzenie warunków do dalszego rozwoju praktyki kulturowej, która została objęta ochroną. Nie można zatem wyręczyć ani zastąpić depozytariuszy dziedzictwa w chronieniu ich własnego niematerialnego dziedzictwa.

Źródła wartości i idei dla Konwencji

Warto przyjrzeć się źródłom takiego myślenia o NDK. Doniosłe znaczenie dla ostatecznego wydźwięku aksjologicznego Konwencji miały bowiem – oprócz międzynarodowych instrumentów ochrony praw człowieka, w których Konwencja z 2003 roku jest niezwykle mocno osadzona[20] – trzy dokumenty wymienione w jej preambule: Zalecenia w sprawie ochrony tradycyjnej kultury i folkloru z 15 listopada 1989 roku, Powszechna deklaracja UNESCO o różnorodności kulturowej z 2 listopada 2001 roku oraz Deklaracja stambulska z 17 września 2002 roku.

Zalecenia z 1989 roku, jako dokument mający charakter *soft law*, nie były wiążące i spotkały się z nikłym zainteresowaniem państw, choć współczesna ich lektura pozwala spojrzeć na nie nieco przychylniej. Były one zresztą efektem dość długich prac powołanego przez UNESCO w 1982 roku Komitetu Ekspertów ds. Ochrony Folkloru[21]. Jednak kiedy w 1999 roku, po serii spotkań regionalnych

[19] Por. E. Klekot, H. Schreiber (współpraca: A. Czyżewska, B. Kietlińska, J. Krzesicka), *Niematerialna Warszawa. Tradycje, zwyczaje, praktyki we współmieście. Raport z badania*, Warszawa 2020, s. 13.

[20] Są to: Powszechna deklaracja praw człowieka z 1948 roku, Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych oraz Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, oba z 1966 roku. Z uwagi na syntetyczność niniejszego tekstu pomijam tutaj ogromną literaturę odnoszącą się do związków praw człowieka, kultury i dziedzictwa kulturowego, zob. np. G. Michałowska, *Problemy ochrony praw człowieka w Afryce*, Warszawa 2008. Najnowsza publikacja kompleksowo analizująca te związki oraz dyskusję, jaka rozwinęła się na ich temat w środowisku międzynarodowym: A. Jakubowski, *Heritage and Human Rights Law*, w: *The Routledge Handbook on Heritage and the Law*, red. L. Lixinski, L.K. Morriset, Abingdon 2024, s. 500–516. Zob. także w kontekście związków praw człowieka z dziedzictwem niematerialnym: L. Lixinski, *The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage and Human Rights: Relativism and Collectivism 2.0?* w: *The 2003 UNESCO Intangible Heritage Convention. A Commentary*, red. J. Blake, L. Lixinski, Oxford 2020.

[21] Committee of Experts on the Safeguarding of Folklore.

prowadzonych w okresie 1998–1999, zorganizowano w Waszyngtonie konferencję w celu dokonania oceny ich jakości i znaczenia, Zalecenia zostały mocno skrytykowane. Uznano, że za bardzo podkreślają one znaczenie dokumentacji folkloru i rolę badaczy, a za mały nacisk kładą na rolę depozytariuszy i podtrzymywanie wciąż istniejących zwyczajów i tradycji, w ten sposób umniejszając znaczenie różnorodnych grup i społeczności[22]. Wnioski z konferencji stały się kolejnym argumentem na rzecz wypracowania bardziej kompleksowego i prawnie wiążącego aktu międzynarodowego.

Ochrona dziedzictwa niematerialnego jest również istotnym elementem zachowania różnorodności kulturowej[23]. Jednym z pierwszych dokumentów prawa międzynarodowego odnoszącym się do tego zagadnienia była właśnie Powszechna deklaracja UNESCO o różnorodności kulturowej z 2001 roku, efekt rozmaitych działań i dyskusji, które miały miejsce w latach 90. na forum UNESCO[24]. W deklaracji tej po raz pierwszy uznano różnorodność kulturową za wspólne dziedzictwo ludzkości, a jej ochronę za etyczny imperatyw nierozerwalnie związany z poszanowaniem godności człowieka. W podobnym duchu utrzymany jest tekst Deklaracji stambulskiej, która została przyjęta podczas obrad Trzeciego Okrągłego Stołu Ministrów Kultury, zorganizowanego w związku z ogłoszeniem przez Organizację Narodów Zjednoczonych roku 2002 Rokiem Narodów Zjednoczonych na rzecz Dziedzictwa Kulturowego[25]. W dokumencie tym podkreślono z kolei związek NDK z koncepcją zrównoważonego rozwoju. Deklaracja stambulska uznała ponadto wszystkie przejawy niematerialnego dziedzictwa kulturowego za jedno z podstawowych źródeł tożsamości kulturowej. Położono w niej także nacisk na konieczność zwrócenia uwagi na „dynamiczny związek" materialnego i niematerialnego dziedzictwa oraz ich wzajemne oddziaływanie[26].

---

[22] J. Blake, *Developing a New Standard-Setting Instrument for Safeguarding Intangible Cultural Heritage – Elements for Consideration*, Paris 2001.

[23] W szerszym ujęciu: G. Michałowska, *Ochrona różnorodności kulturowej na forum organizacji międzynarodowych*, w: *Kultura w stosunkach międzynarodowych*, t. 2: *Pułapki kultury*, red. G. Michałowska, J. Nakonieczna, H. Schreiber, Warszawa 2014.

[24] Należą do nich: deklaracja końcowa konferencji ONZ nt. środowiska i rozwoju – tzw. Deklaracja z Rio z 1992 roku; opublikowany w 1995 roku raport Światowej Komisji ds. Kultury i Rozwoju pt. „Nasza kreatywna różnorodność"; sztokholmski Plan działania w sprawie polityki kulturalnej na rzecz rozwoju z 1998 roku. Por. J. Blake, *Introduction. The Convention, from Inception to Young Adulthood*, w: *The 2003 UNESCO Intangible Heritage Convention. A Commentary*…

[25] *United Nations Year for Cultural Heritage, 2002: Revised Draft Resolution*, https://digitallibrary.un.org/record/505867.

[26] H. Jodełka [H. Schreiber], *Międzynarodowa ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, „Stosunki Międzynarodowe" 2005, t. 32, nr 3–4.

Definicja niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Lektura definicji NDK z Konwencji z 2003 roku skłania do wyciągnięcia wniosku, że podział dziedzictwa na materialne i niematerialne wynika współcześnie głównie z procesów jurydyzacji dyskursu o dziedzictwie[27]: to właśnie przyjęcie w regulacjach prawnych określonych sposobów konceptualizowania dziedzictwa przyczyniło się do wykształcenia osobnych systemów ochrony, oddzielnych środowisk badaczy i praktyków, a w konsekwencji – wzmocniło funkcjonowanie osobnych dyskursów. Konwencyjna definicja NDK próbuje ten podział przełamać, stanowiąc, że przedmiotem ochrony są „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedz[a] i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego" (art. 2). Od właściwego zachowania elementów materialnego dziedzictwa zależy przetrwanie często nierozłącznych z nimi elementów dziedzictwa niematerialnego. I odwrotnie: materialne elementy nie powstałyby bez wiedzy, praktyk i umiejętności, czyli kontekstu, jaki zapewnia im dziedzictwo niematerialne. W tym sensie „całe dziedzictwo jest «niematerialne»"[28]. I jak pisze dalej Laurajane Smith: „Niezależnie od tego, czy mamy do czynienia z tradycyjnie definiowanymi «materialnymi» czy «niematerialnymi» postaciami dziedzictwa, w istocie tym, co na nas działa, jest zespół wartości i znaczeń, obejmujący emocje, pamięć, wiedzę kulturową i nasze doświadczenia"[29].

Niematerialne dziedzictwo kulturowe przejawia się m.in. w następujących dziedzinach (art. 2 Konwencji): a) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego; b) sztuki widowiskowe; c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne; d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym. Definicja NDK wskazuje, że jest ono żywe i odzwierciedla zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki, w których wyraża się tożsamość różnorodnych wspólnot, grup i jednostek; że ma charakter włączający, inkluzywny, nie przypisując wyłączności na określone praktyki danej grupie; że jest zakorzenione we wspólnotach, a co za tym idzie – może zostać uznane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą.

---

[27] Ten nowy termin proponuję definiować jako proces, w którym prawo i kategorie prawne stają się istotnym czynnikiem kształtującym sposoby konceptualizowania, klasyfikowania i wartościowania dziedzictwa, a następnie organizowania jego ochrony, prowadząc do utrwalenia określonych podziałów, kategorii i dyskursów dotyczących dziedzictwa.

[28] L. Smith, *Dziedzictwo*…, s. 100.

[29] Tamże.

Cele i organy Konwencji

Cele Konwencji, wymienione w jej art. 1, są następujące: a) ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego, b) zapewnienie poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek, c) wzrost, na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było wzajemnie doceniane, d) zapewnienie międzynarodowej współpracy i pomocy.

Na straży realizacji tych celów stoją dwa podstawowe organy Konwencji: Komitet Międzyrządowy oraz Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji, które w swoich działaniach wspierane są organizacyjnie przez Sekretariat Konwencji[30] (art. 10 Konwencji).

Komitet Międzyrządowy to organ powołany na mocy Konwencji, składający się z przedstawicieli 24 państw, reprezentujących wszystkie regiony świata. Są oni wybierani na okres 4 lat, rotacyjnie, z uwzględnieniem zasady równej reprezentacji geograficznej. Komitet spotyka się co roku, w grudniu, w którymś z krajów, które są jego członkami w czasie trwania danej sesji. Jest on odpowiedzialny przed Zgromadzeniem Ogólnym Państw-Stron, któremu przedstawia sprawozdania ze swojej działalności oraz podjęte uchwały. Komitet uchwala swój regulamin, może tworzyć zespoły konsultacyjne *ad hoc*, powierzając im określone zadania, oraz zapraszać na swoje posiedzenia przedstawicieli organów lub osoby o uznanych kompetencjach w zakresie różnych aspektów NDK (art. 8 Konwencji). Ponadto przedstawia Zgromadzeniu Ogólnemu propozycje dotyczące akredytowania organizacji pozarządowych zajmujących się NDK (art. 9 Konwencji). W praktyce najważniejszym zadaniem Komitetu jest podejmowanie decyzji o wpisach na listy NDK funkcjonujące na mocy Konwencji.

Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron spotyka się co 2 lata na sesjach zwyczajnych, w czerwcu lub lipcu, co do zasady w siedzibie UNESCO w Paryżu. Sesje nadzwyczajne Zgromadzenia mogą być zwoływane na wniosek Komitetu lub co najmniej jednej trzeciej Państw-Stron. Zgromadzenie działa, zgodnie z uchwalonym przez siebie regulaminem, jako organ kompetentny w zakresie wszystkich spraw dotyczących Konwencji. Najważniejszym jego zadaniem jest akceptowanie zmian w Dyrektywach operacyjnych. Na sesji Zgromadzenia Ogólnego w roku 2024 wprowadzono zmiany w części Dyrektyw dotyczącej art. 18 Konwencji (tzw. Rejestru dobrych praktyk)[31], co pozwoliło domknąć

[30] Living Heritage Entity.

[31] H. Schreiber, *Article 18. Programmes, Projects and Activities for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, w: *The 2003 UNESCO Intangible Heritage Convention. A Commentary*…, s. 329–348.

rozpoczęty w marcu 2020 roku proces globalnej refleksji nad mechanizmami wpisywania na listy.

Obowiązki Państw-Stron Konwencji

Na poziomie krajowym wskazane wyżej cele Konwencji można realizować wyłącznie w ścisłej współpracy z zainteresowanymi wspólnotami, grupami i jednostkami (które nazywamy dzisiaj „depozytariuszami" NDK; jest to kolejny nowy termin wprowadzony do polskiego dyskursu dziedzictwa za sprawą Konwencji z 2003 roku[32]), do czego bezpośrednio zobowiązuje Konwencja w art. 15: „W ramach działań z zakresu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego każde Państwo-Strona dąży do zapewnienia jak najszerszego udziału wspólnot, grup oraz, gdy to właściwe, jednostek, które tworzą, zachowują i przekazują następnym pokoleniom takie dziedzictwo, a także do aktywnego włączania ich w zarządzanie nim"[33].

Obowiązki Państw-Stron określone zostały w części III Konwencji, zatytułowanej „Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego na poziomie krajowym". Mimo że Konwencja nakłada na państwa pewne ograniczenia i wymagania, pozostawia im dużą swobodę w zakresie podejmowania konkretnych kroków na rzecz osiągania jej celów, uwzględniając w ten sposób panującą na świecie różnorodność w zakresie systemów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych.

Zgodnie z art. 11 Konwencji każde państwo zobowiązane jest: a) podjąć niezbędne środki w celu zapewnienia ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na jego terytorium; b) w zakresie środków ochrony

---

[32] K. Smyk, *Pojęcie depozytariusza niematerialnego dziedzictwa kulturowego w polskim dyskursie heritologicznym*, „Literatura Ludowa. Journal of Folklore and Popular Culture" 2024, t. 68, nr 1–2, s. 7–20.

[33] We wszystkich aktach prawa międzynarodowego odnoszących się do szeroko rozumianej kultury i dziedzictwa, przyjmowanych po 2003 roku na forum UNESCO czy też Rady Europy, wyraźnie widać ten nowy, oddolny, społeczny sposób myślenia o dziedzictwie: zarówno w zakresie jego tworzenia, jak i zachowania jego żywotności, ochrony i podejmowania dotyczących go decyzji. Dwie najważniejsze konwencje międzynarodowe dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęte po 2003 roku to Konwencja UNESCO z 2005 roku w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego i Konwencja Rady Europy z 2005 roku o znaczeniu dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa (tzw. Konwencja z Faro). Obie podkreślają znaczenie partycypacji społecznej jako kluczowej dla zachowania dziedzictwa kulturowego. Konwencja z Faro wprowadza wręcz w art. 2b) pojęcie *heritage communities*, czyli „wspólnot dziedzictwa", składających się z ludzi ceniących określone aspekty dziedzictwa kulturowego, które chcą podtrzymać i przekazać przyszłym pokoleniom w ramach działań publicznych. Por. E. Klekot, H. Schreiber (współpraca: A. Czyżewska, B. Kietlińska, J. Krzesicka), *Niematerialna Warszawa…*, s. 22–23.

określić i zdefiniować różne elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na jego terytorium, korzystając przy tym z pomocy wspólnot, grup oraz właściwych organizacji pozarządowych. Sposoby realizowania tych obowiązków zostały uszczegółowione w art. 12–15. O konieczności stworzenia i regularnego uaktualniania rejestrów/inwentarzy/list elementów NDK występujących na terytorium danego kraju oraz przekazywania okresowych sprawozdań na ich temat Komitetowi Międzyrządowemu mówi art. 12[34].

Forum akredytowanych organizacji pozarządowych

O ile w działaniach głównych organów Konwencji: Komitetu Międzyrządowego i Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron głos wspólnot, grup i jednostek jest słabo słyszalny, to od samego początku są one w centrum prac Forum akredytowanych organizacji pozarządowych (Intangible Cultural Heritage Non-Governmental Organizations Forum)[35], które towarzyszy zawsze posiedzeniom Komitetu. Forum to, liczące obecnie blisko 300 organizacji[36], przeszło w ostatnich 10 latach niezwykłą transformację: od grupy aktywistów reprezentujących organizacje pozarządowe głównie z Europy Zachodniej, która spotkała się po raz pierwszy w 2011 roku, po profesjonalny związek organizacji pozarządowych, posiadający swoje własne organy reprezentujące wszystkie regiony świata (Zarząd, Zgromadzenie Ogólne NGO-sów, Komisję Wyborczą), swój regulamin i kodeks postępowania (po raz pierwszy przyjęty na sesji Komitetu w 2016 roku i od tej pory regularnie aktualizowany), aktywnie działające grupy robocze[37] czy grupy robocze *ad hoc*[38]. Forum wydaje od 2012 roku czasopismo online „#Heritage Alive"[39], osobny Newsletter oraz od 2022 roku przyznaje nagrodę poświęconą pamięci jednego z najbardziej aktywnych członków Forum, Alberta van der Zeidena[40].

---

[34] Analizę porównawczą implementacji Konwencji w regulacjach prawnych różnych krajów znaleźć można w: M. Cornu, A. Vaivade, L. Martinet, C. Hance, *Intangible Cultural Heritage Under National and International Law*, Cheltenham 2020 oraz w *Elgar Encyclopedia of Art and Cultural Heritage Law*, red. I. Stamatoudi, A. Zervaki, M. Shehade, Cheltenham 2025.

[35] ICH NGO Forum, *NGOs*, https://www.ichngoforum.org/ngo-forum/.

[36] Z Polski są to: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Stowarzyszenie Twórców Ludowych oraz Serfenta, zob. więcej w części II.

[37] ICH NGO Forum, *Working Groups of the ICH NGO Forum*, https://www.ichngoforum.org/wg/.

[38] Do tej pory powołana dwa razy, dla wypracowania kompromisowego brzmienia artykułu dotyczącego konfliktu interesów w kodeksie postępowania oraz dla oceny zgodności z kodeksem postępowania i zasadami wyborczymi wyborów do Zarządu Forum. Archiwum domowe autorki, organizatorki prac grupy *ad hoc* w roku 2021 i członkini grupy *ad hoc* w 2026 roku.

[39] ICH NGO Forum, *#HeritageAlive*, https://www.ichngoforum.org/heritage-alive/.

[40] G. Desiderio, *Albert van der Zeiden Prize: The First Winner Is Laura Lopez*, https://www.ichngoforum.org/news/laura-lopez-is-the-first-winner-of-the-albert-van-der-zeiden-prize/.

Raport Forum NGO-sów stał się także, od sesji Komitetu Międzyrządowego w 2019 roku, stałym elementem agendy posiedzeń Komitetu[41], a od 2020 roku zaczął być punktem obrad Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji. Po jego prezentacji odbywa się dyskusja, co pozwala włączyć Forum jako aktywnego aktora Konwencji i przedstawić jego stanowisko w kluczowych kwestiach związanych z zarządzaniem NDK na poziomie międzynarodowym. Forum organizuje także wiele spotkań towarzyszących obradom Komitetu czy Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji, w tym doroczne sympozjum w dniu poprzedzającym rozpoczęcie obrad Komitetu[42].

Zespół Oceniający wnioski

Niezależnie od działalności samego Forum NGO-sów akredytowane organizacje pozarządowe pełnią także inne bardzo ważne funkcje w działaniu Konwencji. To z ich grona wybierani są przedstawiciele 6 organizacji (każda z innego regionu świata) do Zespołu Oceniającego wnioski o wpisy na listy NDK. Pozostałe 6 osób to indywidualni eksperci w różnych obszarach NDK, nominowani przez państwa niebędące członkami Komitetu (aby uniknąć konfliktu interesów). Kadencja członka Zespołu Oceniającego nie może przekroczyć 4 lat. Co roku Komitet wymienia jedną czwartą składu Zespołu (por. pkty 26–32 Dyrektyw operacyjnych). To właśnie do niego trafiają wszystkie wnioski o wpisy – po kontroli formalnej, czyli sprawdzeniu kompletności dokumentacji wniosku przez Sekretariat Konwencji. Zespół Oceniający w toku intensywnych prac i spotkań przygotowuje rekomendacje dla Komitetu Międzyrządowego dotyczące tego, czy wniosek powinien zostać wpisany na daną listę czy też nie, oraz wskazuje powód ewentualnych wątpliwości. Zespół jest także włączony w opiniowanie wniosków o wykreślenie danego elementu NDK z list Konwencji bądź zastosowanie wobec wskazanych elementów NDK środków tymczasowych w postaci tzw. wzmocnionych działań następczych.

---

[41] Po raz pierwszy raport Forum został przedstawiony na sesji Komitetu w 2012 roku i powtarzało się to dość regularnie w kolejnych latach, ale dopiero w 2019 roku punkt związany z przeprowadzeniem dyskusji nad raportem Forum został wpisany na stałe do agendy Komitetu. Od 2012 roku Forum prowadzi swoją stronę internetową (https://www.ichngoforum.org/) oraz jest aktywne w mediach społecznościowych.

[42] Zob. np. włączenie się NGO-sów w proces globalnej refleksji nad reformą mechanizmów wpisywania na listy, H. Schreiber, *Sprawozdanie z 14. sesji Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego w Bogocie (Kolumbia), 9–14 grudnia 2019*, „Twórczość Ludowa" 2019, R. 34 (87), nr 3–4, s. 64.

Pierwsze skreślenia z listy

Opisując procedurę podejmowania decyzji o wpisach na listy NDK działającą na mocy Konwencji, nie sposób nie wspomnieć o dwóch wstrząsach, jakimi dla społeczności międzynarodowej okazały się pierwsze skreślenia z Listy reprezentatywnej: karnawału w Aalst (Belgia), podczas posiedzenia Komitetu Międzyrządowego w Bogocie w 2019 roku, oraz tradycyjnego pochodu pod nazwą Ducasse d'Ath (Belgia) z wielonarodowego wpisu francusko-belgijskiego dotyczącego tradycji organizowania pochodów smoków i olbrzymów, podczas posiedzenia Komitetu Międzyrządowego w Rabacie w 2022 roku.

Karnawał w Aalst (Flandria Wschodnia) to licząca 600 lat tradycja publicznego świętowania końca okresu karnawału. Wpisany na Listę reprezentatywną w 2010 roku, został z niej skreślony w związku z zarzutami o antysemityzm wyrażający się w krzywdzących, stereotypowych przedstawieniach wielkich kukieł Żydów, biorących udział w paradzie wśród innych sparodiowanych postaci historycznych, mitycznych czy politycznych: z regionu, kraju czy świata[43]. Skreślenie nastąpiło w dość szczególnej sytuacji, nie było bowiem szczegółowej procedury dotyczącej usuwania elementów z listy[44]. Przedmiotem pewnej krytyki był zwłaszcza brak szerszych mediacji, dyskusji i konsultacji z mieszkańcami miasta, co uczyniłoby z nich element procedury poprzedzającej wydanie ostatecznej decyzji przez Komitet. Mówiono o niewykorzystanym pedagogicznym i edukacyjnym potencjale Konwencji, która służyć ma przecież budowaniu wzajemnego szacunku i dialogu międzykulturowego. Decyzja podjęta w 2019 roku nałożyła się na rozpoczęty w marcu 2020 roku proces refleksji nad zmianami w Dyrektywach operacyjnych w zakresie funkcjonowania list Konwencji[45]. W wyniku nowych doświadczeń nie tylko wypracowano szczegółowe rozwiązania dla sytuacji, w której dany element zostaje przeniesiony np. z tzw. Listy pilnej ochrony na Listę reprezentatywną (jeśli zagrożenie dla jego żywotności ustało), czy też

[43] Krótki opis tej tradycji, jak również wszystkich nowych elementów wpisywanych na listy NDK, znajduje się na stronie: https://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/dziedzictwo-niematerialne/listy-dziedzictwa-niematerialnego/wpisy-2010/. We wniosku złożonym do UNESCO w 2009 roku brak było informacji o stereotypowych przedstawieniach różnych grup narodowych bądź etnicznych podczas karnawału, obecnie jednak, w związku ze skreśleniem, dokumentacja tego wniosku została ze strony usunięta.

[44] UNESCO, *Aalst Carnival Removed from the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*, https://www.unesco.org/en/articles/aalst-carnival-removed-representative-list-intangible-cultural-heritage-humanity.

[45] UNESCO Intangible Cultural Heritage, *Global Reflection on the Reform of Listing Mechanisms of the 2003 Convention*, https://ich.unesco.org/en/global-reflection-on-the-listing-mechanisms-01164.

odwrotnie (jeśli zagrożenie nagle wystąpiło), zgodnie z pktami 38–39 Dyrektyw operacyjnych, ale także stworzono mechanizm umożliwiający zastosowanie środków tymczasowych (tzw. wzmocnione działania następcze, pkt 40 Dyrektyw operacyjnych), które mogą zostać wdrożone, jeśli powstaną uzasadnione wątpliwości co do tego, czy dane zjawisko jest zgodne z wartościami i celami Konwencji – jak w przypadku karnawału w Aalst.

Te nowe rozwiązania w postaci wzmocnionych działań następczych zostały zastosowane po raz pierwszy w przypadku procesji smoków i olbrzymów we Francji i w Belgii (wpisane na Listę reprezentatywną w 2008 roku na mocy art. 31 Konwencji dotyczącego inkorporowania elementów NDK proklamowanych jako Arcydzieła). Nastąpiło to wkrótce po przyjęciu w czerwcu 2022 roku przez Zgromadzenie Ogólne odpowiednich zmian w Dyrektywach operacyjnych[46]. Ten wielonarodowy wpis, łączący 9 gmin miejskich z obu państw, okazał się niezwykle kontrowersyjny dla międzynarodowej opinii publicznej po upowszechnieniu wiedzy, że w jednej z miejscowości objętych wpisem, belgijskim Ath, wśród tradycyjnych postaci występujących w dorocznej procesji o nazwie Ducasse d'Ath pojawiła się postać tzw. dzikiego (*le sauvage*), która reprezentuje wypaczone i stereotypowe wyobrażenie osoby czarnoskórej, mające swoje korzenie w XIX wieku.

Pomimo rozpoczęcia procesu wdrażania wzmocnionych działań następczych wzburzenie wywołane funkcjonowaniem tego krzywdzącego wizerunku spowodowało podjęcie decyzji o wykreśleniu Ducasse d'Ath z Listy reprezentatywnej podczas sesji Komitetu w 2022 roku. Pozostawiono na niej natomiast tradycyjne pochody smoków i olbrzymów odbywające się w pozostałych objętych wpisem miejscowościach.

Zasady etyczne i Rama monitorowania wpływu Konwencji

O konieczności współpracy opartej na szacunku i partnerstwie Państw-Stron Konwencji i wszelkich interesariuszy z depozytariuszami dziedzictwa niematerialnego mówią przyjęte w 2015 roku Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Temat etyki jako istotnego elementu w podejmowaniu działań ochronnych w stosunku do kultury tradycyjnej pojawił się już na ww. konferencji waszyngtońskiej z 1999 roku; co ciekawe, potrzeba stworzenia kodeksu etycznego wymieniona została wówczas na pierwszym miejscu listy zadań dla nowego, przewidywanego już wtedy, aktu prawa

[46] UNESCO Intangible Cultural Heritage, *Processional Giants and Dragons in Belgium and France*, https://ich.unesco.org/en/RL/processional-giants-and-dragons-in-belgium-and-france-00153.

międzynarodowego[47]. Prowadzone w latach 2014–2015 prace nad Zasadami etycznymi zaowocowały – obok przyjęcia ich tekstu – także zmianą w funkcjonowaniu Konwencji, jaka dokonała się podczas posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron w czerwcu 2016 roku. Przyjęto wtedy nowy rozdział VI w Dyrektywach operacyjnych, w całości poświęcony zrównoważonemu rozwojowi w kontekście dziedzictwa niematerialnego[48]. Przykładowo, w punkcie 171 Państwa-Strony Konwencji zostały zobowiązane, by dążyć do tego, aby ich plany, polityka i programy rozwoju – w zakresie, w jakim dotyczą NDK lub mogą potencjalnie wpływać na jego żywotność – były zgodne z zasadami etyki i nie wpływały negatywnie na żywotność danego niematerialnego dziedzictwa kulturowego, nie pozbawiały go jego kontekstu ani jego istoty.

Zasady etyczne stanowią odrębny dokument w stosunku do Konwencji i Dyrektyw operacyjnych – nie mają prawnie wiążącego charakteru, jednak przy wielu okazjach przenikają działania i debaty organów Konwencji oraz ciał doradczych. Podczas Forum NGO-sów na Mauritiusie w listopadzie 2018 roku przyjęto Deklarację organizacji pozarządowych w sprawie Zasad etycznych[49]. „Duch" Zasad etycznych dotyczących ochrony NDK wyraża nadrzędną zasadę: „nic o nas bez nas". Oznacza to, że działania odnoszące się do dziedzictwa kulturowego muszą mieć charakter inkluzywny wobec depozytariuszy tego dziedzictwa oraz mieć na względzie przede wszystkim ich dobro, jak również powinny zostać poprzedzone wyrażeniem przez nich świadomej i dobrowolnej zgody – nie tylko na udział w badaniach, ale na wszelkie projektowane wobec wskazanych wspólnot, grup i jednostek działania. Podsumowując: badania – i wszelkie działania ochronne – powinny być prowadzone z ludźmi, a nie ponad nimi[50].

Odniesienia do Zasad etycznych pojawiają się w dokumentach służących ocenie skutków Konwencji. Dotyczy to zwłaszcza opracowanej w 2018 roku Ramy monitorowania wpływu Konwencji, która pozwala porównawczo oceniać poziom implementacji Konwencji w poszczególnych państwach. Odwołuje się ona do Zasad etycznych w wielu miejscach, co z kolei wpływa zwrotnie na sposób,

---

[47] *Final Conference Report*, w: *Safeguarding Traditional Cultures. A Global Assessment*, red. P. Seitel, Washington, D.C., 2001, s. 272.

[48] H. Schreiber, *Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego – nadzieje i rzeczywistość*, w: *Własność intelektualna a dziedzictwo kulturowe*, red. M. Jankowska, P. Gwoździewicz-Matan, P. Stec, Warszawa 2020, s. 600–618.

[49] ICH NGO Forum, *ICH NGO Forum Mauritius Declaration on the Ethical Principles for Safeguarding ICH*, https://www.ichngoforum.org/documents/ich-ngo-forum-mauritius-declaration-ethical-principles-safeguarding-ich/, polskie tłumaczenie w: H. Schreiber, *Zasady etyczne*…

[50] D. Pushor, *Collaborative Research*, w: *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*, red. L.M. Given, London 2008.

w jaki państwa – od 2020 roku w grupach regionalnych (nie zaś indywidualnie, jak do tej pory, co 6 lat od innego dla każdego kraju momentu ratyfikacji Konwencji)[51] – składają raporty z jej wdrażania oraz porządkują pozyskiwane dane. Rama monitorowania wpływu wskazuje na funkcjonowanie dwojakiego rodzaju zasad etycznych w ochronie NDK: tych przyjętych oficjalnie pod egidą UNESCO w 2015 roku oraz wielu innych, wywodzących swoje źródła z etyki zawodowej różnorodnych środowisk zajmujących się ochroną kultury i dziedzictwa kulturowego.

Ochrona niematerialnego dziedzictwa w sytuacjach kryzysowych

Rok 2022 to rok szokującej agresji Rosji na Ukrainę. Inwazja, rozpoczęta 24 lutego 2022 roku, miała oczywiste skutki dla działalności UNESCO. Choć początkowo skupiono się przede wszystkim na problemie ochrony ukraińskich zabytków wpisanych na Listę światowego dziedzictwa[52], to dość szybko sięgnięto po różnorodne instrumenty i podjęto kroki, aby pomóc również w ochronie ukraińskiego NDK[53].

Kontekst wojenny stał także za pierwszym w historii Konwencji wpisem elementu na Listę NDK wymagającego pilnej ochrony jako tzw. wyjątkowo pilnego

[51] Kalendarz pierwszego po reformie regionalnego cyklu sprawozdawczego został ustalony na 13. sesji Komitetu Międzyrządowego (Port Louis, Republika Mauritiusu, 26 listopada – 1 grudnia 2018 roku) i przedstawia się następująco: cykl 2021 – Ameryka Łacińska i Karaiby (złożenie sprawozdania okresowego do 15 grudnia 2020 roku); cykl 2022 – Europa (złożenie sprawozdania okresowego do 15 grudnia 2021 roku); cykl 2023 – państwa arabskie (złożenie sprawozdania okresowego do 15 grudnia 2022 roku); cykl 2024 – Afryka (złożenie sprawozdania okresowego do 15 grudnia 2023 roku); cykl 2025 – Azja i Pacyfik (złożenie sprawozdania okresowego do 15 grudnia 2024 roku); 2026 – tzw. rok refleksji (brak analizy sprawozdań okresowych przez Komitet). Za: UNESCO Intangible Cultural Heritage, *Periodic Reporting: Submissions and Forthcoming Deadlines for All States Parties*, https://ich.unesco.org/en/submissionsanddeadlines-00861.

[52] UN News, *UNESCO Bolsters Protection for Ukrainian Heritage Under Fire*, https://news.un.org/en/story/2022/03/1113602.

[53] Wspólny projekt kilku krajów, w tym Polski, prowadzony pod przewodnictwem Słowackiej Akademii Nauk, dotyczący identyfikacji potrzeb w zakresie NDK uchodźców z Ukrainy do krajów sąsiednich, UNESCO Intangible Cultural Heritage, *Community-Based Needs Identification Underway for Living Heritage Among Displaced Communities from Ukraine*, https://ich.unesco.org/en/news/community-based-needs-identification-underway-for-living-heritage-among-displaced-communities-from-ukraine-13403; polska część raportu: https://nid.pl/2022/06/03/raport-poswiecony-problematyce-ochrony-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego-uciekajacych-przed-wojna-spolecznosci-ukrainskich-w-polsce/. Zob. także pilotażowy projekt dotyczący nauczania NDK w Ukrainie: UNESCO Intangible Cultural Heritage, *Teaching and Learning with Living Heritage in Ukraine*, https://ich.unesco.org/en/news/teaching-and-learning-with-living-heritage-in-ukraine-13461.

przypadku (art. 17 ust. 3 Konwencji, pkt 32 Dyrektyw operacyjnych). Dotyczyło to kultury związanej z przyrządzaniem barszczu ukraińskiego. Decyzja Komitetu o wpisie zapadła na specjalnej, jednodniowej sesji zorganizowanej online w lipcu 2022 roku[54]. Wpis ten jest równocześnie dobrym przykładem osiągania strategicznych celów, które były ważne dla ukraińskiego rządu i społeczeństwa, w tym przypomnienia społeczności międzynarodowej, że wojna odbiera wiele możliwości praktykowania NDK, wpływając destrukcyjnie na tożsamość kulturową, i że w związku z tym konieczne jest mobilizowanie wsparcia dla ochrony ukraińskiej tożsamości kulturowej, która musi się obecnie mierzyć z bezprecedensowymi wyzwaniami w związku z trwającą agresją rosyjską. Choć trudno sobie wyobrazić, aby praktyka gotowania barszczu była rzeczywiście zagrożona zupełnym zanikiem, nawet biorąc pod uwagę toczącą się wojnę, to wpis ma tutaj inny cel – jest nośnikiem ważnego przekazu symbolicznego, kulturowego i politycznego[55].

Wojna w Ukrainie wzmocniła refleksję nad funkcjonalnością Zasad operacyjnych i sposobów postępowania w ochronie NDK w sytuacjach kryzysowych, przyjętych przez Komitet Międzyrządowy na sesji w 2019 roku i zatwierdzonych przez Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji w 2020 roku. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego odgrywa bowiem w sytuacjach kryzysowych podwójną rolę: z jednej strony NDK może być bezpośrednio zagrożone przez takie sytuacje, a z drugiej – może skutecznie pomóc wspólnotom w przygotowaniu się i reagowaniu na nie, wzmacnianiu rezyliencji na kryzys oraz w wychodzeniu z niego.

Przyjęte Zasady operacyjne zawierają przede wszystkim zalecenia dotyczące działań, jakie mogą zostać wdrożone na poziomie krajowym. Podobnie jak zdecydowana większość zadań ochronnych w sferze NDK, tak i odpowiedzialność państw za stworzenie adekwatnego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym NDK, w sytuacjach kryzysów i zagrożeń dotyczy ostatecznie działań, jakie podejmują one w tym obszarze w okresie pokoju.

---

[54] UNESCO Intangible Cultural Heritage, *Culture of Ukrainian Borscht Cooking*, https://ich.unesco.org/en/USL/culture-of-ukrainian-borscht-cooking-01852.

[55] Stał się także mocnym argumentem w rozpoczętym jeszcze przed wojną sporze z Rosją o narodowy charakter barszczu; Polsat News, *„Derusyfikacja barszczu". Potrawa trafiła na listę dziedzictwa UNESCO*, https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2022-07-01/derusyfikacja-barszczu-potrawa-trafila-na-liste-dziedzictwa-unesco/.

Część II. Polskie doświadczenia

Rok 2011: ratyfikacja Konwencji i instytucje realizujące jej postanowienia w Polsce

Droga do ratyfikacji w Polsce Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego była dość długa, a ratyfikacja nastąpiła stosunkowo późno w porównaniu z innymi krajami europejskimi. Po złożeniu dokumentów w UNESCO 16 maja 2011 roku Polska stała się 135. państwem, które ratyfikowało ten traktat – jako jedno z ostatnich w Unii Europejskiej[56]. Konwencja weszła w życie w Polsce w dniu 16 sierpnia 2011 roku, po jej opublikowaniu w Dzienniku Ustaw. Zgodnie z Konstytucją RP ratyfikowane i opublikowane w Dzienniku Ustaw umowy międzynarodowe należą do źródeł powszechnie obowiązującego prawa (art. 87 ust. 1 Konstytucji RP), stanowiąc część krajowego porządku prawnego, i mogą być bezpośrednio stosowane, chyba że ich stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy (art. 91 ust. 1 Konstytucji RP). W polskim przypadku uznano, że wprowadzenie w życie postanowień Konwencji nie wymaga uchwalenia nowej ustawy, gdyż istniejący system ochrony dziedzictwa kulturowego uwzględni tematykę NDK poprzez przyjęcie takiej interpretacji definicji „dziedzictwa kulturowego", która obejmie także ten jego aspekt[57].

Realizację postanowień Konwencji powierzono Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa[58]. Dlatego też, nawiązując do art. 11–13 Konwencji, które dotyczą tworzenia instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do niego, jeszcze przed jej ratyfikacją, bo w 2010 roku, zarządzeniem Ministra KiDN powołano 8-osobowy Zespół ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego[59]

[56] Po Polsce Konwencję ratyfikowały jeszcze: Holandia (2012), Niemcy (2013), Finlandia (2013), Irlandia (2015) i Malta (2017).

[57] Od wielu lat toczą się dyskusje nad nowelizacją Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która objęłaby także ten aspekt dziedzictwa. Na chwilę obecną jedynie w drodze interpretacji istniejących przepisów tej ustawy wskazuje się na obecność NDK w zasięgu jej oddziaływania, K. Zalasińska, *Niematerialne dziedzictwo w systemie ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce*, w: *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: doświadczenia w ochronie…*

[58] Powstałemu formalnie 1 stycznia 2011 roku w wyniku przekształcenia z Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków (KOBiDZ), będącego z kolei następcą prawnym Ośrodka Dokumentacji Zabytków, który powstał w 1962 roku, oraz Ośrodka Ochrony Zabytkowego Krajobrazu (2002) i Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego (2007).

[59] Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Pierwsze posiedzenie Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/pierwsze-posiedzenie-zespolu-ds.-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego-959.php.

jako organ doradczy przy Ministrze KiDN (pierwsze jego spotkanie miało miejsce 6 lipca 2010 roku), w maju 2011 roku utworzono zaś Zespół ds. ochrony tradycji i kultury[60] w NID.

Zadaniem obu tych Zespołów było wypracowanie rekomendacji, a następnie wdrożenie rozwiązań realizujących zapisy Konwencji z 2003 roku, mających na celu zapewnienie odpowiedniej ochrony niematerialnego dziedzictwa na terenie Polski. Zespół w NID wkrótce rozpoczął współpracę z Departamentem Ochrony Zabytków MKiDN oraz z zewnętrznymi ekspertami, biorąc pod uwagę głosy krytyczne wobec propozycji sposobu wdrażania Konwencji w Polsce sformułowanej w procesie oceny skutków regulacji poprzedzającym ratyfikację[61]. W 2011 roku Instytut rozpoczął także prace nad projektem Krajowego Programu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Podstawowym założeniem zaproponowanego przez NID Krajowego Programu Ochrony NDK była współpraca czterech grup podmiotów: instytucji centralnych (MKiDN, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Edukacji, NID), jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych i przedstawicieli środowisk społecznych oraz reprezentantów jednostek naukowo-badawczych związanych z dziedzictwem niematerialnym[62].

---

[60] Kontynuuje on swoją działalność pod obecną nazwą: Zespół ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego NID. Zob. M. Rozbicka, *Narodowy Instytut Dziedzictwa w procesie wdrażania w Polsce postanowień Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku*, w: *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: doświadczenia w ochronie*… Przed utworzeniem dedykowanego zespołu działaniami w związku z przyjęciem Konwencji z 2003 roku zajmował się m.in. Zespół ds. światowego dziedzictwa (ówcześnie KOBiDZ).

[61] Uzasadnienie dla ratyfikacji Konwencji, które zostało przyjęte przez rząd w 2010 roku, nie doceniało bowiem skali koniecznej zmiany w systemie ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce: „Dla budżetu państwa skutki finansowe Konwencji ograniczają się do konieczności wpłaty składki obowiązkowej oraz stworzenia 2–3 nowych etatów w Krajowym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków, finansowanych z części, której dysponentem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego". Kolejnym pomysłem była propozycja dodania do już istniejących w rejestrze zabytków trzech ksiąg (A – zabytek nieruchomy, B – zabytek ruchomy, C – zabytek archeologiczny) czwartej księgi: D – zabytek niematerialny. W kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków znaleźć miała się po prostu jeszcze czwarta kategoria – „zabytków niematerialnych" (por. art. 8 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku). To zestawienie słów „zabytek" i „niematerialny" brzmiało kuriozalnie dla badaczy żywej kultury, której istotą jest międzypokoleniowy przekaz oraz jej praktykowanie i nieustanne odtwarzanie. Por. Uzasadnienie, www.kprm.bip.gov.pl., nr dokumentu 28/08/KC, przyjęty w trybie obiegowym przez rząd w 2010 roku. Za: H. Schreiber, *Niematerialne dziedzictwo kulturowe – brakujące ogniwo w systemie ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Między terra incognita a terra nullius?* w: *Dlaczego i jak w nowoczesny sposób chronić dziedzictwo kulturowe. Materiały pokonferencyjne*, red. A. Rottermund, Warszawa 2014, s. 157–174.

[62] B. Skaldawski, *Krajowy Program Ochrony Dziedzictwa Niematerialnego – propozycja wdrożenia*, w: *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła*… Z perspektywy czasu należy zauważyć,

Ważnym wydarzeniem, które rozpoczęło szerokie, ogólnopolskie środowiskowe konsultacje, była debata zorganizowana 20 września 2011 roku w Pałacu Prezydenckim na zaproszenie ówczesnego Prezydenta RP. W ramach Forum Debaty Publicznej (w obszarze „Twórczość, dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze bogactwem Polski") badacze, przedstawiciele środowiska organizacji pozarządowych oraz animatorzy kultury dyskutowali nad problematyką identyfikowania i inwentaryzowania dziedzictwa niematerialnego[63]. Widoczna była niepewność co do sposobu, w jaki należałoby wdrażać postanowienia Konwencji, jak również obawy środowiska antropologicznego dotyczące ryzyka biurokratyzowania, petryfikowania i komercjalizowania tej sfery kultury.

Rok 2012: debata na temat projektowanego systemu ochrony

Projekt regionalizacji systemu ochrony, nad którym wówczas debatowano, ostatecznie nie doszedł do skutku. Na początku 2012 roku ówczesny wiceminister kultury wysłał do marszałków województw list z propozycją, dyskutowaną następnie na odbywającym się w tym samym roku konwencie marszałków województw, by w każdym regionie powołany został pełnomocnik ds. ochrony kultury niematerialnej (konsultant ds. NDK), zgodnie z ówczesnym założeniem, że to właśnie stworzenie regionalnego systemu inwentaryzacji NDK pozwoliłoby najlepiej uchwycić swoistość lokalnych tradycji i najskuteczniej, możliwie najbliżej depozytariuszy projektować działania ochronne[64]. Pomysł ten nie zyskał jednak poparcia marszałków i ostatecznie – poza jednostkowym przypadkiem – nie wszedł w życie[65].

Trwająca w Polsce debata na temat projektowanego systemu ochrony uświadomiła środowisku badaczy i praktyków konieczność prowadzenia dalszych konsultacji społecznych, które zorganizowano w formie warsztatów 18 czerwca 2012 roku w ówczesnej siedzibie Instytutu Stosunków Międzynarodowych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Ich współorganizatorami były: Instytut Stosunków Międzynarodowych UW,

---

że ściślejszej współpracy w tej sprawie z MEN i MNiSW nie udało się nawiązać, mimo wielu prób, jakie zostały podjęte w latach 2013–2018.

[63] Zapis głosów z debaty został opublikowany w Internecie: https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2021/8/5/265292ba8de844672c0a2329ed08ebdd/nr_11_fdp_identyfikacja_dziedzictwa_niematerialnego.pdf.

[64] Ślady tego pomysłu widoczne są na archiwalnej stronie: https://ndk.nid.pl/Ochrona_dziedzictwa/system_ochrony_w_Polsce/zagadnienia_ogolne/.

[65] Jedynym takim pełnomocnikiem, powołanym przez marszałka województwa warmińsko-mazurskiego, był w latach 2010–2017 Waldemar Majcher. Archiwum domowe autorki.

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Stowarzyszenie Twórców Ludowych oraz NID. Druga seria konsultacji miała miejsce w dniach 25–26 października 2012 roku w Lublinie, podczas ogólnopolskiej konferencji poświęconej dziedzictwu niematerialnemu pt. „Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona", a do grona współorganizatorów dołączył Instytut Kulturoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej[66]. W obu wydarzeniach wzięło udział kilkadziesiąt osób z całej Polski, reprezentujących różne regiony, instytucje i organizacje pozarządowe[67]. Wypracowane wspólnie w trakcie spotkań i debat konkluzje wpłynęły na projektowany w owym czasie krajowy system ochrony NDK, w tym na ostateczny kształt formularza wniosku o wpis na Krajową listę, który dzięki przeprowadzonym dyskusjom został uproszczony i „przepisany" bardziej przystępnym językiem[68].

Rok 2013: utworzenie Krajowej listy NDK i Rady ds. NDK

We współpracy z ekspertami, którym zlecono napisanie strategii wdrażania Konwencji z 2003 roku dla NID i MKiDN, w latach 2011 i 2012 opracowano założenia ochrony NDK w Polsce oraz wymagane projekty dokumentów.

Na ich podstawie podjęto decyzję o ogłoszeniu przez Ministra KiDN w dniu 15 stycznia 2013 roku naboru na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego[69]. Miesiąc później, 25 lutego, Polski Komitet ds. UNESCO zorganizował w Warszawie, w siedzibie Sejmu RP, dużą konferencję pt. „Dlaczego i jak w nowoczesny sposób chronić dziedzictwo kulturowe?", na której ważne miejsce

[66] Materiały pokonferencyjne: *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona*, red. J. Adamowski, K. Smyk, Lublin–Warszawa 2013. Publikacja ta zapoczątkowała całą serię wydawniczą poświęconą NDK.

[67] A.W. Brzezińska, H. Schreiber, K. Smyk, *Warsztaty dla ekspertów organizacji pozarządowych i instytucji kultury w sprawie Konwencji UNESCO o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku. Lublin, 25–26 października 2012 roku*, w: *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła…*, s. 353–367.

[68] W tym okresie zostały przetłumaczone na język polski i wydane przez NID przewodniki UNESCO po tematyce ochrony NDK: https://ndk.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Czytelnia/Niematerialne_Dziedzictwo_Kulturowe.pdf. Wkrótce Zespół w NID zaczął także dość regularnie wydawać publikacje upowszechniające tę problematykę w polskim kontekście (zob. np. https://ndk.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Czytelnia/Dziedzictwo_niematerialne%20w%20Polsce.pdf), jak również regularnie publikować i aktualizować foldery promujące Krajową listę NDK.

[69] Za: Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Początek inwentaryzacji NDK*, https://ndk.nid.pl/Aktualnosci/details.php?ID=1536. Pierwsze pięć wpisów objęło: Rusznikarstwo artystyczne i historyczne – wyroby według tradycyjnej szkoły cieszyńskiej, Szopkarstwo krakowskie, Pochód Lajkonika, Flisackie tradycje w Ulanowie, Procesję Bożego Ciała w Łowiczu.

zajęła także problematyka kształtującego się dopiero krajowego systemu ochrony NDK[70]. Z kolei w dniach 28–29 sierpnia 2013 roku NID, we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego i pod patronatem Prezydenta RP, zorganizował w Muzeum Budownictwa Ludowego – Parku Etnograficznym w Olsztynku międzynarodową konferencję pt. „Dobre praktyki w realizacji zadań związanych z Konwencją UNESCO w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego z 2003 roku"[71].

Dwa tygodnie później, 18 września 2013 roku, Zarządzeniem Ministra KiDN powołana została Rada ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w skład której weszło 18 osób (na podstawie pism z nominacjami z dnia 22 listopada 2013 roku). Pierwsze posiedzenie Rady odbyło się 26 lutego 2014 roku[72].

Rok 2014: pierwsze wpisy i powołanie regionalnych koordynatorów

Wkrótce po utworzeniu Rady ds. NDK i Krajowej listy NDK NID uruchomił stronę internetową[73] poświęconą problematyce ochrony krajowego dziedzictwa niematerialnego. Pierwsze wnioski o wpis na Krajową listę NDK zostały jednak złożone dopiero po blisko roku od ogłoszenia naboru, a w sumie minęło aż półtora roku, zanim nastąpiło oficjalne ogłoszenie pierwszych pięciu wpisów. Miało ono miejsce 4 sierpnia 2014 roku[74] na Zamku Królewskim w Warszawie. Wiedza o Konwencji i Krajowej liście oraz idąca za tym gotowość do składania wniosków nie przyszły, jak widać, wcale łatwo ani szybko. Wymagało to zaangażowania środowiskowego i wielu debat, jednak rok 2014 wydaje się z perspektywy czasu ważnym kamieniem milowym w implementacji Konwencji w Polsce i strukturalnym rozwijaniu systemu ochrony[75].

---

[70] *Dlaczego i jak w nowoczesny sposób chronić dziedzictwo kulturowe? Materiały pokonferencyjne*, red. A. Rottermund, Warszawa 2014. Zob. w tejże publikacji m.in.: L. Kolankiewicz, *Istota dziedzictwa niematerialnego w rozumieniu Konwencji UNESCO z 2003 roku*; H. Schreiber, *Niematerialne dziedzictwo kulturowe – brakujące ogniwo…*

[71] Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Konferencja „Dobre praktyki" – fotorelacja*, https://ndk.nid.pl/Aktualnosci/details.php?ID=2188.

[72] Dokumenty z archiwum domowego autorki.

[73] Początkowo: ndk.nid.pl, obecnie: niematerialne.nid.pl.

[74] Muzeum Krakowa, *Pochód Lajkonika i szopkarstwo krakowskie wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, https://muzeumkrakowa.pl/aktualnosci/pochod-lajkonika-i-szopkarstwo-krakowskie-wpisane-na-krajowa-liste-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego.

[75] W tymże roku ukazał się również pierwszy na polskim rynku prawniczym komentarz do Konwencji z 2003 roku: H. Schreiber, *Komentarz do Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, w: *Konwencje UNESCO w dziedzinie kultury. Komentarz*, red. K. Zalasińska, Warszawa 2014, s. 123–173.

W tym właśnie roku we wszystkich 16 Delegaturach Wojewódzkich NID powołano regionalnych koordynatorów ds. dziedzictwa niematerialnego. Odbyli oni szkolenia, które dotyczyły zarówno postanowień Konwencji z 2003 roku, jak i praktycznych aspektów jej wdrażania: od wypełniania wniosków po działania, jakie koordynatorzy NID mogą i powinni podejmować w celu ochrony i inwentaryzacji dziedzictwa niematerialnego w ramach współpracy i kontaktu z depozytariuszami, jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami pozarządowymi oraz środowiskiem akademickim. Zadaniem koordynatorów regionalnych jest pomoc społecznościom lokalnym w wypełnianiu wniosków, a także informowanie interesariuszy oraz odpowiednich instytucji i organizacji o potencjalnych korzyściach, ale i zagrożeniach związanych z wpisaniem poszczególnych zjawisk na Listę krajową lub w przyszłości na listy UNESCO[76]. Z czasem liczba koordynatorów zmalała do obecnych 14, gdyż w dwóch przypadkach doszło do włączenia w kompetencje jednego koordynatora odpowiedzialności za więcej niż jedno województwo[77].

Do intensyfikacji działań w zakresie tworzenia systemu ochrony NDK w Polsce przyczynił się z pewnością obchodzony wówczas Rok Oskara Kolberga, ustanowiony uchwałą Sejmu RP z 6 grudnia 2013 roku w celu upamiętnienia dwusetnej rocznicy urodzin tego etnografa i folklorysty. Odbywał się on pod auspicjami UNESCO, a postać Kolberga okazała się dobrym pretekstem do tego, by w środowiskach lokalnych upowszechniać idee Konwencji i niematerialnego dziedzictwa kulturowego[78].

Rok 2015: powołanie grup roboczych w ramach Rady ds. NDK

Kolejne kroki poczyniono w 2015 roku. Polegały one na włączeniu tematyki dziedzictwa niematerialnego do dotychczasowego programu finansowego MKiDN „Kultura ludowa", którego nazwę zmieniono na „Kultura ludowa i tradycyjna". Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich, w tym z transformacjami (przekształceniami

[76] M. Rozbicka, *Narodowy Instytut Dziedzictwa*…

[77] Por. https://niematerialne.nid.pl/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe/koordynatorzy-regionalni/. Połączono działania dotyczące ochrony NDK prowadzone na terenie województw: pomorskiego i kujawsko-pomorskiego oraz lubelskiego i podkarpackiego (sierpień 2026).

[78] A.W. Brzezińska, *W pięciolecie ratyfikacji przez Polskę Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, „Łódzkie Studia Etnograficzne" 2016, t. 55, s. 7–21.

i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania[79].

W tymże roku, dążąc do swojego organizacyjnego, jak i merytorycznego umocnienia, Rada ds. NDK powołała odpowiednie specjalistyczne grupy robocze: Grupę Roboczą ds. Prawnych i Strategii Ochrony NDK, Grupę Roboczą ds. Przekazu Międzypokoleniowego oraz Grupę Roboczą ds. Muzyki i Tańca, których wyniki prac były regularnie przedstawiane Radzie i omawiane przez nią podczas jej pierwszej kadencji (2013–2018). Działająca regularnie w latach 2015–2018 Grupa Robocza ds. Prawnych i Strategii Ochrony NDK była odpowiedzialna za opracowanie i aktualizowanie regulaminu Rady, opracowanie procedury przygotowywania i zgłaszania wniosków z Polski na listy UNESCO oraz współtworzenie i konsultowanie regulaminu Krajowego rejestru dobrych praktyk, który został uruchomiony 5 lat po Krajowej liście – w 2018 roku[80].

Rok 2016: Pierwsze Forum Eksperckie Chiny-Europa Środkowa i Wschodnia nt. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Pierwsza kadencja Rady obfitowała w ważne dla środowiska badaczy i działaczy oraz animatorów dziedzictwa niematerialnego wydarzenia związane z budowaniem świadomości wokół problematyki dziedzictwa niematerialnego, jak również rozwijaniem wiedzy na temat rozwiązań stosowanych w innych krajach. Do takich z pewnością należy zaliczyć zorganizowane przez MKiDN i NID, we współpracy z Radą ds. NDK oraz Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie, pierwsze w Polsce międzynarodowe wydarzenie na dużą skalę poświęcone dziedzictwu niematerialnemu: Pierwsze Forum Eksperckie Chiny-Europa Środkowa i Wschodnia nt. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które odbyło się w Krakowie w dniach 12–14 października 2016 roku[81]. W tym

[79] Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Kultura ludowa i tradycyjna*, https://www.gov.pl/web/kultura/kultura-ludowa-i-tradycyjna4. W 2016 roku program ten został rozszerzony o zadanie specjalne: „mistrz tradycji", adresowane do depozytariuszy wiedzy lokalnej i regionalnej, związane bezpośrednio z międzypokoleniowym przekazem wiedzy i umiejętności. Zakres podejmowanych działań jest zgodny z założeniami Konwencji z 2003 roku. W 2018 roku MKiDN uruchomiło także program EtnoPolska, zarządzany przez Narodowe Centrum Kultury, który choć nie odwołuje się wprost do Konwencji z 2003 roku, to w swoich zapisach ma *de facto* konwencyjne zadanie wspierania tworzenia „rejestru zjawisk zaliczanych do niematerialnego dziedzictwa kulturowego", Narodowe Centrum Kultury, *EtnoPolska*, https://www.nck.pl/dotacje--i-stypendia/dotacje/programy-dotacyjne-nck/etnopolska.

[80] Archiwum domowe autorki.

[81] Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Pierwsze Forum Eksperckie Chiny-Europa Środkowa i Wschodnia*, https://ndk.nid.pl/Aktualnosci/details.php?ID=2878. Sprawozdanie z wydarzenia:

dużym przedsięwzięciu wzięli udział eksperci i praktycy ochrony NDK oddelegowani przez swoje ministerstwa kultury bądź instytucje, którym przekazano kompetencje do rozwijania krajowych systemów ochrony NDK, z aż 17 krajów. Dzielili się oni swoimi doświadczeniami i wyzwaniami związanymi z wdrażaniem Konwencji[82]. Forum zakończyła uroczysta, I Gala wręczenia decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o wpisie na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego (krakowskie Sukiennice). Od tego czasu Gala odbywa się cyklicznie, co dwa lata, w różnych regionach Polski, służąc docenieniu depozytariuszy dziedzictwa niematerialnego[83].

Rok 2017: złożenie pierwszego polskiego wniosku na Listę reprezentatywną NDK ludzkości UNESCO

Rok 2017 przyniósł kolejne ważne wydarzenie: złożenie pierwszego wniosku z Polski o wpis na Listę reprezentatywną NDK ludzkości UNESCO, dotyczącego szopkarstwa krakowskiego. Promowaniu tego wpisu jako wyjątkowego przykładu łączącego dziedzictwo materialne (szopki nawiązują do architektury historycznego centrum Krakowa, wpisanego na Listę światowego dziedzictwa UNESCO w 1978 roku) i niematerialne (umiejętności, wiedza i kreatywność w budowaniu szopek) poświęcono specjalne seminarium, które towarzyszyło 41. sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa, zorganizowanej w 2017 roku właśnie w Krakowie[84].

H. Schreiber, *Pierwsze Forum Eksperckie Chiny – Europa Środkowa i Wschodnia nt. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, „Twórczość Ludowa" 2016, R. 31 (81), nr 3–4, s. 52.

[82] Materiały pokonferencyjne opublikowane w dwóch językach, polskim i angielskim, w otwartym dostępie pozwoliły rozpropagować wiedzę o międzynarodowych doświadczeniach na gruncie polskim. Zob. *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: doświadczenia w ochronie krajów Europy Środkowej i Wschodniej oraz Chin. 10-lecie wejścia w życie Konwencji UNESCO z 2003 roku w perspektywie zrównoważonego rozwoju*, red. H. Schreiber, Warszawa 2017 (równoległa wersja anglojęzyczna: *Intangible Cultural Heritage. Safeguarding Experiences in Central and Eastern European Countries and China – 10th Anniversary of Entry into Force of the 2003 UNESCO Convention through the Prism of Sustainable Development*, ed. H. Schreiber, Warsaw 2017).

[83] Kolejne Gale wręczenia dyplomów odbyły się w Łazienkach Królewskich w Warszawie (2018), podczas VII Kongresu Kultury Regionów zorganizowanego przez Małopolskie Centrum Kultury SOKÓŁ w Nowym Sączu (2021), w Teatrze im. St. I. Witkiewicza w Zakopanem (2023) i w Sali Koncertowej Polskiego Radia im. Witolda Lutosławskiego w Warszawie (2025).

[84] H. Schreiber, *Building Bridges between the 1972 and 2003 Conventions: Challenges for the Future. Side Event at the 41st Session of UNESCO World Heritage Committee, Kraków, 10 July 2017*, „Santander Art and Culture Law Review" 2017, t. 2, s. 355–356; H. Schreiber, *The First Nomination from Poland Submitted to the Representative List of Intangible Cultural Heritage of Humanity (2018 Cycle)*, „Santander Art and Culture Law Review" 2017, t. 2, s. 364–365.

Wzięli w nim udział m.in. dyrektorzy odpowiedzialni za wszystkie regiony geograficzne świata, pracujący na co dzień w Centrum Światowego Dziedzictwa. Pokłosiem tego wydarzenia było m.in. pojawienie się wzajemnych odwołań wskazujących na nierozerwalny związek dziedzictwa materialnego i niematerialnego na obu listach: Liście światowego dziedzictwa UNESCO oraz Liście reprezentatywnej NDK ludzkości UNESCO[85]. Intensywne, zespołowe prace nad wnioskiem i jego pełną dokumentacją[86] zakończyły się sukcesem i wpisaniem szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną jako pierwszego wpisu z Polski. Miało to miejsce 29 listopada 2018 roku podczas posiedzenia Komitetu Międzyrządowego na Mauritiusie[87]. Wniosek ten został doceniony przez Komitet Międzyrządowy, który zadecydował o wpisaniu go na listę tzw. dobrych przykładów wniosków dla innych państw[88]. Nabyte w trakcie jego przygotowywania *know-how* otworzyło drogę do kolejnych wpisów z naszego kraju. Do dzisiaj wpisane zostały także: kultura bartnicza (w 2020 roku, wniosek wielonarodowy, złożony przez Polskę wspólnie z Białorusią[89]), sokolnictwo (w 2021 roku, wniosek wielonarodowy, obejmujący w sumie 24 państwa[90]), tradycja układania dywanów kwietnych na procesję Bożego Ciała (w 2022 roku[91]), tradycje flisackie (wniosek

[85] Do opisu szopkarstwa krakowskiego na stronie UNESCO poświęconej NDK dołączono link do Listy światowego dziedzictwa, który wskazuje na to, że tradycja ta jest/może być powiązana z wpisanym na tę listę w 1978 roku historycznym centrum Krakowa. Link „zwrotny" (tzn. odsyłający do Listy reprezentatywnej NDK ludzkości) pojawia się także przy opisie historycznego centrum Krakowa na Liście światowego dziedzictwa. Podobnie postąpiono w przypadku innych przykładów nierozerwalnego splotu dziedzictwa materialnego i niematerialnego z całego świata.

[86] W niniejszym zbiorze prezentowany jest sam wniosek jako główny element dokumentacji, natomiast niezbędnymi załącznikami do niego były także: dokumentacja fotograficzna, film, zgody depozytariuszy, listy poparcia od wielu instytucji zaangażowanych w ochronę, stosowne licencje pozwalające na publikowanie materiałów audiowizualnych wymagane przez UNESCO. Pełna dokumentacja dostępna jest na stronie UNESCO: https://ich.unesco.org/en/RL/nativity-scene-szopka-tradition-in-krakow-01362.

[87] H. Schreiber, *Szopkarstwo krakowskie – pierwszy polski wpis na liście dziedzictwa niematerialnego UNESCO*, „Twórczość Ludowa" 2018, R. 33 (85), nr 3–4, s. 58.

[88] Lista ta obejmuje obecnie 61 wniosków, które zostały uznane za dobre przykłady dla innych państw (na 759 elementów wpisanych łącznie na Listę reprezentatywną oraz do Rejestru dobrych praktyk): https://ich.unesco.org/en/lists?text=&multinational=3&exemplary=1#tabs.

[89] Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Polsko-białoruski wpis kultury bartniczej na liście UNESCO*, https://ndk.nid.pl/Aktualnosci/details.php?ID=3190.

[90] Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Polskie sokolnictwo wpisane na listę UNESCO*, https://www.gov.pl/web/kultura/polskie-sokolnictwo-wpisane-na-liste-unesco.

[91] Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Tradycja dywanów kwiatowych na procesje Bożego Ciała wpisana na listę UNESCO*, https://www.gov.pl/web/kultura/tradycja-dywanow-kwiatowych-na-procesje-bozego-ciala-wpisana-na-liste-unesco.

wielonarodowy, obejmujący w sumie 6 państw[92]), polonez – tradycyjny polski taniec (w 2023 roku[93]) i plecionkarstwo (w 2025 roku[94]).

Krajowa lista NDK i Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie NDK

Należy tutaj zaznaczyć, że na Listę reprezentatywną UNESCO nominowane mogą być tylko i wyłącznie te elementy dziedzictwa, które zostały uprzednio objęte ochroną oraz wpisane do krajowego inwentarza (rejestru, wykazu). W przypadku Polski taką rolę pełni Krajowa lista NDK. Prowadzi ją NID, natomiast to Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego podejmuje ostateczne decyzje w sprawie wpisu na listę. Wykaz ma głównie charakter informacyjny, gdyż jest tworzony i prowadzony na podstawie decyzji Ministra KiDN; Krajowa lista nie ma obecnie swojego umocowania ustawowego, takiego chociażby jak Lista reprezentatywna UNESCO, mająca umocowanie w Konwencji z 2003 roku. Procedura wpisu odbywa się przy udziale Zespołu ds. NDK w NID, który w wyniku reorganizacji NID w 2024 roku[95] funkcjonuje obecnie pod nazwą Pracownia Terenowa – Centrum Dziedzictwa Niematerialnego (PT-CDN), i Rady ds. NDK. Sam wniosek jest przygotowywany przez zainteresowaną wspólnotę, grupę lub jednostkę i musi być poprzedzony konsultacjami społecznymi oraz wyrażeniem zgody na podjęcie stosownych działań zmierzających do wpisania danego elementu dziedzictwa niematerialnego na Krajową listę. Wnioski zawierające opis elementów NDK kandydujących na Krajową listę są najpierw opiniowane formalnie przez NID (PT-CDN), a następnie, po ocenie dot. spełnienia przez nie wymogów formalnych, przekazywane do oceny merytorycznej Radzie ds. NDK. Głównym

---

[92] Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Flisactwo piątą polską tradycją wpisaną na listę UNESCO*, https://www.gov.pl/web/kultura/flisactwo-piata-polska-tradycja-wpisana-na-liste-unesco.

[93] Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Polonez wpisany na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości UNESCO*, https://www.gov.pl/web/dyplomacja/polonez-wpisany-na-liste-reprezentatywna-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego-ludzkosci-unesco.

[94] Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Plecionkarstwo wpisane na Listę UNESCO*, https://www.gov.pl/web/kultura/plecionkarstwo-wpisane-na-liste-unesco. W 2026 roku oczekiwane są kolejne wpisy: tradycja Wigilii Bożego Narodzenia (wspólny wpis z Litwą i Ukrainą), tradycje barbórkowe (wspólny wpis z Austrią i Luksemburgiem) oraz sezonowy wypas zwierząt (bydła i owiec) (wpis międzynarodowy). Za: https://ich.unesco.org/en/state/poland-PL.

[95] Na podstawie Zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dniem 10 czerwca 2024 roku dokonano połączenia państwowych instytucji kultury: Narodowego Instytutu Dziedzictwa i Narodowego Instytutu Konserwacji Zabytków. Powstała w ten sposób państwowa instytucja kultury otrzymała nazwę Narodowy Instytut Dziedzictwa i kontynuuje działalność obu tych podmiotów. Za: https://nid.pl/o-instytucie/.

zadaniem Rady jest zatem opiniowanie wniosków o wpis na Krajową listę NDK oraz do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie NDK (pierwszy wpis w 2018 roku). Działalność Rady, organizowanie jej posiedzeń i wydawanie przez nią rekomendacji dla Ministra dotyczących wpisu wspiera Departament Ochrony Zabytków MKiDN, którego pracownik pełni funkcję Sekretarza Rady.

Obecnie w skład tego gremium wchodzi 20–25 ekspertów z różnych dziedzin związanych z NDK, z całej Polski. Rada działa we współpracy z Polskim Komitetem ds. UNESCO, którego wybrani członkowie biorą udział w jej pracach. W Radzie są również reprezentowani przedstawiciele organizacji pozarządowych i instytucji naukowych, m.in. Stowarzyszenia Twórców Ludowych (STL) i Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (PTL). Obie organizacje pozarządowe zostały akredytowane przy UNESCO jako zdolne do świadczenia usług doradczych na rzecz Komitetu Międzyrządowego: PTL od 2012 roku, a STL od 2018 roku. Razem z STL akredytację uzyskała także Serfenta. Obecnie tylko STL ma swojego przedstawiciela w Radzie.

Do chwili obecnej (sierpień 2026 roku) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wydał decyzje o wpisie 133 elementów NDK z całej Polski na Krajową listę NDK na podstawie rekomendacji Rady. Lista odzwierciedla różnorodność dziedzictwa niematerialnego występującego w naszym kraju. W 2023 roku w NID ogłoszono po raz pierwszy program „Niematerialne – przekaż dalej", realizowany ze środków MKiDN, którego zadaniem jest wspieranie projektów dotyczących zjawisk wpisanych na Krajową listę, służących wzmocnieniu przekazu pokoleniowego, ochronie i popularyzacji tych zjawisk[96].

Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie NDK cieszy się na tym etapie mniejszym zainteresowaniem; podobnie jak Rejestr dobrych praktyk w ochronie NDK UNESCO, który rozwija się znacznie wolniej od Listy reprezentatywnej NDK ludzkości. Od momentu otwarcia naboru wniosków do Krajowego rejestru w 2018 roku wpisanych zostało zaledwie 19 przykładów dobrych praktyk ochronnych[97].

Rola muzeów

Należy zauważyć, że polskie muzea zbudowały sobie niezwykle mocną pozycję w ramach ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, podejmując się zadań

[96] Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Niematerialne – przekaż dalej*, https://nid.pl/dotacje/niematerialne-przekaz-dalej/.

[97] Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego*, https://niematerialne.nid.pl/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe/krajowy-rejestr-dobrych-praktyk/.

daleko wykraczających poza zwykły zakres ich obowiązków[98]. W kontekście dziedzictwa niematerialnego znaczącą pracę, mimo braku adekwatnych przepisów ustawowych, wykonują muzea etnograficzne, muzea na wolnym powietrzu, muzea miejskie oraz liczne muzea regionalne i lokalne. Wpływ Konwencji z 2003 roku widoczny jest także na poziomie międzynarodowym, w nowej definicji muzeum przyjętej przez Międzynarodową Radę Muzeów (ICOM)[99]. Silna pozycja tych instytucji widoczna jest także we wnioskach składanych przez różne państwa, gdzie muzea występują w wielu rolach, nierzadko jako główna instytucja opiekująca się społecznością praktykującą dziedzictwo niematerialne, jak chociażby w przypadku szopkarstwa krakowskiego i Muzeum Krakowa[100]. To obecnie jedyne muzeum w Polsce, które w swojej strukturze wyodrębniło kilkuetatowe Centrum Interpretacji Niematerialnego Dziedzictwa Krakowa[101]. W 2027 roku planowane jest otwarcie Domu Niematerialnego Dziedzictwa Warszawy w ramach struktur Muzeum Warszawy.

Ochrona NDK w miastach

Na koniec warto zauważyć, że rozwój świadomości znaczenia i systemu ochrony NDK w Polsce skutkuje pojawieniem się nowych inicjatyw, w tym związanych z ochroną niematerialnego dziedzictwa w miastach. Tylko bowiem nieliczne ze 133 wpisów na Krajowej liście NDK związane są z dużymi (Kraków, Poznań) bądź mniejszymi miastami (Łowicz, Cieszyn) – zdecydowana większość dotyczy tradycji wiejskich i ludowych. Sposób patrzenia na dziedzictwo niematerialne w Polsce przez pryzmat przede wszystkim tego rodzaju tradycji wzmocniło powstanie w 2019 roku Narodowego Instytutu Kultury i Dziedzictwa Wsi, który zaczął włączać się w działania chroniące ludowe dziedzictwo niematerialne[102]. Ta dysproporcja uwagi stała się m.in. bodźcem do poszukiwania

[98] Por. K. Zalasińska, *Niematerialne dziedzictwo w systemie ochrony*…

[99] International Council of Museums, *ICOM Approves a New Museum Definition*, https://icom.museum/en/news/icom-approves-a-new-museum-definition/.

[100] Szersza analiza roli muzeów w kontekście Konwencji z 2003 roku w: H. Schreiber, *Squaring the Circle? In Search of the Characteristics of the Relationship between Intangible Cultural Heritage, Museums, Europe and the EU*, „Volkskunde" 2020, t. 3, s. 357–372. Zob. także pierwszą publikację na rynku polskim na temat roli muzeów i miast w ochronie NDK, będącą pokłosiem konferencji zorganizowanej przez Muzeum Krakowa w 2016 roku: *Niematerialne dziedzictwo miasta. Muzealizacja, ochrona, edukacja*, red. M. Kwiecińska, Kraków 2016.

[101] Muzeum Krakowa, *Centrum Interpretacji Niematerialnego Dziedzictwa Krakowa*, https://muzeumkrakowa.pl/oddzialy/centrum-interpretacji-niematerialnego-dziedzictwa-krakowa.

[102] https://nikidw.edu.pl/.

elementów istotnych dla tożsamości społeczności miejskich, w tym stolicy kraju – Warszawy[103].

Warszawa to pierwsze miasto w Polsce (i jak wynika z przeprowadzonych międzynarodowych konsultacji i badań rozpoznawczych – jedno z pierwszych na świecie), które zdecydowało się na systemowe i systematyczne działania w zakresie ochrony NDK, przez włączenie tej problematyki w zakres działań samorządu miejskiego. W lutym 2020 roku Prezydent Warszawy – z inicjatywy Dyrektora Biura Kultury m.st. Warszawy – powołał w drodze zarządzenia Zespół ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy, który składa się obecnie z 12 osób: varsavianistów, muzyków, etnografów, prawników, historyków, animatorów kultury, muzealników i literaturoznawców.

Od lutego 2020 do chwili obecnej Zespół pracował m.in. nad pierwszym raportem rozpoznającym warszawskie tradycje, praktyki i zwyczaje w kontekście definicji NDK[104]. Zespół był także zaangażowany w konsultacje scenariuszy i ostatecznych wersji filmów poświęconych wybranym aspektom warszawskiego dziedzictwa niematerialnego: warszawskiemu tangu, warszawskim kulinariom, godzinie „W" obchodzonej w Warszawie 1 sierpnia o 17:00, tradycji kwestowania na Starych Powązkach, tradycjom szewskim reprezentowanym przez Tadeusza Januszkiewicza, wyścigowi konnemu Wielka Warszawska czy tradycji uczestniczenia w koncertach chopinowskich pod pomnikiem Fryderyka Chopina w Łazienkach Królewskich. Pracował także nad dokumentami i pomysłami dotyczącymi promowania warszawskiego NDK wśród Warszawiaków i angażowania ich w działania na jego rzecz[105].

Działania Zespołu pomagają realizować nową Politykę Kulturalną m.st. Warszawy, przyjętą w 2020 roku w ramach Strategii #Warszawa2030. Strategia wskazuje odpowiedzialność, otwartość, różnorodność, zakorzenienie i wolność jako wartości kluczowe dla zrównoważonego rozwoju stolicy Polski. Odpowiada to idei ochrony dziedzictwa niematerialnego zawartej w Konwencji z 2003 roku, obejmującej: a) współodpowiedzialność i współdecydowanie o tym, co ważne dla tożsamości wspólnot, grup i jednostek: depozytariuszy dziedzictwa niematerialnego; b) otwartość na inne społeczności, grupy i jednostki, gotowość do włączającego dialogu opartego na wzajemnym szacunku i chęci dzielenia się wiedzą o dziedzictwie; c) poszanowanie różnorodności ludzi oraz ważnych dla

[103] E. Klekot, H. Schreiber (współpraca: A. Czyżewska, B. Kietlińska, J. Krzesicka), *Niematerialna Warszawa…*

[104] Tamże.

[105] Pełną informację, filmy, raport i inne dokumenty dotyczące NDK w Warszawie, zarówno w języku polskim, jak i angielskim, można znaleźć tutaj: https://kultura.um.warszawa.pl/niematerialna-warszawa bądź pod hasłem funkcjonującym w Internecie: Niematerialna Warszawa.

nich praktyk, zwyczajów i tradycji, z których żadna nie jest uważana za lepszą od innych; d) zakorzenienie dające poczucie tożsamości i ciągłości; e) wolność, która w przypadku dziedzictwa niematerialnego oznacza również akceptację zmian, rozumienie dynamiki praktyk kulturowych i nieingerowanie odgórne czy jednostronne w znaczenia, jakie społeczność nadaje swojemu dziedzictwu.

Aby uczcić 20-lecie przyjęcia Konwencji z 2003 roku Muzeum Warszawy we współpracy z Biurem Kultury i Zespołem ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy zorganizowało w dniach 16–17 października 2023 roku międzynarodową konferencję i ogólnopolskie warsztaty pt. „Niematerialna Warszawa"[106] – pod patronatem UNESCO oraz Polskiego Komitetu ds. UNESCO. Rok później, w październiku 2024 roku, we współpracy z Katedrą UNESCO ds. publicznych i globalnych procesów zarządzania niematerialnym dziedzictwem kulturowym na Uniwersytecie Warszawskim[107] i przy wsparciu Muzeum Warszawy, Zespół zorganizował 3-dniowe warsztaty dla przedstawicieli 16 państw oraz wybranych miast regionu Europy Południowo-Wschodniej poświęcone wymianie doświadczeń dotyczących ochrony dziedzictwa niematerialnego w miastach[108].

Działalność Zespołu, z biegiem czasu prowadzona w ścisłej współpracy z Domem Spotkań z Historią oraz z Muzeum Warszawy, zaowocowała utworzeniem w 2026 roku Domu Niematerialnego Dziedzictwa Warszawy w strukturach Muzeum Warszawy (planowane otwarcie w 2027 roku). Zacieśniająca się współpraca samorządu miejskiego i muzeum miejskiego w obszarze warszawskiego NDK stanowi dość wyjątkowy przykład realizacji Konwencji z 2003 roku w Polsce, który inspiruje podobne działania w innych polskich miastach[109], np. w Krakowie, gdzie w grudniu 2023 roku powstał analogiczny Zespół ds. niematerialnego dziedzictwa Krakowa[110].

---

[106] Muzeum Warszawy, *Niematerialna Warszawa*, https://muzeumwarszawy.pl/niematerialna-warszawa/.

[107] Katedra została oficjalnie otwarta w marcu 2024 roku: https://www.ichgovernance.com/unesco-chair-opening-event-march-14-2024/.

[108] Szczegółowe sprawozdanie, nagrania i raport z tych warsztatów dostępne są tutaj: https://www.ichgovernance.com/living-heritage-in-urban-contexts/.

[109] *Po poznańsku. Raport o niematerialnym dziedzictwie miasta*, Poznań 2025, https://pcd.poznan.pl/raport; *Niematerialny Gdańsk. Raport z badań niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Gdańsku*, Gdańsk 2026, https://badania.ikm.gda.pl/projekty/ndk/; w 2025 roku powstał także raport krakowski: *Niematerialne dziedzictwo Krakowa. Raport o ochronie i popularyzacji*, Kraków 2025.

[110] Zarządzenie nr 3727/2023 Prezydenta miasta Krakowa z dnia 12 grudnia 2023 r. w sprawie powołania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa Krakowa.

Miejsce NDK w wybranych regulacjach krajowych

Biorąc pod uwagę 15 lat funkcjonowania Konwencji z 2003 roku w polskim porządku prawnym, chwilę refleksji należy także poświęcić miejscu niematerialnego dziedzictwa w regulacjach krajowych. O tym, że stanowi ono element dziedzictwa narodowego oraz kultury w ogóle w kontekście zapisów Konstytucji RP, wspomniałam już we Wprowadzeniu. Należy jednak dodać, że od czasu ratyfikacji Konwencji trwają starania o mocniejsze włączenie jej postanowień do polskiego porządku prawnego w postaci dedykowanej ustawy, jak również toczą się dyskusje na temat przyjęcia całościowej, nowej ustawy o ochronie dziedzictwa kulturowego w Polsce.

Rozważania nad włączeniem NDK do nowelizowanej Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1292) nie przyniosły konkretnych zmian w tym kierunku. Sama ustawa może być jednak w pewnym zakresie postrzegana jako łącząca się z ochroną dziedzictwa niematerialnego – i tak też jest odczytywana w środowisku polskich prawników[111]. Konwencja z 2003 roku wspomina bowiem o związanych z praktykami, wyobrażeniami, przekazami, wiedzą i umiejętnościami „instrumentach, przedmiotach, artefaktach i przestrzeniach kulturowych – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego" (art. 2 Konwencji). Definicja konwencyjna obejmuje zatem także istotne dla praktyk dziedzictwa niematerialnego przedmioty materialne, obiekty i miejsca dziedzictwa, które z kolei mogą być objęte ochroną na mocy ustawy o ochronie zabytków.

Niezależnie od tego kierunku interpretacyjnego należy podnieść, że niematerialne dziedzictwo kulturowe jest w polskim porządku prawnym rzadko wzmiankowane. Nieliczne akty prawne, które wprost się do niego odnoszą, to przede wszystkim Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. z 2025 r. poz. 1275) oraz Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2022 r. poz. 385). Żadna z nich nie wprowadza jednak szczegółowych rozwiązań dotyczących ochrony NDK, ani nie określa kompetencji poszczególnych podmiotów w tym zakresie.

Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. z 2025 r. poz. 1275) w art. 14 zalicza do działu „kultura i ochrona dziedzictwa narodowego" sprawy „rozwoju i opieki nad materialnym i niematerialnym dziedzictwem narodowym". W ramach tego działu wskazuje również na szereg obszarów istotnych z perspektywy NDK, m.in. podtrzymywanie

[111] K. Zalasińska, *Niematerialne dziedzictwo w systemie ochrony…*

i rozpowszechnianie tradycji narodowej i państwowej, kulturę ludową i rękodzieło artystyczne, edukację kulturalną, amatorski ruch artystyczny oraz działalność organizacji regionalnych i społeczno-kulturalnych. Ustawa nie definiuje natomiast kategorii niematerialnego dziedzictwa narodowego, ani nie wskazuje instrumentów jego ochrony.

Podobnie Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2022 r. poz. 385) posługuje się kategorią „dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym", nie określając jednak zasad ochrony niematerialnego dziedzictwa ani szczególnej roli muzeów w tym zakresie. W praktyce działalność muzeów na rzecz żywego dziedzictwa rozwija się więc przede wszystkim dzięki inicjatywie i zaangażowaniu dyrektorów i pracowników muzealnych, samorządów oraz specjalistów współpracujących ze społecznościami lokalnymi. Przykładami są Centrum Interpretacji Niematerialnego Dziedzictwa Krakowa stanowiące oddział Muzeum Krakowa oraz Dom Niematerialnego Dziedzictwa Warszawy w strukturach Muzeum Warszawy, którego otwarcie jest planowane na 2027 rok. Aktywność muzeów etnograficznych i skansenów pokazuje, że potrzeba ochrony NDK jest od dawna dostrzegana przez te instytucje, jednak brakuje jednolitych podstaw prawnych określających ich kompetencje i narzędzia działania.

Znaczenie dla NDK, choć nie odwołuje się bezpośrednio do tej kategorii, ma również Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. z 1983 r. Nr 38, poz. 173; tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 164, z późn. zm.). Archiwa uczestniczą bowiem w dokumentowaniu materiałów pozwalających zachować wiedzę o praktykach, tradycjach i przekazie międzypokoleniowym, które stanowią podstawę żywego dziedzictwa.

Z kolei Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2026 r. poz. 457) definiuje działalność kulturalną jako tworzenie, upowszechnianie i ochronę kultury oraz przewiduje mecenat państwa w tym zakresie, obejmujący m.in. ochronę dziedzictwa narodowego. Chociaż ustawa nie posługuje się pojęciem NDK, używany w niej termin „dziedzictwo narodowe" należy odczytywać w świetle Ustawy o działach administracji rządowej, która obejmuje nim zarówno dziedzictwo materialne, jak i niematerialne. Instrumenty wsparcia przewidziane w ustawie mogą zatem stanowić punkt odniesienia dla projektowania mechanizmów ochrony NDK, przy czym mecenat państwa powinien w tym przypadku oznaczać przede wszystkim wspieranie depozytariuszy i ich działań, a nie przejmowanie przez państwo kontroli nad ich dziedzictwem.

Istotną rolę odgrywa również Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2026 r. poz. 538), która nakazuje

uwzględnianie wymagań ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w procesach planowania przestrzennego. Choć pojęcie „dziedzictwo kulturowe" można interpretować szerzej niż kategorię zabytku i obejmować nim także jego wymiar niematerialny, przepisy oraz praktyka planowania przestrzennego koncentrują się przede wszystkim na materialnych aspektach dziedzictwa. Tymczasem możliwość praktykowania NDK jest często zależna od dostępności odpowiednich przestrzeni. W świetle Dokumentu kierunkowego UNESCO dotyczącego ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kontekstach miejskich z 2025 r. planowanie przestrzenne miast powinno zatem w większym stopniu uwzględniać również warunki niezbędne do podtrzymywania i przekazywania żywych praktyk kulturowych w przestrzeni miejskiej.

Analiza wskazanych regulacji prowadzi do wniosku, że NDK jest już obecne w polskim systemie prawnym, ale w sposób rozproszony i fragmentaryczny, przez co nie posiada spójnego mechanizmu ochrony. Poszczególne ustawy dają pewne możliwości działania – dotyczące m.in. działalności kulturalnej, muzealnej, archiwalnej czy planowania przestrzennego – nie określają jednak w sposób kompleksowy, czym jest NDK, kto odpowiada za jego ochronę, jakie prawa przysługują depozytariuszom NDK oraz jakie instrumenty mogą być stosowane w celu jego podtrzymywania i przekazywania. Zasadne wydaje się zatem rozważenie stworzenia bardziej spójnych podstaw prawnych ochrony NDK, które jednocześnie uwzględniałyby fakt, że dziedzictwo to jest żywe, wspólnotowe i ciągle praktykowane, a także brałyby pod uwagę zasadę podmiotowości i prymatu w procesach ochronnych wspólnot, grup i jednostek będących jego depozytariuszami.

Rok 2026: pierwsze kroki w kierunku odrębnej ustawy

W 2026 roku[112], po raz pierwszy w historii, w polskim parlamencie zaplanowano konferencję poświęconą refleksji nad wyzwaniami stojącymi przed obecnie obowiązującym systemem ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Spotkanie pt. „Kultura ludowa, kultura miejska i niematerialne dziedzictwo kulturowe Polski. Czas na nową ustawę" jest organizowane z inicjatywy Stowarzyszenia Twórców Ludowych z okazji 15-lecia obowiązywania w Polsce Konwencji UNESCO z 2003 roku oraz obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (17 października). Ma na celu wspólne zastanowienie się nad koniecznymi kierunkami rozwoju krajowego systemu ochrony NDK oraz rozpoczęcie dyskusji na temat kompleksowej strategii i ustawy dotyczącej jego ochrony, odpowiadającej współczesnym potrzebom depozytariuszy

[112] Niniejszy tekst pisany jest we wrześniu 2026 roku.

dziedzictwa – zarówno twórców kultury ludowej, jak i społeczności praktykujących dziedzictwo miejskie oraz innych grup, których tożsamość zakorzeniona jest w praktykach, wiedzy i umiejętnościach przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Nadzieją organizatora – Stowarzyszenia Twórców Ludowych i partnerów konferencji: Forum Muzyki Tradycyjnej oraz Katedry UNESCO ds. publicznych i globalnych procesów zarządzania niematerialnym dziedzictwem kulturowym na Uniwersytecie Warszawskim jest, że konferencja stanie się ważnym punktem odniesienia w procesie rozwijania polskiego prawa ochrony dziedzictwa kulturowego oraz wprowadzania zmian w polskim dyskursie ochrony dziedzictwa: na rzecz równouprawnienia obu jego wymiarów, materialnego i niematerialnego.

* * *

Jak można zatem krótko podsumować dość długą i czasami niełatwą historię rozwijania systemu międzynarodowej ochrony NDK oraz krajowej implementacji Konwencji?

Nie można zaprzeczyć, że Konwencja z 2003 roku zmieniła krajobraz intelektualny myślenia o dziedzictwie zarówno w Polsce, jak i na świecie. Poszerzyła międzynarodowe i krajowe środowiska debatujące nad tradycjami oraz praktykami kulturowymi i społecznymi o przedstawicieli dyscyplin naukowych, które dotychczas zajmowały się nimi zwykle rzadko, jeśli w ogóle: prawników, politologów, ekonomistów. Otworzyła nowe, interdyscyplinarne horyzonty dla refleksji nad dziedzictwem kulturowym i dla działań ukierunkowanych na jego ochronę. Oddała głos wspólnotom, grupom i jednostkom oraz – co najmniej – podzieliła sprawczość w ochronie dziedzictwa między nich, ekspertów i oficjalne instytucje państwowe. Równocześnie stworzyła nowe (czy też wzmocniła stare) problemy: m.in. komercjalizację praktyk przekazywanych z pokolenia na pokolenie, ich biurokratyzację, dekontekstualizację czy turystyfikację[113]. Wytworzyła nowe pola władzy – argumentem za kontrolą czy wręcz próbami przejmowania zarządzania tradycjami i praktykami przez instytucje państwowe staje się teraz dbałość o wizerunek i „logo UNESCO".

Piętnastolecie funkcjonowania Konwencji z 2003 roku w Polsce – od momentu jej ratyfikacji w 2011 roku – to zatem z pewnością nie tylko czas bezkrytycznego świętowania, ale także zaproszenie do świadomego, uważnego przyjrzenia się obecnemu systemowi ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, aby zarówno docenić to, co udało się przez te 15 lat zrobić, jak i wskazać to,

[113] Zob. numer tematyczny czasopisma „Turystyka Kulturowa" (2022, t. 3, nr 124) poświęcony dziedzictwu niematerialnemu w kontekście turystyki.

co wymaga zmiany, rozwinięcia, udoskonalenia. Jest to także okazja do głębszego namysłu nad tym, co dzieje się z nami samymi, naszą kulturą, tożsamością i tym, co nas otacza, a co dzisiaj nazywamy naszym niematerialnym dziedzictwem. Konwencja dała nam nowy język do mówienia o nim, a wraz z nim zestaw konkretnych narzędzi, które mogą posłużyć zarówno do ochrony niematerialnego dziedzictwa, jak i do jego instrumentalizacji, czy wręcz zniszczenia. Rozpoczęta w 2026 roku publiczna debata nad potrzebą wypracowania strategii i ustawy o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego stanowi pierwszą od wielu lat okazję, by wykonać bardziej zdecydowane kroki na rzecz zakorzenienia systemu ochrony NDK w porządku prawnym i świadomości społecznej, przypomnieć o wiodącej roli depozytariuszy dziedzictwa oraz zapewnić systemowe, stabilne i godne finansowanie umożliwiające zrównanie jego roli i statusu w polskim porządku prawnym z naszym dziedzictwem materialnym. Oba wymiary naszego dziedzictwa: materialny i niematerialny, są dla naszej tożsamości i historii równie ważne i potrzebują równie ważnych, mocno osadzonych w świadomości społecznej i systemie prawa krajowego instrumentów ochrony.

CZĘŚĆ I

Dokumenty międzynarodowe

Zalecenia UNESCO dotyczące ochrony kultury tradycyjnej i folkloru[1]

Konferencja Generalna Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury, zebrana w Paryżu w dniach od 17 października do 16 listopada 1989 r. na swojej dwudziestej piątej sesji,

zważywszy, że folklor stanowi część powszechnego dziedzictwa ludzkości i jest istotnym środkiem zbliżania różnych ludów i grup społecznych oraz potwierdzania ich tożsamości kulturowej,

uwzględniając jego społeczne, gospodarcze, kulturowe i polityczne znaczenie, jego rolę w historii ludzkości i jego miejsce we współczesnej kulturze,

podkreślając szczególny charakter i znaczenie folkloru jako integralnej części dziedzictwa kulturowego i żywej kultury,

dostrzegając wyjątkową wrażliwość tradycyjnych form folkloru, w szczególności aspektów związanych z tradycją ustną, oraz ryzyko ich utraty,

podkreślając potrzebę uznania we wszystkich krajach roli folkloru i zagrożeń, na jakie jest on narażony z wielu powodów,

uznając, że rządy powinny odgrywać decydującą rolę w ochronie folkloru i działać tak szybko, jak to możliwe,

---

[1] *UNESCO Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore*, https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-safeguarding-traditional-culture-and-folklore.

postanowiwszy na swojej dwudziestej czwartej sesji, że ochrona folkloru powinna być przedmiotem zaleceń dla państw członkowskich w rozumieniu art. IV ust. 4 Konstytucji,

przyjmuje niniejsze zalecenia dnia piętnastego listopada 1989 r.:

Konferencja Generalna zaleca, aby państwa członkowskie stosowały następujące postanowienia dotyczące ochrony folkloru poprzez podejmowanie wszelkich środków ustawodawczych lub innych kroków, jakie mogą być wymagane zgodnie z praktyką konstytucyjną każdego państwa, w celu wprowadzenia w życie na ich terytoriach zasad i środków określonych w niniejszych zaleceniach.

Konferencja Generalna zaleca, aby państwa członkowskie poinformowały o niniejszych zaleceniach władze, departamenty lub organy odpowiedzialne za kwestie związane z ochroną folkloru oraz różne organizacje lub instytucje zajmujące się folklorem, a także zachęcały je do nawiązywania kontaktów z odpowiednimi organizacjami międzynarodowymi zajmującymi się ochroną folkloru.

Konferencja Generalna zaleca, aby państwa członkowskie, w terminach i w sposób przez nią określony, składały Organizacji sprawozdania z działań podjętych w celu wprowadzenia w życie niniejszych zaleceń.

A. Definicja folkloru

Dla celów niniejszych zaleceń:

Folklor (lub kultura tradycyjna i popularna) to ogół opartych na tradycji wytworów wspólnoty kulturowej, wyrażanych przez grupę lub jednostki i uznawanych za zgodne z oczekiwaniami wspólnoty w zakresie, w jakim odzwierciedlają one jej tożsamość kulturową i społeczną; jej normy i wartości są przekazywane ustnie, przez naśladownictwo lub w inny sposób. Formami folkloru są m.in. język, literatura, muzyka, taniec, zabawy, mitologia, obrzędy, zwyczaje, rękodzieło, architektura i inne rodzaje sztuki.

B. Identyfikacja folkloru

Folklor, jako forma wyrazu kulturowego, musi być chroniony przez i dla grupy (rodzinnej, zawodowej, narodowej, regionalnej, religijnej, etnicznej itp.), której tożsamość wyraża. W tym celu państwa członkowskie powinny zachęcać

do prowadzenia odpowiednich badań ankietowych na poziomie krajowym, regionalnym i międzynarodowym, aby:

(a) opracować krajowy wykaz instytucji zajmujących się folklorem w celu włączenia go do regionalnych i globalnych rejestrów instytucji folkloru;
(b) tworzyć systemy identyfikacji i rejestracji (gromadzenie, katalogowanie, transkrypcja) lub rozwijać te już istniejące – w postaci podręczników, przewodników kolekcjonerskich, modeli katalogowania itp., mając na uwadze konieczność skoordynowania systemów klasyfikacyjnych stosowanych przez różne instytucje;
(c) wspierać tworzenie standardowej typologii folkloru poprzez: (i) ogólny zarys folkloru do użytku globalnego; (ii) kompleksowy rejestr folkloru; oraz (iii) regionalną klasyfikację folkloru, zwłaszcza projekty pilotażowe w terenie.

C. Zabezpieczanie folkloru

Zabezpieczanie obejmuje dokumentowanie tradycji ludowych, a jego celem jest, w przypadku zaprzestania praktykowania tych tradycji lub ich ewolucji, zapewnienie badaczom i depozytariuszom tradycji dostępu do danych umożliwiających im zrozumienie procesu przemian tradycji. O ile żywy folklor, ze względu na swój stale ewoluujący charakter, nie zawsze może być objęty bezpośrednią ochroną, o tyle folklor utrwalony w formie materialnej powinien być skutecznie chroniony.

W tym celu państwa członkowskie powinny:

(a) utworzyć archiwa krajowe, w których zgromadzony folklor może być odpowiednio przechowywany i udostępniany;
(b) ustanowić komórkę w centralnym archiwum krajowym dla celów obsługi (scentralizowane katalogowanie, rozpowszechnianie informacji o materiałach folklorystycznych i standardach twórczości folklorystycznej z uwzględnieniem aspektu ochrony);
(c) utworzyć muzea lub działy poświęcone folklorowi w istniejących muzeach, w których można by prezentować kulturę tradycyjną i popularną;
(d) dawać pierwszeństwo sposobom przedstawiania kultury tradycyjnej i popularnej, które podkreślają żywe lub przeszłe aspekty tych kultur (pokazują ich otoczenie, sposób życia oraz wytwory, umiejętności i techniki, które wytworzyły);
(e) zharmonizować metody gromadzenia i archiwizowania;
(f) szkolić kolekcjonerów, archiwistów, dokumentalistów i innych specjalistów w zakresie ochrony folkloru, od fizycznej konserwacji po prace analityczne;

(g) zapewnić środki na wykonywanie kopii zapasowych i roboczych wszystkich materiałów folklorystycznych oraz kopii dla instytucji regionalnych, zapewniając w ten sposób wspólnocie kulturowej dostęp do tych materiałów.

D. Zachowanie folkloru

Zachowanie polega na ochronie tradycji ludowych i tych, którzy je przekazują, biorąc pod uwagę fakt, że każdy naród ma prawo do własnej kultury i że jego przywiązanie do tej kultury jest często osłabiane przez wpływ kultury uprzemysłowionej rozpowszechnianej przez środki masowego przekazu. Należy podjąć działania w celu zagwarantowania statusu i wsparcia ekonomicznego dla tradycji ludowych zarówno we wspólnotach, które je tworzą, jak i poza nimi. W tym celu państwa członkowskie powinny:

(a) w odpowiedni sposób opracować i wprowadzić do formalnych i pozaszkolnych programów nauczania poznawanie folkloru, kładąc szczególny nacisk na poszanowanie folkloru w najszerszym tego słowa znaczeniu, uwzględniając nie tylko różne kultury wiejskie, ale także te tworzone na obszarach miejskich przez różne grupy społeczne, zawodowe, instytucje itp., a tym samym promując lepsze zrozumienie różnorodności kulturowej i odmiennych światopoglądów, zwłaszcza tych, które nie znajdują odzwierciedlenia w kulturach dominujących;
(b) zagwarantować różnym wspólnotom kulturowym prawo dostępu do ich własnego folkloru poprzez wspieranie ich pracy w zakresie dokumentacji, archiwizacji, badań itp., a także w zakresie kultywowania tradycji;
(c) powołać, na zasadzie interdyscyplinarności, Krajową Radę ds. Folkloru lub podobny organ koordynujący, w którym będą reprezentowane różne grupy interesów;
(d) udzielać moralnego i ekonomicznego wsparcia osobom i instytucjom badającym, upowszechniającym, kultywującym lub przechowującym elementy folkloru;
(e) promować badania naukowe istotne dla zachowania folkloru.

E. Rozpowszechnianie folkloru

Należy zwrócić uwagę ludzi na znaczenie folkloru jako składnika tożsamości kulturowej. Niezbędne jest szerokie upowszechnienie elementów składających się na to dziedzictwo kulturowe, tak aby wartość folkloru i potrzeba jego zachowania zostały docenione. Należy jednak unikać zniekształceń podczas

rozpowszechniania, aby chronić integralność tradycji. Aby promować właściwe rozpowszechnianie, państwa członkowskie powinny:

(a) zachęcać do organizowania krajowych, regionalnych i międzynarodowych wydarzeń, takich jak targi, festiwale, filmy, wystawy, seminaria, sympozja, warsztaty, szkolenia, kongresy itp., oraz wspierać rozpowszechnianie i publikację ich materiałów, dokumentów i innych wyników;
(b) zachęcać do szerszego prezentowania materiałów folklorystycznych w prasie ogólnokrajowej i regionalnej, programach telewizyjnych i radiowych oraz w innych mediach, na przykład poprzez dotacje, tworzenie miejsc pracy dla folklorystów w tych jednostkach, zapewnienie właściwej archiwizacji i rozpowszechniania materiałów folklorystycznych zebranych przez środki masowego przekazu oraz tworzenie w ramach tych organizacji działów ds. folkloru;
(c) zachęcać regiony, gminy, stowarzyszenia i inne grupy zajmujące się folklorem do tworzenia pełnoetatowych miejsc pracy dla folklorystów w celu stymulowania i koordynowania działań folklorystycznych w regionie;
(d) wspierać istniejące i tworzyć nowe jednostki zajmujące się opracowywaniem materiałów edukacyjnych, takich jak na przykład filmy wideo oparte na wynikach ostatnich badań terenowych, oraz zachęcać do ich wykorzystywania w szkołach, muzeach folkloru, na krajowych i międzynarodowych festiwalach i wystawach folklorystycznych;
(e) zapewnić dostępność odpowiednich informacji na temat folkloru za pośrednictwem ośrodków dokumentacji, bibliotek, muzeów, archiwów, a także poprzez specjalne biuletyny i czasopisma folklorystyczne;
(f) ułatwiać spotkania i wymianę między jednostkami, grupami i instytucjami zajmującymi się folklorem, zarówno w kraju, jak i za granicą, z uwzględnieniem dwustronnych umów kulturalnych;
(g) zachęcać międzynarodową społeczność naukową do przyjęcia kodeksu etycznego zapewniającego właściwe podejście do kultur tradycyjnych i ich poszanowanie.

F. Ochrona folkloru

W zakresie, w jakim folklor stanowi przejaw twórczości intelektualnej, czy to indywidualnej, czy zbiorowej, zasługuje on na ochronę na wzór ochrony zapewnianej twórczości intelektualnej. Taka ochrona folkloru stała się nieodzowna jako narzędzie wspierania dalszego rozwoju, utrzymania i rozpowszechniania tych form wyrazu, zarówno w kraju, jak i poza nim, bez uszczerbku dla związanych z tym uzasadnionych interesów.

Oprócz „wymiaru własności intelektualnej" w ochronie przejawów folkloru istnieją różne kategorie praw, które są już chronione i powinny nadal podlegać ochronie w przyszłości w ośrodkach dokumentacji folklorystycznej i archiwach folkloru. W tym celu państwa członkowskie powinny:

(a) w odniesieniu do wymiaru „własności intelektualnej": zwrócić uwagę odpowiednich władz na ważną pracę UNESCO i WIPO w odniesieniu do własności intelektualnej, uznając jednocześnie, że praca ta dotyczy tylko jednego aspektu ochrony folkloru i że istnieje pilna potrzeba podjęcia odrębnych działań w wielu obszarach w celu ochrony folkloru;
(b) w odniesieniu do innych praw: (i) chronić informatora jako osobę przekazującą tradycję (ochrona prywatności i poufności); (ii) chronić interesy osoby zbierającej dane poprzez zapewnienie, że zgromadzone materiały są przechowywane w archiwach w dobrym stanie i w sposób metodyczny; (iii) przyjąć niezbędne środki w celu zabezpieczenia zebranych materiałów przed niewłaściwym wykorzystaniem, umyślnym lub nie; (iv) uznać odpowiedzialność archiwów za monitorowanie wykorzystania zgromadzonych materiałów.

G. Współpraca międzynarodowa

Mając na uwadze potrzebę intensyfikacji współpracy i wymiany kulturalnej, w szczególności poprzez łączenie zasobów ludzkich i materialnych, w celu realizacji programów rozwoju i rewitalizacji folkloru oraz badań prowadzonych przez specjalistów będących obywatelami jednego państwa członkowskiego na terytorium innego państwa członkowskiego, państwa członkowskie powinny:

(a) współpracować z międzynarodowymi i regionalnymi stowarzyszeniami, instytucjami i organizacjami zajmującymi się folklorem;
(b) współpracować w dziedzinie poznania, upowszechniania i ochrony folkloru, w szczególności poprzez: (i) wymianę wszelkiego rodzaju informacji oraz publikacji naukowych i technicznych; (ii) szkolenie specjalistów, przyznawanie grantów na podróże, wysyłanie personelu naukowego i technicznego oraz sprzętu; (iii) promowanie dwustronnych lub wielostronnych projektów w zakresie dokumentacji współczesnego folkloru; (iv) organizowanie spotkań specjalistów, kursów i grup roboczych poświęconych konkretnym tematom, zwłaszcza klasyfikacji i katalogowaniu danych dotyczących folkloru i jego przejawów oraz nowoczesnym metodom i technikom badawczym;
(c) ściśle współpracować w celu zapewnienia na arenie międzynarodowej, aby różne zainteresowane strony (wspólnoty oraz osoby fizyczne lub

prawne) korzystały z ekonomicznych, moralnych i tzw. praw pokrewnych wynikających z badania, tworzenia, komponowania, wykonywania, nagrywania i/lub rozpowszechniania folkloru;

(d) zagwarantować państwom członkowskim, na których terytorium przeprowadzono badania, prawo do otrzymania od zainteresowanych państw członkowskich kopii wszystkich dokumentów, nagrań, nagrań wideo, filmów i innych materiałów;

(e) powstrzymać się od działań mogących szkodzić materiałom folklorystycznym lub zmniejszyć ich wartość albo utrudnić ich rozpowszechnianie lub wykorzystywanie, niezależnie od tego, czy materiały te znajdują się na ich własnym terytorium, czy też na terytorium innych państw;

(f) podjąć niezbędne działania w celu ochrony folkloru przed wszelkimi zagrożeniami naturalnymi i powodowanymi przez człowieka, na jakie jest on narażony, w tym zagrożeniami wynikającymi z konfliktów zbrojnych, okupacji terytoriów lub innego rodzaju rozruchów publicznych.

Powszechna deklaracja UNESCO o różnorodności kulturowej,
przyjęta na 31. sesji Konferencji Generalnej UNESCO, Paryż, 2 listopada 2001 r.[2]

Konferencja Generalna,

zobowiązując się do pełnego wdrożenia praw człowieka i podstawowych wolności, proklamowanych w Powszechnej deklaracji praw człowieka[3] i innych powszechnie uznanych instrumentach prawnych, takich jak dwa Międzynarodowe pakty z 1966 r., odnoszące się odpowiednio do praw obywatelskich i politycznych oraz do praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych,

przypominając, że Preambuła do Konstytucji UNESCO stwierdza, „że szerokie rozpowszechnianie kultury i wychowanie ludzkości w duchu sprawiedliwości, wolności i pokoju, jest niezbędne dla godności człowieka i jest świętym obowiązkiem, który wszystkie narody muszą wypełnić w duchu wzajemnej pomocy i troski",

przypominając ponadto art. 1 Konstytucji, który jako jeden z celów UNESCO stawia zalecanie „takich umów międzynarodowych, jakie mogą być konieczne dla popierania swobodnego obiegu myśli w słowie i obrazie",

---

[2] *UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity*, https://en.unesco.org/about-us/legal-affairs/unesco-universal-declaration-cultural-diversity; inna wersja tłumaczenia przygotowana przez Polski Komitet ds. UNESCO jest dostępna na stronie: https://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Dekl_o_roznorodnosci.pdf.

[3] Wbrew utartemu zwyczajowi zapisywania wszystkich członów nazwy Deklaracji oraz Międzynarodowych paktów z 1966 r. wielkimi literami w niniejszej publikacji przyjęto zapis zgodny z zasadami polskiej ortografii (przyp. red.).

odnosząc się do postanowień dotyczących różnorodności kulturowej i korzystania z praw kulturalnych w międzynarodowych instrumentach przyjętych przez UNESCO,

potwierdzając, że kultura powinna być postrzegana jako zbiór charakterystycznych duchowych, materialnych, intelektualnych i emocjonalnych cech społeczeństwa lub grupy społecznej oraz że obejmuje ona, oprócz sztuki i literatury, styl życia, różne formy współżycia społecznego, systemy wartości, tradycje i wierzenia,

zauważając, że kultura znajduje się w centrum współczesnych debat na temat tożsamości, spójności społecznej i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy,

potwierdzając, że poszanowanie różnorodności kultur, tolerancja, dialog i współpraca w atmosferze wzajemnego zaufania i zrozumienia należą do najlepszych gwarancji międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa,

dążąc do większej solidarności opartej na uznaniu różnorodności kulturowej, świadomości jedności ludzkości i rozwoju wymiany międzykulturowej,

biorąc pod uwagę, że proces globalizacji, ułatwiony przez szybki rozwój nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych, choć stanowi wyzwanie dla różnorodności kulturowej, stwarza warunki dla odnowionego dialogu między kulturami i cywilizacjami,

świadoma szczególnego mandatu powierzonego UNESCO, w ramach systemu Narodów Zjednoczonych, w celu zapewnienia zachowania i promowania owocnej różnorodności kultur,

ogłasza następujące zasady i przyjmuje niniejszą Deklarację:

Tożsamość, różnorodność i pluralizm

Artykuł 1 – Różnorodność kulturowa: wspólne dziedzictwo ludzkości

Kultura przybiera różne formy w zależności od czasu i przestrzeni. Różnorodność ta jest ucieleśniona w wyjątkowości i pluralizmie tożsamości grup i społeczeństw tworzących ludzkość. Jako źródło wymiany, innowacji i kreatywności różnorodność kulturowa jest tak samo niezbędna dla ludzkości, jak bioróżnorodność dla

przyrody. W tym sensie jest ona wspólnym dziedzictwem ludzkości i powinna zostać uznana i potwierdzona dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.

Artykuł 2 – Od różnorodności kulturowej do pluralizmu kulturowego
W naszych coraz bardziej zróżnicowanych społeczeństwach niezbędne jest zapewnienie harmonijnej interakcji między ludźmi i grupami o wielorakich, zróżnicowanych i dynamicznych tożsamościach kulturowych, a także ich chęci do życia we wspólnocie. Polityka włączenia i uczestnictwa wszystkich obywateli jest gwarancją spójności społecznej, żywotności społeczeństwa obywatelskiego i pokoju. Tak zdefiniowany pluralizm kulturowy nadaje realiom różnorodności kulturowej polityczny wyraz. Nierozerwalnie związany ze standardami demokratycznymi, pluralizm kulturowy sprzyja wymianie kulturowej i rozkwitowi zdolności twórczych, które podtrzymują życie publiczne.

Artykuł 3 – Różnorodność kulturowa jako czynnik rozwoju
Różnorodność kulturowa poszerza zakres możliwości dostępnych dla każdego; jest jednym z korzeni rozwoju, rozumianego nie tylko w kategoriach wzrostu gospodarczego, ale także jako środek do osiągnięcia bardziej satysfakcjonującego życia intelektualnego, emocjonalnego, moralnego i duchowego.

Różnorodność kulturowa i prawa człowieka

Artykuł 4 – Prawa człowieka jako gwarancja różnorodności kulturowej
Obrona różnorodności kulturowej jest imperatywem etycznym, nierozerwalnie związanym z poszanowaniem godności ludzkiej. Oznacza to zobowiązanie do przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności, w szczególności praw osób należących do mniejszości i praw ludności rdzennej. Nikt nie może powoływać się na różnorodność kulturową w celu naruszenia praw człowieka gwarantowanych przez prawo międzynarodowe, ani w celu ograniczenia ich zakresu.

Artykuł 5 – Prawa kulturalne jako środowisko sprzyjające różnorodności kulturowej
Prawa kulturalne stanowią integralną część praw człowieka, które są powszechne, niepodzielne i współzależne. Rozkwit twórczej różnorodności wymaga pełnego wdrożenia praw kulturalnych określonych w art. 27 Powszechnej deklaracji praw człowieka oraz w art. 13 i 15 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych. Wszyscy ludzie mają zatem prawo do wyrażania

siebie oraz tworzenia i rozpowszechniania swojej twórczości w wybranym przez siebie języku, szczególnie w języku ojczystym; wszyscy ludzie mają prawo do wysokiej jakości edukacji i szkoleń, które w pełni szanują ich tożsamość kulturową; i wszyscy ludzie mają prawo do uczestniczenia w wybranym przez siebie życiu kulturalnym i realizowania własnych praktyk kulturalnych, z zastrzeżeniem poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności.

Artykuł 6 – Ku powszechnemu dostępowi do różnorodności kulturowej
Zapewniając swobodny obieg myśli w słowie i obrazie, należy dbać o to, aby wszystkie kultury mogły wyrażać i prezentować siebie innym. Wolność wypowiedzi, pluralizm mediów, wielojęzyczność, równy dostęp do sztuki oraz wiedzy naukowej i technicznej, w tym w formie cyfrowej, oraz umożliwienie wszystkim kulturom dostępu do środków wyrazu i rozpowszechniania stanowią gwarancję różnorodności kulturowej.

Różnorodność kulturowa i kreatywność

Artykuł 7 – Dziedzictwo kulturowe jako źródło kreatywności
Kreatywność czerpie z korzeni tradycji kulturowej, ale rozkwita w kontakcie z innymi kulturami. Z tego powodu dziedzictwo we wszystkich swoich formach musi być chronione, wzmacniane i przekazywane przyszłym pokoleniom jako zapis ludzkich doświadczeń i aspiracji, aby wspierać kreatywność w całej jej różnorodności i inspirować prawdziwy dialog między kulturami.

Artykuł 8 – Dobra i usługi kulturalne: towary szczególnego rodzaju
W obliczu obecnych zmian gospodarczych i technologicznych, otwierających szerokie perspektywy dla twórczości i innowacji, należy zwrócić szczególną uwagę na różnorodność podaży pracy twórczej, na należyte uznanie praw autorów i artystów oraz na specyfikę dóbr i usług kulturalnych, które jako nośniki tożsamości, wartości i znaczenia nie mogą być traktowane jak zwykłe towary lub dobra konsumpcyjne.

Artykuł 9 – Polityka kulturalna jako katalizator kreatywności
Zapewniając swobodny obieg idei i dzieł, polityka kulturalna musi tworzyć warunki sprzyjające produkcji i rozpowszechnianiu zróżnicowanych dóbr i usług kulturalnych za pośrednictwem przemysłów kultury, które mają środki pozwalające im zaistnieć na poziomie lokalnym i globalnym. Każde państwo, z należytym uwzględnieniem swoich zobowiązań międzynarodowych, określa własną

politykę kulturalną i wdraża ją za pomocą środków, które uzna za stosowne, czy to poprzez wsparcie operacyjne, czy też odpowiednie regulacje.

Różnorodność kulturowa i solidarność międzynarodowa

Artykuł 10 – Wzmacnianie możliwości tworzenia i rozpowszechniania na całym świecie

W obliczu obecnej nierównowagi w przepływie i wymianie dóbr i usług kulturalnych na poziomie globalnym konieczne jest wzmocnienie międzynarodowej współpracy i solidarności mającej na celu umożliwienie wszystkim krajom, w szczególności krajom rozwijającym się i krajom przechodzącym transformację, stworzenie przemysłów kultury, które są rentowne i konkurencyjne na poziomie krajowym i międzynarodowym.

Artykuł 11 – Budowanie partnerstw między sektorem publicznym, sektorem prywatnym i społeczeństwem obywatelskim

Same siły rynkowe nie mogą zagwarantować zachowania i promowania różnorodności kulturowej, która jest kluczem do zrównoważonego rozwoju społecznego. Z tego względu należy potwierdzić, w partnerstwie z sektorem prywatnym i społeczeństwem obywatelskim, prymat polityki publicznej.

Artykuł 12 – Rola UNESCO

UNESCO, na mocy swojego mandatu i funkcji, jest zobowiązane do:

(a) promowania włączenia zasad określonych w niniejszej Deklaracji do strategii rozwoju opracowywanych w ramach różnych organów międzyrządowych;
(b) służenia jako punkt odniesienia i forum, na którym państwa, międzynarodowe organizacje rządowe i pozarządowe, społeczeństwo obywatelskie oraz sektor prywatny mogą wspólnie opracowywać koncepcje, cele i politykę wspierające różnorodność kulturową;
(c) prowadzenia działań w zakresie ustanawiania standardów, podnoszenia świadomości i budowania potencjału w obszarach związanych z niniejszą Deklaracją w ramach swoich kompetencji;
(d) ułatwiania wdrażania Planu Działania, którego główne założenia są załączone do niniejszej Deklaracji.

Deklaracja stambulska

Trzeci Okrągły Stół Ministrów Kultury „Niematerialne dziedzictwo kulturowe, zwierciadło różnorodności kulturowej" Stambuł, Turcja, 16–17 września 2002 r.[4]

Na zakończenie Okrągłego Stołu Ministrów Kultury poświęconego „Niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu, zwierciadłu różnorodności kulturowej", który odbył się w Stambule w dniach 16 i 17 września 2002 r. – Roku Narodów Zjednoczonych na rzecz Dziedzictwa Kulturowego – my, uczestniczący i reprezentowani ministrowie kultury, wypracowaliśmy, w drodze wymiany poglądów, następujące wspólne stanowisko:

1) Wielorakie przejawy niematerialnego dziedzictwa kulturowego stanowią jedne z podstawowych źródeł tożsamości kulturowej narodów i wspólnot, a także są wspólnym bogactwem całej ludzkości. Głęboko zakorzenione w lokalnej historii i środowisku naturalnym oraz ucieleśnione, między innymi, w wielkiej różnorodności języków, która odzwierciedla różnorodność wizji świata, przejawy te są istotnym czynnikiem sprzyjającym zachowaniu różnorodności kulturowej, zgodnie z Powszechną deklaracją UNESCO o różnorodności kulturowej (2001)[5].
2) Niematerialne dziedzictwo kulturowe to zbiór żywych i stale odtwarzanych praktyk, wiedzy i rozmaitych form ekspresji umożliwiających jednostkom i wspólnotom, na wszystkich poziomach, wyrażanie swojej koncepcji świata poprzez systemy wartości i normy etyczne. Niematerialne dziedzictwo kulturowe buduje u wspólnot poczucie przynależności i ciągłości, a zatem jest uważane za jedno z głównych źródeł

[4] *Third Round Table of Ministers of Culture "Intangible Cultural Heritage, mirror of cultural diversity", Istanbul, Turkey 16–17 September 2002: Istanbul Declaration*, https://ich.unesco.org/doc/src/00072-EN.pdf.

[5] Zob. s. 64 w tym zbiorze (przyp. red.).

kreatywności i twórczości kulturowej. Z tego względu przeważać powinno kompleksowe podejście do dziedzictwa kulturowego, uwzględniające dynamiczny związek między dziedzictwem materialnym i niematerialnym oraz ich ścisłą interakcję.

3) Ochrona i przekazywanie dziedzictwa niematerialnego opierają się zasadniczo na woli i skutecznym zaangażowaniu podmiotów związanych z tym dziedzictwem. Aby zapewnić trwałość tego procesu, rządy mają obowiązek podjąć działania ułatwiające demokratyczny udział wszystkich zainteresowanych stron.
4) Wyjątkowa wrażliwość niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które jest narażone na zanik lub marginalizację, między innymi w wyniku konfliktów, nietolerancji, nadmiernej komercjalizacji, niekontrolowanej urbanizacji czy zaniku obszarów wiejskich, wymaga od rządów podjęcia zdecydowanych działań z poszanowaniem kontekstu, w którym niematerialne dziedzictwo kulturowe jest wyrażane i rozpowszechniane.
5) Proces globalizacji, mimo że niesie ze sobą poważne ryzyko uniformizacji niematerialnego dziedzictwa kulturowego, może ułatwić jego rozpowszechnianie, głównie za pośrednictwem nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych, tworząc w ten sposób dziedzictwo cyfrowe, które również zasługuje na ochronę. Globalizacja może zatem ułatwić stworzenie zestawu odniesień wspólnych dla całej ludzkości, a tym samym promować wartości solidarności i tolerancji, co zaowocuje lepszym zrozumieniem innych i poszanowaniem różnorodności.
6) Budowa podstaw prawdziwie zrównoważonego rozwoju wymaga sformułowania zintegrowanej wizji rozwoju opartej na wzmocnieniu wartości i praktyk związanych z niematerialnym dziedzictwem kulturowym. Podobnie jak różnorodność kulturowa, która z niego wynika, niematerialne dziedzictwo kulturowe jest gwarancją zrównoważonego rozwoju i pokoju.
7) Podsumowując, my, uczestniczący i reprezentowani ministrowie kultury, świadomi pilnej potrzeby podjęcia działań:
   (i) zobowiązujemy się do aktywnego promowania zasad określonych w Powszechnej deklaracji UNESCO o różnorodności kulturowej;
   (ii) zgodziliśmy się opracować politykę mającą na celu identyfikację, ochronę, promocję i przekazywanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności poprzez działania informacyjne i edukację. Należy podjąć kroki w celu zapewnienia, że przejawy dziedzictwa niematerialnego będą uznawane w państwach, pod warunkiem że będą one respektować powszechnie uznane prawa człowieka;

(iii) będziemy dążyć do tego, aby w ramach polityki każdego państwa, na odpowiednim poziomie: zachęcać do prowadzenia badań i dokumentacji, opracowywać wykazy i rejestry, ustanawiać przepisy i odpowiednie mechanizmy ochrony, zapewniać rozpowszechnianie, poprzez edukację i podnoszenie świadomości, wartości i znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego, wspierać uznawanie i ochronę depozytariuszy dziedzictwa, jak również przekazywanie wiedzy i *know-how*;

(iv) uznajemy za właściwe i konieczne, aby w tych ramach, w ścisłej współpracy z praktykami i depozytariuszami wszystkich przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego, konsultować się z i aktywnie włączać wszystkie zainteresowane strony, a mianowicie rządy, wspólnoty lokalne i regionalne, środowisko naukowe, instytucje edukacyjne, społeczeństwo obywatelskie, sektor publiczny i prywatny, a także media;

(v) doceniamy i wspieramy inicjatywę UNESCO dotyczącą proklamowania Arcydzieł Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości;

(vi) wzywamy UNESCO do wspierania rozwoju nowych form współpracy międzynarodowej, na przykład poprzez ustanowienie mechanizmów uznawania, rejestrów najlepszych praktyk i tworzenie sieci kontaktów, poprzez mobilizację zasobów i zachęcanie państw, w których występują te same przejawy dziedzictwa niematerialnego, do konsultowania się ze sobą;

(vii) dołożymy starań, w duchu międzynarodowej solidarności, aby zwrócić szczególną uwagę na kraje, takie jak Afganistan, oraz terytoria dotknięte ubóstwem, konfliktami lub kryzysem, i udzielić im pomocy, gdy zostanie to uznane za konieczne; wzywamy też UNESCO do zbadania możliwości ustanowienia w tym celu specjalnego funduszu;

(viii) uznajemy, że w duchu Rezolucji 30 przyjętej na 31. sesji Konferencji Generalnej odpowiednia konwencja międzynarodowa, która powinna zostać opracowana w ścisłej współpracy z odpowiednimi organizacjami międzynarodowymi i w pełni uwzględniać złożoność definicji niematerialnego dziedzictwa kulturowego, mogłaby być pozytywnym krokiem w kierunku realizacji naszego celu; i w związku z tym zobowiązujemy się wziąć udział w nadchodzącej debacie Międzyrządowego Spotkania Ekspertów w celu rozpoczęcia opracowywania wstępnego projektu takiej konwencji;

(ix) prosimy UNESCO o informowanie państw członkowskich o jego współpracy z innymi właściwymi organizacjami międzynarodowymi, takimi jak WIPO, ponieważ takie informacje będą przydatne dla państw członkowskich w dalszym rozwijaniu ich polityki w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego;

8) Zwracamy się do Dyrektora Generalnego z prośbą o przekazanie niniejszej Deklaracji stambulskiej państwom członkowskim UNESCO oraz o jej szerokie rozpowszechnienie wśród odpowiednich organizacji regionalnych, krajowych i międzynarodowych, a także w organach prasowych.

9) Wyrażamy głęboką wdzięczność władzom tureckim za ich serdeczną gościnność oraz aktywny wkład w przygotowanie Okrągłego Stołu i jego pomyślny przebieg.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego,

sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018)[6]

Konferencja Generalna Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, zwanej dalej UNESCO, która zebrała się w Paryżu, w dniach od 29 września do 17 października 2003 roku, na swej trzydziestej drugiej sesji,

nawiązując do istniejących międzynarodowych aktów prawnych dotyczących praw człowieka, w szczególności Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 roku, Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 roku oraz Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 roku,

mając na względzie znaczenie niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako źródła różnorodności kulturowej i gwarancji zrównoważonego rozwoju w rozumieniu Zaleceń UNESCO dotyczących ochrony kultury tradycyjnej i ludowej z 1989 roku, Powszechnej Deklaracji UNESCO o Różnorodności Kulturowej z 2001 roku oraz Deklaracji Stambulskiej z 2002 roku przyjętej przez Trzeci Okrągły Stół Ministrów Kultury,

zważywszy, że istnieje daleko idąca współzależność między niematerialnym dziedzictwem kulturowym a materialnym dziedzictwem kulturowym oraz dziedzictwem naturalnym,

---

[6] *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, https://ich.unesco.org/en/convention.

uznając, że procesy globalizacji i przemian społecznych, chociaż tworzą nowe warunki dla dialogu między wspólnotami, powodują, podobnie jak zjawisko nietolerancji, poważne zagrożenie w postaci degradacji, wyginięcia i zniszczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza w przypadku braku środków na jego ochronę,

mając świadomość, że istnieje powszechna wola oraz wspólna troska, aby chronić niematerialne dziedzictwo kulturowe ludzkości,

uznając, że wspólnoty, w szczególności ludy autochtoniczne, grupy oraz, w niektórych przypadkach, pojedyncze osoby, odgrywają znaczącą rolę w tworzeniu, ochronie, utrzymywaniu oraz odtwarzaniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przyczyniając się tym samym do wzbogacenia różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności,

dostrzegając daleko idący wpływ działań UNESCO na tworzenie aktów normatywnych mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego, w szczególności Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 1972 roku,

dostrzegając ponadto, że nie istnieje obecnie żaden prawnie obowiązujący wielostronny instrument mający na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego,

uważając, że istniejące międzynarodowe porozumienia, zalecenia i rezolucje dotyczące dziedzictwa kulturowego i naturalnego powinny zostać efektywnie wzbogacone i uzupełnione o nowe zapisy dotyczące niematerialnego dziedzictwa kulturowego,

mając na względzie potrzebę budowania, zwłaszcza wśród młodszych pokoleń, większej świadomości, że niematerialne dziedzictwo kulturowe i jego ochrona mają istotne znaczenie,

zważywszy, że społeczność międzynarodowa powinna uczestniczyć, wspólnie z Państwami – Stronami niniejszej Konwencji, w ochronie tego dziedzictwa w duchu współpracy i wzajemnej pomocy,

przypominając programy UNESCO dotyczące niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności Proklamację Arcydzieł Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości,

mając na względzie nieocenioną rolę niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako czynnika zbliżenia, wymiany i wzajemnego zrozumienia między ludźmi,

przyjmuje niniejszą Konwencję w dniu siedemnastym października 2003 roku.

I. Postanowienia ogólne

Artykuł 1 – Cele Konwencji

Cele niniejszej Konwencji są następujące:

a) ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
b) zapewnienie poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek,
c) wzrost, na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było wzajemnie doceniane,
d) zapewnienie międzynarodowej współpracy i pomocy.

Artykuł 2 – Definicje

Dla celów niniejszej Konwencji:

1. „Niematerialne dziedzictwo kulturowe" oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami, jednostkami, oraz zasadom zrównoważonego rozwoju.
2. „Niematerialne dziedzictwo kulturowe", w rozumieniu ustępu 1, przejawia się między innymi w następujących dziedzinach:

a) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;

b) sztuki widowiskowe;
c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

3. „Ochrona" oznacza środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności poprzez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

4. „Państwa-Strony" oznaczają Państwa związane Konwencją i w których wzajemnych stosunkach jest ona obowiązująca.

5. Konwencja niniejsza obowiązuje również mutatis mutandis na terytoriach, o których mowa w Artykule 33, które to terytoria stają się Stronami Konwencji na warunkach określonych w tym Artykule. Określenie „Państwa-Strony" obejmuje w tym zakresie także takie terytoria.

Artykuł 3 – Powiązanie z innymi aktami międzynarodowymi

Nic w niniejszej Konwencji nie może być interpretowane jako:

a) zmieniające status lub ograniczające przewidziany w Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 1972 roku poziom ochrony dóbr stanowiących Światowe Dziedzictwo, z którymi dany element dziedzictwa niematerialnego jest bezpośrednio związany; lub
b) mające wpływ na prawa i obowiązki Państw-Stron wynikające z porozumień międzynarodowych, których Państwa te są Stronami i które dotyczą praw własności intelektualnej lub wykorzystywania zasobów biologicznych i ekologicznych.

II. Organy Konwencji

Artykuł 4 – Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron

1. Ustanawia się niniejszym Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron, zwane dalej Zgromadzeniem Ogólnym. Zgromadzenie Ogólne jest najwyższym organem niniejszej Konwencji.

2. Zgromadzenie Ogólne odbywa sesje zwyczajne co dwa lata. Może odbywać sesje nadzwyczajne, jeżeli tak zdecyduje albo na wniosek Międzyrządowego

Komitetu do spraw Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego lub co najmniej jednej trzeciej Państw-Stron.
3. Zgromadzenie Ogólne uchwala własny Regulamin.

Artykuł 5 – Międzyrządowy Komitet do spraw Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego

1. Ustanawia się niniejszym, w ramach UNESCO, Międzyrządowy Komitet do spraw Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, zwany dalej „Komitetem". W skład Komitetu wejdą przedstawiciele 18 Państw-Stron, wybranych przez Państwa-Strony podczas Zgromadzenia Ogólnego, które zbierze się po wejściu Konwencji w życie, zgodnie z Artykułem 34.
2. Liczba Państw-Członków Komitetu zostanie zwiększona do 24, gdy liczba Państw-Stron Konwencji wzrośnie do 50.

Artykuł 6 – Wybór Państw-Członków Komitetu i ich kadencja

1. Wybór Państw-Członków Komitetu podlega zasadom równej reprezentacji geograficznej oraz rotacji.
2. Państwa-Członkowie Komitetu wybierane są na okres czterech lat przez Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji.
3. Kadencja połowy Państw-Członków Komitetu wybranych podczas pierwszych wyborów jest ograniczona do dwóch lat. Państwa te zostaną wyłonione w drodze losowania podczas pierwszych wyborów.
4. Co dwa lata Zgromadzenie Ogólne wymienia połowę Państw-Członków Komitetu.
5. Zgromadzenie Ogólne wybiera ponadto tyle nowych Państw-Członków Komitetu, ile potrzeba do wypełnienia wolnych miejsc.
6. Państwo-Członek Komitetu nie może być wybierane na dwie następujące po sobie kadencje.
7. Państwa-Członkowie Komitetu wybierają jako swoich przedstawicieli osoby dysponujące kwalifikacjami w zakresie różnych aspektów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Artykuł 7 – Funkcje Komitetu

Bez uszczerbku dla innych kompetencji przyznanych mu na mocy niniejszej Konwencji, Komitet sprawuje następujące funkcje:

a) promowanie celów Konwencji oraz wspieranie i monitorowanie ich realizacji,

b) udzielanie wskazówek w zakresie najlepszych praktyk oraz zaleceń dotyczących środków mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
c) sporządzanie i przedstawianie Zgromadzeniu Ogólnemu do zatwierdzenia projektu planu wykorzystania środków z Funduszu, zgodnie z Artykułem 25,
d) poszukiwanie sposobów zwiększenia posiadanych środków oraz podejmowanie niezbędnych działań w tym celu, zgodnie z Artykułem 25,
e) sporządzanie i przedkładanie Zgromadzeniu Ogólnemu do zatwierdzenia wytycznych operacyjnych dotyczących wdrażania niniejszej Konwencji;
f) analiza, zgodnie z Artykułem 29, sprawozdań przedstawianych przez Państwa-Strony i ich podsumowywanie dla Zgromadzenia Ogólnego,
g) analiza wniosków składanych przez Państwa-Strony i ich rozpatrywanie zgodnie z kryteriami obiektywnego wyboru, które zostaną ustalone przez Komitet i przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne, w zakresie:
   i) wpisywania na Listy oraz uwzględniania w projektach, o których mowa w Artykułach 16, 17, 18;
   ii) udzielania pomocy międzynarodowej zgodnie z Artykułem 22.

Artykuł 8 – Zasady pracy Komitetu

1. Komitet ponosi odpowiedzialność przed Zgromadzeniem Ogólnym, któremu składa sprawozdanie ze wszystkich swoich działań oraz decyzji.
2. Komitet uchwala własny Regulamin, większością dwóch trzecich głosów wszystkich jego Członków.
3. Komitet może powoływać, na określony czas, wszelkie doraźne ciała doradcze, jakie uzna za konieczne do realizacji swoich zadań.
4. W celu konsultacji konkretnych spraw Komitet może zapraszać na swoje posiedzenia wszelkie podmioty prywatne i publiczne, w tym także osoby prywatne, o uznanych kompetencjach w różnych obszarach niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Artykuł 9 – Akredytacja organizacji doradczych

1. Komitet proponuje Zgromadzeniu Ogólnemu udzielenie akredytacji organizacjom pozarządowym o uznanych kompetencjach w zakresie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, aby sprawowały funkcje doradcze dla Komitetu.
2. Komitet proponuje również Zgromadzeniu Ogólnemu uchwalenie kryteriów i trybu udzielania akredytacji.

Artykuł 10 – Sekretariat

1. Komitet korzysta z pomocy Sekretariatu UNESCO.
2. Sekretariat przygotowuje dokumentację Zgromadzenia Ogólnego oraz Komitetu, jak również projekty porządku obrad ich posiedzeń, a także zapewnia realizację decyzji podjętych przez te organy.

III. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego na poziomie krajowym

Artykuł 11 – Rola Państw-Stron

Każde Państwo-Strona zobowiązane jest:

a) podjąć niezbędne środki w celu zapewnienia ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium;
b) w zakresie środków ochrony, o których mowa w Artykule 2 ustęp 3, określić i zdefiniować różne elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium, korzystając przy tym z pomocy wspólnot, grup oraz właściwych organizacji pozarządowych.

Artykuł 12 – Inwentaryzacja

1. Dla zapewnienia identyfikacji w celu ochrony, każde Państwo-Strona sporządza, w sposób odpowiedni do własnej sytuacji, jeden lub kilka rejestrów niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium. Rejestry te będą regularnie uaktualniane.
2. Każde Państwo-Strona, wraz z przekazaniem Komitetowi okresowego sprawozdania zgodnie z Artykułem 29, przekazuje istotne informacje dotyczące wyżej wymienionych rejestrów.

Artykuł 13 – Inne środki ochrony

W celu zapewnienia ochrony, rozwoju i promocji niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium, każde Państwo-Strona dąży do:

a) prowadzenia ogólnej polityki zmierzającej do wyznaczenia niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączania ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego,

b) wyznaczenia lub ustanowienia jednego lub kilku organów odpowiedzialnych za ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium,
c) rozwijania studiów naukowych, technicznych i artystycznych, jak również metodologii badań, w celu skutecznej ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności jego zagrożonych elementów,
d) przedsięwzięcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych mających na celu:
   i) wspieranie tworzenia lub rozwoju ośrodków szkolenia w zakresie zarządzania zasobami niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz przekazywania tego dziedzictwa poprzez fora i przestrzenie przeznaczone do jego odtwarzania lub wyrażania,
   ii) umożliwienie dostępu do niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym przestrzeganiu zwyczajów rządzących dostępem do niektórych jego elementów,
   iii) powoływanie instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do tego dziedzictwa.

Artykuł 14 – Kształcenie, uświadamianie i rozwijanie potencjału

Każde Państwo-Strona dąży, wykorzystując odpowiednie środki, do:
a) zapewnienia, aby niematerialne dziedzictwo kulturowe było uznawane, szanowane i promowane w społeczeństwie, w szczególności poprzez:
   i) programy mające na celu edukację, podnoszenie świadomości i upowszechnianie informacji, skierowane do ogółu społeczeństwa, w szczególności do młodzieży,
   ii) konkretne programy edukacyjne i szkoleniowe dla zainteresowanych wspólnot oraz grup,
   iii) działania mające na celu rozwijanie potencjału w dziedzinie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności w zakresie zarządzania i badań naukowych, oraz
   iv) nieformalne środki przekazywania wiedzy,
b) informowania opinii publicznej o istniejących zagrożeniach dla takiego dziedzictwa oraz działaniach podejmowanych w ramach niniejszej Konwencji,
c) promowania działań edukacyjnych w celu ochrony obszarów naturalnych oraz miejsc pamięci, których istnienie jest konieczne dla wyrażania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Artykuł 15 – Udział wspólnot, grup i jednostek

W ramach działań z zakresu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego każde Państwo-Strona dąży do zapewnienia jak najszerszego udziału wspólnot, grup oraz, gdy to właściwe, jednostek, które tworzą, zachowują i przekazują następnym pokoleniom takie dziedzictwo, a także do aktywnego włączania ich w zarządzanie nim.

IV. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego na poziomie międzynarodowym

Artykuł 16 – Lista reprezentatywna niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości

1. W celu zwiększenia widoczności niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zwiększenia świadomości jego znaczenia, a także promowania dialogu respektującego różnorodność kulturową, Komitet – na wniosek zainteresowanych Państw-Stron – sporządza, uaktualnia i publikuje Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
2. Komitet opracowuje i przedstawia Zgromadzeniu Ogólnemu do zatwierdzenia kryteria sporządzania, aktualizacji i publikacji Listy.

Artykuł 17 – Lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony

1. W celu podjęcia właściwych środków ochrony, Komitet sporządza, uaktualnia i publikuje Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony i wpisuje na Listę zagrożone elementy tego dziedzictwa na wniosek zainteresowanego Państwa-Strony.
2. Komitet opracowuje i przedstawia Zgromadzeniu Ogólnemu do zatwierdzenia kryteria sporządzania, aktualizacji i publikacji Listy.
3. W najpilniejszych przypadkach, dla których obiektywne kryteria będą zatwierdzone przez Zgromadzenie Ogólne na wniosek Komitetu, Komitet może wpisać dany element dziedzictwa na Listę, o której jest mowa w ustępie 1, po konsultacji z zainteresowanym Państwem – Stroną.

Artykuł 18 – Programy, projekty i działania mające na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego

1. Na podstawie propozycji składanych przez Państwa-Strony oraz zgodnie z kryteriami, które ustali Komitet a zatwierdzi Zgromadzenie Ogólne, Komitet okresowo wybiera i promuje narodowe, subregionalne i regionalne programy, projekty i działania mające na celu ochronę dziedzictwa, które w jego opinii najlepiej odzwierciedlają zasady i cele niniejszej Konwencji, uwzględniając przy tym specjalne potrzeby krajów rozwijających się.
2. W tym celu Komitet przyjmuje, rozpatruje i zatwierdza wnioski Państw-Stron o udzielenie międzynarodowej pomocy w przygotowywaniu takich propozycji.
3. Komitet wspiera realizację takich projektów, programów i działań poprzez rozpowszechnianie najlepszych praktyk, wykorzystując sposoby, które określi.

V. Międzynarodowa współpraca i pomoc

Artykuł 19 – Współpraca

1. Dla celów niniejszej Konwencji, współpraca międzynarodowa obejmuje między innymi wymianę informacji i doświadczeń, wspólne inicjatywy oraz utworzenie mechanizmu wsparcia dla Państw-Stron w ich działaniach mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
2. Bez uszczerbku dla postanowień przepisów ich prawa krajowego oraz prawa zwyczajowego i zwyczajów, Państwa-Strony uznają, że ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego leży w interesie ogólnym ludzkości i zobowiązują się podjąć w tym celu współpracę na poziomie bilateralnym, subregionalnym, regionalnym oraz międzynarodowym.

Artykuł 20 – Cele pomocy międzynarodowej

Pomoc międzynarodowa może zostać udzielona na następujące cele:

a) ochrona dziedzictwa wpisanego na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony,
b) przygotowywanie rejestrów w rozumieniu Artykułów 11 i 12,
c) wspieranie programów, projektów oraz działań realizowanych na poziomie krajowym, subregionalnym i regionalnym, mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
d) inne cele, które Komitet uzna za konieczne.

Artykuł 21 – Formy pomocy międzynarodowej

Pomoc udzielana przez Komitet Państwu – Stronie podlega wytycznym operacyjnym przewidzianym w Artykule 7 i może przybierać następujące formy:

a) prowadzenie badań dotyczących różnych aspektów ochrony,
b) zapewnienie ekspertów i praktyków,
c) szkolenie całego niezbędnego personelu,
d) opracowywanie norm i innych środków,
e) tworzenie i wykorzystywanie infrastruktury,
f) dostarczanie sprzętu i wiedzy specjalistycznej,
g) inne formy pomocy finansowej i technicznej, w tym, tam gdzie jest to właściwe, niskooprocentowane pożyczki i darowizny.

Artykuł 22 – Warunki udzielania pomocy międzynarodowej

1. Komitet ustanawia procedury rozpatrywania wniosków o pomoc międzynarodową i określa informacje, jakie powinny być zawarte w tych wnioskach, takie jak wnioskowane środki, niezbędne interwencje oraz szacunkowe koszty.
2. W przypadkach wymagających natychmiastowego działania Komitet rozpatruje wnioski o pomoc priorytetowo.
3. W celu podjęcia decyzji Komitet przeprowadza takie badania i konsultacje, jakie uzna za konieczne.

Artykuł 23 – Wnioski o pomoc międzynarodową

1. Każde Państwo-Strona może złożyć wniosek do Komitetu o pomoc międzynarodową na cele ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium.
2. Wniosek taki może być również złożony wspólnie przez dwa lub więcej Państw-Stron.
3. Wniosek powinien zawierać informacje, o których mowa w Artykule 22 ustęp 1, oraz niezbędną dokumentację.

Artykuł 24 – Rola Państw-Stron korzystających z pomocy

1. Zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji, udzielana pomoc międzynarodowa regulowana będzie w porozumieniu zawartym pomiędzy Państwem-Stroną korzystającym z pomocy a Komitetem.

2. Jest zasadą ogólną, że Państwo-Strona korzystające z pomocy uczestniczy, w miarę swoich możliwości, w kosztach środków podejmowanych w celu ochrony, na które przyznano pomoc międzynarodową.
3. Państwo-Strona korzystające z pomocy składa Komitetowi sprawozdanie z wykorzystania pomocy przyznanej na cele ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

VI. Fundusz Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego

Artykuł 25 – Charakter i środki Funduszu

1. Tworzy się niniejszym „Fundusz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego", zwany dalej „Funduszem".
2. Fundusz jest tworzony ze środków powierzonych, zgodnie z Regulaminem Finansowym UNESCO.
3. Środki Funduszu powstają ze:
   a) składek Państw-Stron,
   b) środków finansowych przyznanych na ten cel przez Konferencję Generalną UNESCO;
   c) wpłat, darowizn i zapisów dokonywanych przez:
      i) inne Państwa,
      ii) organizacje i programy systemu Narodów Zjednoczonych, w szczególności Programu Narodów Zjednoczonych do spraw Rozwoju, jak również inne organizacje międzynarodowe,
      iii) podmioty publiczne lub prywatne, a także osoby fizyczne,
   d) wszelkich odsetek należnych od środków Funduszu,
   e) środków uzyskanych ze zbiórek oraz wpływów z imprez organizowanych na rzecz Funduszu,
   f) wszelkich innych środków przewidzianych w regulaminie Funduszu, uchwalonych przez Komitet.
4. Komitet podejmuje decyzję o sposobie wykorzystania środków Funduszu w oparciu o wytyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne.
5. Komitet może przyjmować wpłaty i inne formy pomocy na cele ogólne i specjalne, związane z realizacją konkretnych projektów pod warunkiem, że uprzednio podjął on decyzję o realizacji tych projektów.

6. Wpłaty na rzecz Funduszu nie mogą wiązać się z żadnymi warunkami natury politycznej, ekonomicznej bądź innej, które byłyby niezgodne z celami niniejszej Konwencji.

Artykuł 26 – Składki Państw-Stron na rzecz Funduszu

1. Niezależnie od wszelkich dodatkowych wpłat dobrowolnych, Państwa-Strony niniejszej Konwencji zobowiązują się wpłacać regularnie co dwa lata składki na Fundusz, których wysokość, obliczona według jednakowej stawki procentowej dla wszystkich Państw, zostanie określona przez Zgromadzenie Ogólne. Uchwała Zgromadzenia Ogólnego w tej sprawie wymaga większości głosów obecnych i głosujących Państw-Stron, które nie złożyły oświadczenia przewidzianego w ustępie 2 niniejszego Artykułu. W żadnym wypadku składka obowiązkowa Państw-Stron nie może przekroczyć 1% ich składki do budżetu zwyczajnego UNESCO.
2. Jednakże każde Państwo, o którym mowa w Artykule 32 lub Artykule 33 niniejszej Konwencji, może w chwili składania swoich dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia złożyć oświadczenie, że nie będzie związane postanowieniami ustępu 1 niniejszego Artykułu.
3. Państwo-Strona niniejszej Konwencji, które złożyło oświadczenie przewidziane w ustępie 2 niniejszego Artykułu, dołoży wszelkich starań, by cofnąć to oświadczenie poprzez zawiadomienie Dyrektora Generalnego UNESCO. Jednakże cofnięcie oświadczenia nie będzie miało skutku w zakresie składek obowiązkowych należnych od tego Państwa do dnia otwarcia sesji najbliższego Zgromadzenia Ogólnego.
4. W celu umożliwienia Komitetowi skutecznego planowania działań, składki Państw-Stron niniejszej Konwencji, które złożyły oświadczenie przewidziane w ustępie 2 niniejszego Artykułu, powinny być uiszczane regularnie, przynajmniej raz na dwa lata, i powinny być jak najbardziej zbliżone do składek, jakich dokonywałyby, gdyby były związane postanowieniami ustępu 1 niniejszego Artykułu.
5. Żadne Państwo-Strona niniejszej Konwencji zalegające z wpłatą składek obowiązkowych lub dobrowolnych za bieżący i poprzedni rok kalendarzowy, nie może być wybrane na Członka Komitetu; postanowienie to nie ma zastosowania do pierwszych wyborów. Mandat takiego Państwa, które już jest członkiem Komitetu, wygasa z dniem wyborów przewidzianych w Artykule 6 niniejszej Konwencji.

Artykuł 27 – Dobrowolne składki uzupełniające na rzecz Funduszu

Państwa-Strony, które zamierzają uiszczać składki dobrowolne w uzupełnieniu składek przewidzianych w Artykule 26, informują o swoim zamiarze Komitet, najszybciej jak jest to możliwe, aby umożliwić Komitetowi odpowiednie planowanie działań.

Artykuł 28 – Międzynarodowe zbiórki

Państwa-Strony, tak dalece jak jest to możliwe, wspierają akcje zbiórek międzynarodowych organizowanych na rzecz Funduszu pod auspicjami UNESCO.

VII. Sprawozdania

Artykuł 29 – Sprawozdania Państw-Stron

Państwa-Strony przedkładają Komitetowi, w terminach i w formie jakie określi, sprawozdania dotyczące środków legislacyjnych, administracyjnych i innych, jakie zostały podjęte dla realizacji niniejszej Konwencji.

Artykuł 30 – Sprawozdania Komitetu

1. Na podstawie swoich działań oraz sprawozdań przedkładanych przez Państwa-Strony, o których mowa w Artykule 29, Komitet składa sprawozdanie na każdej sesji Zgromadzenia Ogólnego.
2. Sprawozdanie podawane jest do wiadomości Konferencji Generalnej UNESCO.

VIII. Postanowienia przejściowe

Artykuł 31 – Stosunek do proklamacji Arcydzieł Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości

1. Komitet wpisze na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości elementy proklamowane jako Arcydzieła Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości przed wejściem w życie niniejszej Konwencji.
2. Wpis tych elementów na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości w żaden sposób nie przesądza tego, jakie będą kryteria wpisu na Listę w przyszłości, ustalone zgodnie z Artykułem 16 ustęp 2.

3. Nie przewiduje się kolejnych Proklamacji po wejściu w życie niniejszej Konwencji.

IX. Postanowienia końcowe

Artykuł 32 – Ratyfikacja, przyjęcie lub zatwierdzenie

1. Niniejsza Konwencja podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu przez Państwa Członkowskie UNESCO, zgodnie z ich procedurami konstytucyjnymi.
2. Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia zostaną złożone u Dyrektora Generalnego UNESCO.

Artykuł 33 – Przystąpienie

1. Niniejsza Konwencja jest otwarta na przystąpienie każdego Państwa niebędącego Członkiem UNESCO, które zostało zaproszone do przystąpienia przez Konferencję Generalną UNESCO.
2. Niniejsza Konwencja jest również otwarta na przystąpienie do niej terytoriów korzystających z całkowitej autonomii wewnętrznej, uznanej za taką przez Organizację Narodów Zjednoczonych, lecz które nie uzyskały pełnej niepodległości w rozumieniu rezolucji 1514 (XV) Zgromadzenia Ogólnego, a które posiadają kompetencje w sprawach, których dotyczy niniejsza Konwencja, w tym kompetencję do zawierania traktatów w tych kwestiach.
3. Dokument przystąpienia zostanie złożony u Dyrektora Generalnego UNESCO.

Artykuł 34 – Wejście w życie

Niniejsza Konwencja wejdzie w życie po upływie trzech miesięcy od dnia złożenia trzydziestego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, jednak jedynie w stosunku do Państw, które złożyły odpowiednie dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia w tym dniu lub wcześniej. W stosunku do każdego innego Państwa-Strony wejdzie ona w życie po upływie trzech miesięcy od złożenia przez to Państwo dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.

Artykuł 35 – Federalne lub niejednolite systemy konstytucyjne

Poniższe postanowienia stosuje się do Państw-Stron o federalnym lub niejednolitym systemie konstytucyjnym:

a) odnośnie postanowień niniejszej Konwencji, których stosowanie należy do kompetencji federalnej lub centralnej władzy ustawodawczej, zobowiązania rządu federalnego lub centralnego będą takie same, jak zobowiązania Państw-Stron niebędących państwami federalnymi,
b) odnośnie postanowień niniejszej Konwencji, których stosowanie należy do kompetencji poszczególnych Stanów, krajów, prowincji lub kantonów, które na mocy systemu konstytucyjnego federacji nie będą zobowiązane do podejmowania środków ustawodawczych, rząd federalny zawiadomi właściwe władze Stanów, krajów, prowincji lub kantonów o tych postanowieniach, z zaleceniem ich przyjęcia.

Artykuł 36 – Wypowiedzenie

1. Każde z Państw-Stron może wypowiedzieć niniejszą Konwencję.
2. Wypowiedzenie jest notyfikowane na piśmie i deponowane u Dyrektora Generalnego UNESCO.
3. Wypowiedzenie staje się skuteczne po upływie dwunastu miesięcy od otrzymania noty o wypowiedzeniu. Nie zmienia ono w niczym zobowiązań finansowych podjętych przez Państwo wypowiadające, do dnia, w którym wypowiedzenie stanie się skuteczne.

Artykuł 37 – Zadania depozytariusza

Dyrektor Generalny UNESCO, jako Depozytariusz niniejszej Konwencji, informuje Państwa Członkowskie Organizacji, Państwa niebędące jej członkami, o których mowa w Artykule 33, jak również Organizację Narodów Zjednoczonych, o złożeniu wszelkich dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, o których mowa w Artykułach 32 i 33, jak również o wypowiedzeniach, o których mowa w Artykule 36.

Artykuł 38 – Zmiany

1. Każde z Państw-Stron może, pismem skierowanym do Dyrektora Generalnego, zgłaszać propozycje zmian do niniejszej Konwencji. Dyrektor Generalny przekazuje te propozycje wszystkim Państwom-Stronom. Jeżeli w ciągu sześciu

miesięcy od dnia przekazania propozycji co najmniej połowa Państw-Stron udzieli pozytywnej odpowiedzi na propozycje, Dyrektor Generalny przedstawi te propozycje na najbliższym posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego do dyskusji i ewentualnego przyjęcia.
2. Zmiany uchwalane są większością dwóch trzecich głosów Państw-Stron, obecnych i głosujących.
3. Po uchwaleniu zmian do niniejszej Konwencji są one przedstawiane Państwom – Stronom do ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.
4. Zmiany wchodzą w życie, ale wyłącznie w stosunku do Państw-Stron które je ratyfikowały, przyjęły, zatwierdziły zmiany lub przystąpiły do nich, po upływie trzech miesięcy od złożenia dokumentów, o których mowa w ustępie 3 niniejszego Artykułu, przez dwie trzecie Państw-Stron. W związku z powyższym, w stosunku do każdego z Państw-Stron, które ratyfikuje, przyjmie, zatwierdzi zmianę lub przystąpi do niej, zmiana ta wchodzi w życie po upływie trzech miesięcy od daty złożenia przez to Państwo dokumentu ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.
5. Procedury określonej w ustępie 3 i 4 nie stosuje się do zmian Artykułu 5 w zakresie liczby członków Komitetu. Te zmiany wchodzą w życie z chwilą ich przyjęcia.
6. Państwo, które staje się Stroną niniejszej Konwencji po wejściu w życie zmian zgodnie z ustępem 4 niniejszego Artykułu, uznaje się, o ile nie wyrazi innego zamiaru, za:

a) Stronę niniejszej Konwencji w jej zmienionym brzmieniu; oraz
b) Stronę niniejszej Konwencji w jej niezmienionym brzmieniu w stosunku do każdego Państwa-Strony, którego zmiany te nie wiążą.

Artykuł 39 – Teksty autentyczne

Niniejsza Konwencja została sporządzona w językach: angielskim, arabskim, chińskim, hiszpańskim, francuskim i rosyjskim, przy czym wszystkie wersje językowe są jednakowo autentyczne.

Artykuł 40 – Rejestracja

Zgodnie z Artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych niniejsza Konwencja zostanie zarejestrowana w Sekretariacie Organizacji Narodów Zjednoczonych na wniosek Dyrektora Generalnego UNESCO.

Dyrektywy operacyjne dotyczące wdrażania Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego[7]

Przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji na jego drugiej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 16–19 czerwca 2008 r.), zmienione na jego trzeciej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 22–24 czerwca 2010 r.), jego czwartej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 4–8 czerwca 2012 r.), jego piątej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 2–4 czerwca 2014 r.), jego szóstej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 30 maja – 1 czerwca 2016 r.), jego siódmej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 4–6 czerwca 2018 r.), jego ósmej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 8–10 września 2020 r.), jego dziewiątej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 5–7 lipca 2022 r.) i jego dziesiątej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 11–12 czerwca 2024 r.).

Skróty

Komitet – Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego
Konwencja – Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego
Dyrektor Generalny – Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury
Fundusz – Fundusz Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego
Zgromadzenie Ogólne – Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji
Arcydzieła – Arcydzieła Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości
Państwo-Strona – Państwo-Strona Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego
UNESCO – Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury

[7] *Operational Directives for the Implementation of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Heritage*, https://ich.unesco.org/en/directives.

Rozdział I
Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego na poziomie międzynarodowym, współpraca i pomoc międzynarodowa

I.1. Kryteria wpisu na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony

1. W dokumentacji wniosku zgłaszające Państwo-Strona (Państwa-Strony) proszone jest (są) o wykazanie, że element proponowany do wpisu na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony spełnia wszystkie poniższe kryteria:

U.1. Element stanowi niematerialne dziedzictwo kulturowe w rozumieniu art. 2 Konwencji.

U.2. (a) Element wymaga pilnej ochrony, ponieważ jego żywotność jest zagrożona pomimo starań wspólnoty, grupy lub, w stosownych przypadkach, jednostek i zainteresowanego Państwa-Strony (zainteresowanych Państw-Stron); lub
(b) element wymaga wyjątkowo pilnej ochrony, ponieważ narażony jest na poważne zagrożenia, w wyniku których nie przetrwa, jeżeli nie zostaną podjęte natychmiastowe działania ochronne.

U.3. Opracowywany jest plan ochrony, który może umożliwić zainteresowanej wspólnocie, grupie lub, w stosownych przypadkach, jednostkom dalsze praktykowanie i przekazywanie elementu.

U.4. Element został nominowany przy możliwie najszerszym udziale zainteresowanej wspólnoty, grupy lub, w stosownych przypadkach, jednostek oraz za ich dobrowolną, uprzednią i świadomą zgodą.

U.5. Element jest uwzględniony w rejestrze niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na terytorium (terytoriach) zgłaszającego nominację Państwa-Strony (zgłaszających nominację Państw-Stron), zgodnie z definicją zawartą w art. 11 i 12 Konwencji.

U.6. W wyjątkowo pilnych przypadkach przeprowadzone zostały należyte konsultacje z zainteresowanym Państwem-Stroną (zainteresowanymi Państwami-Stronami) w sprawie wpisania elementu zgodnie z art. 17 ust. 3 Konwencji.

I.2. Kryteria wpisu na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości

2. W dokumentacji wniosku zgłaszające Państwo-Strona (Państwa-Strony) proszone jest (są) o wykazanie, że element proponowany do wpisu na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości spełnia wszystkie poniższe kryteria:

R.1. Element stanowi niematerialne dziedzictwo kulturowe w rozumieniu art. 2 Konwencji.

R.2. Wpisanie elementu przyczyni się do zapewnienia widoczności i świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zachęci do dialogu, odzwierciedlając w ten sposób różnorodność kulturową na całym świecie i świadcząc o ludzkiej kreatywności.

R.3. Opracowano środki ochronne, które mogą chronić i promować element.

R.4. Element został nominowany przy możliwie najszerszym udziale zainteresowanej wspólnoty, grupy lub, w stosownych przypadkach, jednostek oraz za ich dobrowolną, uprzednią i świadomą zgodą.

R.5. Element jest uwzględniony w rejestrze niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na terytorium (terytoriach) zgłaszającego nominację Państwa-Strony (zgłaszających nominację Państw-Stron), zgodnie z definicją zawartą w art. 11 i 12 Konwencji.

I.3. Kryteria wyboru programów, projektów i działań, które najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji

3. Zachęca się Państwa-Strony do proponowania Komitetowi krajowych, subregionalnych lub regionalnych programów, projektów i działań na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w celu wyboru i promowania tych, które najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji.

4. Na każdej sesji Komitet może wyraźnie wezwać do składania wniosków obejmujących współpracę międzynarodową, o której mowa w art. 19 Konwencji, i/lub skupiających się na określonych priorytetowych aspektach ochrony.

5. W chwili ich przedstawienia Komitetowi do wyboru i promowania takie programy, projekty i działania mogą być zakończone lub w trakcie realizacji.

6. Przy wyborze i promowaniu programów, projektów i działań na rzecz ochrony Komitet zwraca szczególną uwagę na potrzeby krajów rozwijających się oraz zasadę sprawiedliwego podziału geograficznego, wzmacniając jednocześnie współpracę Południe-Południe i Północ-Południe-Południe.

7. Spośród zaproponowanych programów, projektów lub działań Komitet wybiera te, które spełniają wszystkie poniższe kryteria:

G.1. Program, projekt lub działanie dotyczy ochrony określonej w art. 2 ust. 3 Konwencji, odzwierciedlając zasady i cele Konwencji.

G.2. Program, projekt lub działanie skutecznie przyczynił (przyczyniło) się do zachowania żywotności danego niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

G.3. Program, projekt lub działanie jest lub był (było) realizowany (realizowane) przy udziale zainteresowanej wspólnoty, grupy lub, w stosownych przypadkach, jednostek oraz za ich dobrowolną, uprzednią, podtrzymywaną i świadomą zgodą w momencie przedłożenia wniosku.

G.4. Zgłaszające nominację Państwo-Strona (Państwa-Strony), organ wdrażający (organy wdrażające) oraz zainteresowana wspólnota, grupa lub, w stosownych przypadkach, jednostki wyrażają gotowość do koordynacji i współpracy w zakresie rozpowszechniania dobrych praktyk, jeżeli ich program, projekt lub działanie zostanie wybrany (wybrane). W zależności od sytuacji mogą one stanowić źródło inspiracji dla działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego na szczeblu lokalnym, subregionalnym, regionalnym lub międzynarodowym.

I.4. Kryteria kwalifikacji i wyboru wniosków o pomoc międzynarodową

8. Wszystkie Państwa-Strony mogą ubiegać się o pomoc międzynarodową. Pomoc międzynarodowa udzielana Państwom-Stronom w celu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego stanowi uzupełnienie starań na rzecz jego ochrony podejmowanych na poziomie krajowym.

9. Komitet może przyjmować, rozpatrywać i zatwierdzać wnioski o udzielenie pomocy międzynarodowej na którykolwiek z celów i w którejkolwiek formie, o których mowa odpowiednio w art. 20 i 21 Konwencji, w zależności od dostępnych zasobów. Priorytetowo traktowane są wnioski o pomoc międzynarodową dotyczące:

(a) ochrony dziedzictwa wpisanego na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony;
(b) sporządzania rejestrów w rozumieniu art. 11 i 12 Konwencji;
(c) wsparcia programów, projektów i działań realizowanych na poziomie krajowym, subregionalnym i regionalnym, mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(d) pomocy w przygotowaniu nominacji.

10. Przy rozpatrywaniu wniosków o pomoc międzynarodową Komitet bierze pod uwagę zasadę sprawiedliwego podziału geograficznego oraz szczególne potrzeby krajów rozwijających się. Komitet może również wziąć pod uwagę to, czy:

(a) wniosek zakłada współpracę na poziomie dwustronnym, regionalnym lub międzynarodowym; i/lub
(b) pomoc może mieć efekt mnożnikowy i może przyczynić się do napływu wsparcia finansowego i technicznego z innych źródeł.

11. Pomoc międzynarodowa, o której mowa w art. 20 i 21 Konwencji, może zostać przyznana w trybie natychmiastowym zgodnie z art. 22 Konwencji (pomoc w przypadkach wymagających natychmiastowego działania).

12. Komitet będzie podejmował decyzje o przyznaniu pomocy na podstawie następujących kryteriów:

A.1. Zainteresowana wspólnota, grupa i/lub jednostki uczestniczyła (uczestniczyły) w przygotowaniu wniosku i będzie włączona (będą włączone) w realizację proponowanych działań oraz ich ocenę i dalsze działania w możliwie najszerszym zakresie.

A.2. Wnioskowana kwota pomocy jest odpowiednia.

A.3. Proponowane działania są dobrze przemyślane i wykonalne.

A.4. Projekt może przynieść trwałe rezultaty.

A.5. Państwo-Strona będące beneficjentem pomocy partycypuje w kosztach działań, na które udzielana jest pomoc międzynarodowa, w granicach swoich zasobów.

A.6. Pomoc ma na celu budowanie lub wzmacnianie zdolności w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

A.7. Państwo-Strona będące beneficjentem pomocy wdrożyło wcześniej finansowane działania, jeśli takie były, zgodnie ze wszystkimi przepisami i warunkami mającymi do nich zastosowanie.

I.5. Wnioski wielonarodowe

13. Zachęca się Państwa-Strony do wspólnego zgłaszania wielonarodowych wniosków na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony oraz Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, gdy dany element występuje na terytorium więcej niż jednego Państwa-Strony.

14. Komitet zachęca do zgłaszania subregionalnych lub regionalnych programów, projektów i działań, jak również tych podejmowanych wspólnie przez Państwa-Strony na obszarach o braku ciągłości geograficznej. Państwa-Strony mogą przedstawiać takie propozycje indywidualnie lub wspólnie.

15. Państwa-Strony mogą składać do Komitetu wnioski o pomoc międzynarodową złożone wspólnie przez dwa lub więcej Państw-Stron.

I.6. Rozszerzenie lub ograniczenie wpisu

16.1. Wpis elementu na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości może zostać poszerzony o inne wspólnoty, grupy i, w stosownych przypadkach, jednostki na poziomie krajowym i/lub międzynarodowym na wniosek Państwa-Strony (Państw-Stron), na którego (których) terytorium (terytoriach) dany element występuje.

16.2. Zachęca się Państwa-Strony do ogłaszania swojego zamiaru przyłączenia się na zasadzie rozszerzenia do elementów wpisanych na Listy, w wyznaczonym

terminie, za pośrednictwem strony internetowej Konwencji, przy użyciu specjalnego formularza online.

16.3. Na poziomie międzynarodowym przyłączające się Państwo-Strona (Państwa-Strony) musi (muszą) wykazać, że jego (ich) przyłączenie się na zasadzie rozszerzenia spełnia wszystkie wymagane kryteria wpisu. Zainteresowane wspólnoty, grupy i, w stosownych przypadkach, jednostki, które wyraziły zgodę na złożenie pierwotnej nominacji i kolejnych rozszerzeń, muszą wyrazić zgodę na proponowane rozszerzenie i wzięcie udziału w trwających, nowo zaproponowanych lub zaktualizowanych środkach ochronnych wspólnie z przyłączającymi się zainteresowanymi wspólnotami, grupami i, w stosownych przypadkach, jednostkami oraz władzami [Państwa-Strony (Państw-Stron)].

16.4. Na poziomie krajowym Państwo-Strona musi wykazać, że rozszerzenie spełnia wymagane kryteria wpisu, biorąc pod uwagę kryteria już spełnione przez pierwotną nominację. Zainteresowane wspólnoty, grupy i, w stosownych przypadkach, jednostki, które wyraziły zgodę na złożenie pierwotnej nominacji i kolejnych rozszerzeń, muszą wyrazić zgodę na proponowane rozszerzenie i wzięcie udziału w trwających, nowo zaproponowanych lub zaktualizowanych środkach ochronnych wspólnie z przyłączającymi się zainteresowanymi wspólnotami, grupami i, w stosownych przypadkach, jednostkami oraz władzami [Państwa-Strony (Państw-Stron)].

17.1. Wpis elementu na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości może zostać ograniczony na poziomie krajowym i/lub międzynarodowym, jeżeli Państwo-Strona (Państwa-Strony), na którego (których) terytorium (terytoriach) dany element występuje, o to poprosi (poproszą).

17.2. Państwo-Strona (Państwa-Strony) musi (muszą) wykazać, że wspólnoty, grupy i, w stosownych przypadkach, jednostki, które mają zostać usunięte z wpisanego elementu, wyraziły swoją dobrowolną, uprzednią i świadomą zgodę na ograniczenie elementu.

18. Zainteresowane Państwo-Strona (Państwa-Strony) zgłasza (zgłaszają) nową nominację, wykazując, że nominacja ta, rozszerzona lub ograniczona, spełnia wszystkie wymagane kryteria wpisu. Nominacja taka powinna zostać zgłoszona zgodnie z ustalonymi procedurami i terminami dla nominacji.

19. W przypadku, gdy Komitet na podstawie nowej dokumentacji wniosku podejmie decyzję o wpisaniu elementu, nowy wpis zastąpi ten pierwotny. Jeżeli Komitet na podstawie nowej dokumentacji wniosku podejmie decyzję o niewpisaniu elementu, oryginalny wpis pozostanie niezmieniony.

I.7. Składanie wniosków

20.1. Formularz ICH-01 służy do zgłaszania nominacji na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony i umożliwia jednoczesne wnioskowanie o pomoc międzynarodową; formularz ten jest również używany do zgłaszania rozszerzenia lub ograniczenia nominacji na tę samą Listę na poziomie krajowym i/lub międzynarodowym.

Formularz ICH-02 służy do zgłaszania nominacji na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości; formularz ten jest również używany do zgłaszania rozszerzenia lub ograniczenia nominacji na tę samą Listę na poziomie krajowym i/lub międzynarodowym.

Formularz ICH-03 służy do zgłaszania propozycji programów, projektów i działań, które najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji.

20.2. Formularz ICH-01 RL to USL służy do przeniesienia elementu z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony i umożliwia jednoczesne wnioskowanie o pomoc międzynarodową.

Formularz ICH-02 USL to RL, dołączony do formularza sprawozdania okresowego ICH-11, służy do przeniesienia elementu z Listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości.

21. Państwa-Strony mogą zwrócić się o pomoc w przygotowaniu nominacji, w porozumieniu z zainteresowanymi wspólnotami, grupami i, w stosownych przypadkach, jednostkami, w celu opracowania:

(a) dokumentacji wniosku o wpis na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony,
(b) wniosków o wpis na Listę reprezentatywną (wyłącznie w przypadku Państw-Stron, które nie mają jeszcze wpisanego na tę Listę żadnego ele-

mentu niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na ich terytorium, z wyjątkiem elementów zgłoszonych w ramach nominacji wielonarodowych),
(c) propozycji programów, projektów i działań, które najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji,
(d) wniosków o przeniesienie elementu z jednej Listy na drugą oraz
(e) dokumentacji wniosku o rozszerzenie lub ograniczenie już wpisanych elementów.

22. Wnioski o wszelką pomoc w przygotowaniu nominacji należy składać na formularzu ICH-05.
Wnioski o pomoc międzynarodową należy składać na formularzu ICH-04, z wyjątkiem wniosków składanych jednocześnie z nominacjami na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub w kontekście wniosku o przeniesienie elementu z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony.

23. Wszystkie formularze są dostępne na stronie https://ich.unesco.org lub na żądanie w Sekretariacie. Dokumentacja wniosku powinna zawierać wyłącznie informacje wymagane w formularzach.

24. Zgłaszające nominację Państwa-Strony powinny włączyć w przygotowanie dokumentacji wniosku zainteresowane wspólnoty, grupy i, w stosownych przypadkach, jednostki.

25. Państwo-Strona może wycofać złożony wniosek w dowolnym momencie przed jego rozpatrzeniem przez Komitet, bez uszczerbku dla przysługującego mu prawa do korzystania z pomocy międzynarodowej w ramach Konwencji.

I.8. Ocena wniosków

26. Ewaluacja obejmuje ocenę zgodności nominacji, propozycji lub wniosku o pomoc międzynarodową z wymaganymi kryteriami.

27. Oceny wniosków o wpis na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony oraz na Listę reprezentatywną niemate-

rialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, proponowanych programów, projektów i działań, które najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji, oraz wniosków o pomoc międzynarodową składanych jednocześnie z nominacjami na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub w kontekście wniosku o przeniesienie elementu z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony dokonuje ciało doradcze Komitetu ustanowione zgodnie z art. 8 ust. 3 Konwencji, zwane „Zespołem Oceniającym". Zespół Oceniający przedstawia Komitetowi rekomendacje do jego decyzji. Zespół Oceniający składa się z dwunastu członków mianowanych przez Komitet: sześciu ekspertów posiadających kwalifikacje w różnych obszarach niematerialnego dziedzictwa kulturowego, reprezentujących Państwa-Strony niebędące członkami Komitetu, oraz sześciu akredytowanych organizacji pozarządowych, biorąc pod uwagę zasadę sprawiedliwej reprezentacji geograficznej i różne dziedziny niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

28. Kadencja członka Zespołu Oceniającego nie może przekroczyć czterech lat. Co roku Komitet wymienia jedną czwartą członków Zespołu Oceniającego. Co najmniej na trzy miesiące przed otwarciem sesji Komitetu Sekretariat informuje Państwa-Strony w ramach każdej Grupy Wyborczej o wolnym miejscu do obsadzenia. Przewodniczący danej Grupy Wyborczej co najmniej na sześć tygodni przed otwarciem sesji przesyła do Sekretariatu maksymalnie trzy kandydatury. Po wyznaczeniu przez Komitet członkowie Zespołu Oceniającego działają bezstronnie w interesie wszystkich Państw-Stron oraz Konwencji.

29. W przypadku Listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony każda ewaluacja obejmuje ocenę żywotności elementu oraz wykonalności i wystarczalności planu ochrony. Obejmuje również ocenę ryzyka jego zaniku, m.in. z powodu braku środków służących jego zachowaniu i ochronie, procesów globalizacji i przemian społecznych lub środowiskowych.

30. Zespół Oceniający przedkłada Komitetowi raport z oceny, który zawiera rekomendację dotyczącą:
– wpisania bądź nie nominowanego elementu (w tym przeniesienia z jednej Listy na drugą, rozszerzenia lub ograniczenia już wpisanego elementu) na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości albo

odesłania nominacji do zgłaszającego ją państwa (zgłaszających ją państw) w celu uzyskania dodatkowych informacji;
– wybrania bądź nie proponowanego programu, projektu lub działania albo odesłania propozycji do zgłaszającego ją państwa (zgłaszających ją państw) w celu uzyskania dodatkowych informacji;
– zatwierdzenia bądź nie wniosku o pomoc międzynarodową złożonego w kontekście wniosku o przeniesienie elementu z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony albo odesłania wniosku do składającego go państwa (składających go państw) w celu uzyskania dodatkowych informacji;
– zatwierdzenia bądź nie wniosku o pomoc międzynarodową złożonego jednocześnie z nominacją na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony albo odesłania wniosku do składającego go państwa (składających go państw) w celu uzyskania dodatkowych informacji; lub
– w przypadku „wzmocnionych działań następczych" pozostawienia wpisanego elementu na Liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub Liście reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości albo jego skreślenia.

31. Sekretariat przekaże Komitetowi wykaz wszystkich nominacji, propozycji programów, projektów i działań oraz wniosków o pomoc międzynarodową, wraz ze streszczeniami i sprawozdaniami ewaluacyjnymi. Dokumentacja i sprawozdania ewaluacyjne zostaną również udostępnione Państwom-Stronom do konsultacji.

I.9. Nominacje na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony, które powinny zostać rozpatrzone w trybie pilnym

32. W wyjątkowo pilnych przypadkach i zgodnie z kryterium U.6 Biuro Komitetu może zachęcić zainteresowane Państwo-Stronę (Państwa-Strony) do zgłoszenia nominacji na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony w trybie przyspieszonym. Komitet, w porozumieniu z zainteresowanym Państwem-Stroną (zainteresowanymi Państwami-Stronami), po zgłoszeniu nominacji rozpatrzy ją tak szybko, jak to możliwe, zgodnie z procedurą ustanowioną przez Biuro Komitetu dla każdego przypadku. Wyjątkowo pilne przypadki mogą być zgłaszane do Biura Komitetu przez Państwo-Stronę (Państwa-Strony), na którego (których) terytorium (terytoriach) dany element występuje, jakiekolwiek inne Państwo-Stronę, zainteresowaną wspólnotę lub

organizację doradczą. Zainteresowane Państwo-Strona (Państwa-Strony) zostanie (zostaną) o tym poinformowane w odpowiednim terminie.

I.10. Rozpatrywanie wniosków przez Komitet

33. Komitet określa z dwuletnim wyprzedzeniem, zgodnie z dostępnymi zasobami i swoimi możliwościami, liczbę wniosków, które będą mogły być rozpatrzone w ciągu dwóch kolejnych cykli, a która łącznie nie przekroczy sześćdziesięciu. Limit ten dotyczy zestawu wniosków obejmującego nominacje na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony i Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości oraz propozycje programów, projektów i działań, które najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji.

34. W ramach tego ogólnego limitu Komitet dołoży wszelkich starań, aby w miarę możliwości rozpatrzyć co najmniej jeden wniosek z każdego zgłaszającego państwa, przyznając pierwszeństwo:

(0) dokumentacji wniosku z państw, których żaden wniosek nie był rozpatrywany w poprzednim cyklu;
(i) dokumentacji wniosku z państw, które nie posiadają żadnych wpisanych elementów, żadnych praktyk wybranych jako najlepsze w zakresie ochrony ani nominacji na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony;
(ii) wnioskom wielonarodowym; oraz
(iii) wnioskom z państw mających najmniej elementów wpisanych na Listy i najmniej praktyk wybranych jako najlepsze w zakresie ochrony w porównaniu z innymi państwami składającymi wnioski w tym samym cyklu.

W przypadku złożenia kilku wniosków w tym samym cyklu składające je państwa wskazują kolejność, w jakiej chcą, aby były one rozpatrywane. Zachęca się je do przyznania pierwszeństwa Liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony.

35. Po rozpatrzeniu sprawy Komitet podejmuje decyzję:
– czy dany element powinien zostać wpisany na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości bądź czy nominacja powinna

zostać odesłana do zgłaszającego ją państwa (zgłaszających ją państw) w celu uzyskania dodatkowych informacji;
– czy dany program, projekt lub działanie powinien (powinno) zostać wybrany (wybrane) jako najlepsza praktyka w zakresie ochrony bądź czy wniosek powinien zostać odesłany do składającego go państwa (składających go państw) w celu uzyskania dodatkowych informacji; lub
– czy wniosek o pomoc międzynarodową złożony jednocześnie z nominacją na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub w kontekście wniosku o przeniesienie elementu z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony powinien zostać zatwierdzony bądź czy wniosek powinien zostać odesłany do składającego go państwa (składających go państw) w celu uzyskania dodatkowych informacji.

36. Nominacje, propozycje lub wnioski, których Komitet nie wpisze, nie wybierze ani nie zatwierdzi, ani też nie odeśle do zgłaszającego je państwa (zgłaszających je państw) w celu uzyskania dodatkowych informacji, mogą po zaktualizowaniu i uzupełnieniu zostać ponownie przedłożone Komitetowi do rozpatrzenia w kolejnym cyklu.

37. Decyzja Komitetu o odesłaniu nominacji, propozycji lub wniosku do zgłaszającego je państwa (zgłaszających je państw) w celu uzyskania dodatkowych informacji nie oznacza ani nie gwarantuje, że w przyszłości element zostanie wpisany, propozycja wybrana, a wniosek zatwierdzony. Każde kolejne ponowne zgłoszenie musi w pełni wykazać, że kryteria wpisu, wyboru lub zatwierdzenia zostały spełnione.

I.11. Przeniesienie elementu z jednej Listy na drugą lub skreślenie elementu z Listy

38.1. Jeden element nie może być jednocześnie wpisany na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony i na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości. Państwo-Strona może wnioskować o przeniesienie elementu z jednej Listy na drugą. Państwo-Strona (Państwa-Strony) składa (składają) wniosek za dobrowolną, uprzednią i świadomą zgodą zainteresowanych wspólnot, grup oraz, w stosownych przypadkach, jednostek i zgodnie z ustalonymi procedurami i terminami.

38.2. Zainteresowane wspólnoty, grupy i, w stosownych przypadkach, jednostki mogą zgłosić bezpośrednio Sekretariatowi chęć przeniesienia elementu z jednej Listy na drugą. Wniosek taki jest następnie przekazywany zainteresowanemu Państwu-Stronie (zainteresowanym Państwom-Stronom), a Komitet zostaje o tym poinformowany.

39.1. Komitet przeniesie element z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony, gdy stwierdzi, po dokonaniu oceny wniosku o przeniesienie i uwzględnieniu kryteriów już spełnionych przez pierwotną nominację, że element spełnia wszystkie kryteria wpisu na tę Listę. Wniosek o takie przeniesienie, złożony na formularzu ICH-01 RL to USL, powinien zawierać:

(a) w odniesieniu do kryterium U.1 – zaktualizowany opis elementu, w tym uzasadnienie potrzeby pilnej ochrony;
(b) w odniesieniu do kryterium U.3 – odpowiedni plan ochrony;
(c) w odniesieniu do kryterium U.4 – zgodę zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek, które wyraziły zgodę na wpis na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości.

39.2. Komitet przeniesie element z Listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, gdy stwierdzi, po dokonaniu oceny wniosku o przeniesienie i uwzględnieniu kryteriów już spełnionych przez pierwotną nominację, że element spełnia wszystkie kryteria wpisu na tę Listę. Wniosek o takie przeniesienie, złożony na formularzu ICH-02 USL to RL, powinien zawierać:

(a) w odniesieniu do kryterium R.1 – zaktualizowany opis elementu uwzględniający zmiany w jego żywotności w odniesieniu do pierwotnego kryterium U.2;
(b) w odniesieniu do kryterium R.2 – wykazanie wkładu nominowanego elementu w promowanie wzajemnego szacunku i dialogu między wspólnotami, grupami i jednostkami oraz wskazanie, w jaki sposób element ten przyczynia się do zrównoważonego rozwoju;
(c) w odniesieniu do kryterium R.3 – ocenę wdrożenia planu ochrony opisanego w pierwotnym kryterium U.3 na podstawie okresowych sprawozdań i środków ochronnych zaplanowanych na przyszłość;
(d) w odniesieniu do kryterium R.4 – zgodę zainteresowanych wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek, które wyraziły zgodę na wpis na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony.

39.3. Zespół Oceniający może również zalecić, po dokonaniu oceny wniosku o przeniesienie, aby Komitet włączył udane doświadczenie w zakresie ochrony do Rejestru dobrych praktyk w zakresie ochrony.

40.1. Komitet skreśli element z Listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, gdy stwierdzi, że nie spełnia on już wymaganych kryteriów, zwracając szczególną uwagę na kryteria U.1/R.1 i U.4/R.4. O skreślenie może (mogą) wystąpić zainteresowane Państwo-Strona, wspólnoty, grupy lub, w stosownych przypadkach, jednostki albo jakakolwiek inna strona trzecia, a wniosek taki zostanie rozpatrzony zgodnie z procedurą opisaną poniżej.

40.2.

(a) Sekretariat rejestruje wniosek o skreślenie złożony przez podmiot zgłaszający (tj. zainteresowane Państwo-Stronę, wspólnoty, grupy i/lub, w stosownych przypadkach, jednostki albo stronę trzecią).
(b) Sekretariat przekazuje wniosek o skreślenie, w zależności od przypadku, Państwu-Stronie, osobie wyznaczonej do kontaktu w sprawie nominacji oraz przedstawicielom wspólnot, grup i/lub, w stosownych przypadkach, jednostkom (wskazanym w dokumentacji wniosku), które mogą udzielić odpowiedzi i dodatkowych informacji.
(c) Jeżeli podmiot zgłaszający wniosek o skreślenie, inny niż państwo, chce pozostać anonimowy, Sekretariat przekazuje dalej zredagowaną wersję pierwotnego wniosku o skreślenie.
(d) Jeżeli wniosek o skreślenie został złożony przez zainteresowane Państwo-Stronę wskazane w dokumentacji wniosku:
    (i) Sekretariat zbiera informacje w szczególności w odniesieniu do art. 2 Konwencji. Wniosek o skreślenie zostaje następnie przekazany bezpośrednio Komitetowi, wraz z ewentualną odpowiedzią Państwa-Strony i/lub zainteresowanych wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek, jak również wszelkimi zebranymi informacjami.
    (ii) Komitet może wówczas podjąć decyzję o:
        1. objęciu elementu statusem „wzmocnione działania następcze" jako środku tymczasowym, jeżeli uzna, że potrzebne są dodatkowe informacje;
        2. skreśleniu elementu z Listy, jeżeli uzna, że informacje są kompletne i istnieją wystarczające podstawy do skreślenia, z możliwością umieszczenia elementu w Repozytorium Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (zakończenie postępowania).

(e) W innych przypadkach:
  (i) Sekretariat może zebrać informacje, w szczególności w odniesieniu do art. 2 Konwencji, i podzielić się nimi z zainteresowanym Państwem-Stroną oraz uzyskać jego ewentualną odpowiedź. Wniosek o skreślenie zostaje następnie przekazany do Biura, które rekomenduje włączenie sprawy do porządku obrad następnej sesji Komitetu bądź nie.
  (ii) Komitet może wówczas podjąć decyzję o:
    1. pozostawieniu elementu na Liście, jeżeli uzna, że informacje są kompletne i nie ma wystarczających podstaw do skreślenia (zakończenie postępowania);
    2. objęciu elementu statusem „wzmocnione działania następcze" jako środku tymczasowym, jeżeli uzna, że potrzebne są dodatkowe informacje.

40.3.
(a) Zespół Oceniający dokonuje oceny elementu objętego statusem „wzmocnione działania następcze", zwracając szczególną uwagę na art. 2 Konwencji, na podstawie dodatkowych informacji zebranych w drodze wymiany i dialogu, w zależności od potrzeb. Zespół Oceniający przekazuje swoje sprawozdanie i rekomendację Sekretariatowi.
(b) Na podstawie rekomendacji Zespołu Oceniającego i zwracając szczególną uwagę na kryteria R.1/U.1 i R.4/U.4, Komitet może podjąć decyzję o:
  (i) kontynuowaniu działań następczych wobec elementu przez wskazany okres, jeśli problemy będą się utrzymywać. Komitet zaleca wdrożenie środków pojednawczych/mediacyjnych i wyznacza sesję Komitetu, na której Państwo-Strona zda relację ze swoich działań, a Komitet podejmie ostateczną decyzję;
  (ii) skreśleniu elementu z Listy, jeżeli istnieją wystarczające podstawy do skreślenia, z możliwością umieszczenia go w Repozytorium Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (zakończenie postępowania);
  (iii) pozostawieniu elementu na Liście, jeżeli nie ma wystarczających podstaw do skreślenia (zakończenie postępowania).

I.12. Zmiana nazwy wpisanego elementu

41. Jedno lub kilka Państw-Stron może wnioskować o zmianę nazwy, pod którą element jest wpisany. Wniosek taki należy złożyć co najmniej na trzy miesiące przed sesją Komitetu.

I.13. Programy, projekty i działania wybrane jako najlepiej odzwierciedlające zasady i cele Konwencji

42. Komitet zachęca do badania, dokumentowania, publikowania i rozpowszechniania dobrych praktyk i modeli obejmujących współpracę międzynarodową w zakresie opracowywania środków ochronnych i tworzenia sprzyjających warunków dla ich stosowania, które zostały wypracowane przez Państwa-Strony w trakcie wdrażania wybranych programów, projektów i działań, z pomocą lub bez.

43. Komitet zachęca Państwa-Strony do tworzenia sprzyjających warunków dla wdrażania takich programów, projektów i działań.

44. Oprócz sporządzania rejestru wybranych programów, projektów i działań Komitet gromadzi i udostępnia informacje o zastosowanych środkach i metodologiach oraz ewentualnych zdobytych doświadczeniach.

45. Komitet zachęca do badania i oceny skuteczności środków ochronnych przewidzianych w wybranych przez siebie programach, projektach i działaniach oraz promuje współpracę międzynarodową w tym zakresie.

46. Na podstawie zdobytych doświadczeń i wniosków wyciągniętych z tych i innych programów, projektów i działań mających na celu ochronę dziedzictwa Komitet udziela wskazówek w zakresie najlepszych praktyk oraz przedstawia rekomendacje dotyczące środków ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (art. 7 lit. b) Konwencji).

I.14. Pomoc międzynarodowa

47. Wnioski o pomoc międzynarodową (w tym o pomoc w przygotowaniu nominacji) nie mogą przekraczać kwoty 100 000 USD, z wyjątkiem wniosków o udzielenie pomocy w trybie natychmiastowym i wniosków składanych jednocześnie z nominacją na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub w kontekście wniosku o przeniesienie wpisu z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony.

Wnioski o pomoc międzynarodową można składać w dowolnym momencie, z wyjątkiem tych wniosków, które są rozpatrywane i zatwierdzane przez Komitet, do których zastosowanie ma harmonogram podany w punkcie I.15.

Ponadto wnioski o pomoc w przygotowaniu nominacji należy składać do dnia 31 marca.

48. Sekretariat ocenia kompletność wniosku i może poprosić o uzupełnienie brakujących informacji. Informuje on wnioskujące Państwo-Stronę (Państwa-Strony) o możliwych terminach rozpatrzenia wniosku.

49. Wnioski o pomoc międzynarodową (w tym o pomoc w przygotowaniu nominacji) do kwoty 100 000 USD oraz wnioski o udzielenie pomocy w trybie natychmiastowym, bez względu na kwotę, są rozpatrywane i zatwierdzane przez Biuro Komitetu.

50. Wnioski o udzielenie pomocy w trybie natychmiastowym, bez względu na kwotę, są rozpatrywane i zatwierdzane przez Biuro Komitetu. W celu ustalenia, czy wniosek o pomoc międzynarodową stanowi wniosek o udzielenie pomocy w trybie natychmiastowym kwalifikujący się do priorytetowego rozpatrzenia przez Biuro, przyjmuje się, że potrzeba pomocy natychmiastowej zachodzi wtedy, gdy Państwo-Strona nie jest w stanie samodzielnie poradzić sobie z sytuacją wywołaną przez klęskę żywiołową, katastrofę naturalną, konflikt zbrojny, poważną epidemię lub inne zdarzenie naturalne lub spowodowane przez człowieka, które ma poważne konsekwencje dla niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek, które są depozytariuszami tego dziedzictwa.

51. Wnioski o pomoc międzynarodową złożone jednocześnie z nominacją na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub w kontekście wniosku o przeniesienie elementu z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony są oceniane przez Zespół Oceniający oraz rozpatrywane i zatwierdzane przez Komitet.

52. Sekretariat przekazuje informację o decyzji dotyczącej przyznania pomocy wnioskującej stronie (wnioskującym stronom) w ciągu dwóch tygodni od jej podjęcia. Sekretariat uzgadnia szczegóły pomocy z wnioskującą stroną (wnioskującymi stronami).

53. Pomoc będzie podlegać odpowiedniemu monitorowaniu, raportowaniu i ocenie.

I.15. Harmonogram – przegląd procedury

54. Etap 1: Przygotowanie i złożenie

31 marca Rok 0	Termin składania wniosków o pomoc w przygotowaniu nominacji.
15 grudnia Rok 0	Termin składania wniosków o przeniesienie elementu z Listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości.
31 marca Rok 1	Termin, do którego Sekretariat musi otrzymać nominacje na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony (w tym złożone jednocześnie z wnioskami o pomoc międzynarodową) oraz Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, a także propozycje programów, projektów i działań, które najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji. Wnioski otrzymane po tym terminie zostaną rozpatrzone w kolejnym cyklu. Sekretariat zamieszcza otrzymane dokumenty na stronie internetowej Konwencji, w ich oryginalnej wersji językowej.
30 czerwca Rok 1	Termin, do którego Sekretariat zajmie się wnioskami, włączając w to ich rejestrację i potwierdzenie odbioru. Jeżeli uzna dokumentację wniosku za niekompletną, poprosi Państwo-Stronę o jej uzupełnienie.
30 września Rok 1	Termin, do którego Państwo-Strona powinno dostarczyć Sekretariatowi ewentualne brakujące informacje wymagane do uzupełnienia dokumentacji wniosku. Dokumentacja wniosku, która nie została uzupełniona, jest zwracana Państwom-Stronom, które mogą ją uzupełnić w celu złożenia w kolejnym cyklu. Kiedy w odpowiedzi na prośbę o dodatkowe informacje państwa dostarczą Sekretariatowi poprawioną dokumentację wniosku, zostanie ona opublikowana w Internecie, zastępując oryginalne pliki. Jej tłumaczenia na język angielski lub francuski również zostaną zamieszczone w Internecie, gdy tylko staną się dostępne.

31 stycznia Rok 2	Termin, do którego Sekretariat musi otrzymać wnioski o przeniesienie elementu z Listy reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony. Sekretariat rejestruje wnioski i przekazuje je do Zespołu Oceniającego w tym samym roku, w którym zostały złożone, bez sprawdzania, czy dokumentacja wniosku jest kompletna.

55. Etap 2: Ocena

Grudzień Rok 1 – maj Rok 2	Indywidualna ocena dokumentacji wniosków przez członków Zespołu Oceniającego.
Czerwiec Rok 2	Posiedzenie, na którym Zespół Oceniający wspólnie dokonuje końcowej oceny dokumentacji wniosków i decyduje, które z nich zostaną włączone do procesu dialogu. Jedynie ocena tych wniosków, które zostały objęte procesem dialogu, zostanie odłożona do czasu ostatniego posiedzenia Zespołu Oceniającego. Proces dialogu rozpoczyna się, gdy Zespół Oceniający uzna, że krótka wymiana pytań i odpowiedzi z wnioskującym państwem (wnioskującymi państwami), prowadzona na piśmie za pośrednictwem Sekretariatu, może wpłynąć na wynik jego oceny.
Dwa tygodnie po czerwcowym posiedzeniu Rok 2	Termin, do którego Zespół Oceniający przekaże, za pośrednictwem Sekretariatu, swoje pytania do Państw-Stron uczestniczących w procesie dialogu, w jednym z dwóch języków roboczych Konwencji. Państwa-Strony powinny odpowiedzieć na pytania Zespołu Oceniającego, za pośrednictwem Sekretariatu, w ciągu czterech tygodni od otrzymania pisma, w dwóch językach roboczych Konwencji.
Najpóźniej do września Rok 2	Posiedzenie, na którym Zespół Oceniający dokonuje końcowej oceny wniosków objętych procesem dialogu oraz sporządza raport z oceny wszystkich dokumentacji wniosków.

Cztery tygodnie przed sesją Komitetu	Sekretariat przekazuje raport z oceny członkom Komitetu i udostępnia go online w celu konsultacji.

56. Etap 3: Rozpatrywanie

Listopad Rok 2	Komitet rozpatruje nominacje, propozycje i wnioski oraz podejmuje decyzje.

I.16. Wpis elementów proklamowanych jako Arcydzieła Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości

57. Po przyjęciu niniejszych Dyrektyw operacyjnych przez Zgromadzenie Ogólne, zgodnie z art. 31 ust. 1 Konwencji Komitet automatycznie wpisze na Listę przewidzianą w art. 16 Konwencji wszystkie elementy, które zostały proklamowane jako Arcydzieła Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości przed wejściem w życie Konwencji.

58. Wpis ten dotyczy wszystkich państw, na których terytorium występuje co najmniej jeden element proklamowany jako Arcydzieło, bez względu na to, czy są one stronami Konwencji, czy też nie. Państwa niebędące stronami Konwencji, których elementy proklamowane jako Arcydzieła zostały wpisane na Listę, korzystają ze wszystkich praw i przyjmują wszystkie obowiązki zawarte w Konwencji w odniesieniu wyłącznie do tych elementów, które występują na ich terytorium, pod warunkiem że wyrażą na to pisemną zgodę, przy czym rozumie się, że te prawa i obowiązki nie mogą być przywoływane ani stosowane w oderwaniu od siebie.

59. Wszystkie państwa niebędące stronami Konwencji, na których terytoriach występują elementy proklamowane jako Arcydzieła, zostaną powiadomione przez Dyrektora Generalnego o przyjęciu niniejszych Dyrektyw operacyjnych, które wymagają, aby elementy te były traktowane na równi z elementami wpisanymi w przyszłości, zgodnie z art. 16 ust. 2 Konwencji, i podlegały temu samemu reżimowi prawnemu w zakresie monitorowania, przenoszenia z jednej Listy na drugą oraz wycofania, zgodnie z zasadami przewidzianymi w niniejszych Dyrektywach operacyjnych.

60. W ramach wyżej wymienionego powiadomienia państwa niebędące stronami Konwencji zostaną jednocześnie poproszone przez Dyrektora Generalnego, upoważnionego przez Komitet, o wyrażenie w ciągu jednego roku wyraźnej, pisemnej zgody na przyjęcie praw i obowiązków zawartych w Konwencji zgodnie z zasadami przewidzianymi w punktach 58 i 59 powyżej.

61. Pisemne powiadomienie o przyjęciu praw i obowiązków przez państwo niebędące stroną Konwencji powinno zostać skierowane do Dyrektora Generalnego działającego w charakterze Depozytariusza Konwencji i stanowi poddanie elementów proklamowanych jako Arcydzieła pełnemu reżimowi prawnemu Konwencji.

62. W przypadku, gdy państwo niebędące stroną Konwencji odmówiło udzielenia w ciągu jednego roku pisemnej zgody na przyjęcie praw i obowiązków wynikających z Konwencji w odniesieniu do elementów występujących na jego terytorium i wpisanych na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, Komitet ma prawo wycofać takie elementy z Listy.

63. W przypadku, gdy państwo niebędące stroną Konwencji nie odpowiedziało na powiadomienie lub milczy na temat swojego zamiaru, lub w przypadku braku wyraźnego wyrażenia przez nie zgody w ciągu jednego roku, jego milczenie lub brak odpowiedzi zostaną uznane przez Komitet za odmowę uzasadniającą zastosowanie punktu 62 powyżej, chyba że okoliczności pozostające poza jego kontrolą uniemożliwią mu przekazanie powiadomienia o swojej zgodzie lub odmowie.

64. W przypadku, gdy element proklamowany jako Arcydzieło i wpisany na Listę występuje na terytorium zarówno Państwa-Strony, jak i państwa niebędącego stroną Konwencji, uznaje się, że korzysta on z pełnego reżimu prawnego ustanowionego przez Konwencję, przy czym państwo niebędące stroną Konwencji zostanie poproszone przez Dyrektora Generalnego, upoważnionego przez Komitet, do wyrażenia zgody na przyjęcie obowiązków przewidzianych w Konwencji. W przypadku braku wyraźnej zgody państwa niebędącego stroną Konwencji Komitet ma prawo zalecić temu państwu powstrzymanie się od podejmowania jakichkolwiek działań, które mogłyby zaszkodzić danemu elementowi proklamowanemu jako Arcydzieło.

65. Komitet przedstawia Zgromadzeniu Ogólnemu sprawozdanie ze środków podjętych w tym zakresie zgodnie z zasadami i procedurami przewidzianymi w niniejszych Dyrektywach operacyjnych.

Rozdział II
Fundusz Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego

II.1. Wytyczne dotyczące wykorzystania środków Funduszu

66. Środki Funduszu, który jest zarządzany jako Konto Specjalne zgodnie z art. 1.1 jego Regulaminu finansowego, będą wykorzystywane przede wszystkim do udzielania pomocy międzynarodowej, jak opisano w rozdziale V Konwencji.

67. W dalszej kolejności środki te mogą być wykorzystywane:
(a) do uzupełnienia funduszu rezerwowego, o którym mowa w art. 6 Regulaminu finansowego;
(b) do wspierania innych funkcji Komitetu opisanych w art. 7 Konwencji, w tym związanych z propozycjami wymienionymi w art. 18 Konwencji;
(c) do pokrycia kosztów uczestnictwa w sesjach Komitetu przedstawicieli państw rozwijających się będących członkami Komitetu, ale tylko w przypadku osób będących ekspertami w zakresie niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz, jeżeli budżet na to pozwala, w indywidualnych przypadkach, do pokrycia kosztów uczestnictwa przedstawicieli będących ekspertami w zakresie niematerialnego dziedzictwa kulturowego z krajów rozwijających się, które są stronami Konwencji, ale nie są członkami Komitetu;
(d) do pokrycia kosztów usług doradczych świadczonych na prośbę Komitetu przez organizacje pozarządowe i non-profit, podmioty publiczne lub prywatne oraz osoby prywatne;
(e) do pokrycia kosztów uczestnictwa podmiotów publicznych lub prywatnych, a także osób prywatnych, zwłaszcza członków wspólnot i grup, które zostały zaproszone przez Komitet na jego posiedzenia w celu zasięgnięcia opinii w określonych sprawach.

II.2. Sposoby na zwiększenie środków Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego

II.2.1. Darczyńcy

68. Komitet z zadowoleniem przyjmuje wpłaty na rzecz Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego [„Fundusz"] mające na celu wzmocnienie zdolności Komitetu do wykonywania jego funkcji.

69. Komitet z zadowoleniem przyjmuje takie wpłaty od Organizacji Narodów Zjednoczonych i jej wyspecjalizowanych agencji i programów, w szczególności Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, oraz innych organizacji międzynarodowych. Komitet zachęca również Państwa-Strony Konwencji oraz inne państwa do przekazywania dobrowolnych składek na rzecz Funduszu. Ponadto Komitet z zadowoleniem przyjmuje wpłaty na rzecz Funduszu od podmiotów publicznych i prywatnych oraz osób fizycznych.

70. Komitet zachęca do zakładania krajowych, publicznych i prywatnych fundacji lub stowarzyszeń mających na celu promowanie celów Konwencji i z zadowoleniem przyjmuje ich wpłaty na rzecz Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego.

71. Komitet wzywa Państwa-Strony do wspierania międzynarodowych kampanii zbierania funduszy organizowanych na rzecz Funduszu pod auspicjami UNESCO.

II.2.2. Warunki

72. Z wpłatami na rzecz Funduszu nie mogą się wiązać żadne warunki polityczne, gospodarcze lub inne, które są niezgodne z celami Konwencji.

73. Nie będą przyjmowane żadne wpłaty od podmiotów, których działalność jest niezgodna z celami i zasadami Konwencji, obowiązującymi międzynarodowymi instrumentami praw człowieka, wymogami dotyczącymi zrównoważonego rozwoju lub wymogami dotyczącymi wzajemnego szacunku między wspólnotami, grupami i jednostkami. Sekretariat może podjąć decyzję o przedstawieniu Komitetowi konkretnych przypadków wpłat.

74. Dobrowolne wpłaty na rzecz Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego są uregulowane Regulaminem finansowym Funduszu, Wytycznymi dotyczącymi wykorzystania Funduszu opracowanymi przez Zgromadzenie Ogólne oraz Planami wykorzystania środków Funduszu, które są okresowo przygotowywane przez Komitet. W szczególności następujące postanowienia mają zastosowanie do dobrowolnych wpłat na rzecz Funduszu:

(a) darczyńcy nie mają bezpośredniego wpływu na sposób wykorzystania przez Komitet ich wpłat na rzecz Funduszu;
(b) darczyńcy nie otrzymują indywidualnego komentarza ani sprawozdania finansowego;

(c) porozumienia są zawierane w drodze pojedynczej wymiany pism między Sekretariatem a darczyńcą.

75. Informacje na temat procedur, których należy przestrzegać przy przekazywaniu dobrowolnych wpłat, można znaleźć na stronie https://ich.unesco.org lub uzyskać, pisząc na adres ich@unesco.org.

II.2.3. Korzyści dla darczyńców

76. Sekretariat co roku informuje Komitet o dobrowolnych wpłatach na rzecz Funduszu. Komitet zapewnia widoczność takich wpłat, jeśli darczyńcy sobie tego życzą. Informacja o nich zostanie również ogłoszona na stronie internetowej Konwencji.

77. Uznanie dla darczyńców jest wyrażane w następujący sposób:
(a) Dodatkowe dobrowolne wpłaty Państw-Stron: Sekretariat publikuje, przede wszystkim na stronie internetowej Konwencji, zaktualizowaną listę Państw-Stron, które dokonały dodatkowych dobrowolnych wpłat na rzecz Funduszu, w kolejności alfabetycznej. Wersja drukowana ukazuje się co dwa lata z okazji sesji Zgromadzenia Ogólnego.
(b) Wpłaty innych państw, Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz jej wyspecjalizowanych agencji i programów, innych organizacji międzynarodowych i podmiotów publicznych: Sekretariat publikuje, przede wszystkim na stronie internetowej Konwencji, zaktualizowaną listę państw niebędących stronami Konwencji, Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz jej wyspecjalizowanych agencji i programów, innych organizacji międzynarodowych i podmiotów publicznych, które dokonały wpłat na rzecz Funduszu, w kolejności alfabetycznej. Wersja drukowana ukazuje się co dwa lata z okazji sesji Zgromadzenia Ogólnego.
(c) Wpłaty podmiotów prywatnych i osób fizycznych: Sekretariat publikuje, przede wszystkim na stronie internetowej Konwencji, zaktualizowaną listę podmiotów prywatnych i osób fizycznych, które dokonały wpłaty na rzecz Funduszu, uszeregowaną malejąco według kwoty. Wersja drukowana ukazuje się co dwa lata z okazji sesji Zgromadzenia Ogólnego. Przez 24 miesiące od dokonania wpłaty prywatni darczyńcy mogą promować swoją współpracę z Komitetem we wszystkich formatach medialnych, w tym w broszurach i innych publikacjach. Materiały te muszą zostać wcześniej przejrzane i zatwierdzone

przez Sekretariat i nie mogą wyraźnie reklamować produktów ani usług darczyńców.

78. Zachęca się Państwa-Strony do rozważenia możliwości uznania prywatnych wpłat na rzecz Funduszu za kwalifikujące się do skorzystania z mechanizmów podatkowych, które motywują do takich dobrowolnych wpłat finansowych, takich jak ulgi podatkowe lub inne formy instrumentów polityki publicznej określone w prawie krajowym.

Rozdział III
Udział we wdrażaniu Konwencji

III.1. Udział wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek, a także ekspertów, ośrodków eksperckich i instytutów badawczych

79. Przywołując art. 11 lit. b) Konwencji oraz zgodnie z duchem art. 15 Konwencji, Komitet zachęca Państwa-Strony do ustanowienia współpracy o charakterze funkcjonalnym i komplementarnym między wspólnotami, grupami i, w stosownych przypadkach, jednostkami, które tworzą, utrzymują i przekazują niematerialne dziedzictwo kulturowe, a także ekspertami, ośrodkami eksperckimi i instytutami badawczymi.

80. Zachęca się Państwa-Strony do utworzenia organu konsultacyjnego lub mechanizmu koordynacyjnego w celu ułatwienia udziału wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek, a także ekspertów, ośrodków eksperckich i instytutów badawczych w szczególności w:

(a) określaniu i definiowaniu różnych elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego występujących na ich terytoriach;
(b) sporządzaniu rejestrów;
(c) opracowywaniu i wdrażaniu programów, projektów i działań;
(d) przygotowaniu dokumentacji nominacji do wpisu na Listy, zgodnie z odpowiednimi punktami rozdziału I niniejszych Dyrektyw operacyjnych;
(e) skreślaniu elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego z jednej Listy lub przeniesieniu go na inną zgodnie z punktami 38–40 niniejszych Dyrektyw operacyjnych.

81. Państwa-Strony podejmą niezbędne środki w celu podniesienia świadomości wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek w zakresie znaczenia i wartości ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, jak również Konwencji, tak aby depozytariusze tego dziedzictwa mogli w pełni korzystać z tego ustanawiającego standardy instrumentu.

82. Zgodnie z postanowieniami art. 11–15 Konwencji Państwa-Strony podejmą niezbędne środki w celu zapewnienia budowania potencjału wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek.

83. Zachęca się Państwa-Strony do ustanowienia i regularnego aktualizowania, w sposób dostosowany do ich własnej sytuacji, wykazu ekspertów, ośrodków eksperckich, instytutów badawczych i ośrodków regionalnych działających w dziedzinach objętych Konwencją, które mogłyby podejmować badania, o których mowa w art. 13 lit. c) Konwencji.

84. Spośród podmiotów prywatnych i publicznych wymienionych w punkcie 89 niniejszych Dyrektyw operacyjnych Komitet może zaangażować ekspertów, ośrodki eksperckie i instytuty badawcze, jak również ośrodki regionalne działające w dziedzinach objętych Konwencją, w celu zasięgnięcia ich opinii w konkretnych sprawach.

85. Państwa-Strony będą dążyć do ułatwienia wspólnotom, grupom i, w stosownych przypadkach, jednostkom dostępu do wyników prowadzonych wśród nich badań, a także będą wspierać przestrzeganie zwyczajów rządzących dostępem do niektórych elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zgodnie z art. 13 lit. d) Konwencji.

86. Zachęca się Państwa-Strony do wspólnego rozwijania na poziomie subregionalnym i regionalnym sieci wspólnot, ekspertów, ośrodków eksperckich i instytutów badawczych w celu wypracowania wspólnych zasad postępowania, w szczególności w odniesieniu do elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które są dla nich wspólne, jak również podejść interdyscyplinarnych.

87. Zachęca się Państwa-Strony, które posiadają dokumentację dotyczącą elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na terytorium innego Państwa-Strony, do udostępnienia takiej dokumentacji temu państwu, które z kolei powinno udostępnić te informacje zainteresowanym wspólnotom,

grupom i, w stosownych przypadkach, jednostkom, a także ekspertom, ośrodkom eksperckim i instytutom badawczym.

88. Zachęca się Państwa-Strony do udziału w działaniach związanych ze współpracą regionalną, w tym tych podejmowanych przez ośrodki niematerialnego dziedzictwa kulturowego kategorii 2, które zostały lub zostaną ustanowione pod auspicjami UNESCO, aby zapewnić możliwie najskuteczniejszą współpracę w duchu art. 19 Konwencji i przy udziale wspólnot, grup oraz, w stosownych przypadkach, jednostek, jak również ekspertów, ośrodków eksperckich i instytutów badawczych.

89. W ramach dostępnych środków Komitet może zaprosić dowolny podmiot publiczny lub prywatny (w tym ośrodki eksperckie i instytuty badawcze) oraz osoby prywatne o uznanych kompetencjach w zakresie niematerialnego dziedzictwa kulturowego (w tym wspólnoty, grupy i innych ekspertów) do udziału w swoich posiedzeniach w celu podtrzymania interaktywnego dialogu i konsultowania się z nimi w konkretnych sprawach, zgodnie z art. 8 ust. 4 Konwencji.

III.2. Organizacje pozarządowe a Konwencja

III.2.1. Udział organizacji pozarządowych na poziomie krajowym

90. Zgodnie z art. 11 lit. b) Konwencji Państwa-Strony angażują odpowiednie organizacje pozarządowe we wdrażanie Konwencji, m.in. w określanie i definiowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz w inne odpowiednie środki ochrony, we współpracy i koordynacji z innymi podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie Konwencji.

III.2.2. Udział akredytowanych organizacji pozarządowych
Kryteria akredytacji organizacji pozarządowych

91. Organizacje pozarządowe:
   (a) posiadają udokumentowane kompetencje, wiedzę i doświadczenie w zakresie ochrony (zgodnie z definicją zawartą w art. 2 ust. 3 Konwencji) niematerialnego dziedzictwa kulturowego należącego m.in. do co najmniej jednej określonej domeny;

(b) mają, w zależności od potrzeb, charakter lokalny, krajowy, regionalny lub międzynarodowy;
(c) mają cele zgodne z duchem Konwencji oraz, co pożądane, statuty lub regulaminy, które odpowiadają tym celom;
(d) współpracują w duchu wzajemnego szacunku ze wspólnotami, grupami i, w stosownych przypadkach, jednostkami, które tworzą, praktykują i przekazują niematerialne dziedzictwo kulturowe;
(e) posiadają zdolności operacyjne, w tym:
    (i) stałych aktywnych członków, którzy tworzą społeczność połączoną chęcią realizacji celów, dla których została utworzona;
    (ii) ustaloną siedzibę i uznaną osobowość prawną zgodnie z prawem krajowym;
    (iii) w momencie ubiegania się o akredytację istnieją i prowadzą odpowiednie działania od co najmniej czterech lat.

Tryby i weryfikacja akredytacji

92. Komitet zwraca się do Sekretariatu o przyjmowanie wniosków od organizacji pozarządowych i przedstawianie mu rekomendacji dotyczących ich akredytacji oraz utrzymania lub zakończenia relacji z nimi.

93. Zgodnie z art. 9 Konwencji Komitet przedstawia swoje rekomendacje Zgromadzeniu Ogólnemu do decyzji. Podczas przyjmowania i rozpatrywania takich wniosków Komitet zwraca należytą uwagę na zasadę sprawiedliwej reprezentacji geograficznej, w oparciu o informacje przekazane mu przez Sekretariat. Akredytowane organizacje pozarządowe powinny przestrzegać obowiązujących krajowych i międzynarodowych standardów prawnych i etycznych.

94. Komitet weryfikuje wkład i zaangażowanie organizacji doradczej oraz swoich relacji z nią co cztery lata od akredytacji, biorąc pod uwagę perspektywę danej organizacji pozarządowej.

95. Jeżeli Komitet uzna to za konieczne, w czasie weryfikacji może zostać podjęta decyzja o zakończeniu relacji. Jeżeli wymagają tego okoliczności, stosunki z daną organizacją mogą zostać zawieszone do czasu podjęcia decyzji o zakończeniu relacji.

Funkcje doradcze

96. Akredytowane organizacje pozarządowe, które zgodnie z art. 9 ust. 1 Konwencji pełnią funkcje doradcze na rzecz Komitetu, mogą zostać poproszone przez Komitet o dostarczenie mu m.in. własnych raportów z oceny jako punktu odniesienia dla Komitetu przy rozpatrywaniu:

(a) dokumentacji nominacji na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony;
(b) programów, projektów i działań wymienionych w art. 18 Konwencji;
(c) wniosków o pomoc międzynarodową;
(d) efektów planów ochrony elementów wpisanych na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony.

Procedura akredytacji

97. Organizacja pozarządowa ubiegająca się o akredytację na pełnienie funkcji doradczej na rzecz Komitetu przedkłada Sekretariatowi następujące informacje:

(a) opis organizacji, w tym jej pełną oficjalną nazwę;
(b) jej główne cele;
(c) jej pełny adres;
(d) datę założenia lub przybliżony czas istnienia;
(e) nazwę kraju lub krajów, w których prowadzi działalność;
(f) dokumentację potwierdzającą, że posiada zdolności operacyjne, w tym dowód:
    (i) posiadania stałych aktywnych członków, którzy tworzą społeczność połączoną pragnieniem realizacji celów, dla których została utworzona;
    (ii) posiadania ustalonej siedziby i uznanej osobowości prawnej zgodnie z prawem krajowym;
    (iii) istnienia i prowadzenia odpowiednich działań od co najmniej czterech lat w momencie ubiegania się o akredytację.
(g) swoje działania w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(h) opis swoich doświadczeń w zakresie współpracy ze wspólnotami, grupami i praktykami niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

98. Wnioski o akredytację należy składać na formularzu ICH-09 (dostępnym na stronie https://ich.unesco.org lub na żądanie w Sekretariacie) i powinny one

zawierać wyłącznie wymagane informacje. Wnioski powinny wpłynąć do Sekretariatu do dnia 30 kwietnia roku nieparzystego, aby zostały rozpatrzone przez Komitet na jego sesji zwyczajnej w tym samym roku.

99. Sekretariat rejestruje wnioski i aktualizuje listę organizacji pozarządowych akredytowanych przy Komitecie.

Rozdział IV
Podnoszenie świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego i używanie znaku Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego

IV.1. Podnoszenie świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego

IV.1.1. Postanowienia ogólne

100. W celu skutecznego wdrożenia Konwencji Państwa-Strony będą dążyć, przy użyciu wszelkich odpowiednich środków, do zapewnienia poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek, a także do podnoszenia na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym świadomości na temat znaczenia tego dziedzictwa oraz do zapewnienia jego wzajemnego uznania.

101. Zachęca się wszystkie strony do przestrzegania podczas podnoszenia świadomości na temat znaczenia określonych elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego następujących zasad:

(a) dane niematerialne dziedzictwo kulturowe odpowiada definicji zawartej w art. 2 ust. 1 Konwencji;
(b) zainteresowane wspólnoty, grupy i, w stosownych przypadkach, jednostki wyraziły dobrowolną, uprzednią i świadomą zgodę na podnoszenie świadomości na temat ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego i mają zapewniony jak najszerszy możliwy udział w działaniach podnoszących świadomość;
(c) działania podnoszące świadomość w pełni przestrzegają zwyczajów rządzących dostępem do niektórych elementów takiego dziedzictwa, w szczególności tych objętych tajemnicą i kultem świętości;

(d) zainteresowane wspólnoty, grupy i, w stosownych przypadkach, jednostki odnoszą korzyści z działań podejmowanych w celu podnoszenia świadomości na temat ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

102. Zachęca się wszystkie strony do zadbania w szczególny sposób o to, by działania podnoszące świadomość:

(a) nie pozbawiały danych przejawów lub form niematerialnego dziedzictwa kulturowego kontekstu ani istoty;
(b) nie piętnowały zainteresowanych wspólnot, grup lub jednostek jako nieuczestniczących we współczesnym życiu, ani nie szkodziły w żaden sposób ich wizerunkowi;
(c) nie przyczyniały się do usprawiedliwiania jakiejkolwiek formy dyskryminacji politycznej, społecznej, etnicznej, religijnej, językowej lub ze względu na płeć;
(d) nie ułatwiały przywłaszczania ani nadużywania wiedzy i umiejętności danych wspólnot, grup lub jednostek;
(e) nie prowadziły do nadmiernej komercjalizacji lub niezrównoważonej turystyki, która mogłaby zagrozić danemu niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu.

IV.1.2. Poziom lokalny i krajowy

103. Zachęca się Państwa-Strony do opracowania i przyjęcia kodeksów etycznych opartych na postanowieniach Konwencji i niniejszych Dyrektyw operacyjnych, w celu zapewnienia odpowiednich sposobów podnoszenia świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na ich terytoriach.

104. Państwa-Strony będą dążyć do zapewnienia, w szczególności poprzez stosowanie prawa własności intelektualnej, prawa do prywatności i wszelkich innych odpowiednich form ochrony prawnej, aby prawa wspólnot, grup i jednostek, które tworzą, praktykują i przekazują swoje niematerialne dziedzictwo kulturowe, były należycie chronione podczas podnoszenia świadomości na temat ich dziedzictwa lub angażowania się w działalność komercyjną.

105. Państwa-Strony dołożą starań, aby przy użyciu wszelkich odpowiednich środków informować opinię publiczną o znaczeniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego i grożących mu niebezpieczeństwach, a także o działaniach podejmowanych zgodnie z Konwencją. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) wspierania kampanii medialnych i rozpowszechniania informacji o niematerialnym dziedzictwie kulturowym przy użyciu wszystkich środków przekazu;
(b) wspierania organizacji sympozjów, warsztatów, publicznych forów i seminariów poświęconych niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu, a także wystaw, festiwali, dni i konkursów niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(c) wspierania studiów przypadków i badań terenowych oraz rozpowszechniania takich informacji;
(d) promowania polityki publicznego uznawania depozytariuszy i praktyków niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(e) promowania i wspierania tworzenia stowarzyszeń społecznych oraz wspierania wymiany informacji między nimi;
(f) opracowania polityki uznawania wkładu przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na ich terytoriach w kulturową różnorodność i bogactwo państw;
(g) wspierania rozwoju i wdrażania lokalnej polityki mającej na celu promowanie świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

106. Państwa-Strony będą w szczególności dążyć do przyjęcia środków wspierających promowanie i rozpowszechnianie programów, projektów i działań wybranych przez Komitet, zgodnie z art. 18 Konwencji, jako najlepiej odzwierciedlających zasady i cele Konwencji.

Środki edukacji formalnej i nieformalnej

107. Państwa-Strony będą dążyć, przy użyciu wszelkich odpowiednich środków, do zapewnienia uznania, poszanowania i rozwoju niematerialnego dziedzictwa kulturowego poprzez programy edukacyjne i informacyjne, jak również działania mające na celu rozwijanie potencjału i nieformalne środki przekazywania wiedzy (art. 14 lit. a Konwencji). Zachęca się Państwa-Strony w szczególności do wdrażania środków i polityki mających na celu:
(a) promowanie roli niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako narzędzia integracji i dialogu międzykulturowego oraz promowanie edukacji wielojęzycznej uwzględniającej języki narodowe;
(b) nauczanie o niematerialnym dziedzictwie kulturowym w programach nauczania dostosowanych do lokalnej specyfiki oraz opracowywanie odpowiednich materiałów edukacyjnych i szkoleniowych, takich jak książki, płyty CD, filmy wideo, filmy dokumentalne, podręczniki lub broszury;

(c) zwiększanie zdolności nauczycieli w zakresie nauczania o niematerialnym dziedzictwie kulturowym oraz opracowywanie w tym celu przewodników i podręczników;
(d) angażowanie rodziców i stowarzyszeń rodziców w proponowanie tematów i modułów nauczania o niematerialnym dziedzictwie kulturowym w szkołach;
(e) angażowanie praktyków i depozytariuszy w opracowywanie programów edukacyjnych i zapraszanie ich do opowiadania o swoim dziedzictwie w szkołach i instytucjach edukacyjnych;
(f) angażowanie młodzieży w zbieranie i rozpowszechnianie informacji o niematerialnym dziedzictwie kulturowym ich wspólnot;
(g) uznanie wartości nieformalnego przekazywania wiedzy i umiejętności związanych z niematerialnym dziedzictwem kulturowym;
(h) uprzywilejowanie praktycznego doświadczania niematerialnego dziedzictwa kulturowego poprzez stosowanie partycypacyjnych metodologii edukacyjnych, również w formie gier, nauczania domowego i praktyk zawodowych;
(i) rozwijanie działań, takich jak letnie warsztaty, dni otwarte, wizyty, konkursy fotograficzne i filmowe, szlaki dziedzictwa kulturowego lub wycieczki szkolne do przestrzeni przyrodniczych i miejsc pamięci, których istnienie jest niezbędne do wyrażania niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(j) pełne wykorzystanie, w stosownych przypadkach, technologii informacyjno-komunikacyjnych;
(k) nauczanie o niematerialnym dziedzictwie kulturowym na uczelniach wyższych oraz wspieranie rozwoju interdyscyplinarnych studiów naukowych, technicznych i artystycznych, a także metodologii badawczych;
(l) zapewnienie poradnictwa zawodowego dla młodzieży poprzez informowanie jej o wartości niematerialnego dziedzictwa kulturowego dla rozwoju osobistego i zawodowego;
(m) szkolenie wspólnot, grup i jednostek w zakresie zarządzania małymi przedsiębiorstwami zajmującymi się niematerialnym dziedzictwem kulturowym.

Domy kultury i stowarzyszenia, muzea, archiwa i inne podobne podmioty

108. Domy kultury i stowarzyszenia, które są tworzone i zarządzane przez same wspólnoty, mogą odgrywać istotną rolę we wspieraniu przekazywania niematerialnego dziedzictwa kulturowego i informowaniu ogółu społeczeństwa o jego

znaczeniu dla tych wspólnot. Aby mogły przyczynić się do podnoszenia świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jego znaczenia, zachęca się, by:

(a) wspólnoty wykorzystywały je jako przestrzenie kulturowe, w których ich niematerialne dziedzictwo kulturowe jest chronione za pomocą środków nieformalnych;
(b) były wykorzystywane jako miejsca przekazywania tradycyjnej wiedzy i umiejętności, a tym samym przyczyniały się do dialogu międzypokoleniowego;
(c) służyły jako centra informacji o niematerialnym dziedzictwie kulturowym danej wspólnoty.

109. Instytuty badawcze, ośrodki eksperckie, muzea, archiwa, biblioteki, ośrodki dokumentacyjne i podobne podmioty odgrywają ważną rolę w gromadzeniu, dokumentowaniu, archiwizowaniu i zabezpieczaniu danych dotyczących niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także w dostarczaniu informacji i podnoszeniu świadomości na temat jego znaczenia. W celu wzmocnienia ich funkcji w zakresie podnoszenia świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego podmioty te zachęca się do:

(a) angażowania praktyków i depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego w organizację wystaw, wykładów, seminariów, debat i szkoleń dotyczących ich dziedzictwa;
(b) wprowadzania i rozwijania partycypacyjnych podejść do przedstawiania niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako żywego dziedzictwa podlegającego ciągłej ewolucji;
(c) skupiania się na ciągłym odtwarzaniu i przekazywaniu wiedzy i umiejętności niezbędnych do ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a nie na przedmiotach, które są z nim związane;
(d) wykorzystywania, w stosownych przypadkach, technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu informowania o znaczeniu i wartości niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(e) włączania praktyków i depozytariuszy w zarządzanie tymi podmiotami, wprowadzając systemy partycypacyjne na rzecz rozwoju lokalnego.

Komunikacja i media

110. Media mogą skutecznie przyczyniać się do podnoszenia świadomości na temat znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

111. Zachęca się media, aby włączały się w podnoszenie świadomości na temat znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako środka wspierającego spójność społeczną i zrównoważony rozwój oraz zapobiegającego konfliktom, zamiast skupiać się wyłącznie na jego aspektach estetycznych lub rozrywkowych.

112. Zachęca się media, aby włączały się w podnoszenie świadomości ogółu społeczeństwa na temat różnorodności przejawów i form niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności poprzez tworzenie specjalistycznych programów i produktów skierowanych do różnych grup docelowych.

113. Zachęca się media audiowizualne do tworzenia wysokiej jakości programów telewizyjnych i radiowych oraz filmów dokumentalnych w celu zwiększenia widoczności niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jego roli we współczesnych społeczeństwach. Lokalne sieci nadawcze i radia społecznościowe mogą odgrywać ważną rolę w pogłębianiu znajomości lokalnych języków i kultury, a także w rozpowszechnianiu informacji o dobrych praktykach w zakresie ochrony.

114. Zachęca się media, aby przyczyniały się do wymiany informacji w obrębie wspólnot poprzez wykorzystywanie istniejących sieci w celu wspierania ich wysiłków w zakresie ochrony lub poprzez zapewnianie forów dyskusyjnych na szczeblu lokalnym i krajowym.

115. Zachęca się instytucje informatyczne do ułatwiania interaktywnej wymiany informacji i wzmacniania nieformalnych sposobów przekazywania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności poprzez opracowywanie interaktywnych programów i gier skierowanych do młodzieży.

Działalność komercyjna związana z dziedzictwem niematerialnym

116. Działalność komercyjna, która może wynikać z pewnych form niematerialnego dziedzictwa kulturowego, oraz obrót dobrami i usługami kulturalnymi związanymi z niematerialnym dziedzictwem kulturowym mogą podnosić świadomość na temat znaczenia takiego dziedzictwa i generować dochód dla jego praktyków. Mogą one przyczyniać się do poprawy standardu życia wspólnot, które są depozytariuszami dziedzictwa i je praktykują, wzmacniać lokalną gospodarkę i przyczyniać się do zapewnienia spójności społecznej. Ta działalność i obrót nie powinny jednak zagrażać żywotności niematerialnego dziedzictwa kulturowego i należy podjąć wszelkie odpowiednie środki, aby zapewnić,

że zainteresowane wspólnoty będą ich głównymi beneficjentami. Szczególną uwagę należy zwrócić na to, w jaki sposób takie działania mogą wpływać na charakter i żywotność niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności niematerialnego dziedzictwa kulturowego przejawiającego się w rytuałach, praktykach społecznych czy wiedzy o przyrodzie i wszechświecie.

117. Szczególną uwagę należy zwrócić na unikanie komercyjnego przywłaszczania, zarządzanie turystyką w sposób zrównoważony, znalezienie właściwej równowagi między interesami strony komercyjnej, administracji publicznej i osób zajmujących się kulturą oraz zapewnienie, aby wykorzystanie komercyjne nie zniekształcało znaczenia i roli niematerialnego dziedzictwa kulturowego dla danej wspólnoty.

IV.1.3. Poziom międzynarodowy

118. Komitet co roku aktualizuje i publikuje Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony, Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości oraz Rejestr programów, projektów i działań, które najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji. W celu zapewnienia lepszej widoczności niematerialnego dziedzictwa kulturowego i świadomości jego znaczenia na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym Komitet promuje i wspiera jak najszersze rozpowszechnianie List za pomocą środków formalnych i nieformalnych, w szczególności poprzez:

(a) szkoły, w tym należące do sieci Szkół Stowarzyszonych UNESCO;
(b) domy kultury, muzea, archiwa, biblioteki i podobne podmioty;
(c) uniwersytety, ośrodki eksperckie i instytuty badawcze;
(d) wszelkie formy mediów, w tym stronę internetową UNESCO.

119. Komitet zachęca do tworzenia materiałów audiowizualnych i cyfrowych, a także publikacji i innych materiałów promocyjnych, takich jak mapy, znaczki, plakaty czy naklejki dotyczące niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym elementów wpisanych na Listy.

120. Publikując i rozpowszechniając informacje o elementach wpisanych na Listy, należy zadbać o przedstawienie elementów w ich kontekście i skupić się na ich wartości i znaczeniu dla zainteresowanych wspólnot, a nie tylko na ich walorach estetycznych czy rozrywkowych.

121. Komitet wspiera wdrażanie programów, projektów i działań, które jego zdaniem najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji, poprzez rozpowszechnianie najlepszych praktyk przy użyciu wszelkich możliwych środków, w tym środków, o których mowa w punkcie 118 niniejszych Dyrektyw operacyjnych.

122. Aby przyczynić się do zapewnienia jak największej widoczności niematerialnego dziedzictwa kulturowego i podniesienia świadomości na jego temat, znak Konwencji może być używany zgodnie z zasadami i przepisami ustanowionymi w tym celu, jak określono w punktach 126–150 niniejszych Dyrektyw operacyjnych.

123. Aby pomóc Komitetowi w podnoszeniu świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Sekretariat UNESCO:

(a) działa jako ośrodek gromadzenia, wymiany i rozpowszechniania informacji na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności poprzez utrzymywanie i aktualizowanie baz danych, systemu zarządzania informacją i strony internetowej;
(b) ułatwia wymianę informacji między wspólnotami i grupami, społeczeństwem obywatelskim, organizacjami pozarządowymi, ośrodkami eksperckimi, instytutami badawczymi i innymi podmiotami posiadającymi specjalistyczną wiedzę lub zainteresowanymi dziedziną niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(c) opracowuje materiały szkoleniowe i informacyjne skierowane do różnych grup odbiorców, aby wspierać wysiłki na rzecz ochrony i podnoszenia świadomości; takie materiały powinny być łatwe do powielenia i tłumaczone lokalnie;
(d) organizuje i uczestniczy w warsztatach, seminariach i międzynarodowych konferencjach w celu dostarczania informacji o Konwencji;
(e) koordynuje działania podnoszące świadomość na temat znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego z Sekretariatami innych instrumentów i programów normatywnych UNESCO, jak również z innymi agencjami i programami ONZ oraz innymi organizacjami międzyrządowymi;
(f) promuje znaczenie niematerialnego dziedzictwa kulturowego podczas międzynarodowych obchodów, takich jak Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego czy Światowy Dzień Różnorodności Kulturowej dla Dialogu i Rozwoju, a także inicjuje międzynarodowe kampanie mające na celu podnoszenie świadomości na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego i zwiększanie dobrowolnych wpłat na rzecz Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego;

(g) włącza szkolenia dotyczące niematerialnego dziedzictwa kulturowego do systemów stypendialnych i staży UNESCO.

IV.2. Używanie znaku Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego

IV.2.1. Definicja

124. Poniżej przedstawiono znak lub logo Konwencji, używane jako jej oficjalna pieczęć:

125. Znakowi Konwencji towarzyszy znak UNESCO i nie można go używać oddzielnie, przy czym rozumie się, że każdy z nich podlega odrębnym regułom i że każde użycie musi zostać zatwierdzone zgodnie z odpowiednimi regułami.

IV.2.2. Zasady mające zastosowanie do używania odpowiednio znaku UNESCO i znaku Konwencji

126. Postanowienia niniejszych Dyrektyw mają zastosowanie wyłącznie do używania znaku Konwencji.

127. Używanie znaku UNESCO, który towarzyszy znakowi Konwencji, regulują Dyrektywy dotyczące używania nazwy, akronimu, logo i nazw domen internetowych UNESCO, przyjęte przez Konferencję Generalną UNESCO[8].

128. Zezwolenie na używanie znaku Konwencji w połączeniu ze znakiem UNESCO musi zatem zostać udzielone na mocy niniejszych Dyrektyw (w odniesieniu do znaku Konwencji) oraz Dyrektyw dotyczących używania nazwy, akronimu,

[8] Najnowsza wersja Dyrektyw dotyczących używania nazwy, akronimu, logo i nazw domen internetowych UNESCO znajduje się w załączniku do Rezolucji 86 przyjętej na 34. sesji Konferencji Generalnej (34 C/Rezolucja 86) oraz na stronie http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001560/156046e.pdf (przyp. oryg.).

logo i nazw domen internetowych UNESCO (w odniesieniu do znaku UNESCO) zgodnie z odpowiednimi procedurami przewidzianymi w każdej z tych dyrektyw.

IV.2.3. Prawo używania

129. Wyłącznie organy statutowe Konwencji, tj. Zgromadzenie Ogólne i Komitet oraz Sekretariat, mają prawo do używania znaku Konwencji bez uprzedniego zezwolenia, z zastrzeżeniem zasad określonych w niniejszych Dyrektywach.

IV.2.4. Zezwolenie

130. Wydawanie zezwoleń na używanie znaku Konwencji jest prerogatywą organów statutowych Konwencji, tj. Zgromadzenia Ogólnego i Komitetu. W szczególnych przypadkach określonych w niniejszych Dyrektywach organy statutowe upoważniają Dyrektora Generalnego, w drodze delegacji, do zezwalania innym organom na takie użycie. Prawa do wydawania zezwoleń na używanie znaku Konwencji nie można przyznać innym organom.

131. Zgromadzenie Ogólne i Komitet zezwalają na używanie znaku Konwencji w drodze uchwał i decyzji, zwłaszcza w przypadku działań prowadzonych przez oficjalnych partnerów, światowych lub regionalnych nagród oraz wydarzeń specjalnych w Państwach-Stronach. Zgromadzenie Ogólne i Komitet mogą upoważnić komitety narodowe ds. UNESCO lub inny należycie wyznaczony organ, na wniosek zainteresowanego Państwa-Strony, do używania znaku i zajmowania się kwestiami dotyczącymi jego używania na szczeblu krajowym.

132. Organy statutowe Konwencji powinny zapewnić, aby ich uchwały i decyzje określały warunki udzielonego zezwolenia, zgodnie z niniejszymi Dyrektywami.

133. Dyrektor Generalny jest upoważniony do wydawania zezwoleń na używanie znaku Konwencji w związku z patronatem, ustaleniami umownymi i partnerstwami, a także konkretnymi działaniami promocyjnymi.

134. Każda decyzja zezwalająca na używanie znaku Konwencji opiera się na następujących kryteriach: (i) istotność dla realizacji celów i zadań Konwencji proponowanego działania, które miałoby używać jej znaku, oraz (ii) zgodność z zasadami Konwencji.

135. Organy statutowe mogą zwrócić się do Dyrektora Generalnego o przedstawienie im konkretnych przypadków wydania zezwolenia i/lub przedłożenie im okazjonalnych lub regularnych sprawozdań na temat konkretnych przypadków użycia i/lub wydania zezwolenia, w szczególności dotyczących przyznania patronatu, nawiązania partnerstwa i dopuszczenia do użytku komercyjnego.

136. Dyrektor Generalny może podjąć decyzję o przedstawieniu organom statutowym Konwencji konkretnych przypadków wydania zezwolenia.

IV.2.5. Kryteria i warunki używania znaku do celów patronatu

137. Używanie znaku do celów patronatu może być dozwolone dla różnego rodzaju działań, takich jak spektakle, utwory kinematograficzne i inne produkcje audiowizualne, publikacje, kongresy, spotkania i konferencje, przyznawanie nagród oraz inne wydarzenia o zasięgu krajowym i międzynarodowym, jak również dzieła będące ucieleśnieniem niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

138. Sekretariat określa procedury wnioskowania o zezwolenie na używanie znaku Konwencji do celów patronatu zgodnie z następującymi kryteriami i warunkami:

(a) Kryteria:
    (i) Wpływ: zezwolenie na używanie może być udzielone w przypadku wyjątkowych działań, które mogą mieć realny wpływ na ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego i znacząco zwiększyć widoczność Konwencji.
    (ii) Wiarygodność: należy uzyskać odpowiednie gwarancje dotyczące osób odpowiedzialnych (doświadczenie i reputacja zawodowa, referencje i rekomendacje, gwarancje prawne i finansowe) oraz odnośnych działań (wykonalność polityczna, prawna, finansowa i techniczna).
(b) Warunki:
    (i) Wniosek o zezwolenie na używanie znaku Konwencji do celów patronatu należy skierować do Sekretariatu co najmniej na trzy miesiące przed pierwszym dniem planowanego okresu używania; zezwolenia na używanie znaku Konwencji do celów patronatu udziela na piśmie wyłącznie Dyrektor Generalny.
    (ii) W przypadku działań na poziomie krajowym decyzja o zezwoleniu na używanie znaku Konwencji do celów patronatu jest podejmowana na podstawie obowiązkowych konsultacji z Państwem-Stroną, na którego terytorium dana działalność jest prowadzona.

(iii) Konwencja musi mieć zapewniony odpowiedni stopień widoczności, w szczególności poprzez użycie jej znaku.
(iv) Zezwolenie na używanie znaku Konwencji do celów patronatu może być udzielone dla pojedynczych działań lub działań, które odbywają się regularnie. W tym drugim przypadku należy ustalić czas obowiązywania, a zezwolenie musi być okresowo odnawiane.

139. Zachęca się zainteresowane wspólnoty, grupy lub, w stosownych przypadkach, jednostki do używania znaku Konwencji w odniesieniu do swoich działań i wydarzeń specjalnych mających na celu ochronę i promowanie ich dziedzictwa kulturowego wpisanego na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, na warunkach określonych w niniejszych Dyrektywach operacyjnych.

IV.2.6. Wykorzystanie komercyjne i ustalenia umowne

140. Wszelkie ustalenia umowne między Sekretariatem a organizacjami zewnętrznymi, obejmujące komercyjne wykorzystanie znaku Konwencji przez te organizacje (na przykład w ramach partnerstwa z sektorem prywatnym lub społeczeństwem obywatelskim, umów o współwydaniu publikacji lub koprodukcji czy umów z profesjonalistami i osobistościami wspierającymi Konwencję), muszą zawierać standardową klauzulę stanowiącą, że każde użycie znaku wymaga wystąpienia wcześniej o zezwolenie i uzyskania go na piśmie.

141. Zezwolenia udzielane na mocy takich ustaleń umownych muszą być ograniczone do kontekstu wyznaczonej działalności.

142. Dla celów niniejszych Dyrektyw sprzedaż towarów lub usług opatrzonych znakiem Konwencji głównie w celach zarobkowych uważana jest za „wykorzystanie komercyjne". Jakiekolwiek komercyjne wykorzystanie znaku Konwencji musi uzyskać wyraźne zezwolenie od Dyrektora Generalnego na mocy specjalnej umowy. Jeżeli komercyjne wykorzystanie znaku jest bezpośrednio związane z określonym elementem wpisanym na Listę, Dyrektor Generalny może na to zezwolić po konsultacji z zainteresowanym Państwem-Stroną (Państwami-Stronami).

143. Jeżeli przewiduje się, że sprzedaż, o której mowa w poprzednim punkcie, przyniesie zysk, Dyrektor Generalny powinien dopilnować, aby Fundusz Ochrony

Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego otrzymał sprawiedliwy udział w przychodach, oraz zawrzeć umowę dotyczącą projektu, w której znajdą się ustalenia dotyczące przekazania dochodu do Funduszu. Takie wpłaty na rzecz Funduszu podlegają Regulaminowi finansowemu Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego.

IV.2.7. Standardy graficzne

144. Znak Konwencji należy reprodukować zgodnie z dokładnymi standardami graficznymi opracowanymi przez Sekretariat i opublikowanymi na stronie internetowej Konwencji i nie wolno go zmieniać.

IV.2.8. Ochrona

145. O ile znak Konwencji został zgłoszony państwom należącym do Związku Paryskiego i przez nie zaakceptowany na mocy art. 6 ter Konwencji paryskiej o ochronie własności przemysłowej, przyjętej w 1883 r. i zmienionej w Sztokholmie w 1967 r., UNESCO odwołuje się do krajowych systemów państw członkowskich konwencji paryskiej, aby zapobiec używaniu znaku Konwencji, jeżeli takie użycie fałszywie sugeruje związek z UNESCO lub Konwencją albo stanowi inne nadużycie.

146. Państwa-Strony proszone są o przekazanie Sekretariatowi nazw i adresów organów odpowiedzialnych za zarządzanie używaniem znaku.

147. Zachęca się osoby wnioskujące o zezwolenie na używanie znaku na poziomie krajowym do konsultacji z wyznaczonymi organami krajowymi. Sekretariat informuje wyznaczone władze krajowe o przypadkach wydania zezwolenia.

148. W konkretnych przypadkach organy statutowe Konwencji mogą zwrócić się do Dyrektora Generalnego o monitorowanie właściwego używania znaku Konwencji oraz, w razie potrzeby, o wszczęcie postępowania przeciwko nadużyciom.

149. Dyrektor Generalny jest odpowiedzialny za wszczęcie postępowania w przypadku nieuprawnionego używania znaku Konwencji na poziomie międzynarodowym. Na poziomie krajowym należy to do obowiązków odpowiednich władz krajowych.

150. Sekretariat i Państwa-Strony powinny ściśle współpracować w celu zapobiegania nieupoważnionemu używaniu znaku Konwencji na poziomie krajowym, w porozumieniu z właściwymi organami krajowymi i zgodnie z niniejszymi Dyrektywami operacyjnymi.

Rozdział V
Składanie sprawozdań Komitetowi

V.1. Sprawozdania Państw-Stron z wdrażania Konwencji

151. Każde Państwo-Strona Konwencji okresowo składa Komitetowi sprawozdania na temat środków ustawodawczych, wykonawczych i innych podjętych w celu wdrożenia Konwencji. Zachęca się Państwa-Strony do uzupełniania zebranych danych dotyczących wdrażania Konwencji o informacje dostarczone przez odpowiednie organizacje pozarządowe.

152. Państwa-Strony składają Komitetowi swoje sprawozdania okresowe co sześć lat, do dnia 15 grudnia, na zasadzie rotacji region po regionie. Komitet ustala kolejność takiej rotacji na początku sześcioletniego cyklu sprawozdawczości okresowej. Państwa-Strony wykorzystują proces sprawozdawczości okresowej do wzmocnienia środków monitorowania, a także do prowadzenia aktywnej wymiany regionalnej i współpracy w celu zapewnienia skutecznej ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Sprawozdania takie składa się na formularzu ICH-10; każde Państwo-Strona może go wypełnić online (https://ich.unesco.org), a Sekretariat weryfikuje go w odpowiednich odstępach czasu.

153. Państwo-Strona informuje o środkach ustawodawczych, wykonawczych i innych podjętych w celu wdrożenia Konwencji na poziomie krajowym, w tym o:

(a) sporządzeniu rejestrów niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na jego terytorium, zgodnie z art. 11 i 12 Konwencji;
(b) innych środkach ochrony, o których mowa w art. 11 i 13 Konwencji, w tym o:
    (i) przyjęciu ogólnej polityki mającej na celu promowanie funkcji pełnionej przez niematerialne dziedzictwo kulturowe w społeczeństwie i włączanie jego ochrony do programów planowania;
    (ii) wspieraniu badań naukowych, technicznych i artystycznych w celu skutecznej ochrony;

(iii) ułatwianiu, w możliwym zakresie, dostępu do informacji dotyczących niematerialnego dziedzictwa kulturowego przy jednoczesnym przestrzeganiu zwyczajów rządzących dostępem do niektórych jego elementów.

154. Państwo-Strona informuje o środkach ustawodawczych, wykonawczych i innych podjętych na szczeblu krajowym w celu wzmocnienia zdolności instytucjonalnych do ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zgodnie z art. 13 Konwencji, w tym o:

(a) wyznaczeniu lub ustanowieniu jednego lub kilku organów odpowiedzialnych za ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(b) wspieraniu rozwoju ośrodków szkolenia w zakresie zarządzania niematerialnym dziedzictwem kulturowym i przekazywania tego dziedzictwa;
(c) powołaniu instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe oraz, w miarę możliwości, ułatwianiu dostępu do nich.

155. Państwo-Strona informuje o środkach ustawodawczych, wykonawczych i innych podjętych na szczeblu krajowym w celu zapewnienia większego uznania, poszanowania i rozwoju niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności o tych, o których mowa w art. 14 Konwencji, a więc o:

(a) programach mających na celu edukację, podnoszenie świadomości i upowszechnianie informacji;
(b) programach edukacyjnych i szkoleniowych dla zainteresowanych wspólnot i grup;
(c) działaniach mających na celu rozwijanie potencjału w dziedzinie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(d) nieformalnych środkach przekazywania wiedzy;
(e) edukacji na rzecz ochrony przestrzeni naturalnych i miejsc pamięci.

156. Państwo-Strona informuje o środkach podjętych przez nie na szczeblu dwustronnym, subregionalnym, regionalnym i międzynarodowym w celu wdrożenia Konwencji, w tym o środkach współpracy międzynarodowej, takich jak wymiana informacji i doświadczeń, oraz innych wspólnych inicjatywach, o których mowa w art. 19 Konwencji.

157. Państwo-Strona informuje o aktualnym stanie wszystkich elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego występujących na jego terytorium, które zostały wpisane na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa

kulturowego ludzkości. Państwo-Strona powinno zwrócić szczególną uwagę na rolę płci i dążyć do zapewnienia jak najszerszego udziału zainteresowanych wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek, jak również odpowiednich organizacji pozarządowych, w procesie przygotowywania takich sprawozdań, które w odniesieniu do każdego elementu powinny uwzględniać:

(a) społeczne i kulturowe funkcje elementu;
(b) ocenę jego żywotności i ewentualnych zagrożeń, na które jest obecnie narażony;
(c) jego wkład w realizację celów Listy;
(d) starania mające na celu promowanie lub wzmacnianie elementu, w szczególności wdrażanie wszelkich środków, które mogły okazać się konieczne w konsekwencji jego wpisania na Listę;
(e) udział wspólnot, grup i jednostek, jak również odpowiednich organizacji pozarządowych w ochronie tego elementu i ich stałe zaangażowanie w jego dalszą ochronę.

158. Państwo-Strona informuje o kontekście instytucjonalnym elementu wpisanego na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, w tym o:

(a) właściwym organie lub organach zaangażowanych w zarządzanie tym elementem i/lub jego ochronę;
(b) organizacji lub organizacjach danej wspólnoty lub grupy zainteresowanej elementem i jego ochroną.

159. Jeśli zajdzie taka potrzeba, Państwa-Strony udzielą terminowej odpowiedzi na konkretne prośby o dodatkowe informacje skierowane do nich przez Komitet, niezależnie od cyklu regionalnego określonego przez Komitet zgodnie z punktem 152 powyżej.

V.2. Sprawozdania Państw-Stron dotyczące elementów wpisanych na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony

160. Każde Państwo-Strona składa Komitetowi – na jego wniosek lub, w wyjątkowo pilnych przypadkach, po konsultacji z nim – sprawozdania dotyczące stanu elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego występujących na jego terytorium, które zostały wpisane na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony. Państwo-Strona będzie dążyć do jak

najszerszego zaangażowania zainteresowanych wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek, jak również odpowiednich organizacji pozarządowych w proces przygotowywania takich sprawozdań.

161. Sprawozdania takie składa się zwykle Komitetowi do dnia 15 grudnia czwartego roku następującego po roku, w którym element został wpisany na Listę, a następnie co cztery lata.
Sprawozdania takie składa się na formularzu ICH-11; każde Państwo-Strona może go wypełnić online (https://ich.unesco.org), a Sekretariat weryfikuje go w odpowiednich odstępach czasu. W momencie wpisu Komitet może ustalić szczegółowy harmonogram składania sprawozdań dla poszczególnych przypadków, który będzie miał pierwszeństwo przed normalnym czteroletnim cyklem.

162. Państwo-Strona powinno zwrócić szczególną uwagę na rolę płci i złożyć sprawozdanie na temat aktualnego stanu elementu, w którym uwzględni:
(a) jego funkcje społeczne i kulturowe;
(b) ocenę jego żywotności i zagrożeń, na jakie jest obecnie narażony;
(c) wpływ starań mających na celu ochronę elementu, w szczególności wdrożenie planu ochrony przedłożonego w momencie nominacji;
(d) aktualizację planu ochrony zawartego w dokumentacji wniosku lub w poprzednim sprawozdaniu;
(e) udział wspólnot, grup i jednostek, jak również odpowiednich organizacji pozarządowych w ochronie tego elementu i ich stałe zaangażowanie w jego dalszą ochronę.

163. Państwo-Strona informuje o kontekście instytucjonalnym ochrony elementu wpisanego na Listę, w tym o:
(a) właściwym organie lub organach zaangażowanych w jego ochronę;
(b) organizacji lub organizacjach danej wspólnoty lub grupy zainteresowanej elementem i jego ochroną.

164. Jeśli zajdzie taka potrzeba, Państwa-Strony udzielą terminowej odpowiedzi na konkretne prośby o dodatkowe informacje skierowane do nich przez Komitet, w terminie określonym w punkcie 161 powyżej.

V.3. Przyjmowanie sprawozdań i dalsze postępowanie

165. Po otrzymaniu sprawozdań od Państw-Stron Sekretariat rejestruje je i potwierdza ich odbiór. Jeżeli sprawozdanie jest niekompletne, Państwo-Strona zostaje poinformowane o tym, jak je uzupełnić.

166. Na cztery tygodnie przed sesją Sekretariat przekazuje Komitetowi wykaz wszystkich sprawozdań otrzymanych zgodnie z punktem 152. Ich zestawienie jest również udostępniane w Internecie do konsultacji publicznych, wraz ze sprawozdaniami otrzymanymi zgodnie z punktami 152 i 161, w języku, w jakim zostały one złożone przez Państwa-Strony, chyba że w wyjątkowych przypadkach Komitet postanowi inaczej.

167. Usunięto.

V.4. Sprawozdania państw niebędących stronami Konwencji dotyczące elementów wpisanych na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości

168. Punkty 157–159 i 165–166 niniejszych Dyrektyw stosuje się w pełni do państw niebędących stronami Konwencji, na których terytoriach występują elementy proklamowane jako Arcydzieła i wpisane na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości i które wyraziły zgodę na przyjęcie praw i obowiązków z tym związanych.

169. Państwa niebędące stronami Konwencji składają takie sprawozdania Komitetowi do dnia 15 grudnia 2014 r., a następnie co sześć lat. Sprawozdania takie składa się na formularzu ICH-10; każde zainteresowane państwo może go wypełnić online (https://ich.unesco.org), a Sekretariat weryfikuje go w odpowiednich odstępach czasu.

Rozdział VI
Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego i zrównoważony rozwój na poziomie krajowym

170. Mając na uwadze skuteczne wdrażanie Konwencji, Państwa-Strony będą dążyć, przy użyciu wszelkich odpowiednich środków, do uznania znaczenia

i wzmocnienia roli niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako siły napędowej i gwarancji zrównoważonego rozwoju, a także w pełni włączą ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego do swoich planów rozwoju, polityki i programów na wszystkich poziomach. Uznając współzależność między ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego a zrównoważonym rozwojem, Państwa-Strony powinny dążyć do zachowania równowagi między trzema wymiarami zrównoważonego rozwoju (gospodarczym, społecznym i środowiskowym), a także do utrzymania ich współzależności z pokojem i bezpieczeństwem w swoich działaniach na rzecz ochrony i w tym celu powinny ułatwiać współpracę z odpowiednimi ekspertami, pośrednikami kulturowymi i mediatorami poprzez podejście partycypacyjne. Państwa-Strony powinny uznać dynamiczny charakter niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zarówno w miejskim, jak i wiejskim kontekście, i objąć działaniami ochronnymi wyłącznie takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z obowiązującymi międzynarodowymi instrumentami praw człowieka, jak również z wymogami wzajemnego szacunku między wspólnotami, grupami i jednostkami oraz wymogami zrównoważonego rozwoju.

171. W zakresie, w jakim ich plany, polityka i programy rozwoju dotyczą niematerialnego dziedzictwa kulturowego lub mogą potencjalnie wpływać na jego żywotność, Państwa-Strony będą dążyć do:

(a) zapewnienia jak najszerszego udziału wspólnot, grup i, w stosownych przypadkach, jednostek, które tworzą, utrzymują i przekazują takie dziedzictwo, i aktywnego angażowania ich w opracowywanie i wdrażanie takich planów, polityki i programów;
(b) zapewnienia, aby zainteresowane wspólnoty, grupy i, w stosownych przypadkach, jednostki były głównymi beneficjentami, zarówno pod względem moralnym, jak i materialnym, wszelkich takich planów, polityki i programów;
(c) zapewnienia, aby takie plany, polityka i programy były zgodne z zasadami etyki i nie wpływały negatywnie na żywotność danego niematerialnego dziedzictwa kulturowego, nie pozbawiały go jego kontekstu ani jego istoty;
(d) ułatwiania współpracy z ekspertami ds. zrównoważonego rozwoju i pośrednikami kulturowymi w celu odpowiedniego włączenia ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego do planów, polityki i programów, zarówno w sektorze kultury, jak i poza nim.

172. Państwa-Strony będą dążyć do pełnego uwzględnienia potencjalnego i rzeczywistego wpływu wszystkich planów i programów rozwoju na niematerialne

dziedzictwo kulturowe, szczególnie w kontekście procesów oceny wpływu na środowisko, społeczeństwo, gospodarkę i kulturę.

173. Państwa-Strony będą dążyć do uznania, promowania i zwiększania znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako strategicznego zasobu umożliwiającego zrównoważony rozwój. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu zrozumienie różnorodności zagadnień związanych z ochroną różnych praw wspólnot, grup i jednostek dotyczących ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(b) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych, w szczególności poprzez stosowanie prawa własności intelektualnej, prawa do prywatności i wszelkich innych odpowiednich form ochrony prawnej, aby zagwarantować, że prawa wspólnot, grup i jednostek, które tworzą, utrzymują i przekazują swoje niematerialne dziedzictwo kulturowe, są należycie chronione podczas podnoszenia świadomości na temat ich dziedzictwa lub angażowania się w działalność komercyjną.

174. Państwa-Strony będą dążyć do tego, aby ich plany i programy ochrony w pełni uwzględniały wszystkie sektory i warstwy społeczeństwa, w tym ludność tubylczą, migrantów, imigrantów i uchodźców, osoby w różnym wieku i różnej płci, osoby niepełnosprawne i członków grup wrażliwych, zgodnie z art. 11 Konwencji.

175. Zachęca się Państwa-Strony do wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty lub grupy oraz przez organizacje pozarządowe, mających na celu zrozumienie wkładu niematerialnego dziedzictwa kulturowego w zrównoważony rozwój oraz jego znaczenia jako zasobu służącego rozwiązywaniu problemów rozwojowych i wykazanie jego wartości za pomocą jasnych dowodów, w tym, jeśli to możliwe, odpowiednich wskaźników.

176. Państwa-Strony będą dążyć do tego, aby elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego wpisane na Listy Konwencji zgodnie z art. 16 i 17 Konwencji oraz wybór najlepszych praktyk w zakresie ochrony, o których mowa w art. 18 Konwencji, były wykorzystywane do realizacji celów Konwencji w zakresie ochrony i zrównoważonego rozwoju oraz nie były niewłaściwie wykorzystywane

ze szkodą dla niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zainteresowanych wspólnot, grup lub jednostek, w szczególności dla osiągnięcia krótkoterminowych korzyści ekonomicznych.

VI.1. Rozwój społeczny sprzyjający włączeniu społecznemu

177. Zachęca się Państwa-Strony do uznania, że rozwój społeczny sprzyjający włączeniu społecznemu obejmuje takie kwestie, jak zrównoważone bezpieczeństwo żywnościowe, wysokiej jakości opieka zdrowotna, wysokiej jakości edukacja dla wszystkich, równość płci oraz dostęp do bezpiecznej wody i urządzeń sanitarnych, oraz że cele te powinny opierać się na zarządzaniu włączającym i wolności wyboru przez ludzi własnych systemów wartości.

VI.1.1. Bezpieczeństwo żywnościowe

178. Państwa-Strony będą dążyć do zapewnienia uznania, poszanowania i rozwoju wiedzy i praktyk związanych z rolnictwem, rybołówstwem, łowiectwem, pasterstwem, zbieractwem, przygotowywaniem i przechowywaniem żywności, w tym powiązanych z nimi rytuałów i wierzeń, które przyczyniają się do bezpieczeństwa żywnościowego i odpowiedniego odżywiania i które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty lub grupy, mających na celu zrozumienie różnorodności tej wiedzy i praktyk, wykazanie ich skuteczności, określenie i promowanie ich wkładu w utrzymanie agrobioróżnorodności, zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego i wzmocnienie ich rezyliencji[9] na zmiany klimatu;

(b) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych, w tym kodeksów lub innych narzędzi etycznych, w celu promowania i/lub regulowania dostępu do wiedzy i praktyk związanych z rolnictwem, rybołówstwem, łowiectwem, pasterstwem i zbieractwem, przygotowywaniem i przechowywaniem żywności, które są

[9] Rezyliencja oznacza „odporność i zdolności przystosowawcze do funkcjonowania w stanie permanentnego kryzysu", zob. RAT (Resilience Academic Team), *Wprowadzenie: humanistyka prewencyjna*, w: *Humanistyka prewencyjna*, red. RAT (Resilience Academic Team), Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie i Poznańskie Centrum Dziedzictwa, Warszawa–Poznań 2022, s. 14 (przyp. red.).

uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także zadbania o sprawiedliwy podział korzyści, które generują, oraz zapewnienia przekazywania takiej wiedzy i praktyk;

(c) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu uznania i poszanowania zwyczajowych praw wspólnot i grup do tych lądowych, morskich i leśnych ekosystemów, które są niezbędnym elementem ich wiedzy i praktyk związanych z rolnictwem, rybołówstwem, pasterstwem i zbieractwem, i które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

VI.1.2. Opieka zdrowotna

179. Państwa-Strony będą dążyć do zapewnienia uznania, poszanowania i rozwoju tych praktyk zdrowotnych, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego i które przyczyniają się do ich dobrostanu, w tym związanej z nimi wiedzy, zasobów genetycznych, praktyk, przejawów, rytuałów i wierzeń, oraz będą wykorzystywać ich potencjał, aby przyczynić się do zapewnienia wszystkim wysokiej jakości opieki zdrowotnej. W tym celu zachęca się je do:

(a) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu zrozumienie różnorodności praktyk w zakresie opieki zdrowotnej, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, wykazując ich funkcje i skuteczność oraz określając ich wkład w zaspokajanie potrzeb w zakresie opieki zdrowotnej;

(b) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych, w porozumieniu z osobami posiadającymi wiedzę, uzdrowicielami i praktykami, w celu promowania dostępu do wiedzy leczniczej i surowców leczniczych, udziału w praktykach leczniczych oraz przekazywania takiej wiedzy i praktyk, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym przestrzeganiu zwyczajów rządzących dostępem do określonych jego elementów;

(c) wzmacniania współpracy między różnorodnymi praktykami i systemami opieki zdrowotnej oraz ich komplementarności.

VI.1.3. Jakość edukacji

180. W ramach swoich systemów oświaty i polityki w tym zakresie Państwa-Strony będą dążyć, przy użyciu wszelkich odpowiednich środków, do zapewnienia uznania, poszanowania i rozwoju niematerialnego dziedzictwa kulturowego w społeczeństwie, podkreślając jego szczególną rolę w przekazywaniu wartości i umiejętności życiowych oraz przyczynianiu się do zrównoważonego rozwoju, w szczególności poprzez specjalne programy edukacyjne i szkoleniowe prowadzone w obrębie zainteresowanych wspólnot i grup oraz poprzez nieformalne środki przekazywania wiedzy. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu:
    (i) zapewnienia, że systemy oświaty promują szacunek do samego siebie, swojej wspólnoty lub grupy oraz wzajemny szacunek do innych i w żaden sposób nie powodują zerwania więzi ludzi z ich niematerialnym dziedzictwem kulturowym, nie piętnują ich wspólnot lub grup jako nieuczestniczących we współczesnym życiu, ani w żaden sposób nie szkodzą ich wizerunkowi;
    (ii) zapewnienia, że niematerialne dziedzictwo kulturowe zostanie jak najpełniej włączone do treści programów edukacyjnych we wszystkich stosownych dyscyplinach, zarówno jako przedmiot sam w sobie, jak i jako sposób wyjaśnienia lub zaprezentowania innych zagadnień na poziomie programowym, międzyprzedmiotowym i pozalekcyjnym;
    (iii) uznania znaczenia, wraz z innowacyjnymi metodami ochrony, sposobów i metod przekazywania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które same w sobie są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, oraz dołożenia starań, by wykorzystać ich potencjał w ramach edukacji formalnej i nieformalnej;
(b) wzmacniania współpracy między różnorodnymi praktykami edukacyjnymi i systemami oświaty oraz ich komplementarności;
(c) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu poznanie różnorodności metod pedagogicznych, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, oraz dokonywania oceny ich skuteczności i przydatności dla integracji z innymi kontekstami edukacyjnymi;

(d) promowania edukacji na rzecz ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej oraz ochrony przestrzeni naturalnych i miejsc pamięci, których istnienie jest niezbędne do wyrażania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

VI.1.4. Równość płci

181. Państwa-Strony będą dążyć do wspierania wkładu niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jego ochrony w zapewnienie większej równości płci i zniesienie dyskryminacji ze względu na płeć, uznając jednocześnie, że wspólnoty i grupy przekazują swoje wartości, normy i oczekiwania związane z płcią poprzez niematerialne dziedzictwo kulturowe, jest to zatem uprzywilejowany kontekst, w którym kształtuje się tożsamość płciowa członków grup i wspólnot. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) wykorzystania potencjału niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jego ochrony do stworzenia wspólnych przestrzeni dialogu na temat tego, jak najlepiej osiągnąć równość płci, z uwzględnieniem różnych perspektyw wszystkich interesariuszy;
(b) promowania ważnej roli, jaką niematerialne dziedzictwo kulturowe i jego ochrona mogą odgrywać w budowaniu wzajemnego szacunku między wspólnotami i grupami, których członkowie mogą mieć różne koncepcje płci;
(c) pomagania wspólnotom i grupom w badaniu przejawów ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego pod kątem ich wpływu i potencjalnego wkładu w zwiększanie równości płci oraz uwzględniania wyników tych badań przy podejmowaniu decyzji dotyczących ochrony, praktykowania, przekazywania i promowania tych przejawów na arenie międzynarodowej;
(d) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu zrozumienie różnorodności ról płciowych w ramach poszczególnych przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
(e) zapewniania równości płci w planowaniu, zarządzaniu i wdrażaniu środków ochrony na wszystkich poziomach i we wszystkich kontekstach, aby w pełni wykorzystać zróżnicowane perspektywy wszystkich członków społeczeństwa.

VI.1.5. Dostęp do czystej i bezpiecznej wody oraz zrównoważone korzystanie z niej

182. Państwa-Strony będą dążyć do zapewnienia funkcjonowania systemów gospodarki wodnej, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego i które promują sprawiedliwy dostęp do bezpiecznej wody pitnej oraz zrównoważone korzystanie z wody, zwłaszcza w rolnictwie i innych działaniach na własne potrzeby. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu zrozumienie różnorodności systemów gospodarki wodnej, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, oraz określenie ich wkładu w zaspokajanie potrzeb rozwojowych związanych ze środowiskiem i wodą, a także sposobów wzmocnienia ich odporności w obliczu zmian klimatu;
(b) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu określenia, wzmocnienia i promowania takich systemów, co pozwoli reagować na zapotrzebowanie na wodę i wyzwania związane ze zmianami klimatu na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

VI.2. Rozwój gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu

183. Zachęca się Państwa-Strony do uznania, że ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego przyczynia się do rozwoju gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, oraz do uznania w tym kontekście, że zrównoważony rozwój zależy od stabilnego, sprawiedliwego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu gospodarczego opartego na zrównoważonych wzorcach produkcji i konsumpcji oraz wymaga zmniejszenia ubóstwa i nierówności, produktywnego i godnego zatrudnienia, a także zapewnienia wszystkim dostępu do przystępnej cenowo, niezawodnej, zrównoważonej, odnawialnej i nowoczesnej energii oraz stopniowej poprawy efektywności wykorzystania zasobów w konsumpcji i produkcji.

184. Państwa-Strony będą dążyć do pełnego wykorzystania niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako potężnej siły wspierającej sprawiedliwy rozwój gospodarczy, który sprzyja włączeniu społecznemu, obejmujący różnorodne

działania produkcyjne o wartości zarówno pieniężnej, jak i niepieniężnej oraz przyczyniający się w szczególności do wzmocnienia lokalnych gospodarek. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do poszanowania charakteru tego dziedzictwa i uwarunkowań specyficznych dla danych wspólnot, grup lub jednostek, w szczególności ich decyzji o zbiorowym lub indywidualnym zarządzaniu ich dziedzictwem, przy jednoczesnym zapewnieniu im niezbędnych warunków do praktykowania ich twórczej ekspresji oraz promowaniu uczciwego handlu i etycznych stosunków gospodarczych.

VI.2.1. Generowanie dochodu i zrównoważone źródła utrzymania

185. Państwa-Strony będą dążyć do uznania, promowania i zwiększania wkładu niematerialnego dziedzictwa kulturowego w generowanie dochodu i zapewnianie zrównoważonych źródeł utrzymania dla wspólnot, grup i jednostek. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu określenie i ocenę możliwości, jakie oferuje niematerialne dziedzictwo kulturowe w zakresie generowania dochodu i zapewniania zrównoważonych źródeł utrzymania dla zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek, ze szczególnym uwzględnieniem jego roli w zapewnianiu innych form dochodu;
(b) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu:
    (i) promowania możliwości generowania dochodu i zapewniania sobie zrównoważonych źródeł utrzymania przez wspólnoty, grupy i jednostki, tak aby można było zapewnić zrównoważone praktykowanie, przekazywanie i ochronę ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
    (ii) zapewnienia, że zainteresowane wspólnoty, grupy i jednostki będą głównymi beneficjentami dochodu generowanego przez ich własne niematerialne dziedzictwo kulturowe i że nie zostaną one wywłaszczone, w szczególności w celu generowania dochodu dla innych.

VI.2.2. Wydajne zatrudnienie i godna praca

186. Państwa-Strony będą dążyć do uznania, promowania i zwiększania wkładu niematerialnego dziedzictwa kulturowego w zapewnienie wydajnego zatrudnienia

i godnej pracy dla wspólnot, grup i jednostek. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu określenie i ocenę możliwości, jakie oferuje niematerialne dziedzictwo kulturowe w zakresie wydajnego zatrudnienia i godnej pracy dla zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek, ze szczególnym uwzględnieniem zdolności dostosowania się do sytuacji rodzinnej i domowej oraz związku z innymi formami zatrudnienia;

(b) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych, w tym zachęt podatkowych, w celu:

(i) promowania wydajnego zatrudnienia i godnej pracy dla wspólnot, grup i jednostek w zakresie praktykowania i przekazywania ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym objęciu ich ochroną i świadczeniami socjalnymi;

(ii) zapewnienia, że zainteresowane wspólnoty, grupy i jednostki będą głównymi beneficjentami możliwości zatrudnienia związanych z ich własnym niematerialnym dziedzictwem kulturowym i że nie zostaną one wywłaszczone, w szczególności w celu tworzenia miejsc pracy dla innych.

VI.2.3. Wpływ turystyki na ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego i odwrotnie

187. Państwa-Strony będą dążyć do zapewnienia, aby wszelkie działania związane z turystyką, niezależnie od tego, czy podejmowane przez państwa, czy przez podmioty publiczne lub prywatne, wykazywały należyte poszanowanie dla ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na ich terytoriach oraz dla praw, aspiracji i życzeń wspólnot, grup i jednostek, których to dotyczy. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) oceny, zarówno ogólnej, jak i szczegółowej, potencjału niematerialnego dziedzictwa kulturowego dla zrównoważonej turystyki oraz wpływu turystyki na niematerialne dziedzictwo kulturowe i zrównoważony rozwój zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek, ze szczególnym uwzględnieniem przewidywania potencjalnego wpływu przed rozpoczęciem działań;

(b) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu:

(i) zapewnienia, że zainteresowane wspólnoty, grupy i jednostki będą głównymi beneficjentami wszelkiej turystyki związanej z ich własnym niematerialnym dziedzictwem kulturowym, przy jednoczesnym promowaniu ich wiodącej roli w zarządzaniu taką turystyką;
(ii) zapewnienia, że taka turystyka w żaden sposób nie osłabi ani nie zagrozi żywotności, funkcjom społecznym i kulturowemu znaczeniu tego dziedzictwa;
(iii) kierowania interwencjami osób zaangażowanych w przemysł turystyczny oraz zachowaniem tych, którzy uczestniczą w nim jako turyści.

VI.3. Zrównoważony rozwój środowiska

188. Zachęca się Państwa-Strony do uznania wkładu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w zrównoważony rozwój środowiska, oraz do uznania, że zrównoważony rozwój środowiska wymaga zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi oraz ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej, co z kolei może zyskać dzięki lepszemu zrozumieniu naukowemu i wymianie wiedzy na temat zmian klimatu, zagrożeń naturalnych, ograniczeń środowiskowych i ograniczeń zasobów naturalnych, oraz że zwiększenie rezyliencji[10] wrażliwych populacji w obliczu zmian klimatu i klęsk żywiołowych ma zasadnicze znaczenie.

VI.3.1. Wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata

189. Państwa-Strony będą dążyć do zapewnienia uznania, poszanowania, dzielenia się i pogłębiania wiedzy i praktyk dotyczących przyrody i wszechświata, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego i które przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju środowiska, uznając ich zdolność do ewolucji oraz wykorzystując ich potencjalną rolę w ochronie różnorodności biologicznej i zrównoważonym zarządzaniu zasobami naturalnymi. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) uznania wspólnot, grup i jednostek za depozytariuszy wiedzy o przyrodzie i wszechświecie oraz za podstawowe podmioty dbające o utrzymywanie środowiska;

[10] Zob. przyp. 9 (przyp. red.).

(b) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu zrozumienie systemów ochrony różnorodności biologicznej, zarządzania zasobami naturalnymi i zrównoważonego wykorzystania zasobów, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, oraz wykazanie ich skuteczności, przy jednoczesnym promowaniu współpracy międzynarodowej w zakresie określania i wymiany dobrych praktyk;
(c) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu:
  (i) promowania dostępu do i przekazywania tradycyjnej wiedzy dotyczącej przyrody i wszechświata, przy jednoczesnym przestrzeganiu zwyczajów rządzących dostępem do określonych jej elementów;
  (ii) zachowania i chronienia tych naturalnych przestrzeni, których istnienie jest niezbędne do wyrażania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

VI.3.2. Wpływ na środowisko w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego

190. Państwa-Strony będą dążyć do rozpoznania potencjalnego i rzeczywistego wpływu na środowisko praktyk niematerialnego dziedzictwa kulturowego i działań na rzecz ich ochrony, ze szczególnym uwzględnieniem możliwych konsekwencji ich nasilenia. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:
(a) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu zrozumienie takiego wpływu;
(b) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych, aby zachęcić do stosowania praktyk przyjaznych dla środowiska i łagodzić ewentualne szkodliwe skutki.

VI.3.3. Rezyliencja[11] wspólnot na klęski żywiołowe i zmiany klimatyczne

191. Państwa-Strony będą dążyć do zapewnienia uznania, poszanowania i poszerzania wiedzy i praktyk dotyczących nauk o Ziemi, w szczególności o klimacie,

[11] Zob. przyp. 9 (przyp. red.).

oraz wykorzystania ich potencjału do zmniejszenia ryzyka i wsparcia odbudowy po klęskach żywiołowych, w szczególności poprzez wzmocnienie spójności społecznej i łagodzenie skutków zmian klimatycznych. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) uznania wspólnot, grup i jednostek za depozytariuszy tradycyjnej wiedzy w zakresie nauk o Ziemi, w szczególności o klimacie;
(b) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu zrozumienie i wykazanie skuteczności wiedzy na temat zmniejszania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi, odbudowy po klęskach żywiołowych, przystosowania się do zmian klimatycznych i łagodzenia ich skutków, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym zwiększaniu zdolności wspólnot, grup i jednostek do stawienia czoła wyzwaniom związanym ze zmianami klimatycznymi, których obecna wiedza może nie uwzględniać;
(c) przyjęcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu:
    (i) promowania dostępu do i przekazywania wiedzy o Ziemi i klimacie, która jest uznawana przez wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki za część ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym przestrzeganiu zwyczajów rządzących dostępem do określonych elementów tego dziedzictwa;
    (ii) pełnego włączenia wspólnot, grup i jednostek będących depozytariuszami takiej wiedzy do systemów i programów zmniejszania ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi, odbudowy po klęskach żywiołowych oraz przystosowania się do zmian klimatycznych i łagodzenia ich skutków.

VI.4. Niematerialne dziedzictwo kulturowe i pokój

192. Zachęca się Państwa-Strony do uznania wkładu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego we wspieranie pokojowych, sprawiedliwych i integracyjnych społeczeństw opartych na poszanowaniu praw człowieka (w tym prawa do rozwoju) oraz wolnych od strachu i przemocy. Zrównoważony rozwój nie może być realizowany bez pokoju i bezpieczeństwa, a pokój i bezpieczeństwo będą zagrożone bez zrównoważonego rozwoju.

193. Państwa-Strony powinny starać się rozpoznawać, promować i wzmacniać te praktyki, formy i przejawy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, których istotą jest wprowadzanie i budowanie pokoju, zbliżanie wspólnot, grup i jednostek oraz zapewnianie wymiany, dialogu i zrozumienia między nimi. Państwa-Strony będą ponadto dążyć do pełnego uświadomienia sobie wkładu działań ochronnych w budowę pokoju.

VI.4.1. Spójność społeczna i sprawiedliwość

194. Państwa-Strony powinny dążyć do uznania i promowania wkładu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w spójność społeczną, przezwyciężanie wszelkich form dyskryminacji i wzmacnianie tkanki społecznej wspólnot i grup w sposób sprzyjający włączeniu społecznemu. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do zwrócenia szczególnej uwagi na te praktyki, przejawy i wiedzę, które pomagają wspólnotom, grupom i jednostkom przekraczać i odnosić się do różnic związanych z płcią, kolorem skóry, pochodzeniem etnicznym, pochodzeniem, klasą i lokalnością, a także na te, które w szerokim zakresie obejmują wszystkie sektory i warstwy społeczne, w tym ludność tubylczą, migrantów, imigrantów i uchodźców, osoby w różnym wieku i różnej płci, osoby niepełnosprawne i członków grup marginalizowanych.

VI.4.2. Zapobieganie sporom i ich rozwiązywanie

195. Państwa-Strony powinny dążyć do uznania, promowania i wzmacniania wkładu, jaki niematerialne dziedzictwo kulturowe może wnieść w zapobieganie sporom i pokojowe rozwiązywanie konfliktów. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu przedstawianie przejawów, praktyk i form niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako czynników przyczyniających się do zapobiegania sporom i do pokojowego rozwiązywania konfliktów;
(b) promowania przyjmowania środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu:
    (i) wspierania takich przejawów, praktyk i form;
    (ii) włączenia ich do publicznych programów i polityki;
    (iii) zmniejszenia ich podatności na zagrożenia podczas konfliktów i w ich następstwie;

(iv) uznania je za uzupełnienie innych prawnych i administracyjnych mechanizmów zapobiegania sporom i pokojowego rozwiązywania konfliktów.

VI.4.3. Przywracanie pokoju i bezpieczeństwa

196. Państwa-Strony powinny dążyć do pełnego wykorzystania potencjalnej roli niematerialnego dziedzictwa kulturowego w przywracaniu pokoju, pojednaniu między stronami, przywracaniu bezpieczeństwa i odbudowie wspólnot, grup i jednostek. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) wspierania badań naukowych i metodologii badawczych, w tym prowadzonych przez same wspólnoty i grupy, mających na celu zrozumienie, w jaki sposób niematerialne dziedzictwo kulturowe może przyczynić się do przywrócenia pokoju, pojednania między stronami, przywrócenia bezpieczeństwa i ochrony oraz odbudowy wspólnot, grup i jednostek;
(b) promowania prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych środków w celu włączenia takiego niematerialnego dziedzictwa kulturowego do publicznych programów i polityki mających na celu przywrócenie pokoju, pojednanie między stronami, przywrócenie bezpieczeństwa i ochrony oraz odbudowę wspólnot, grup i jednostek.

VI.4.4. Osiągnięcie trwałego pokoju

197. Państwa-Strony powinny dążyć do uznania, promowania i wzmacniania wkładu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek w budowanie trwałego pokoju. W tym celu zachęca się Państwa-Strony do:

(a) zapewnienia poszanowania w ich działaniach na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludności tubylczej, migrantów, imigrantów i uchodźców, osób w różnym wieku i różnej płci, osób niepełnosprawnych oraz członków grup szczególnie wrażliwych;
(b) pełnego wykorzystania wkładu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w demokratyczne rządy i prawa człowieka poprzez zapewnienie jak najszerszego udziału wspólnot, grup i jednostek;
(c) promowania potencjału budowania pokoju, jaki wykazują działania na rzecz ochrony obejmujące dialog międzykulturowy i poszanowanie różnorodności kulturowej.

Regulamin Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego[12]

Przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji na jego pierwszej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 27–29 czerwca 2006 r.), zmieniony na drugiej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 16–19 czerwca 2008 r.), na piątej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 2–4 czerwca 2014 r.) oraz na dziewiątej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 5–7 lipca 2022 r.).

I. Funkcje Zgromadzenia Ogólnego

Zasada 1. Funkcje Zgromadzenia
Zgodnie z art. 4 Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (zwanej dalej „Konwencją"), przyjętej podczas Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury, obradującej w Paryżu w dniach od 29 września do 17 października 2003 r. na 32. sesji, Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron (zwane dalej „Zgromadzeniem") zostało ustanowione jako suwerenny organ Konwencji. Konwencja określa funkcje Zgromadzenia. Zgromadzenie uchwala własny Regulamin.

II. Uczestnictwo

Zasada 2. Państwa-Strony Konwencji
W pracach Zgromadzenia mogą uczestniczyć, z prawem głosu, przedstawiciele wszystkich Państw-Stron Konwencji.

---

[12] *Rules of Procedure of the General Assembly of States Parties to the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, https://ich.unesco.org/en/rules-ga.

Zasada 3. Obserwatorzy
3.1. Przedstawiciele państw członkowskich UNESCO niebędących stronami Konwencji, członków stowarzyszonych oraz misji stałych obserwatorów przy UNESCO mogą uczestniczyć w pracach Zgromadzenia w charakterze obserwatorów, bez prawa głosu i z zastrzeżeniem zasady 16.3.
3.2. Przedstawiciele Organizacji Narodów Zjednoczonych i organizacji systemu Narodów Zjednoczonych oraz innych organizacji międzyrządowych, które zawarły z UNESCO umowy o wzajemnej reprezentacji, a także obserwatorzy międzyrządowych i międzynarodowych organizacji pozarządowych zaproszeni przez Dyrektora Generalnego mogą uczestniczyć w pracach Zgromadzenia, bez prawa głosu i z zastrzeżeniem zasady 16.3.

III. Organizacja Zgromadzenia

Zasada 4. Sesje zwyczajne i nadzwyczajne
4.1. Zgromadzenie zbiera się na sesje zwyczajne co dwa lata, zgodnie z art. 4 ust. 2 Konwencji.
4.2. Zgromadzenie zbiera się na sesję nadzwyczajną, jeśli tak samo zdecyduje albo na wniosek Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (zwanego dalej „Komitetem") lub co najmniej jednej trzeciej Państw-Stron.

Zasada 5. Termin i miejsce
5.1. Dyrektor Generalny wyznacza termin sesji zwyczajnej i powiadamia o nim wszystkie Państwa-Strony i obserwatorów.
5.2. O ile nie został on ustalony przez Zgromadzenie, Dyrektor Generalny określa termin sesji nadzwyczajnej, który powinien zostać wyznaczony przed upływem sześćdziesięciu dni od daty złożenia wniosku, o którym mowa w zasadzie 4.2, chyba że jest to niemożliwe ze względów logistycznych. Dyrektor Generalny powiadamia o tym terminie wszystkie Państwa-Strony i obserwatorów.
5.3. Sesje zwyczajne i nadzwyczajne odbywają się w siedzibie UNESCO, chyba że Zgromadzenie postanowi inaczej.

Zasada 6. Sesje online
6.1. Zgromadzenie może zbierać się na sesje online tylko w nadzwyczajnych sytuacjach lub w wyjątkowych okolicznościach uniemożliwiających zebrania *in praesentia*.

6.2. Na sesji zwyczajnej lub nadzwyczajnej Zgromadzenie może podjąć decyzję o przeprowadzeniu sesji online zwykłą większością głosów Państw-Stron obecnych i głosujących.
6.3. Jeżeli co najmniej jedna trzecia Państw-Stron zaproponuje zorganizowanie sesji online w czasie, gdy Zgromadzenie nie obraduje, Dyrektor Generalny zasięgnie opinii wszystkich Państw-Stron drogą korespondencyjną. Zgromadzenie odbędzie sesję online, chyba że jedna trzecia Państw-Stron nie wyrazi na to zgody.
6.4. Wybory w głosowaniu tajnym przeprowadzane zgodnie z niniejszym Regulaminem w trakcie sesji online są przeprowadzane *in praesentia*. Sekretariat dokonuje niezbędnych ustaleń, w tym miejsca i terminu wyborów, które podaje do wiadomości Państw-Stron przed głosowaniem. Inne głosowania przeprowadzane zgodnie z niniejszym Regulaminem najlepiej przeprowadzać *in praesentia*.

Zasada 7. Wstępny porządek obrad
7.1. Dyrektor Generalny przygotowuje wstępny porządek obrad sesji.
7.2. Wstępny porządek obrad sesji zwyczajnej obejmuje:
(a) wszelkie kwestie wymagane przez Konwencję i niniejszy Regulamin;
(b) wszelkie kwestie, o których włączeniu Zgromadzenie zdecydowało na poprzedniej sesji;
(c) wszelkie kwestie skierowane przez Komitet;
(d) wszelkie kwestie zaproponowane przez Państwa-Strony Konwencji;
(e) wszelkie kwestie zaproponowane przez Dyrektora Generalnego.
7.3. Wstępny porządek obrad sesji nadzwyczajnej obejmuje tylko te kwestie, dla których posiedzenie zostało zwołane.
7.4. Sekretariat przekazuje Państwom-Stronom i obserwatorom wstępny porządek obrad co najmniej na sześćdziesiąt dni przed otwarciem sesji zwyczajnej Zgromadzenia i tak szybko, jak to możliwe, a najlepiej na piętnaście dni przed otwarciem sesji nadzwyczajnej.

Zasada 8. Przyjęcie porządku obrad
Zgromadzenie przyjmuje porządek obrad na początku każdej sesji.

Zasada 9. Poprawki, skreślenia i nowe punkty
Zgromadzenie może zmienić, usunąć lub dodać nowe punkty do przyjętego w ten sposób porządku obrad większością dwóch trzecich głosów Państw-Stron obecnych i głosujących.

IV. Biuro

Zasada 10. Biuro
10.1. Biuro składa się z Przewodniczącej/go, jednego lub kilku Wiceprzewodniczących i Sprawozdawcy.
10.2. Biuro koordynuje prace Zgromadzenia i ustala porządek obrad sesji. Pomaga również Przewodniczącej/mu w wykonywaniu jej lub jego funkcji.
10.3. Biuro, zwoływane na wniosek swojej/go Przewodniczącej/go, zbiera się tak często, jak uzna to za konieczne. Biuro może, jeżeli Przewodnicząca/y uzna to za stosowne, konsultować się korespondencyjnie.

Zasada 11. Wybór osób pełniących określone funkcje
11.1. Zgromadzenie wybiera Przewodniczącą/ego, do pięciu Wiceprzewodniczących oraz Sprawozdawcę na otwarciu każdej sesji zgodnie z zasadą sprawiedliwej reprezentacji geograficznej.
11.2. Kadencja Przewodniczącej/go, Wiceprzewodniczącej/go (Wiceprzewodniczących) oraz Sprawozdawcy biegnie od otwarcia sesji Zgromadzenia, na której zostali wybrani, aż do zamknięcia sesji.
11.3. Przewodnicząca/y, Wiceprzewodnicząca/y i Sprawozdawca nie mogą zostać ponownie wybrani w trybie natychmiastowym po upływie dwóch kolejnych kadencji.

Zasada 12. Uprawnienia i obowiązki Przewodniczącej/go
12.1. Oprócz wykonywania uprawnień i obowiązków przyznanych jej lub jemu w innym miejscu niniejszego Regulaminu, Przewodnicząca/y otwiera i zamyka każde posiedzenie plenarne Zgromadzenia. Ona lub on kieruje obradami, czuwa nad przestrzeganiem niniejszego Regulaminu, udziela głosu, poddaje kwestie pod głosowanie i ogłasza decyzje. Ona lub on orzeka w kwestiach formalnych i kontroluje przebieg obrad oraz utrzymanie porządku zgodnie z niniejszym Regulaminem. Ona lub on nie głosuje, ale może polecić innemu członkowi swojej delegacji głosowanie w swoim imieniu.
12.2. W przypadku nieobecności Przewodniczącej/go na posiedzeniu lub jego części, jej lub jego uprawnienia i obowiązki wykonuje jedna/en z Wiceprzewodniczących, wybrana/y według uznania Przewodniczącej/go. Wiceprzewodnicząca/y pełniąca/y funkcję Przewodniczącej/go ma takie same uprawnienia i obowiązki jak Przewodnicząca/y.

V. Formy i sposoby działania

Zasada 13. Kworum
13.1. Kworum stanowi większość Państw-Stron, o których mowa w zasadzie 2 i które są reprezentowane na Zgromadzeniu.
13.2. Zgromadzenie nie podejmuje decyzji w żadnej sprawie, jeśli nie ma kworum.

Zasada 14. Jawność posiedzeń
14.1. Posiedzenia mają charakter jawny, chyba że Zgromadzenie postanowi inaczej.
14.2. Każda decyzja podjęta przez Zgromadzenie na posiedzeniu niejawnym podlega ogłoszeniu na kolejnym posiedzeniu jawnym.

Zasada 15. Organy pomocnicze
15.1. Zgromadzenie może powoływać takie organy pomocnicze, w tym grupy robocze, jakie uzna za niezbędne do wykonywania swoich funkcji.
15.2. Zgromadzenie określa skład i zakres uprawnień (w tym mandat i czas trwania kadencji) oraz, w razie potrzeby, kworum takich organów pomocniczych w momencie ich powołania.
15.3. Każdy organ pomocniczy wybiera swoją/ego Przewodniczącą/ego.
15.4. Przy powoływaniu członków organów pomocniczych uwzględnia się należycie zasadę sprawiedliwej reprezentacji geograficznej.

Zasada 16. Kolejność i czas wystąpień
16.1. Przewodnicząca/y wzywa mówców w kolejności, w jakiej zgłosili chęć zabrania głosu.
16.2. W celu ułatwienia prowadzenia dyskusji Przewodnicząca/y może ograniczyć czas przyznany każdemu mówcy.
16.3. Zgody na zabranie głosu przez obserwatora udziela za każdym razem Przewodnicząca/y.

Zasada 17. Projekty uchwał i poprawek
17.1. Państwa-Strony mogą zgłaszać projekty uchwał i poprawek, przesyłając je na piśmie do Sekretariatu Zgromadzenia, który rozsyła je do wszystkich uczestników.
17.2. Co do zasady nie poddaje się pod dyskusję lub głosowanie żadnego projektu uchwały lub poprawki, jeśli nie został on rozesłany z odpowiednim wyprzedzeniem do wszystkich uczestników w językach roboczych Zgromadzenia.

Zasada 18. Kwestie formalne
18.1. Podczas dyskusji nad jakąkolwiek sprawą Państwo-Strona może zgłosić wniosek formalny, który zostanie niezwłocznie rozstrzygnięty przez Przewodniczącą/ego.
18.2. Państwo-Strona może odwołać się od decyzji Przewodniczącej/go. Odwołanie zostanie niezwłocznie poddane pod głosowanie, a decyzja Przewodniczącej/go pozostanie w mocy, chyba że zostanie odrzucona większością głosów Państw--Stron obecnych i głosujących.

Zasada 19. Wnioski proceduralne
Podczas dyskusji nad jakąkolwiek sprawą Państwo-Strona może zgłosić wniosek proceduralny dotyczący zawieszenia lub odroczenia posiedzenia, odroczenia debaty lub jej zamknięcia.

Zasada 20. Zawieszenie lub odroczenie posiedzenia
Podczas dyskusji nad jakąkolwiek sprawą Państwo-Strona może wnieść o zawieszenie lub odroczenie posiedzenia. Takie wnioski nie będą przedmiotem debaty, ale zostaną niezwłocznie poddane pod głosowanie.

Zasada 21. Odroczenie debaty
Podczas dyskusji nad jakąkolwiek sprawą Państwo-Strona może wnieść o odroczenie debaty nad omawianym punktem. Wnosząc o odroczenie, Państwo-Strona wskazuje, czy wnosi o odroczenie *sine die*, czy do konkretnego terminu, który określi. Oprócz wnioskodawcy jeden mówca może zabrać głos za wnioskiem, a jeden przeciwko niemu, po czym wniosek zostanie niezwłocznie poddany pod głosowanie. Przewodnicząca/y może ograniczyć czas przysługujący mówcom zgodnie z tą zasadą.

Zasada 22. Zamknięcie debaty
Podczas dyskusji nad jakąkolwiek sprawą Państwo-Strona może wnieść o zamknięcie debaty nad omawianym punktem, niezależnie od tego, czy jakikolwiek inny mówca wyraził chęć wzięcia udziału w dyskusji. Jeżeli wystąpiono z wnioskiem o pozwolenie na zabranie głosu przeciwko zamknięciu, prawo głosu może zostać przyznane nie więcej niż dwóm mówcom, po czym wniosek zostanie niezwłocznie poddany pod głosowanie. Jeśli Zgromadzenie opowie się za zamknięciem, Przewodnicząca/y ogłosi zamknięcie obrad. Przewodnicząca/y może ograniczyć czas przysługujący mówcom zgodnie z tą zasadą.

Zasada 23. Kolejność wniosków proceduralnych
Z zastrzeżeniem zasady 18.1, następujące wnioski mają pierwszeństwo, w poniższej kolejności, przed wszystkimi innymi wnioskami rozpatrywanymi na posiedzeniu:

(a) wniosek o zawieszenie posiedzenia;
(b) wniosek o odroczenie posiedzenia;
(c) wniosek o odroczenie debaty nad omawianym punktem;
(d) wniosek o zamknięcie debaty nad omawianym punktem.

VI. Języki robocze

Zasada 24. Języki robocze
24.1. Językami roboczymi Zgromadzenia są arabski, chiński, angielski, francuski, rosyjski i hiszpański.
24.2. Przemówienia wygłaszane na Zgromadzeniu w jednym z języków roboczych są tłumaczone na pozostałe języki.
24.3. Mówcy mogą jednak przemawiać w dowolnym innym języku, pod warunkiem że sami zadbają o przetłumaczenie swojego wystąpienia na jeden z języków roboczych.
24.4. Dokumenty Zgromadzenia są publikowane we wszystkich językach roboczych.

Zasada 25. Termin rozsyłania dokumentów
Dokumenty dotyczące punktów wstępnego porządku obrad każdej sesji Zgromadzenia są rozsyłane do wszystkich Państw-Stron i obserwatorów w formie papierowej lub elektronicznej najpóźniej na trzydzieści dni przed otwarciem sesji zwyczajnej, a w przypadku sesji nadzwyczajnej tak szybko, jak to możliwe.

Zasada 26. Protokoły podsumowujące debatę
Sekretariat sporządza protokoły podsumowujące wszystkie wystąpienia podczas posiedzeń plenarnych Zgromadzenia w językach angielskim i francuskim do zatwierdzenia na otwarciu następnej sesji.

VII. Głosowanie

Zasada 27. Prawo głosu
Każde Państwo-Strona ma jeden głos w Zgromadzeniu.

Zasada 28. Konsensus
Dokłada się wszelkich starań, aby decyzje Zgromadzenia były podejmowane w drodze konsensusu. Jeśli nie można osiągnąć konsensusu, decyzje podejmowane są w drodze głosowania.

Zasada 29. Zachowanie podczas głosowania
Po ogłoszeniu przez Przewodniczącą/ego rozpoczęcia głosowania nikt nie może go przerwać, chyba że w kwestii formalnej związanej z bieżącym przebiegiem głosowania.

Zasada 30. Zwykła większość
30.1. Gdy Zgromadzenie przeprowadza głosowanie, decyzje podejmowane są zwykłą większością głosów Państw-Stron obecnych i głosujących, chyba że niniejszy Regulamin stanowi inaczej.
30.2. Decyzja o wysokości składek, w formie jednolitej stawki procentowej mającej zastosowanie do wszystkich Państw-Stron, które nie złożyły oświadczenia, o którym mowa w art. 26 ust. 2 Konwencji, zostanie podjęta zwykłą większością głosów Państw-Stron obecnych i głosujących, które nie złożyły wyżej wymienionego oświadczenia.

Zasada 31. Głosowanie przez podniesienie ręki i imienne
31.1. O ile niniejszy Regulamin nie stanowi inaczej, głosowanie odbywa się przez podniesienie ręki.
31.2. W przypadku wątpliwości co do wyniku głosowania przez podniesienie ręki Przewodnicząca/y może przeprowadzić drugie głosowanie imienne. Głosowanie imienne przeprowadza się również na wniosek co najmniej dwóch Państw-Stron. Wniosek należy zgłosić Przewodniczącej/mu przed głosowaniem lub bezpośrednio po głosowaniu przez podniesienie ręki. W sprawie decyzji, o której mowa w zasadzie 30.2, przeprowadza się głosowanie imienne.
31.3. W przypadku głosowania imiennego głos każdego uczestniczącego Państwa-Strony wpisuje się do protokołów podsumowujących debatę.

Zasada 32. Kolejność głosowania nad wnioskami
32.1. Jeżeli dwa lub więcej wniosków, innych niż poprawki, dotyczy tej samej kwestii, to o ile Zgromadzenie nie postanowi inaczej, głosowanie nad nimi odbywa się w kolejności, w jakiej zostały złożone. Po każdym głosowaniu nad wnioskiem Zgromadzenie może podjąć decyzję, czy głosować nad kolejnym wnioskiem.
32.2. Wniosek o niepodejmowanie decyzji w sprawie wniosku ma pierwszeństwo przed tym wnioskiem.

Zasada 33. Głosowanie nad poprawkami
33.1. W przypadku zgłoszenia poprawki do wniosku poprawka ta jest głosowana jako pierwsza. Jeśli zgłoszono dwie lub więcej poprawek do wniosku, Przewodnicząca/y poddaje je pod głosowanie, zaczynając od poprawki, którą uważa za najbardziej odbiegającą treścią od pierwotnego wniosku itd. W razie wątpliwości Przewodnicząca/y zasięga opinii Zgromadzenia.
33.2. Jeżeli przyjęta zostanie jedna lub więcej poprawek, zmieniony wniosek zostanie wówczas poddany pod głosowanie.
33.3. Wniosek uznaje się za poprawkę do wniosku, jeżeli jedynie uzupełnia, usuwa lub poprawia część tego wniosku.

Zasada 34. Znaczenie określenia „Państwa-Strony obecne i głosujące"
Dla celów niniejszego Regulaminu określenie „Państwa-Strony obecne i głosujące" oznacza Państwa-Strony oddające głos za lub przeciw. Państwa-Strony, które wstrzymują się od głosu, uważa się za niegłosujące.

VIII. Wybory i kadencja Komitetu

Zasada 35. Rozkład geograficzny
35.1. Wybór członków Komitetu odbywa się na podstawie grup wyborczych UNESCO, ustalonych przez Konferencję Generalną UNESCO na jej ostatniej sesji, przy czym przyjmuje się, że „Grupa V" składa się z dwóch oddzielnych grup dla państw afrykańskich i arabskich.
35.2. Miejsca w Komitecie złożonym z 24 członków są rozdzielane między grupami wyborczymi proporcjonalnie do liczby Państw-Stron z każdej grupy, pod warunkiem że po takim podziale do każdej grupy zostaną przypisane co najmniej trzy miejsca.

Zasada 36. Procedura przedstawiania kandydatur Komitetowi
36.1. Na trzy miesiące przed datą wyborów Sekretariat zwraca się do wszystkich Państw-Stron z pytaniem, czy zamierzają kandydować w wyborach do Komitetu. Państwa-Strony powinny przesłać swoje kandydatury do Sekretariatu co najmniej na sześć tygodni przed otwarciem Zgromadzenia.
36.2. Co najmniej na cztery tygodnie przed otwarciem Zgromadzenia Sekretariat przesyła wszystkim Państwom-Stronom wstępną listę kandydujących Państw-Stron, ze wskazaniem grupy wyborczej, do której należą, oraz liczby miejsc do obsadzenia w każdej grupie wyborczej. Sekretariat informuje również o statusie wszystkich obowiązkowych i dobrowolnych składek na rzecz Funduszu

Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego każdego z kandydatów. Lista kandydatów będzie w razie potrzeby aktualizowana.
36.3. Wpłaty obowiązkowych i dobrowolnych składek na rzecz Funduszu (dokonane w celu zgłoszenia kandydatury do Komitetu) nie będą przyjmowane później niż na tydzień przed otwarciem Zgromadzenia.
36.4. Lista kandydatów zostanie zamknięta na trzy dni robocze przed otwarciem Zgromadzenia Ogólnego. Żadna kandydatura nie zostanie przyjęta w ciągu trzech dni roboczych poprzedzających otwarcie Zgromadzenia.

Zasada 37. Wybór członków Komitetu
37.1. Wybór członków Komitetu odbywa się w głosowaniu tajnym, z wyjątkiem sytuacji, gdy liczba kandydatów w rozkładzie geograficznym jest taka sama lub mniejsza niż liczba miejsc do obsadzenia – kandydaci zostają wówczas uznani za wybranych bez konieczności przeprowadzania głosowania.
37.2. Przed rozpoczęciem wyborów Przewodnicząca/y wyznacza spośród obecnych delegatów dwóch skrutatorów, którym przekazuje listę Państw-Stron uprawnionych do głosowania oraz listę kandydujących Państw-Stron. Przewodnicząca/y ogłasza liczbę miejsc do obsadzenia.
37.3. Sekretariat przygotowuje dla każdej delegacji uprawnionej do głosowania kopertę bez żadnych znaków wyróżniających oraz oddzielne karty do głosowania, po jednej dla każdej z grup wyborczych. Karta do głosowania dla każdej grupy wyborczej zawiera nazwy wszystkich kandydujących Państw-Stron w danej grupie wyborczej.
37.4. Każda delegacja oddaje swój głos, zakreślając nazwy państw, na które chce zagłosować.
37.5. Skrutatorzy odbierają od każdej delegacji kopertę zawierającą karty do głosowania i pod nadzorem Przewodniczącej/go podliczają głosy.
37.6. Brak karty do głosowania w kopercie uważa się za wstrzymanie się od głosu.
37.7. Karty do głosowania, na których zakreślono więcej nazw niż jest miejsc do obsadzenia, jak również te, które nie zawierają wskazania co do intencji wyborcy, uważa się za nieważne.
37.8. Głosy dla każdej grupy wyborczej są liczone oddzielnie. Skrutatorzy otwierają kolejno koperty i segregują karty do głosowania według grup wyborczych. Głosy oddane na kandydujące Państwa-Strony są zaznaczane na przygotowanych w tym celu listach.
37.9. Przewodnicząca/y ogłasza kandydatów, którzy uzyskali największą liczbę głosów w ramach liczby miejsc do obsadzenia, za wybranych. Jeżeli dwóch lub więcej kandydatów uzyska taką samą liczbę głosów, w wyniku czego będzie nadal więcej kandydatów niż miejsc do obsadzenia, zarządza się drugie głosowanie

tajne, ograniczone do kandydatów, którzy uzyskali taką samą liczbę głosów. Jeżeli w drugim głosowaniu dwóch lub więcej kandydatów uzyska taką samą liczbę głosów, Przewodnicząca/y przeprowadza losowanie w celu wyłonienia wybranego kandydata.
37.10. Po zakończeniu liczenia głosów Przewodnicząca/y ogłasza wyniki głosowania oddzielnie dla każdej z grup wyborczych.

IX. Sekretariat Zgromadzenia

Zasada 38. Sekretariat
38.1. Dyrektor Generalny UNESCO lub jego przedstawiciel uczestniczy w pracach Zgromadzenia, jego organów pomocniczych i Biura bez prawa głosu. Ona lub on może w każdej chwili złożyć ustne lub pisemne oświadczenie przed Zgromadzeniem dotyczące każdej omawianej kwestii.
38.2. Dyrektor Generalny UNESCO wyznacza pracownika Sekretariatu UNESCO do pełnienia funkcji Sekretarza Zgromadzenia oraz innych pracowników, którzy razem tworzą Sekretariat Zgromadzenia.
38.3. Sekretariat przyjmuje, tłumaczy i rozsyła wszystkie dokumenty; zapewnia tłumaczenie ustne dyskusji; sporządza protokoły podsumowujące debatę oraz publikuje przyjęte uchwały i przekazuje je Państwom-Stronom.
38.4. Sekretariat wykonuje również wszelkie inne obowiązki niezbędne do prawidłowego prowadzenia prac Zgromadzenia.

X. Zmiana i zawieszenie Regulaminu

Zasada 39. Zmiana
Zgromadzenie może zmienić niniejszy Regulamin decyzją podjętą większością dwóch trzecich głosów Państw-Stron obecnych i głosujących, z wyjątkiem sytuacji, gdy stanowi on powtórzenie postanowień Konwencji.

Zasada 40. Zawieszenie
Zgromadzenie może zawiesić stosowanie którejkolwiek z zasad niniejszego Regulaminu, z wyjątkiem sytuacji, gdy stanowią one powtórzenie postanowień Konwencji, decyzją podjętą większością dwóch trzecich głosów Państw-Stron obecnych i głosujących.

Regulamin Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego[13]

Przyjęty przez Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego na jego pierwszej sesji (Algier, Algieria, 18–19 listopada 2006 r.), zmieniony na drugiej sesji nadzwyczajnej (Sofia, Bułgaria, 18–22 lutego 2008 r.), na trzeciej sesji (Stambuł, Turcja, 4–8 listopada 2008 r.), na piątej sesji (Nairobi, Kenia, 15–19 listopada 2010 r.), na ósmej sesji (Baku, Azerbejdżan, 2–7 grudnia 2013 r.), na dziesiątej sesji (Windhuk, Namibia, 30 listopada – 4 grudnia 2015 r.) oraz na dwunastej sesji (Wyspa Jeju, Republika Korei, 4–9 grudnia 2017 r.).

I. Członkostwo

Zasada 1. Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (art. 5 Konwencji)
Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, znany jako „Komitet ds. Dziedzictwa Niematerialnego" i zwany dalej „Komitetem", składa się z Państw-Stron Konwencji wybranych zgodnie z art. 5 Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zwanej dalej „Konwencją".

II. Sesje

Zasada 2. Sesje zwyczajne i nadzwyczajne
2.1. Komitet zbiera się na sesje zwyczajne przynajmniej raz w roku.

---

[13] *Rules of Procedure of the Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, https://ich.unesco.org/en/rules-com.

2.2. Komitet zbiera się na sesję nadzwyczajną na wniosek co najmniej dwóch trzecich Państw-Członków.

Zasada 3. Zwołanie sesji
3.1. Sesje Komitetu zwołuje Przewodnicząca/y Komitetu, zwana/y dalej „Przewodniczącą/ym", w porozumieniu z Dyrektorem Generalnym UNESCO, zwanym dalej „Dyrektorem Generalnym".
3.2. Dyrektor Generalny informuje Państwa-Członków Komitetu o dacie, miejscu i wstępnym porządku obrad każdej sesji, z wyprzedzeniem nie mniejszym niż sześćdziesiąt dni w przypadku sesji zwyczajnej i, o ile to możliwe, nie mniejszym niż trzydzieści dni w przypadku sesji nadzwyczajnej.
3.3. Dyrektor Generalny jednocześnie informuje państwa, organizacje i osoby, o których mowa w zasadach 6, 7 i 8, o dacie, miejscu i wstępnym porządku obrad każdej sesji.

Zasada 4. Termin i miejsce sesji
4.1. Komitet ustala na każdej sesji, w porozumieniu z Dyrektorem Generalnym, termin i miejsce następnej sesji. W razie potrzeby Biuro może zmienić termin i/lub miejsce w porozumieniu z Dyrektorem Generalnym.
4.2. Każde Państwo-Członek Komitetu może zaprosić Komitet do odbycia sesji zwyczajnej na swoim terytorium.
4.3. Przy ustalaniu miejsca następnej sesji zwyczajnej Komitet uwzględnia należycie potrzebę zapewnienia sprawiedliwej rotacji między różnymi regionami świata.

III. Uczestnicy

Zasada 5. Delegacje
5.1. Każde Państwo-Członek Komitetu jest reprezentowane przez jednego delegata, któremu mogą towarzyszyć zastępcy, doradcy i eksperci.
5.2. Państwa-Członkowie Komitetu wybierają jako swoich przedstawicieli osoby dysponujące kwalifikacjami w zakresie różnych aspektów niematerialnego dziedzictwa kulturowego (art. 6 ust. 7 Konwencji).
5.3. Państwa-Członkowie Komitetu przekazują Sekretariatowi na piśmie nazwiska, stanowiska i kwalifikacje swoich przedstawicieli.
5.4. W celu zapewnienia sprawiedliwej reprezentacji różnych obszarów geograficznych w Komitecie Komitet przeznaczy w swoim budżecie kwotę na pokrycie kosztów udziału w jego sesjach i posiedzeniach jego Biura przedstawicieli Państw-Członków spośród krajów rozwijających się, ale tylko osób, które są

ekspertami w dziedzinie niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Jeśli budżet na to pozwala, wsparcie mogą otrzymać również kraje rozwijające się, które są stronami Konwencji, ale nie są członkami Komitetu; takie wsparcie jest udzielane wyłącznie ekspertom w dziedzinie niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
5.5. Prośby o wsparcie uczestnictwa w posiedzeniach Biura i Komitetu powinny wpłynąć do Sekretariatu co najmniej na osiem tygodni przed daną sesją. Wnioski takie będą rozpatrywane w granicach dostępnych środków, zgodnie z decyzją Komitetu, w porządku rosnącym według PKB na mieszkańca każdego Państwa-Członka Komitetu. Co do zasady Fundusz Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego nie finansuje więcej niż jednego przedstawiciela na państwo.

Zasada 6. Organizacje sprawujące funkcje doradcze na rzecz Komitetu
Organizacje pozarządowe o uznanych kompetencjach, którym Zgromadzenie Ogólne udzieliło w tym celu akredytacji zgodnie z ustalonymi przez siebie kryteriami (art. 9 ust. 1 Konwencji), mogą uczestniczyć w posiedzeniach Komitetu z głosem doradczym.

Zasada 7. Zaproszenia do konsultacji
Komitet może w każdej chwili zaprosić na swoje posiedzenia wszelkie podmioty publiczne lub prywatne, a także osoby prywatne, o uznanych kompetencjach w różnych obszarach niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w celu konsultacji konkretnych spraw (art. 8 ust. 4 Konwencji).

Zasada 8. Inni uczestnicy
8.1. Państwa-Strony Konwencji, które nie są członkami Komitetu, mogą uczestniczyć w jego sesjach w charakterze obserwatorów.
8.2. Państwa niebędące stronami Konwencji, które są państwami członkowskimi UNESCO lub Organizacji Narodów Zjednoczonych, członkowie stowarzyszeni UNESCO, stałe misje obserwacyjne przy UNESCO, przedstawiciele Organizacji Narodów Zjednoczonych i organizacji systemu Narodów Zjednoczonych mogą uczestniczyć w sesjach Komitetu w charakterze obserwatorów.
8.3. Komitet może upoważnić organizacje międzyrządowe inne niż te, o których mowa w zasadzie 8.2, jak również podmioty publiczne lub prywatne oraz osoby prywatne o uznanych kompetencjach w różnych obszarach niematerialnego dziedzictwa kulturowego do udziału w swoich przyszłych sesjach w charakterze obserwatorów, na ich pisemny wniosek. Komitet może zezwolić takim instytucjom, organizacjom lub osobom prywatnym na udział w jednej lub kilku sesjach, bez uszczerbku dla swojego prawa do ograniczenia liczby przedstawicieli na organizację lub instytucję.

8.4. Dyrektor Generalny zaprasza każdy podmiot, na którego udział Komitet wyraził zgodę zgodnie z zasadami 8.2 i 8.3.
8.5. Jawne posiedzenia Komitetu są otwarte dla publiczności jako widowni, w ramach dostępnej przestrzeni.

IV. Porządek obrad

Zasada 9. Wstępny porządek obrad
9.1. Dyrektor Generalny przygotowuje wstępny porządek obrad sesji Komitetu (art. 10 ust. 2 Konwencji).
9.2. Wstępny porządek obrad sesji zwyczajnej Komitetu obejmuje:
(a) wszelkie kwestie, o których włączeniu Komitet zdecydował na poprzednich sesjach;
(b) wszelkie kwestie zaproponowane przez Państwa-Członków Komitetu;
(c) wszelkie kwestie zaproponowane przez Państwa-Strony Konwencji, które nie są członkami Komitetu;
(d) wszelkie kwestie zaproponowane przez Dyrektora Generalnego.
9.3. Wstępny porządek obrad sesji nadzwyczajnej obejmuje tylko te kwestie, dla których rozpatrzenia posiedzenie zostało zwołane.

Zasada 10. Przyjęcie porządku obrad
Na początku każdej sesji Komitet przyjmuje porządek jej obrad.

Zasada 11. Poprawki, skreślenia i nowe punkty
Komitet może zmienić, usunąć lub dodać punkty do przyjętego w ten sposób porządku obrad większością dwóch trzecich głosów członków obecnych i głosujących.

V. Biuro

Zasada 12. Biuro
12.1. Biuro Komitetu składa się z Przewodniczącej/go, jednego lub kilku Wiceprzewodniczących oraz Sprawozdawcy, zgodnie z zasadą sprawiedliwej reprezentacji geograficznej.
12.2. Biuro koordynuje prace Komitetu oraz ustala daty i godziny posiedzeń oraz porządek obrad. Wykonuje również zadania przewidziane w Dyrektywach operacyjnych oraz wszelkie inne zadania przydzielone przez Komitet w drodze

własnych decyzji. Pozostali członkowie Biura pomagają Przewodniczącej/mu w wykonywaniu jej lub jego obowiązków.
12.3. Biuro, zwoływane przez Przewodniczącą/ego, zbiera się tak często, jak uzna to za konieczne. Pomiędzy sesjami Komitetu zbiera się w siedzibie UNESCO. Biuro może, jeżeli Przewodnicząca/y uzna to za stosowne, konsultować się korespondencyjnie, w tym drogą elektroniczną.
12.4. Posiedzenia są otwarte dla członków Komitetu i Państw-Stron w charakterze obserwatorów, chyba że Biuro postanowi inaczej. Obserwatorzy mogą zwracać się do Biura wyłącznie za uprzednią zgodą Przewodniczącej/go.

Zasada 13. Wybory
13.1. Na koniec każdej sesji zwyczajnej Komitet wybiera spośród członków Komitetu, których kadencja trwa do następnej sesji zwyczajnej, Przewodniczącą/ego, jednego lub kilku Wiceprzewodniczących oraz Sprawozdawcę, którzy pełnią swoje funkcje do końca tej sesji.
13.2. W przypadku sesji nadzwyczajnej Komitet wybiera Przewodniczącą/ego, jednego lub kilku Wiceprzewodniczących oraz Sprawozdawcę, którzy pełnią swoje funkcje do końca tej sesji.
13.3. Przewodnicząca/y, Wiceprzewodnicząca/y i Sprawozdawca mają prawo zostać natychmiast wybranymi ponownie na drugą kadencję, pod warunkiem że kraj, który każdy z nich reprezentuje, pozostaje Państwem-Członkiem Komitetu co najmniej do końca nowej kadencji.
13.4. Przy wyborze Biura Komitet uwzględnia należycie potrzebę zapewnienia sprawiedliwej reprezentacji geograficznej oraz, w miarę możliwości, równowagi między różnymi obszarami niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Zasada 14. Obowiązki Przewodniczącej/go
14.1. Oprócz uprawnień przyznanych jej lub jemu w innym miejscu niniejszego Regulaminu, Przewodnicząca/y otwiera i zamyka każde posiedzenie plenarne Komitetu. Ona lub on kieruje obradami, czuwa nad przestrzeganiem niniejszego Regulaminu, udziela głosu, poddaje kwestie pod głosowanie i ogłasza decyzje. Ona lub on orzeka w kwestiach formalnych i czuwa nad sprawnym przebiegiem obrad oraz utrzymaniem porządku zgodnie z niniejszym Regulaminem. Nie głosuje, ale może polecić innemu członkowi swojej delegacji głosowanie w swoim imieniu. Wykonuje wszystkie inne obowiązki powierzone jej lub jemu przez Komitet.
14.2. Wiceprzewodnicząca/y pełniąca/y funkcję Przewodniczącej/go ma takie same uprawnienia i obowiązki jak Przewodnicząca/y.

14.3. Przewodnicząca/y lub Wiceprzewodnicząca/y organu pomocniczego Komitetu mają takie same obowiązki w stosunku do organów, którym mają przewodzić, jak Przewodnicząca/y lub Wiceprzewodnicząca/y Komitetu.

Zasada 15. Zastąpienie Przewodniczącej/go
15.1. Jeżeli Przewodnicząca/y nie może uczestniczyć w którymkolwiek posiedzeniu Komitetu lub Biura, lub ich części, jej lub jego funkcje wykonuje Wiceprzewodnicząca/y.
15.2. Jeżeli Przewodnicząca/y przestanie reprezentować Państwo-Członka Komitetu lub z jakiegokolwiek powodu nie będzie w stanie dokończyć swojej kadencji, ona lub on zostanie zastąpiona/y przez Wiceprzewodniczącą/ego, po konsultacji w ramach Komitetu, na okres pozostający do końca kadencji.
15.3. Przewodnicząca/y wstrzymuje się od wykonywania swoich funkcji w odniesieniu do wszystkich kwestii dotyczących elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na terytorium Państwa-Strony, którego jest obywatelką/em.

Zasada 16. Zastąpienie Sprawozdawcy
16.1. Jeżeli Sprawozdawca nie może uczestniczyć w którymkolwiek posiedzeniu Komitetu lub Biura, lub ich części, jej lub jego funkcje wykonuje Wiceprzewodnicząca/y.
16.2. Jeżeli Sprawozdawca przestanie reprezentować Państwo-Członka Komitetu lub z jakiegokolwiek powodu nie będzie w stanie dokończyć swojej kadencji, ona lub on zostanie zastąpiona/y przez Wiceprzewodniczącą/ego, po konsultacji w ramach Komitetu, na okres pozostający do końca kadencji.

VI. Formy i sposoby działania

Zasada 17. Kworum
17.1. Na posiedzeniach plenarnych kworum stanowi większość Państw-Członków Komitetu.
17.2. Na posiedzeniach organów pomocniczych kworum stanowi większość państw, które są członkami danych organów.
17.3. Ani Komitet, ani jego organy pomocnicze nie podejmują decyzji w żadnej sprawie, jeśli nie ma kworum.

Zasada 18. Posiedzenia jawne
Posiedzenia mają charakter jawny, chyba że Komitet postanowi inaczej. Biuro nie może zawiesić stosowania tej zasady.

Zasada 19. Posiedzenia niejawne
19.1. Jeżeli w wyjątkowych okolicznościach Komitet zdecyduje o odbyciu posiedzenia niejawnego, określi on osoby, które będą na nim obecne oprócz przedstawicieli Państw-Członków.
19.2. Każda decyzja podjęta przez Komitet na posiedzeniu niejawnym zostanie przedstawiona w formie pisemnej na kolejnym posiedzeniu jawnym.
19.3. Na każdym posiedzeniu niejawnym Komitet podejmie decyzję, czy protokół podsumowujący debatę i dokumenty robocze z tego posiedzenia zostaną opublikowane. Dokumenty powstałe na posiedzeniach niejawnych są upubliczniane po upływie dwudziestu lat.

Zasada 20. Zespoły konsultacyjne *ad hoc*
20.1. Komitet może powoływać, na określony czas, wszelkie zespoły konsultacyjne *ad hoc*, jakie uzna za konieczne do realizacji swoich zadań (art. 8 ust. 3 Konwencji).
20.2. Komitet określa skład i zakres uprawnień (w tym mandat i czas trwania kadencji) takich zespołów konsultacyjnych *ad hoc* w momencie ich powołania.
20.3. Każdy zespół konsultacyjny *ad hoc* wybiera swoją/ego Przewodniczącą/ego oraz, jeśli to konieczne, swojego Sprawozdawcę.
20.4. Przy powoływaniu członków zespołów konsultacyjnych *ad hoc* uwzględnia się należycie potrzebę zapewnienia sprawiedliwej reprezentacji różnych regionów świata.

Zasada 21. Organy pomocnicze
21.1. Komitet może powoływać takie organy pomocnicze, jakie uzna za niezbędne do prowadzenia swoich prac.
21.2. Komitet określa skład i zakres uprawnień (w tym mandat i czas trwania kadencji) takich organów pomocniczych w momencie ich powołania. Organy te mogą składać się wyłącznie z Państw-Członków Komitetu.
21.3. Każdy organ pomocniczy wybiera swoją/ego Przewodniczącą/ego oraz, w razie potrzeby, swoją/ego Wiceprzewodniczącą/ego (Wiceprzewodniczących) i swojego Sprawozdawcę.
21.4. Przy powoływaniu członków organów pomocniczych uwzględnia się należycie potrzebę zapewnienia sprawiedliwej reprezentacji różnych regionów świata.

Zasada 22. Kolejność i czas wystąpień
22.1. Przewodnicząca/y wzywa mówców w kolejności, w jakiej zgłosili chęć zabrania głosu.
22.2. Przewodnicząca/y może ograniczyć czas przyznany każdemu mówcy, jeśli okoliczności tego wymagają.

22.3. Przedstawiciele organizacji, osoby fizyczne oraz obserwatorzy, o których mowa w zasadach 6, 7, 8.1, 8.2 i 8.3, mogą zabierać głos na posiedzeniu za uprzednią zgodą Przewodniczącej/go.
22.4. Przedstawiciele Państwa-Strony, bez względu na to, czy są członkami Komitetu, czy też nie, nie mogą opowiadać się za włączeniem na Listy, o których mowa w art. 16 i 17 Konwencji, elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego nominowanego przez to państwo lub zabrać głosu w celu poparcia wniosku o pomoc złożonego przez to państwo, chyba że w celu udzielenia informacji w odpowiedzi na zadane pytania. Postanowienie to stosuje się do wszystkich obserwatorów wymienionych w zasadzie 8.

Zasada 23. Tekst wniosków
Na wniosek któregokolwiek z członków Komitetu, popartego przez dwóch innych członków, dyskusja nad jakimkolwiek wnioskiem merytorycznym, uchwałą lub poprawką zostaje zawieszona do czasu rozesłania tekstu w językach roboczych wszystkim obecnym członkom Komitetu.

Zasada 24. Podział wniosków
Jeżeli członek Komitetu wniesie o podział wniosku, głosowanie nad częścią wniosku przeprowadza się odrębnie. Te części wniosku, które zostały zatwierdzone w oddzielnym głosowaniu, są następnie poddawane pod głosowanie jako całość. Jeżeli wszystkie istotne części wniosku zostały odrzucone, wniosek uznaje się za odrzucony w całości.

Zasada 25. Głosowanie nad poprawkami
25.1. W przypadku zgłoszenia poprawki do wniosku poprawka ta jest głosowana jako pierwsza. Jeśli zgłoszono dwie lub więcej poprawek do wniosku, Komitet najpierw głosuje nad poprawką, którą Przewodnicząca/y uzna za najbardziej odbiegającą treścią od pierwotnego wniosku, a następnie nad kolejną poprawką najbardziej od niego odbiegającą itd., aż wszystkie poprawki zostaną poddane pod głosowanie.
25.2. Jeżeli przyjęta zostanie jedna lub więcej poprawek, zmieniony wniosek zostanie wówczas poddany pod głosowanie w całości.
25.3. Wniosek uznaje się za poprawkę do wniosku, jeżeli jedynie uzupełnia, usuwa lub poprawia część tego wniosku.

Zasada 26. Głosowanie nad wnioskami
Jeżeli dwa lub więcej wniosków dotyczy tej samej kwestii, Komitet, o ile nie postanowi inaczej, głosuje nad wnioskami w kolejności, w jakiej zostały złożone.

Po każdym głosowaniu nad wnioskiem Komitet może podjąć decyzję, czy głosować nad kolejnym wnioskiem.

Zasada 27. Wycofywanie wniosków
Wniosek może zostać wycofany przez wnioskodawcę w dowolnym momencie przed rozpoczęciem głosowania nad nim, pod warunkiem że nie został on zmieniony. Wycofany wniosek może zostać ponownie zgłoszony przez inne Państwo-Członka Komitetu.

Zasada 28. Kwestie formalne
28.1. Podczas dyskusji Państwo-Członek może zgłosić wniosek formalny, który zostanie niezwłocznie rozstrzygnięty przez Przewodniczącą/ego.
28.2. Od decyzji Przewodniczącej/go przysługuje odwołanie. Takie odwołanie zostanie niezwłocznie poddane pod głosowanie, a decyzja Przewodniczącej/go pozostanie w mocy, o ile nie zostanie odrzucona.

Zasada 29. Wnioski proceduralne
Podczas dyskusji nad jakąkolwiek sprawą Państwo-Członek Komitetu może zgłosić wniosek proceduralny dotyczący zawieszenia lub odroczenia posiedzenia, odroczenia debaty lub jej zamknięcia.

Zasada 30. Zawieszenie lub odroczenie posiedzenia
Podczas dyskusji nad jakąkolwiek sprawą Państwo-Członek Komitetu może wnieść o zawieszenie lub odroczenie posiedzenia. Wnioski takie poddawane są pod głosowanie niezwłocznie i bez dyskusji.

Zasada 31. Odroczenie debaty
Podczas dyskusji nad jakąkolwiek sprawą Państwo-Członek Komitetu może wnieść o odroczenie debaty nad omawianym punktem. Wnosząc o odroczenie, Państwo-Członek wskazuje, czy wnosi o odroczenie *sine die*, czy do konkretnego terminu, który określi. Oprócz wnioskodawcy jeden mówca może zabrać głos za wnioskiem, a jeden przeciwko niemu.

Zasada 32. Zamknięcie debaty
Państwo-Członek Komitetu może w każdej chwili wnieść o zamknięcie debaty, niezależnie od tego, czy inny mówca wyraził chęć wzięcia udziału w dyskusji. Jeżeli wystąpiono z wnioskiem o pozwolenie na zabranie głosu przeciwko zamknięciu, prawo głosu może zostać przyznane nie więcej niż dwóm mówcom. Przewodnicząca/y poddaje następnie wniosek o zamknięcie pod głosowanie,

a jeżeli Komitet opowie się za wnioskiem, Przewodnicząca/y ogłasza zamknięcie obrad.

Zasada 33. Kolejność wniosków proceduralnych
Z zastrzeżeniem zasady 28, następujące wnioski mają pierwszeństwo, w poniższej kolejności, przed wszystkimi innymi propozycjami lub wnioskami rozpatrywanymi na posiedzeniu:

(a) wniosek o zawieszenie posiedzenia;
(b) wniosek o odroczenie posiedzenia;
(c) wniosek o odroczenie debaty nad omawianym punktem;
(d) wniosek o zamknięcie debaty nad omawianym punktem.

Zasada 34. Decyzje
34.1. Komitet przyjmuje takie decyzje i zalecenia, jakie uzna za stosowne.
34.2. Tekst każdej decyzji zostaje przyjęty po zakończeniu dyskusji nad danym punktem porządku obrad.

VII. Głosowanie

Zasada 35. Prawo głosu
Każdemu Państwu-Członkowi Komitetu przysługuje jeden głos w Komitecie.

Zasada 36. Zachowanie podczas głosowania
Po ogłoszeniu przez Przewodniczącą/ego rozpoczęcia głosowania nikt nie może go przerwać, z wyjątkiem Państwa-Członka Komitetu w kwestii formalnej związanej z bieżącym przebiegiem głosowania.

Zasada 37. Zwykła większość
O ile niniejszy Regulamin nie stanowi inaczej, wszystkie decyzje Komitetu podejmowane są zwykłą większością głosów Państw-Członków obecnych i głosujących.

Zasada 38. Liczenie głosów
Dla celów niniejszego Regulaminu określenie „Państwa-Członkowie obecne i głosujące" oznacza Państwa-Członków oddające głos za lub przeciw. Państwa-Członków, które wstrzymują się od głosu, uważa się za niegłosujące.

Zasada 39. Przebieg głosowania
39.1. Głosowanie odbywa się zazwyczaj przez podniesienie ręki.

39.2. W przypadku wątpliwości co do wyniku głosowania przez podniesienie ręki Przewodnicząca/y może przeprowadzić drugie głosowanie imienne.
39.3. Głosowanie imienne przeprowadza się również na wniosek dwóch lub więcej Państw-Członków Komitetu przed rozpoczęciem głosowania.

A. Podjęcie decyzji w głosowaniu tajnym

39.4. Decyzja zostaje poddana pod głosowanie tajne na wniosek dwóch lub więcej Państw-Członków. Głosowanie tajne ma pierwszeństwo przed wszelkimi innymi proponowanymi sposobami głosowania.
39.5. Przed rozpoczęciem głosowania Przewodnicząca/y wyznacza spośród obecnych delegatów dwóch skrutatorów do kontroli oddanych głosów.
39.6. Po zakończeniu liczenia głosów i złożeniu przez skrutatorów sprawozdania Przewodniczącej/mu ona lub on ogłasza wyniki głosowania, mając na uwadze, że głosowanie zostanie opisane w następujący sposób:

Od całkowitej liczby Państw-Członków Komitetu odejmuje się:
(a) liczbę Państw-Członków Komitetu nieobecnych, jeśli takie są;
(b) liczbę pustych kart do głosowania, jeśli takie są;
(c) liczbę nieważnych kart do głosowania, jeśli takie są.

Pozostała liczba będzie stanowić liczbę zarejestrowanych głosów.

B. Wybór członków zespołów konsultacyjnych *ad hoc* i organów pomocniczych w głosowaniu tajnym

39.7. Wybory przeprowadza się w głosowaniu tajnym, z wyjątkiem sytuacji, gdy liczba kandydatów w rozkładzie geograficznym jest taka sama lub mniejsza niż liczba miejsc do obsadzenia – kandydaci zostaną wówczas uznani za wybranych bez konieczności przeprowadzania głosowania.
39.8. Przed przystąpieniem do wyborów Przewodnicząca/y wyznacza spośród obecnych delegatów dwóch skrutatorów, którym wręcza listę kandydatów. Ona lub on ogłasza liczbę miejsc do obsadzenia.
39.9. Sekretariat przygotowuje dla każdego Państwa-Członka Komitetu kopertę bez żadnych znaków wyróżniających oraz oddzielne karty do głosowania, po jednej dla każdej z grup wyborczych. Karta do głosowania dla każdego wakującego miejsca lub grupy wyborczej zawiera nazwiska wszystkich kandydatów w danej grupie wyborczej.

39.10. Każde Państwo-Członek Komitetu oddaje swój głos, zakreślając nazwiska tych kandydatów, na których chce zagłosować.
39.11. Skrutatorzy odbierają od każdego Państwa-Członka Komitetu kopertę zawierającą karty do głosowania i pod nadzorem Przewodniczącej/go liczą głosy.
39.12. Brak karty do głosowania w kopercie uważa się za wstrzymanie się od głosu.
39.13. Karty do głosowania, na których zakreślono więcej nazwisk niż jest miejsc do obsadzenia, jak również te, które nie zawierają wskazania co do intencji wyborcy, uważa się za nieważne.
39.14. Głosy dla każdej grupy wyborczej są liczone oddzielnie. Skrutatorzy otwierają kolejno koperty i segregują karty do głosowania według grup wyborczych. Głosy oddane na kandydata są zaznaczane na przygotowanych w tym celu listach.
39.15. Przewodnicząca/y ogłasza kandydatów, którzy uzyskali największą liczbę głosów w ramach liczby miejsc do obsadzenia, za wybranych. Jeżeli dwóch lub więcej kandydatów uzyska taką samą liczbę głosów, w wyniku czego będzie nadal więcej kandydatów niż miejsc do obsadzenia, zarządza się drugie głosowanie tajne, ograniczone do kandydatów, którzy uzyskali taką samą liczbę głosów. Jeżeli w drugim głosowaniu dwóch lub więcej kandydatów uzyska taką samą liczbę głosów, Przewodnicząca/y przeprowadza losowanie w celu wyłonienia wybranego kandydata.
39.16. Po zakończeniu liczenia głosów Przewodnicząca/y ogłasza wyniki głosowania oddzielnie dla każdej z grup wyborczych.

VIII. Sekretariat Komitetu

Zasada 40. Sekretariat
40.1. Komitet korzysta z pomocy Sekretariatu UNESCO (art. 10 ust. 1 Konwencji).
40.2. Dyrektor Generalny lub jego przedstawiciel uczestniczy w pracach Komitetu oraz zespołów konsultacyjnych *ad hoc* i organów pomocniczych bez prawa głosu. Ona lub on może w każdej chwili złożyć ustne lub pisemne oświadczenia dotyczące każdej omawianej kwestii.
40.3. Dyrektor Generalny wyznacza urzędnika Sekretariatu UNESCO do pełnienia funkcji Sekretarza Komitetu oraz innych urzędników, którzy razem tworzą Sekretariat Komitetu.
40.4. Sekretariat przyjmuje, tłumaczy i rozsyła wszystkie oficjalne dokumenty Komitetu oraz zapewnia tłumaczenie ustne dyskusji, zgodnie z zasadą 43.
40.5. Sekretariat wykonuje wszelkie inne obowiązki niezbędne do prawidłowego prowadzenia prac Komitetu.

IX. Języki robocze i sprawozdania

Zasada 41. Języki robocze
41.1. Językami roboczymi Komitetu są angielski i francuski. Należy dołożyć wszelkich starań, w tym poprzez finansowanie pozabudżetowe, aby ułatwić używanie innych języków urzędowych Organizacji Narodów Zjednoczonych jako języków roboczych. Niezależnie od tego, kraj goszczący może ułatwić używanie własnego języka (języków).
41.2. Oświadczenia składane na posiedzeniu Komitetu w jednym z języków roboczych są tłumaczone na drugi język.
41.3. Mówcy mogą jednak przemawiać w dowolnym innym języku, pod warunkiem że sami zadbają o przetłumaczenie swojego wystąpienia na jeden z języków roboczych.
41.4. Dokumenty Komitetu są publikowane jednocześnie w języku angielskim i francuskim.

Zasada 42. Termin rozsyłania dokumentów
Dokumenty dotyczące punktów wstępnego porządku obrad każdej sesji Komitetu są rozsyłane do członków Komitetu w dwóch językach roboczych najpóźniej na cztery tygodnie przed rozpoczęciem sesji. Są one dostarczane w formie elektronicznej akredytowanym organizacjom, podmiotom publicznym lub prywatnym oraz osobom prywatnym zaproszonym na sesję oraz Państwom-Stronom, które nie są członkami Komitetu.

Zasada 43. Sprawozdania z sesji
Na zakończenie każdej sesji Komitet przyjmuje sprawozdanie w formie wykazu decyzji. Jest ono publikowane w dwóch językach roboczych w miesiącu następującym po zamknięciu danej sesji.

Zasada 44. Protokół podsumowujący debatę
Sekretariat sporządza protokół podsumowujący z posiedzeń Komitetu do zatwierdzenia na otwarciu następnej sesji.

Zasada 45. Przekazywanie dokumentacji
Wykaz decyzji i ostateczne podsumowanie dyskusji na posiedzeniach jawnych są przekazywane przez Dyrektora Generalnego członkom Komitetu, wszystkim Państwom-Stronom Konwencji, akredytowanym organizacjom, podmiotom publicznym lub prywatnym oraz osobom prywatnym zaproszonym na sesję.

Zasada 46. Sprawozdania dla Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron i Konferencji Generalnej UNESCO
46.1. Komitet przedkłada sprawozdanie ze swojej działalności i decyzji Zgromadzeniu Ogólnemu Państw-Stron na każdej jego sesji zwyczajnej i podaje je do wiadomości Konferencji Generalnej UNESCO na każdej jej sesji zwyczajnej (art. 30 ust. 2 Konwencji).
46.2. Komitet może upoważnić swoją/ego Przewodniczącą/ego do składania tych sprawozdań w jego imieniu.
46.3. Kopie tych sprawozdań zostaną przesłane wszystkim Państwom-Stronom Konwencji.

X. Przyjęcie, zmiana i zawieszenie Regulaminu

Zasada 47. Przyjęcie
Komitet uchwala własny Regulamin, większością dwóch trzecich głosów członków obecnych i głosujących (art. 8 ust. 2 Konwencji).

Zasada 48. Zmiana
Komitet może zmienić niniejszy Regulamin, z wyjątkiem sytuacji, gdy stanowi on powtórzenie postanowień Konwencji, decyzją podjętą na posiedzeniu plenarnym większością dwóch trzecich głosów Państw-Członków obecnych i głosujących, pod warunkiem że proponowana poprawka została włączona do porządku obrad sesji zgodnie z zasadami 9 i 10.

Zasada 49. Zawieszenie
Komitet może zawiesić stosowanie którejkolwiek z zasad niniejszego Regulaminu, z wyjątkiem sytuacji, gdy stanowią one powtórzenie postanowień Konwencji, decyzją podjętą na posiedzeniu plenarnym większością dwóch trzecich głosów Państw-Członków obecnych i głosujących.

Regulamin finansowy Konta Specjalnego Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego[14]

Przyjęty przez Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego na jego pierwszej sesji nadzwyczajnej (Chengdu, Chiny, 23–27 maja 2007 r.), zmieniony przez Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji na jego ósmej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 8–10 września 2020 r.).

Artykuł 1. Utworzenie Konta Specjalnego
1.1. Artykuł 25 Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (zwanej dalej „Konwencją") ustanawia Fundusz o nazwie Fundusz Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (zwany dalej „Funduszem").
1.2. Zgodnie z art. 25 Konwencji i art. 6 ust. 5 i 6 Regulaminu finansowego UNESCO niniejszym tworzy się dla Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Konto Specjalne (zwane dalej „Kontem Specjalnym").
1.3. Funkcjonowanie Konta Specjalnego regulują następujące przepisy.

Artykuł 2. Okres obrachunkowy
2.1. Okres obrachunkowy dla preliminarzy budżetowych obejmuje dwa kolejne lata kalendarzowe, rozpoczynając od roku parzystego.
2.2. Okres obrachunkowy dla celów rozliczeniowych obejmuje jeden rok kalendarzowy.

Artykuł 3. Cel
Zgodnie z art. 25 Konwencji celem tego Konta Specjalnego jest przyjmowanie wpłat ze źródeł wskazanych w art. 5.1 poniżej i dokonywanie z nich płatności,

[14] *Financial Regulations of the Special Account for the Fund for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, https://digitallibrary.un.org/record/3841845.

aby wspomóc ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego zgodnie z postanowieniami Konwencji i niniejszego Regulaminu.

Artykuł 4. Zarządzanie
4.1. Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron (zwane dalej „Zgromadzeniem Ogólnym") posiada uprawnienia do przydzielania środków w ramach tego Konta Specjalnego.
4.2. Zgodnie z art. 7 Konwencji Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (zwany dalej „Komitetem") przygotowuje i przedkłada Zgromadzeniu Ogólnemu do zatwierdzenia projekt planu wykorzystania środków Funduszu, zgodnie z art. 25 Konwencji.
4.3. Dyrektor Generalny zarządza i administruje środkami finansowymi Konta Specjalnego zgodnie z tekstem Konwencji, Dyrektywami operacyjnymi, decyzjami zatwierdzonymi przez Zgromadzenie Ogólne i Komitet oraz niniejszym Regulaminem finansowym.
4.4. Dyrektor Generalny co dwa lata przedkłada Zgromadzeniu Ogólnemu i Komitetowi sprawozdania opisowe i finansowe, jak wskazano w art. 10 poniżej.

Artykuł 5. Dochód
5.1. Zgodnie z art. 25 ust. 3 Konwencji środki Konta Specjalnego powstają ze:
(a) składek Państw-Stron;
(b) środków finansowych przyznanych na ten cel przez Konferencję Generalną UNESCO;
(c) wpłat, darowizn i zapisów dokonywanych przez:
  (i) inne Państwa;
  (ii) organizacje i programy systemu Narodów Zjednoczonych, w szczególności Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, jak również inne organizacje międzynarodowe;
  (iii) podmioty publiczne lub prywatne, a także osoby fizyczne;
(d) wszelkich odsetek należnych od środków Konta Specjalnego;
(e) środków uzyskanych ze zbiórek oraz wpływów z imprez organizowanych na rzecz Konta Specjalnego;
(f) wszelkich innych środków zatwierdzonych przez Komitet.
5.2. Zgodnie z art. 26 ust. 1 Konwencji składki Państw-Stron, które nie złożyły oświadczenia, o którym mowa w art. 26 ust. 2 Konwencji, będą wnoszone według jednakowej stawki procentowej określonej przez Zgromadzenie Ogólne.

Artykuł 6. Wydatki
6.1. Wykorzystanie środków Konta Specjalnego jest zatwierdzane przez Zgromadzenie Ogólne co dwa lata.

6.2. Konto Specjalne zostanie obciążone wydatkami związanymi z jego celem, jak opisano w art. 3 powyżej, w tym wydatkami administracyjnymi związanymi z jego funkcjonowaniem i kosztami zarządzania nim.
6.3. Wydatki będą dokonywane w ramach dostępnych środków.

Artykuł 7. Fundusz rezerwowy
W ramach Konta Specjalnego zostanie utworzony fundusz rezerwowy na pokrycie kosztów realizacji wniosków o udzielenie pomocy w najpilniejszych przypadkach, jak przewidziano w art. 17 ust. 3 i art. 22 ust. 2 Konwencji. Wysokość rezerwy określi Komitet.

Artykuł 8. Konta
8.1. Konta pomocnicze mogą być tworzone przez Zgromadzenie Ogólne i Komitet.
8.2. Dyrektor Finansowy UNESCO prowadzi niezbędną dokumentację księgową.
8.3. Wszelkie niewykorzystane saldo na koniec okresu obrachunkowego zostanie przeniesione na kolejny okres obrachunkowy.
8.4. Rachunki Konta Specjalnego stanowią część skonsolidowanego sprawozdania finansowego przedstawianego do audytu Audytorowi Zewnętrznemu UNESCO.
8.5. Wkłady niepieniężne są księgowane poza Kontem Specjalnym.

Artykuł 9. Inwestycje
9.1. Dyrektor Generalny może dokonywać krótko- lub długoterminowych inwestycji kwot znajdujących się na Koncie Specjalnym.
9.2. Dochód z tych inwestycji zostanie zaksięgowany na Koncie Specjalnym zgodnie z Regulaminem finansowym UNESCO.

Artykuł 10. Sprawozdawczość
10.1. Sprawozdanie finansowe przedstawiające dochody i wydatki w ramach Konta Specjalnego jest przygotowywane i przedkładane Komitetowi i Zgromadzeniu Ogólnemu co dwa lata.
10.2. Sprawozdanie opisowe jest przedkładane Komitetowi i Zgromadzeniu Ogólnemu co dwa lata.

Artykuł 11. Zamknięcie Konta Specjalnego
11.1. Dyrektor Generalny zasięgnie opinii Zgromadzenia Ogólnego w momencie, gdy uzna, że prowadzenie Konta Specjalnego nie jest już konieczne. Konsultacje takie obejmą decyzję w sprawie wykorzystania niewydanych środków.
11.2. Decyzja Zgromadzenia Ogólnego zostanie przekazana Radzie Wykonawczej przed ostatecznym zamknięciem Konta Specjalnego.

Artykuł 12. Postanowienia ogólne

12.1. Wszelkie zmiany niniejszego Regulaminu finansowego wymagają zatwierdzenia przez Zgromadzenie Ogólne. Rada Wykonawcza zostanie poinformowana w odpowiedni sposób o każdej takiej zmianie.

12.2. O ile niniejszy Regulamin nie stanowi inaczej, Konto Specjalne jest zarządzane zgodnie z Regulaminem finansowym UNESCO.

Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego[15], przyjęte na sesji Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego w dniach 30 listopada – 4 grudnia 2015 r.

Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego zostały opracowane zgodnie z duchem Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku i w myśl obowiązujących międzynarodowych aktów prawnych w zakresie ochrony praw człowieka i praw ludów tubylczych. Tworzą one zespół ogólnych, kierunkowych zasad, szeroko akceptowanych jako wskazania dotyczące dobrych praktyk dla rządów, organizacji i jednostek mających bezpośredni lub pośredni wpływ na zapewnienie żywotności niematerialnego dziedzictwa kulturowego i uznających wkład tego dziedzictwa na rzecz pokoju i zrównoważonego rozwoju. Zasady etyczne zostały przyjęte jako dopełnienie postanowień Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku, Dyrektyw operacyjnych dla wdrażania tej Konwencji oraz regulacji krajowych, aby mogły służyć za podstawę przy tworzeniu szczegółowych kodeksów etycznych bądź innych narzędzi, które byłyby dostosowane do miejscowych uwarunkowań i brały pod uwagę specyfikę poszczególnych dziedzin niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

1. Główną rolę w ochronie własnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny odgrywać wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki.

---

[15] Tłumaczenie: Aleksandra Wacławczyk, Hanna Schreiber, opublikowane także na stronie: https://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/dziedzictwo-niematerialne/zasady-etyczne/. Tekst oryginalny: *Ethical Principles for Safeguarding Intangible Cultural Heritage*, https://ich.unesco.org/en/ethics-and-ich-00866.

2. Należy uznać i respektować prawo wspólnot, grup i, w niektórych przypadkach, jednostek do zachowania i pielęgnowania zwyczajów, wyobrażeń, form wyrazu, wiedzy i umiejętności niezbędnych do zapewnienia żywotności niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

3. Wzajemny szacunek oraz wzajemne poszanowanie i docenianie niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny stanowić podstawę współdziałania między państwami oraz między wspólnotami, grupami czy jednostkami.

4. Transparentna współpraca, dialog, negocjacje i konsultacje powinny towarzyszyć wszelkim działaniom podejmowanym w ramach współpracy między wspólnotami, grupami i jednostkami, które tworzą, pielęgnują, zachowują i przekazują niematerialne dziedzictwo kulturowe. Współpraca może być podejmowana jedynie po uzyskaniu ich uprzedniej, dobrowolnej, stałej i świadomej zgody.

5. Wspólnoty, grupy i jednostki powinny mieć zagwarantowany dostęp do instrumentów, przedmiotów, artefaktów, przestrzeni kulturowej i przyrodniczej oraz miejsc pamięci, bez których nie mogłoby się wyrażać ich niematerialne dziedzictwo kulturowe, także w sytuacji konfliktu zbrojnego. Zwyczajowe praktyki określające dostęp do niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny być w pełni respektowane, nawet wówczas, gdy mogą wpłynąć na ograniczenie dostępu do niego dla szerszej publiczności.

6. Określenie wartości własnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego należy do danej wspólnoty, grupy czy, w danym przypadku, jednostki. Wartość i znaczenie tego dziedzictwa nie powinny podlegać ocenie osób czy instytucji postronnych.

7. Wspólnoty, grupy i jednostki, które tworzą niematerialne dziedzictwo kulturowe, powinny korzystać z ochrony swoich interesów moralnych i materialnych, wynikających z tego dziedzictwa, a zwłaszcza z jego wykorzystywania, badania, dokumentowania, promowania lub adaptacji przez członków wspólnot lub osoby trzecie.

8. Dynamiczny i żywy charakter niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinien być zawsze szanowany. W stosunku do niematerialnego dziedzictwa pojęcia autentyczności i wyjątkowości nie powinny być stosowane, zwłaszcza jako ograniczające bądź uniemożliwiające jego ochronę.

9. Wspólnoty, grupy, organizacje lokalne, krajowe i międzynarodowe, a także jednostki powinny poddawać wnikliwej ocenie wpływ wszelkich podejmowanych działań na żywotność niematerialnego dziedzictwa kulturowego i wspólnot, które je pielęgnują. Ocena oddziaływania powinna uwzględniać wpływ bezpośredni lub pośredni, długo- i krótkoterminowy, potencjalny i rzeczywisty.

10. W ocenianiu zagrożeń dla własnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz przy wyborze środków zaradczych i sposobów łagodzenia skutków tych zagrożeń istotną rolę powinny odgrywać wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki. Zagrożenia mogą być związane zwłaszcza z pozbawianiem dziedzictwa jego oryginalnego kontekstu, utowarowieniem i niewłaściwym przedstawianiem.

11. Różnorodność kulturowa i tożsamość wspólnot, grup i jednostek powinny być w pełni respektowane. Przy tworzeniu koncepcji ochrony i wprowadzaniu jej w życie należy szanować wartości i normy kulturowe przyjęte przez wspólnoty, grupy i jednostki, a także zwracać szczególną uwagę na równość płci, włączanie ludzi młodych i poszanowanie tożsamości etnicznej.

12. W związku z tym, że ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego leży w interesie całej ludzkości, należy podejmować współpracę na płaszczyźnie dwustronnej, subregionalnej, regionalnej i międzynarodowej, dbając o to, by wspólnoty, grupy czy, w niektórych przypadkach, jednostki nigdy nie były pozbawiane prawa do własnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Zasady operacyjne i sposoby postępowania w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego w sytuacjach kryzysowych[16]

Przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji na jego ósmej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 8–10 września 2020 r.), Zasady operacyjne i sposoby postępowania w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego w sytuacjach kryzysowych zostały opracowane po spotkaniu ekspertów kategorii VI, które odbyło się w siedzibie UNESCO w Paryżu w dniach 21–22 maja 2019 r. Zostały one zatwierdzone przez Komitet Międzyrządowy na jego czternastej sesji (Bogota, Kolumbia, 9–14 grudnia 2019 r.) i zawierają wytyczne dla Państw-Stron oraz innych odpowiednich krajowych lub międzynarodowych interesariuszy dotyczące tego, jak najlepiej zapewnić, aby niematerialne dziedzictwo kulturowe było jak najskuteczniej aktywnie włączane i chronione w kontekście różnego rodzaju sytuacji kryzysowych i zgodnie z zasadami Konwencji z 2003 r.

Dziedzictwo kulturowe na całym świecie jest coraz bardziej narażone na sytuacje kryzysowe, w tym konflikty i katastrofy wywołane przez czynniki naturalne i działalność człowieka („klęski żywiołowe"). Sytuacje te obejmują zagrożenia dla przekazywania i żywotności niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które stanowi podstawę tożsamości i dobrobytu wspólnot, grup i jednostek [zwanych dalej „wspólnotami"]. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego odgrywa w sytuacjach kryzysowych podwójną rolę: z jednej strony niematerialne dziedzictwo kulturowe może być bezpośrednio zagrożone przez sytuacje kryzysowe, a z drugiej strony może skutecznie pomóc wspólnotom w przygotowaniu się i reagowaniu na sytuacje kryzysowe oraz w wyjściu z nich.

[16] *Operational Principles and Modalities for Safeguarding Intangible Cultural Heritage in Emergencies*, https://ich.unesco.org/en/operational-principles-and-modalities-in-emergencies-01143.

Sytuacje kryzysowe stanowią złożony obszar działania ze względu na różnorodność charakteru i skali konfliktów zbrojnych i klęsk żywiołowych oraz krąg zaangażowanych interesariuszy. Poniższe zasady operacyjne i sposoby postępowania stanowią wytyczne dla Państw-Stron i innych odpowiednich krajowych lub międzynarodowych interesariuszy dotyczące tego, jak najlepiej zapewnić, aby niematerialne dziedzictwo kulturowe było jak najskuteczniej aktywnie włączane i chronione w kontekście różnego rodzaju sytuacji kryzysowych.

Poniższe zasady operacyjne i sposoby postępowania są zgodne ze Strategią wzmocnienia działań UNESCO dla ochrony kultury i promocji pluralizmu kulturowego w sytuacji konfliktów zbrojnych[17] oraz jej Aneksem dotyczącym sytuacji nadzwyczajnych związanych z klęskami żywiołowymi i katastrofami spowodowanymi przez człowieka[18], a także z Rezolucją Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych nr 2347 (2017). Należy je również rozpatrywać łącznie z odpowiednimi postanowieniami Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. i jej Dyrektywami operacyjnymi, w szczególności rozdziałem VI[19] w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i zrównoważonego rozwoju na poziomie krajowym oraz z Zasadami etycznymi dotyczącymi ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Zasady

U podstaw wszystkich interwencji mających na celu ochronę i/lub aktywne włączenie niematerialnego dziedzictwa kulturowego w sytuacjach kryzysowych powinny leżeć następujące zasady:

1. Niematerialne dziedzictwo kulturowe istnieje tylko wtedy, gdy jest tworzone przez wspólnoty, które je praktykują i przekazują, i jest nierozerwalnie związane z ich życiem społecznym, kulturalnym i gospodarczym. Jego ochrona jest zatem nierozerwalnie związana z ochroną życia i dobrobytu jego depozytariuszy.

2. Wspólnoty, których niematerialne dziedzictwo kulturowe może zostać dotknięte sytuacją nadzwyczajną, to ludność zamieszkująca obszar klęski żywiołowej lub

[17] https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235186 (przyp. oryg.).

[18] https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259805 (przyp. oryg.).

[19] https://ich.unesco.org/doc/src/ICH-Operational_Directives-7.GA-PDF-EN.pdf (przyp. oryg.) [zob. s. 90 w tym zbiorze – przyp. red.].

konfliktu zbrojnego, osoby przesiedlone i społeczności ich przyjmujące, a także inne osoby i grupy związane z tym niematerialnym dziedzictwem kulturowym.

3. We wszystkich fazach stanu wyjątkowego wspólnoty powinny odgrywać główną rolę w określaniu swojego niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wymaga to bezpośredniego włączenia wspólnot w identyfikowanie, w jaki sposób sytuacja nadzwyczajna mogła wpłynąć na ich niematerialne dziedzictwo kulturowe i jakie środki są potrzebne do jego ochrony, a także w jaki sposób mogą z niego skorzystać jako zasobu do zwiększenia swojej rezyliencji[20], ułatwienia odbudowy oraz przywrócenia zaufania i pokojowego współistnienia w ramach wspólnot i pomiędzy nimi.

4. W odniesieniu do art. 11 Konwencji Państwa-Strony podejmą środki niezbędne do zapewnienia ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego występującego na ich terytorium. Przepis ten ma zastosowanie we wszystkich kontekstach, w tym gdy niematerialne dziedzictwo kulturowe jest dotknięte sytuacją nadzwyczajną. Czyniąc to, Państwa-Strony powinny dążyć do zapewnienia jak najszerszego udziału wspólnot w działaniach ochronnych, w tym uchodźców, osób wewnętrznie przesiedlonych i migrantów przebywających na ich terytoriach.

5. Krajowi i międzynarodowi interesariusze aktywnie włączeni w zarządzanie kryzysowe – w tym specjaliści ds. gotowości na wypadek katastrof i ds. pomocy humanitarnej, organizacje humanitarne, organizacje pozarządowe i siły zbrojne – mają do odegrania ważną rolę w ochronie dotkniętego sytuacją kryzysową niematerialnego dziedzictwa kulturowego i wspieraniu zainteresowanych wspólnot w wykorzystywaniu tego dziedzictwa do przygotowywania się do sytuacji kryzysowych i reagowania na nie.

6. Niematerialne dziedzictwo kulturowe ma charakter dynamiczny i adaptacyjny i jest stale odtwarzane przez wspólnoty w odpowiedzi na ich środowisko, ich interakcję z naturą i ich historię, w tym sytuacje kryzysowe. We wszystkich sytuacjach wysiłki na rzecz ochrony lub aktywnego włączenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny uwzględniać i szanować ten dynamiczny i adaptacyjny charakter.

[20] Zob. przyp. 9 (przyp. red.).

Sposoby postępowania

Poniższe sposoby postępowania uwzględniają powyższe zasady i określają działania odpowiednie dla trzech głównych faz cyklu zarządzania kryzysowego obejmującego gotowość, reagowanie i odbudowę, uznając, że każda faza może mieć różny czas trwania i może pokrywać się z innymi fazami. Lokalne okoliczności i uwarunkowania określą, które z tych działań będą najbardziej odpowiednie i właściwe dla danego elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego lub danej sytuacji.

Gotowość

1. Podnoszenie świadomości i budowanie potencjału odpowiednich interesariuszy w zakresie dwoistego charakteru niematerialnego dziedzictwa kulturowego w sytuacjach kryzysowych oraz niniejszych zasad i sposobów postępowania.

2. Zapewnienie zasobów i wsparcia dla zdolności wspólnot do aktywnego włączania się we wszystkie aspekty zmniejszania ryzyka i bycia w gotowości na wypadek sytuacji kryzysowej, w porozumieniu z innymi interesariuszami, zwłaszcza w regionach i krajach narażonych na sytuacje kryzysowe.

3. Uwzględnienie w rejestrach niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zgodnie z Konwencją z 2003 r., informacji o podatności elementów na potencjalne zagrożenia. Powinno to obejmować zdolność tych elementów do łagodzenia skutków, a także szczegółowe informacje na temat odpowiednich lokalizacji i wspólnot, aby ułatwić identyfikację i dostęp podczas reagowania kryzysowego.

4. Uwzględnienie gotowości na wypadek sytuacji kryzysowej w planach ochrony poszczególnych elementów. Może to obejmować środki zapobiegawcze związane z ich potencjalną podatnością na zagrożenia podczas sytuacji nadzwyczajnej, środki przygotowawcze mające na celu zwiększenie i zaangażowanie ich zdolności do łagodzenia skutków oraz metodologię oceny sytuacji elementu na etapie reagowania kryzysowego.

5. Uwzględnienie odpowiedniego niematerialnego dziedzictwa kulturowego w lokalnych, krajowych, subregionalnych i regionalnych programach zmniejszania ryzyka i bycia w gotowości na wypadek sytuacji kryzysowej.

6. Ustanowienie powiązań między organami chroniącymi niematerialne dziedzictwo kulturowe a organami odpowiedzialnymi za gotowość na wypadek sytuacji kryzysowej.

Reagowanie

1. Zidentyfikowanie, zlokalizowanie i dotarcie tak szybko, jak to możliwe, do wspólnot, których niematerialne dziedzictwo kulturowe na pewno lub prawdopodobnie zostało dotknięte skutkami sytuacji nadzwyczajnej.

2. Priorytetowe traktowanie pozyskiwania zasobów i wspierania zdolności zainteresowanych wspólnot do określenia i zaspokojenia, poprzez podejście oparte na wspólnocie, ich bezpośrednich potrzeb w zakresie ochrony oraz do wykorzystania ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego do łagodzenia bezpośrednich skutków sytuacji nadzwyczajnej (identyfikacja potrzeb w oparciu o wspólnotę). W niektórych kontekstach wdrożenie tego zestawu działań będzie możliwe dopiero w fazie odbudowy.

3. Dzielenie się informacjami w obrębie dotkniętych sytuacją nadzwyczajną Państw-Stron i między nimi oraz innymi interesariuszami, w szczególności podmiotami humanitarnymi, odpowiednimi organizacjami pozarządowymi i/lub siłami zbrojnymi, w celu określenia charakteru i zakresu powstałego naruszenia w odniesieniu do niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zakresu aktywnego włączenia go w łagodzenie skutków. Ma to również na celu zapewnienie, że akcje humanitarne będą w pełni uwzględniały istniejące niematerialne dziedzictwo kulturowe i przyczyniały się do jego ochrony.

4. Za każdym razem, gdy przeprowadzana jest ocena potrzeb po klęsce żywiołowej lub po konflikcie, zwłaszcza w ramach wielostronnych międzynarodowych mechanizmów reagowania kryzysowego, należy zapewnić uwzględnienie w niej niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Należy aktywnie włączyć wspólnoty w ocenę skutków klęski żywiołowej i/lub konfliktu zbrojnego dla ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także związanych z nimi szkód i strat gospodarczych oraz wpływu na rozwój społeczny.

Odbudowa

1. Przeprowadzenie identyfikacji potrzeb w oparciu o wspólnotę, jeśli nie można było tego zrobić wcześniej.

2. W oparciu o wyniki procesu identyfikacji potrzeb zapewnienie wspólnotom zasobów i wsparcia w celu opracowania i podjęcia działań ochronnych lub planów zwiększenia zdolności ich niematerialnego dziedzictwa kulturowego do łagodzenia skutków. Aktywne włączenie niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinno trwać przez całą fazę odbudowy i następującą po niej fazę gotowości, a także podczas przechodzenia od zależności od pomocy humanitarnej do rozwoju.

3. Aktywne włączenie niematerialnego dziedzictwa kulturowego we wspieranie dialogu, wzajemnego zrozumienia i pojednania między wspólnotami i w ramach nich, w tym między przesiedlonymi populacjami a społecznościami przyjmującymi.

Uwaga: Zasobów i wsparcia finansowego należy szukać w ramach różnych funduszy związanych z sytuacjami kryzysowymi, w tym Funduszu Kryzysowego UNESCO na rzecz Dziedzictwa oraz Funduszu Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego (nadzwyczajna pomoc międzynarodowa). Mechanizmy dokonywania wpisów na Listy ustanowione w Konwencji z 2003 r. mogą stanowić okazję do promowania i zwiększania widoczności elementów, które mają wkład w gotowość, reagowanie i odbudowę po klęskach żywiołowych i/lub konfliktach zbrojnych (Lista reprezentatywna niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, Lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony oraz Rejestr dobrych praktyk w zakresie ochrony), i/lub do zwrócenia uwagi społeczności międzynarodowej na elementy szczególnie zagrożone przez klęskę żywiołową i/lub konflikt zbrojny (w sprawie możliwości zastosowania przyspieszonej procedury nominacji na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony zob. kryterium U.6 w rozdziale I.1 Dyrektyw operacyjnych Konwencji z 2003 r.).

Rama monitorowania wpływu Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego[21]

Zatwierdzona przez Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron Konwencji na jego siódmej sesji (siedziba UNESCO, Paryż, 4–6 czerwca 2018 r.), rama monitorowania wpływu Konwencji jest ostatecznym wynikiem procesu konsultacyjnego, który zapoczątkował Organ Kontroli Wewnętrznej UNESCO w rekomendacji z 2013 r. stanowiącej część oceny pracy Sektora Kultury UNESCO w zakresie wyznaczania standardów. Proces ten obejmował spotkanie ekspertów kategorii VI w Pekinie (Chiny) w dniach 7–9 września 2016 r. Podczas tego spotkania opracowano mapę ogólnych efektów wpływu Konwencji, która została następnie zatwierdzona przez Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego na jego jedenastej sesji w 2016 r. Proces był kontynuowany podczas spotkania otwartej międzyrządowej grupy roboczej zorganizowanego w dniach 11–13 czerwca 2017 r. w Chengdu w Chinach. Grupa robocza opracowała projekt ramy, który został z kolei zatwierdzony przez Komitet na jego dwunastej sesji w grudniu 2017 r., na około sześć miesięcy przed jego ostatecznym zatwierdzeniem przez ww. sesję Zgromadzenia Ogólnego.

Rama monitorowania wpływu Konwencji została przygotowana jako narzędzie do pomiaru wpływu Konwencji z 2003 r. na różnych poziomach za pomocą jasno określonych celów, wskaźników i punktów odniesienia, a także poprzez system monitorowania zorientowany na wyniki. Rama składa się z dwóch tabel: pierwsza zawiera ramę ogólną, w której określono wpływ, oczekiwane wyniki i osiem obszarów tematycznych oraz ustalono zestaw dwudziestu sześciu podstawowych wskaźników; druga tabela przedstawia podstawowe wskaźniki i powiązany zestaw

[21] *Overall Results Framework for the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, https://ich.unesco.org/doc/src/41571-EN.pdf.

osiemdziesięciu sześciu czynników oceny uporządkowanych według obszarów tematycznych. Wytyczne dotyczące wszystkich dwudziestu sześciu wskaźników ramy monitorowania wpływu Konwencji zostały opracowane w celu wsparcia Państw-Stron i innych podmiotów we wdrażaniu ramy.

Jednocześnie zreformowano system sprawozdań okresowych z wdrażania Konwencji z 2003 r. w celu poprawy jego jakości i przydatności jako narzędzia monitorowania oraz jego wydajności i skuteczności jako systemu raportowania. Formularz sprawozdań okresowych ICH-10 został zaktualizowany i dostosowany do ramy monitorowania wpływu Konwencji, aby umożliwić gromadzenie informacji na temat odpowiednich głównych wskaźników ramowych. Podczas procesu sprawozdawczego Państwa-Strony mają możliwość ustalenia celów i poziomów bazowych na poziomie krajowym. Wyżej wymienione wytyczne, które są udostępniane również za pośrednictwem strony internetowej Konwencji z 2003 r., zostały włączone do internetowego formularza sprawozdań okresowych ICH-10.

Tabela 1: Rama ogólna ze skróconymi wskaźnikami

Wpływ	Niematerialne dziedzictwo kulturowe jest chronione przez wspólnoty, grupy i jednostki, które sprawują nad nim aktywną i ciągłą opiekę, przyczyniając się w ten sposób do zapewnienia zrównoważonego rozwoju na rzecz dobrobytu ludzi, godności i kreatywności w pokojowych i integracyjnych społeczeństwach.			
Wyniki długoterminowe	Zapewnienie dalszego praktykowania i przekazywania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.	Poszanowanie różnorodności niematerialnego dziedzictwa kulturowego.	Zapewnienie uznania i świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jego ochrony.	Wzmocnienie zaangażowania i współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony wśród wszystkich interesariuszy na wszystkich poziomach.
Wyniki średnioterminowe	Skuteczne relacje budowane między różnorodnymi wspólnotami, grupami i jednostkami oraz innymi interesariuszami w celu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Dynamiczny rozwój i wdrażanie środków lub planów ochrony określonych elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego przez różnorodne wspólnoty, grupy i jednostki.			
Wyniki krótkoterminowe	Poprawa zdolności do wspierania ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako całości. Poprawa zdolności do wdrażania środków lub planów ochrony określonych elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.			

Obszary tematyczne	Zdolności instytucjonalne i potencjał ludzki	Przekazywanie i edukacja	Inwentaryzacja i badania	Polityka oraz środki prawne i administracyjne
Podstawowe wskaźniki (skrócone)	1. Właściwe organy wspierają praktykowanie i przekazywanie. 2. Programy wspierają wzmacnianie potencjału ludzkiego w zakresie ochrony. 3. Szkolenia są prowadzone przez wspólnoty i osoby pracujące w obszarze kultury i dziedzictwa lub są do nich skierowane.	4. Edukacja, zarówno formalna, jak i nieformalna, wzmacnia przekazywanie i promuje szacunek. 5. NDK jest włączone do [programów] kształcenia podstawowego i średniego. 6. Kształcenie policealne wspiera ochronę i badanie NDK.	7. Rejestry odzwierciedlają różnorodność NDK i przyczyniają się do jego ochrony. 8. Proces rejestrowania jest włączający, szanuje różnorodność i wspiera ochronę przez wspólnoty i grupy. 9. Badania i dokumentacja przyczyniają się do ochrony. 10. Wyniki badań są dostępne i wykorzystywane.	11. Polityka oraz środki prawne i administracyjne w dziedzinie kultury odzwierciedlają różnorodność NDK i są wdrażane. 12. Polityka oraz środki prawne i administracyjne w dziedzinie edukacji odzwierciedlają różnorodność NDK i są wdrażane. 13. Polityka oraz środki prawne i administracyjne w dziedzinach innych niż kultura i edukacja odzwierciedlają różnorodność NDK i są wdrażane. 14. Polityka oraz środki prawne i administracyjne szanują zwyczajowe prawa, praktyki i przejawy.
Obszary tematyczne c.d.	Rola niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jego ochrony w społeczeństwie	Podnoszenie świadomości	Zaangażowanie wspólnot, grup i jednostek, a także innych interesariuszy	Zaangażowanie międzynarodowe
Podstawowe wskaźniki (skrócone) c.d.	15. Znaczenie NDK w społeczeństwie jest powszechnie uznawane.	17. Wspólnoty, grupy i jednostki uczestniczą szeroko w podnoszeniu	21. Zaangażowanie na rzecz ochrony NDK jest wzmocnione wśród	23. W skład Komitetu wchodzą organizacje pozarządowe, podmioty publiczne i prywatne, osoby

	16. Plany i programy włączające uznają znaczenie ochrony NDK i promują szacunek do siebie i do innych.	świadomości. 18. Media są zaangażowane w podnoszenie świadomości. 19. Publiczne działania informacyjne podnoszą świadomość. 20. Podczas podnoszenia świadomości przestrzegane są zasady etyczne.	interesariuszy. 22. Społeczeństwo obywatelskie uczestniczy w monitorowaniu ochrony.	prywatne[22]. 24. Państwa-Strony współpracują na rzecz ochrony. 25. Państwa-Strony angażują się w tworzenie międzynarodowych sieci kontaktów i współpracę instytucjonalną. 26. Fundusz Ochrony NDK wspiera ochronę i zaangażowanie międzynarodowe[23].

Tabela 2: Podstawowe wskaźniki i czynniki oceny, uporządkowane według obszarów tematycznych

Obszary tematyczne	**Podstawowe wskaźniki**	**Ocena zgodnie z poniższym**
Zdolności instytucjonalne i potencjał ludzki	1. Stopień, w jakim właściwe organy i instytucje oraz mechanizmy konsultacyjne wspierają ciągłe praktykowanie i przekazywanie NDK	1.1. Wyznaczono lub ustanowiono jeden lub więcej organów właściwych ds. ochrony NDK.
		1.2. Istnieją właściwe organy odpowiedzialne za ochronę określonych elementów NDK, niezależnie od tego, czy są one wpisane na Listy, czy nie[24].
		1.3. Szerokie i włączające[25] zaangażowanie w ochronę NDK i zarządzanie nim,

[22] Wskaźnik ten jest monitorowany i raportowany wyłącznie na poziomie globalnym [o ile nie zaznaczono inaczej, wszystkie przypisy w tym dokumencie pochodzą z oryginalnego dokumentu – przyp. red.].

[23] Wskaźnik ten jest monitorowany i raportowany wyłącznie na poziomie globalnym.

[24] Określenie „wpisane na Listy" należy rozumieć jako „wpisane na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony lub Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości".

[25] Określenie „włączający" należy rozumieć jako „obejmujący wszystkie sektory i warstwy społeczne, w tym ludność tubylczą, migrantów, imigrantów i uchodźców, osoby w różnym wieku i różnej płci, osoby niepełnosprawne i członków grup szczególnie wrażliwych" (por. Dyrektywy operacyjne 174 i 194). Przy zgłaszaniu tych działań i wyników Państwa-Strony będą zachęcane do dostarczenia zdezagregowanych danych lub wyjaśnienia, w jaki sposób zapewniono taką inkluzywność.

Obszary tematyczne	Podstawowe wskaźniki	Ocena zgodnie z poniższym
		zwłaszcza zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek, jest wspierane przez organy konsultacyjne lub inne mechanizmy koordynacyjne.
		1.4. Instytucje, organizacje i/lub inicjatywy zajmujące się dokumentowaniem NDK są wspierane, a ich materiały są wykorzystywane do podtrzymywania ciągłego praktykowania i przekazywania NDK.
		1.5. Ośrodki kultury, ośrodki eksperckie, instytuty badawcze, muzea, archiwa, biblioteki itp. przyczyniają się do ochrony NDK i zarządzania nim.
	2. Stopień, w jakim programy wspierają wzmacnianie potencjału ludzkiego do promowania ochrony NDK i zarządzania nim	2.1. Instytucje szkolnictwa wyższego oferują programy nauczania i stopnie naukowe w zakresie ochrony NDK i zarządzania nim o charakterze włączającym.
		2.2. Instytucje rządowe, ośrodki i inne organy zapewniają szkolenia w zakresie ochrony NDK i zarządzania nim o charakterze włączającym.
		2.3. Inicjatywy wspólnot lub organizacji pozarządowych zapewniają szkolenia w zakresie ochrony NDK i zarządzania nim o charakterze włączającym.
	3. Stopień, w jakim szkolenia są prowadzone przez wspólnoty, grupy i jednostki, jak również osoby pracujące w obszarze kultury i dziedzictwa, lub są do nich skierowane	3.1. Programy szkoleniowe, w tym te prowadzone przez same wspólnoty, zapewniają budowanie potencjału wspólnot, grup i jednostek w zakresie NDK i mają charakter włączający.
		3.2. Programy szkoleniowe zapewniają budowanie potencjału osób pracujących w obszarze kultury i dziedzictwa w zakresie NDK i mają charakter włączający.
Przekazywanie i edukacja	4. Stopień, w jakim edukacja, zarówno	4.1. Praktycy i depozytariusze[26] są zaangażowani w opracowywanie i rozwijanie

[26] Chociaż Konwencja konsekwentnie używa wyrażenia „wspólnoty, grupy i jednostki", kilka czynników oceny, jak niektóre Dyrektywy operacyjne, stosuje określenie „praktycy i depozyta-

Obszary tematyczne	Podstawowe wskaźniki	Ocena zgodnie z poniższym
	formalna, jak i nieformalna, wzmacnia przekazywanie NDK i promuje szacunek dla NDK	programów edukacyjnych dotyczących NDK i/lub w aktywne prezentowanie i przekazywanie swojego dziedzictwa.
		4.2. Sposoby i metody przekazywania NDK, które są uznawane przez wspólnoty, grupy i jednostki, są przyswajane i/lub wzmacniane oraz włączane do programów edukacyjnych, zarówno formalnych, jak i nieformalnych.
		4.3. Programy edukacyjne i/lub zajęcia pozalekcyjne dotyczące NDK i wzmacniające jego przekazywanie, inicjowane przez wspólnoty, grupy, organizacje pozarządowe lub instytucje zajmujące się dziedzictwem, są dostępne i wspierane.
		4.4. Szkolenia dla nauczycieli i organizatorów edukacji nieformalnej obejmują podejścia do włączania NDK i jego ochrony do edukacji.
	5. Stopień, w jakim NDK i jego ochrona są włączone do [programów] kształcenia podstawowego i średniego, uwzględnione w treści odpowiednich dyscyplin i wykorzystywane do wzmocnienia nauczania i uczenia się o NDK i z NDK oraz szacunku dla NDK własnego i innych	5.1. NDK, w swojej różnorodności, jest włączone do treści odpowiednich dyscyplin, jako przedmiot sam w sobie i/lub jako środek do wyjaśnienia lub zaprezentowania innych tematów.
		5.2. Uczniowie uczą się szanować NDK własnej wspólnoty lub grupy oraz NDK innych osób, a także zastanawiać się nad nimi, poprzez programy edukacyjne i programy nauczania.
		5.3. Różnorodność NDK uczniów znajduje odzwierciedlenie w nauczaniu w języku ojczystym lub edukacji wielojęzycznej i/lub we włączeniu „treści lokalnych" do programu nauczania.
		5.4. Programy edukacyjne uczą o ochronie przestrzeni przyrodniczych i kulturowych oraz miejsc pamięci, których

riusze", aby precyzyjniej wskazać niektórych członków [tych grup], którzy odgrywają określoną rolę w odniesieniu do ich NDK.

Obszary tematyczne	**Podstawowe wskaźniki**	**Ocena zgodnie z poniższym**
		istnienie jest niezbędne do wyrażania NDK.
	6. Stopień, w jakim kształcenie policealne wspiera praktykowanie i przekazywanie NDK, jak również badanie jego wymiaru społecznego, kulturowego i innych	6.1. Instytucje szkolnictwa policealnego oferują programy nauczania i stopnie naukowe (w dziedzinach takich jak muzyka, sztuka, rzemiosło, kształcenie i szkolenie techniczne i zawodowe itp.), które wzmacniają praktykowanie i przekazywanie NDK.
		6.2. Instytucje szkolnictwa policealnego oferują programy nauczania i stopnie naukowe dotyczące NDK oraz jego wymiarów społecznych, kulturowych i innych.
Inwentaryzacja i badania	7. Stopień, w jakim rejestry odzwierciedlają różnorodność NDK i przyczyniają się do jego ochrony	7.1. Od czasu ratyfikacji ustanowiono lub zaktualizowano jeden lub kilka systemów rejestrowania nastawionych na ochronę i odzwierciedlenie różnorodności NDK.
		7.2. Specjalistyczne rejestry i/lub rejestry o różnych zakresach odzwierciedlają różnorodność i przyczyniają się do ochrony.
		7.3. Istniejące rejestr lub rejestry zostały zaktualizowane w [danym] okresie sprawozdawczym, w szczególności w celu odzwierciedlenia aktualnej żywotności uwzględnionych w nich elementów.
		7.4. Dostęp do rejestrów NDK jest ułatwiony, przy jednoczesnym przestrzeganiu zwyczajów rządzących dostępem do określonych elementów NDK, i są one wykorzystywane do wzmocnienia ochrony.
	8. Stopień, w jakim proces rejestrowania jest włączający, szanuje różnorodność NDK i jego praktyków oraz wspiera ochronę przez	8.1. Wspólnoty, grupy i odpowiednie organizacje pozarządowe biorą udział w procesie rejestrowania, który dostarcza informacji i wzmacnia ich wysiłki na rzecz ochrony.

Obszary tematyczne	**Podstawowe wskaźniki**	**Ocena zgodnie z poniższym**
	zainteresowane wspólnoty, grupy i jednostki	8.2. Proces rejestrowania szanuje różnorodność NDK i jego praktyków, w tym praktyki i przejawy wszystkich sektorów społeczeństwa, wszystkich płci i wszystkich regionów.
	9. Stopień, w jakim badania i dokumentacja, w tym opracowania naukowe, techniczne i artystyczne, przyczyniają się do ochrony	9.1. Finansowe i inne formy wsparcia sprzyjają badaniom, opracowaniom naukowym, technicznym i artystycznym, dokumentacji i archiwizacji, ukierunkowanym na ochronę i prowadzonym zgodnie z odpowiednimi zasadami etycznymi.
		9.2. Wspierane są badania dotyczące podejść do ochrony NDK i jej wpływu w ogólności i w odniesieniu do poszczególnych elementów NDK, niezależnie od tego, czy są one wpisane na Listy, czy nie.
		9.3. Praktycy i depozytariusze NDK uczestniczą w zarządzaniu, wdrażaniu i rozpowszechnianiu wyników badań oraz opracowań naukowych, technicznych i artystycznych, a wszystko to odbywa się za ich dobrowolną, uprzednią, trwałą i świadomą zgodą.
	10. Stopień, w jakim wyniki badań i dokumentacja są dostępne i wykorzystywane do wzmocnienia kształtowania polityki i poprawy ochrony	10.1. Dokumentacja i wyniki badań są dostępne dla wspólnot, grup i jednostek, przy jednoczesnym przestrzeganiu zwyczajów rządzących dostępem do określonych elementów NDK.
		10.2. Wyniki badań, dokumentacja oraz opracowania naukowe, techniczne i artystyczne dotyczące NDK są wykorzystywane do wzmacniania kształtowania polityki w różnych sektorach.
		10.3. Wyniki badań, dokumentacja oraz opracowania naukowe, techniczne i artystyczne dotyczące NDK są wykorzystywane do poprawy ochrony.
Polityka oraz środki prawne i administracyjne	11. Stopień, w jakim polityka oraz środki prawne i administracyjne w dziedzinie	11.1. Polityka i/lub środki prawne i administracyjne w dziedzinie kultury obejmujące NDK i jego ochronę oraz odzwierciedlające jego różnorodność

Obszary tematyczne	**Podstawowe wskaźniki**	**Ocena zgodnie z poniższym**
	kultury odzwierciedlają różnorodność NDK i znaczenie jego ochrony i są wdrażane	zostały ustanowione lub zaktualizowane i są wdrażane.
		11.2. Krajowe lub regionalne strategie i/lub plany działania na rzecz ochrony NDK są opracowywane lub aktualizowane i wdrażane, w tym plany ochrony określonych elementów, niezależnie od tego, czy są one wpisane na Listy, czy nie.
		11.3. Publiczne wsparcie finansowe i/lub techniczne na rzecz ochrony elementów NDK, niezależnie od tego, czy są one wpisane na Listy, czy nie, jest udzielane na sprawiedliwych zasadach, w odniesieniu do ogólnego wsparcia dla kultury i dziedzictwa jako takich, przy jednoczesnym uwzględnieniu potrzeby priorytetowego traktowania elementów określonych jako wymagające pilnej ochrony.
		11.4. Polityka i/lub środki prawne i administracyjne w dziedzinie kultury obejmujące NDK i jego ochronę są oparte na aktywnym uczestnictwie wspólnot, grup i jednostek.
	12. Stopień, w jakim polityka oraz środki prawne i administracyjne w dziedzinie edukacji odzwierciedlają różnorodność NDK i znaczenie jego ochrony i są wdrażane	12.1. Polityka i/lub środki prawne i administracyjne w dziedzinie edukacji są ustanawiane lub aktualizowane i wdrażane w celu zapewnienia uznania, poszanowania i wzmocnienia NDK.
		12.2. Polityka i/lub środki prawne i administracyjne w dziedzinie edukacji są ustanawiane lub aktualizowane i wdrażane w celu wzmocnienia przekazywania i praktykowania NDK.
		12.3. Polityka i/lub środki prawne i administracyjne promują nauczanie w języku ojczystym i edukację wielojęzyczną.
	13. Stopień, w jakim polityka oraz środki prawne i administracyjne w dziedzinach	13.1. W planach, polityce i programach rozwoju przestrzegane są Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Obszary tematyczne	Podstawowe wskaźniki	Ocena zgodnie z poniższym
	innych niż kultura i edukacja odzwierciedlają różnorodność NDK i znaczenie jego ochrony i są wdrażane	13.2. Polityka i/lub środki prawne i administracyjne na rzecz rozwoju społecznego sprzyjającego włączeniu społecznemu[27] i zrównoważonego rozwoju środowiskowego są ustanawiane lub aktualizowane w celu uwzględnienia NDK i jego ochrony.
		13.3. Polityka i/lub środki prawne i administracyjne dotyczące reagowania na sytuacje klęski żywiołowej lub konfliktu zbrojnego są ustanawiane lub aktualizowane w celu uwzględnienia dotkniętego zagrożeniem NDK i uznania jego znaczenia dla rezyliencji[28] populacji dotkniętych sytuacją kryzysową.
		13.4. Polityka i/lub środki prawne i administracyjne na rzecz rozwoju gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu[29] są ustanawiane lub aktualizowane w celu uwzględnienia NDK i jego ochrony.
		13.5. Korzystne środki lub zachęty finansowe lub fiskalne są ustanawiane lub aktualizowane w celu ułatwienia i/lub zachęcenia do praktykowania i przekazywania NDK oraz zwiększania dostępności zasobów naturalnych i innych niezbędnych do jego przekazywania.
	14. Stopień, w jakim polityka oraz środki	14.1. Praktykom NDK, depozytariuszom i ich wspólnotom zapewniana jest

[27] Zgodnie z rozdziałem VI Dyrektyw operacyjnych „rozwój społeczny sprzyjający włączeniu społecznemu" obejmuje bezpieczeństwo żywnościowe, opiekę zdrowotną, równość płci, dostęp do czystej i bezpiecznej wody oraz zrównoważone korzystanie z niej; jakość edukacji jest uwzględniona we wskaźniku 12 [zob. s. 137 w tym zbiorze – przyp. red.].

[28] Zob. przyp. 9 (przyp. red.).

[29] Zgodnie z rozdziałem VI Dyrektyw operacyjnych „rozwój gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu" obejmuje generowanie dochodu i zrównoważone źródła utrzymania, wydajne zatrudnienie i godną pracę oraz wpływ turystyki na ochronę NDK i *vice versa* [zob. s. 137 w tym zbiorze – przyp. red.].

Obszary tematyczne	**Podstawowe wskaźniki**	**Ocena zgodnie z poniższym**
	prawne i administracyjne szanują zwyczajowe prawa, praktyki i przejawy, zwłaszcza w odniesieniu do praktykowania i przekazywania NDK	ochrona prawna, w postaci m.in. prawa własności intelektualnej i prawa do prywatności, gdy ich NDK jest wykorzystywane przez inne osoby w celach komercyjnych lub innych.
		14.2. Znaczenie zwyczajowych praw wspólnot i grup do ekosystemów lądowych, morskich i leśnych niezbędnych do praktykowania i przekazywania NDK jest uznawane w polityce i/lub środkach prawnych i administracyjnych.
		14.3. Polityka i/lub środki prawne i administracyjne uznają przejawy, praktyki i reprezentacje niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które przyczyniają się do zapobiegania sporom i pokojowego rozwiązywania konfliktów.
Rola niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jego ochrony w społeczeństwie	15. Stopień, w jakim znaczenie NDK i jego ochrony w społeczeństwie jest uznawane, zarówno przez zainteresowane wspólnoty, grupy i jednostki, jak i przez ogół społeczeństwa	15.1. Wspólnoty, grupy i jednostki wykorzystują swoje NDK dla własnego dobrobytu, w tym w kontekście programów zrównoważonego rozwoju.
		15.2. Wspólnoty, grupy i jednostki wykorzystują swoje NDK do dialogu promującego wzajemny szacunek, rozwiązywanie konfliktów i budowanie pokoju.
		15.3. Interwencje rozwojowe uznają znaczenie NDK w społeczeństwie jako źródła tożsamości i ciągłości oraz jako źródła wiedzy i umiejętności oraz wzmacniają jego rolę jako zasobu umożliwiającego zrównoważony rozwój.
	16. Stopień, w jakim znaczenie ochrony NDK jest uznawane poprzez plany i programy włączające, które promują szacunek do siebie i do innych	16.1. Plany i programy ochrony NDK obejmują wszystkie sektory i warstwy społeczeństwa, w tym m.in.: • ludność rdzenną; • grupy o różnych tożsamościach etnicznych; • migrantów, imigrantów i uchodźców; • ludzi w różnym wieku; • ludzi różnych płci; • osoby niepełnosprawne; • członków grup wrażliwych.

Obszary tematyczne	Podstawowe wskaźniki	Ocena zgodnie z poniższym
		16.2. Szacunek do siebie i do innych jest promowany wśród wspólnot, grup i jednostek poprzez plany i programy ochrony NDK jako całości i/lub poszczególnych elementów NDK, niezależnie od tego, czy są one wpisane na Listy, czy nie.
Podnoszenie świadomości	17. Stopień, w jakim wspólnoty, grupy i jednostki szeroko uczestniczą w podnoszeniu świadomości na temat znaczenia NDK i jego ochrony	17.1. Działania podnoszące świadomość odzwierciedlają włączający i możliwie najszerszy udział zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek.
		17.2. Uzyskano dobrowolną, uprzednią, trwałą i świadomą zgodę zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek na prowadzenie działań podnoszących świadomość dotyczących określonych elementów ich NDK.
		17.3. Prawa wspólnot, grup i jednostek oraz ich moralne i materialne interesy są należycie chronione podczas podnoszenia świadomości na temat ich NDK.
		17.4. Młodzież jest aktywnie zaangażowana w działania podnoszące świadomość, w tym w zbieranie i rozpowszechnianie informacji o NDK jej wspólnoty lub grupy.
		17.5. Wspólnoty, grupy i jednostki wykorzystują technologie informacyjno-komunikacyjne oraz wszelkie formy mediów, w szczególności nowe media, w celu podnoszenia świadomości znaczenia NDK i jego ochrony.
	18. Stopień, w jakim media są zaangażowane w podnoszenie świadomości na temat znaczenia NDK i jego ochrony oraz w promowanie zrozumienia i wzajemnego szacunku	18.1. Relacje w mediach podnoszą świadomość na temat znaczenia NDK i jego ochrony oraz promują wzajemny szacunek wśród wspólnot, grup i jednostek.
		18.2. Konkretne działania lub programy współpracy dotyczące NDK, w tym działania na rzecz budowania potencjału, są ustanawiane i wdrażane między różnymi interesariuszami NDK i organizacjami medialnymi.

Obszary tematyczne	**Podstawowe wskaźniki**	**Ocena zgodnie z poniższym**
		18.3. Programy medialne dotyczące NDK mają charakter włączający, wykorzystują języki zainteresowanych wspólnot i grup i/lub są skierowane do różnych grup docelowych.
		18.4. Relacje medialne na temat NDK i jego ochrony są zgodne z koncepcjami i terminologią Konwencji.
	19. Stopień, w jakim publiczne działania informacyjne podnoszą świadomość na temat znaczenia NDK i jego ochrony oraz promują zrozumienie i wzajemny szacunek	19.1. Praktycy i depozytariusze NDK są uznawani publicznie poprzez zasady i programy o charakterze włączającym.
		19.2. Wydarzenia publiczne dotyczące NDK, jego znaczenia i ochrony oraz Konwencji są organizowane dla wspólnot, grup i jednostek, ogółu społeczeństwa, badaczy, mediów i innych interesariuszy.
		19.3. Programy promocji i rozpowszechniania dobrych praktyk w zakresie ochrony są promowane i wspierane.
		19.4. Publiczne informowanie o NDK promuje wzajemny szacunek i uznanie w ramach wspólnot i grup oraz między nimi.
	20. Stopień, w jakim programy podnoszące świadomość na temat NDK przestrzegają odpowiednich zasad etycznych	20.1. W działaniach podnoszących świadomość przestrzegane są Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
		20.2. W działaniach podnoszących świadomość przestrzegane są zasady etyczne, w szczególności zawarte w odpowiednich kodeksach lub standardach zawodowych.
Zaangażowanie wspólnot, grup i jednostek, a także innych interesariuszy	21. Stopień, w jakim zaangażowanie na rzecz ochrony NDK jest wzmacniane wśród interesariuszy	21.1. Wspólnoty, grupy i jednostki uczestniczą, na zasadzie włączenia i w możliwie najszerszym zakresie, w ochronie NDK jako całości i w ochronie jego poszczególnych elementów, niezależnie od tego, czy są one wpisane na Listy, czy nie.

Obszary tematyczne	Podstawowe wskaźniki	Ocena zgodnie z poniższym
		21.2. Organizacje pozarządowe i inne podmioty społeczeństwa obywatelskiego uczestniczą w ochronie NDK jako całości oraz w ochronie określonych elementów NDK, niezależnie od tego, czy są one wpisane na Listy, czy nie.
		21.3. Podmioty sektora prywatnego uczestniczą w ochronie NDK oraz jego określonych elementów, niezależnie od tego, czy są one wpisane na Listy, czy nie, z poszanowaniem Zasad etycznych dotyczących ochrony NDK.
	22. Stopień, w jakim społeczeństwo obywatelskie uczestniczy w monitorowaniu ochrony NDK	22.1. Istnieją sprzyjające warunki dla zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek do monitorowania i podejmowania naukowych, technicznych i artystycznych badań nad programami i środkami ochrony NDK.
		22.2. Istnieją sprzyjające warunki dla organizacji pozarządowych i innych organów społeczeństwa obywatelskiego do monitorowania i podejmowania badań naukowych, technicznych i artystycznych nad programami i środkami ochrony NDK.
		22.3. Istnieją sprzyjające warunki dla naukowców, ekspertów, instytucji badawczych i ośrodków eksperckich do monitorowania i podejmowania naukowych, technicznych i artystycznych badań nad programami i środkami ochrony NDK.
Zaangażowanie międzynarodowe	23. Liczba i rozkład geograficzny organizacji pozarządowych, podmiotów publicznych i prywatnych oraz osób prywatnych zaangażowanych w prace Komitetu	23.1. Liczba organizacji pozarządowych akredytowanych do świadczenia usług doradczych, ich rozkład geograficzny oraz reprezentowanie różnych dziedzin.
		23.2. Odsetek akredytowanych organizacji pozarządowych, które uczestniczą w sesjach i grupach roboczych organów zarządzających Konwencji oraz ich rozkład geograficzny.

Obszary tematyczne	Podstawowe wskaźniki	Ocena zgodnie z poniższym
	w charakterze doradczym lub konsultacyjnym[30]	23.3. Liczba przypadków i działań, w które Komitet angażuje akredytowane organizacje pozarządowe w celach konsultacyjnych, poza mechanizmami oceny.
	24. Odsetek Państw-Stron aktywnie współpracujących z innymi Państwami-Stronami na rzecz ochrony	24.1. Podejmowana jest współpraca dwustronna, wielostronna, regionalna lub międzynarodowa w celu wdrożenia środków ochrony NDK jako całości.
		24.2. Podejmowana jest współpraca dwustronna, wielostronna, regionalna lub międzynarodowa w celu wdrożenia środków ochrony określonych elementów NDK, w szczególności zagrożonych, występujących na terytorium więcej niż jednego państwa oraz elementów transgranicznych.
		24.3. Następuje wymiana informacji i doświadczeń dotyczących NDK i jego ochrony, w tym dobrych praktyk w zakresie ochrony, z innymi Państwami-Stronami.
		24.4. Dokumentacja dotycząca elementu NDK występującego na terytorium innego Państwa-Strony jest udostępniana temu Państwu-Stronie.
	25. Odsetek Państw-Stron aktywnie zaangażowanych w tworzenie międzynarodowych sieci kontaktów i współpracę instytucjonalną	25.1. Państwo-Strona angażuje się, jako gospodarz lub beneficjent, w działalność ośrodków NDK kategorii 2.
		25.2. Wspiera się tworzenie międzynarodowych sieci kontaktów między wspólnotami, grupami i jednostkami, organizacjami pozarządowymi, ekspertami, ośrodkami eksperckimi i instytutami badawczymi działającymi w dziedzinie NDK.
		25.3. Państwo-Strona uczestniczy w działaniach organizacji międzynarodowych i regionalnych związanych z NDK, innych niż UNESCO.

[30] Wskaźnik ten jest monitorowany i raportowany wyłącznie na poziomie globalnym.

Obszary tematyczne	Podstawowe wskaźniki	Ocena zgodnie z poniższym
	26. Fundusz Ochrony NDK skutecznie wspiera ochronę i zaangażowanie międzynarodowe[31]	26.1. Państwa-Strony zwracają się o pomoc finansową lub techniczną do Funduszu Ochrony NDK i wdrażają programy ochronne wynikające z takiej pomocy.
		26.2. Państwa-Strony lub inne podmioty wnoszą dobrowolne dodatkowe składki na rzecz Funduszu Ochrony NDK na cele ogólne lub szczegółowe, w szczególności na program budowania globalnego potencjału.
		26.3. Fundusz Ochrony NDK jest wykorzystywany do pokrywania kosztów udziału w spotkaniach organów zarządzających Konwencji szerokiego grona interesariuszy, w tym ekspertów NDK i akredytowanych organizacji pozarządowych z krajów rozwijających się, podmiotów publicznych i prywatnych, a także członków wspólnot i grup, zapraszanych na te spotkania w charakterze doradczym.

[31] Wskaźnik ten jest monitorowany i raportowany wyłącznie na poziomie globalnym.

Dokument kierunkowy dotyczący ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kontekstach miejskich[32]

Wprowadzenie do dokumentu kierunkowego[33]

Niematerialne dziedzictwo kulturowe (określane również jako żywe dziedzictwo) obejmuje szeroki zakres dziedzin, w tym przekazy ustne, takie jak poezja i pieśni, sztuki widowiskowe, takie jak taniec i teatr, praktyki społeczne, w tym rytuały i wydarzenia świąteczne, tradycje kulinarne, a także umiejętności i wiedzę związane z rzemiosłem, wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, obejmujące między innymi praktyki rolnicze i rybackie, jak również różnorodne miejskie praktyki i formy ekspresji. Formy tej wiedzy i praktyki są zazwyczaj realizowane i przekazywane przez wspólnoty, grupy lub jednostki (dalej: „wspólnoty"), które uznają je za część swojego żywego dziedzictwa.

Ze względu na rosnącą liczbę ludzi zamieszkujących środowiska miejskie oraz dynamiczne procesy urbanizacji zachodzące na całym świecie ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kontekstach miejskich staje się zagadnieniem wymagającym szczególnej uwagi. Praktykowanie żywego dziedzictwa jest od dawna ściśle powiązane z procesami rozwoju obszarów miejskich i planowania

[32] Niniejszy dokument został przetłumaczony maszynowo, a następnie zweryfikowany i poprawiony pod względem językowym i merytorycznym przez Julię Krzesicką-Haberko, Hannę Schreiber i Aleksandrę Zych (przyp. red.).

[33] Niniejszy dokument kierunkowy został opracowany przez konsultantkę Marię Claudię Lopez przy wsparciu uczestników spotkania ekspertów Kategorii VI zwołanego przez UNESCO w 2025 r. (A Ghafar Bin Ahmad, Barbra Babweteera Mutambi, Alyssa Barry, Mohammed Bay, Mohamed Mohamed Lemine Beidjeu, François Bingono Bingono, Alexandra Bitusikova, Rolando Alonzo Cocom, Rami Daher, Luciana de Oliveira Chianca, Karolina Echaust, Geon-Soo Han, Eva Dagny Johansen, Rusudan Mirzikashvili, Jorijn Neyrinck, Clíona O'Carroll, Linina Phuttitarn, Quahnita Samie, Jasmin Alicia Simmons, Ahmed Skounti, Melissa Tan, Valentino Tignanelli, Manuel Trute, Jana Viktorínová oraz Haitham Younis Gadelmola Youssif), we współpracy z Sekretariatem Konwencji 2003 (Living Heritage Entity).

przestrzennego miast. Chociaż żywe dziedzictwo jest podatne na negatywne skutki niewłaściwych lub niedostosowanych rozwiązań planistycznych, posiada ono jednocześnie potencjał do pozytywnego oddziaływania na miejski styl życia, spójność społeczną, poprawę warunków życia, a ostatecznie także na funkcjonowanie samego miasta. Z kolei planowanie przestrzenne miast może wspierać ochronę żywego dziedzictwa poprzez uwzględnianie potrzeb wspólnot i praktykujących w zakresie organizacji przestrzeni. Rozróżnienie tych potencjalnie pozytywnych i negatywnych funkcji oraz zagrożeń, a także zrozumienie, kiedy i w jaki sposób żywe dziedzictwo może zostać włączone do struktur planowania przestrzennego miast, stanowią istotny obszar refleksji przy opracowywaniu odpowiednich polityk publicznych w tym zakresie.

Konwencja UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego[34] (dalej: „Konwencja") zachęca Państwa-Strony do uznania dynamicznego charakteru niematerialnego dziedzictwa kulturowego zarówno w kontekstach miejskich, jak i wiejskich (rozdział VI Dyrektyw Operacyjnych[35]); powinny one jednocześnie dążyć do uznania znaczenia i wzmocnienia roli niematerialnego dziedzictwa kulturowego jako siły napędowej i gwarancji zrównoważonego rozwoju (punkt 170). Obejmuje to również kluczową rolę, jaką niematerialne dziedzictwo kulturowe odgrywa w innych aspektach zrównoważonego rozwoju w środowiskach miejskich, takich jak bezpieczeństwo żywnościowe, systemy gospodarowania wodą, włączający rozwój gospodarczy czy zrównoważenie środowiskowe. Chociaż rola kultury w kontekstach miejskich jest szeroko omówiona w literaturze oraz licznych instrumentach UNESCO i całego systemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, nie odnoszą się one konkretnie do roli żywego dziedzictwa z perspektywy Konwencji z 2003 roku. Konieczne jest zatem opracowanie dodatkowych wytycznych dla interesariuszy Konwencji, którzy dążą do rozwijania i pogłębiania dialogu pomiędzy sektorami planowania przestrzennego miast i żywego dziedzictwa.

Konwencja UNESCO z 1972 roku w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przypomina o znaczeniu „prowadz[enia] polityki ogólnej zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym oraz włącz[enia] ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego" (art. 5). Ma to szczególne znaczenie przy rozważaniu sposobów włączania ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego do procesów planowania przestrzennego w miastach. Istnieje również potrzeba podkreślania synergii i powiązań pomiędzy Konwencją z 2003 roku

[34] Zob. s. 73 w tym zbiorze (przyp. red.).
[35] Zob. s. 137 w tym zbiorze (przyp. red.).

a Konwencją z 1972 roku. Chociaż Konwencja z 1972 roku nie odnosi się bezpośrednio do niematerialnego dziedzictwa kulturowego, pojęcie „żywych tradycji" odwołuje się do związków danego dobra z niematerialnym dziedzictwem kulturowym, które są uwzględniane przy ocenie jego autentyczności oraz wyjątkowej uniwersalnej wartości (*Outstanding Universal Value* – OUV). Dlatego powiązania pomiędzy materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym muszą być uwzględniane także w przypadku obiektów miejskich wpisanych na Listę światowego dziedzictwa.

Spośród innych instrumentów UNESCO odnoszących się do tej problematyki najważniejsze są Zalecenia UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego (2011; dalej: „Zalecenia HUL"). W proponowanej przez nie wizji rozwój obszarów miejskich i ochrona dziedzictwa wzajemnie się uzupełniają. Zalecenia kładą nacisk na ochronę historycznych obszarów miejskich i przypominają o potrzebie ochrony dziedzictwa miejskiego – obejmującego zarówno jego materialne, jak i niematerialne aspekty – w celu osiągnięcia równowagi pomiędzy rozwojem miast a jakością życia, zapewnienia bardziej produktywnego i zrównoważonego wykorzystania przestrzeni miejskich oraz wspierania rozwoju społecznego i gospodarczego. Zalecenia HUL podkreślają również potrzebę wspierania udziału społeczności w procesach podejmowania decyzji, dowodząc tym samym wyraźnej synergii z Konwencją z 2003 roku. Nie odnoszą się jednak bezpośrednio do wkładu niematerialnego dziedzictwa kulturowego w planowanie przestrzenne miast ani do potrzeby jego systematycznego uwzględniania w procesach planistycznych.

Innym przykładem jest Sieć Miast Kreatywnych UNESCO (UNESCO Creative Cities Network), utworzona w 2004 roku w celu promowania współpracy z i pomiędzy miastami, które uznały kreatywność za strategiczny czynnik zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich. Obecnie sieć ta skupia 350 miast na całym świecie, które działają razem na rzecz wspólnego celu: umieszczenia kreatywności i kultury w centrum lokalnych planów rozwojowych przy jednoczesnym aktywnym rozwijaniu współpracy międzynarodowej. Sieć obejmuje osiem dziedzin twórczości: architekturę, rzemiosło i sztukę ludową, design, film, gastronomię, literaturę, sztuki medialne oraz muzykę. Większość tych kategorii, o ile nie wszystkie, jest z samej swej natury powiązana z dziedzinami niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Należy również zauważyć, że wiele miast należących do tej sieci opiera rozwój swoich sektorów kreatywnych właśnie na ochronie żywego dziedzictwa.

W szerszym systemie Organizacji Narodów Zjednoczonych Cel Zrównoważonego Rozwoju 11 Agendy 2030 (SDG 11) „Zrównoważone miasta i społeczności" przypomina o znaczeniu ochrony dziedzictwa kulturowego dla zrówno-

ważonego rozwoju. W tym zakresie państwa zobowiązały się „uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu", a w szczególności zrealizować cel szczegółowy 11.4, który zakłada „wzmocnienie wysiłków na rzecz ochrony i zabezpieczenia światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego". W ramach tego międzynarodowego kontekstu Nowa Agenda Miejska (New Urban Agenda, 2016) dąży do uczynienia miast bardziej włączającymi, bezpiecznymi, odpornymi i zrównoważonymi, postulując w szczególności, by uwzględnić „kulturę jako priorytetowy komponent planów i strategii zagospodarowania miejskiego (…) oraz polityk rozwoju strategicznego, które gwarantują różnorodność materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i krajobrazów", a także by „chronić je przed potencjalnym niekorzystnym wpływem rozwoju obszarów miejskich". Agenda ta promuje również wizję „miast dla wszystkich", zakładającą równe korzystanie z miast i osiedli ludzkich oraz czerpanie z nich korzyści przez wszystkich mieszkańców. Nawiązuje tym samym do zasad zawartych wcześniej w Światowej Karcie Prawa do Miasta (World Charter for the Right to the City), inicjatywie społeczeństwa obywatelskiego kładącej nacisk na promowanie praw człowieka, równości i udziału wszystkich interesariuszy w kształtowaniu przestrzeni miejskich. Na znaczenie kultury i dziedzictwa kulturowego oraz ich wymiaru przestrzennego wskazują też liczne dokumenty i wytyczne ONZ, w tym między innymi: Urban Planning for City Leaders (UN-Habitat, 2014), International Guidelines on Urban and Territorial Planning (UN-Habitat, 2015) oraz Our City Plans (UN-Habitat, 2024).

Zrównoważony rozwój obszarów miejskich można zdefiniować jako „przestrzenny przejaw procesów rozwoju obszarów miejskich, który tworzy środowisko zabudowane wraz z normami, instytucjami i systemami zarządzania umożliwiającymi jednostkom, gospodarstwom domowym i społeczeństwom maksymalizowanie swojego potencjału oraz optymalizację szerokiego zakresu usług" (UN-Habitat, 2015). Innymi słowy, miasta powinny być planowane, budowane i zarządzane w taki sposób, aby utrzymywać wysoką jakość środowiska, wspierać rozwój społeczno-gospodarczy oraz chronić jakość życia, potrzeby i źródła utrzymania obecnych i przyszłych mieszkańców.

Planowanie przestrzenne miast jako proces obejmuje projektowanie oraz regulowanie sposobów użytkowania przestrzeni i ich form fizycznych (zarówno wybudowanych, jak i naturalnych). Uwzględnia ono przy tym planowane funkcje gospodarcze, strategie ochrony zasobów i środowiska oraz istnienie stref o różnym przeznaczeniu (mieszkaniowym, przemysłowym, handlowym, kulturalnym, rekreacyjnym i innym) (UN-Habitat, 2015). Planowanie przestrzenne miast koncentruje się przede wszystkim na strukturach funkcjonalnych,

społeczno-gospodarczych i środowiskowych, brakuje w nim jednak pogłębionej refleksji nad tym, w jaki sposób organizacja przestrzeni i zarządzanie nią mogą wpływać na kulturowe wymiary życia miejskiego, a w szczególności na niematerialne dziedzictwo kulturowe wspólnot. Należy zatem rozważyć, jakie działania muszą podjąć miasta, aby umożliwić ciągłe przekazywanie żywego dziedzictwa, zarówno jako kluczowego elementu dobrostanu społecznego, jak i czynnika mającego wkład w realizację prawa do miasta.

Miejski plan zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem technicznym dotyczącym dzielnicy, miasta lub regionu, którego celem jest wypracowanie długoterminowej wizji przyszłej organizacji przestrzennej, sposobów użytkowania gruntów oraz kierunków działań odnoszących się do środowiska zabudowanego. Może on realizować wiele celów, takich jak rozwój społeczny i gospodarczy, ochrona dziedzictwa kulturowego czy ochrona środowiska. W zależności od skali, horyzontu czasowego i właściwości planistycznych dokument taki może być nazywany na przykład planem kompleksowym, planem głównym czy planem częściowym. Zazwyczaj zawiera mapę przyszłych sposobów użytkowania gruntów, a także polityki, regulacje oraz strategiczne działania i interwencje dotyczące różnych elementów danego obszaru.

Planowanie przestrzenne miast składa się zwykle z wielu wzajemnie powiązanych struktur lub warstw[36], które mogą mieć bezpośredni pozytywny wpływ na zrównoważony rozwój, w tym na ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Są to:

- **Struktura ekologiczna** – odnosi się do krajobrazu, form ukształtowania terenu i biologicznych komponentów miast, obejmujących florę, faunę i inne formy życia, a także elementy fizyczne, takie jak gleba i woda, oraz wynikające z ich wzajemnych relacji procesy i dynamiki. Wiedza oraz praktyki kulturowe związane z lokalną florą i fauną, klimatem i ekosystemami mogą przyczyniać się między innymi do zachowania ciągłości obszarów przyrodniczych i korytarzy ekologicznych, lepszego zarządzania ryzykiem, rozwoju obszarów wiejskich oraz zrównoważenia środowiskowego.
- **Struktura funkcjonalna** – tworzy ją wiele warstw struktury miejskiej, w ramach których wydzielane są określone strefy funkcjonalne lub sposoby

[36] Opisane struktury zostały zdefiniowane na podstawie licznych komponentów planowania przestrzennego miast wskazanych w takich dokumentach ramowych i wytycznych, jak Urban Planning for City Leaders (UN-Habitat, 2014), International Guidelines on Urban and Territorial Planning (UN-Habitat, 2015), Our Urban Plans (UN-Habitat, 2024) oraz The HUL Guidebook (UNESCO, 2016), a także na podstawie analizy planów zagospodarowania przestrzennego wielu miast, w których również zidentyfikowano te struktury.

użytkowania gruntów, wspierane przez różnego rodzaju sieci i systemy. Te ostatnie obejmują między innymi systemy transportu i mobilności (drogi, linie kolejowe, węzły transportowe, ścieżki rowerowe i piesze, drogi wodne oraz inne połączenia przestrzenne), przestrzenie publiczne, usługi i infrastrukturę publiczną (woda, gaz, energia elektryczna, komunikacja) oraz inne elementy infrastruktury miejskiej mające kluczowe znaczenie dla przekazu i żywotności niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Warstwy te pozostają pod wpływem lokalnych praktyk zarządzania miastem i systemów regulacyjnych, dlatego ich związek z ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz wkład w tę ochronę mogą zależeć od miejscowej specyfiki.

- **Struktura społeczno-gospodarcza** – odnosi się do planowania na rzecz włączenia społecznego i efektywności gospodarczej, rozpatrywanych między innymi w kategoriach dostępu do produktywności, zatrudnienia, mieszkalnictwa oraz atrakcyjności miasta jako miejsca lokowania inwestycji. Struktura społeczno-gospodarcza obejmuje również zapewnianie włączenia społecznego i ograniczanie nierówności, na przykład poprzez równy dostęp do ochrony zdrowia i edukacji oraz sprawiedliwe dochody niezależnie od wieku, płci, niepełnosprawności, rasy, pochodzenia etnicznego, pochodzenia, religii czy statusu ekonomicznego lub innych cech. Są to kluczowe czynniki wpływające na dobrostan i jakość życia w miastach.
- **Struktura dziedzictwa architektonicznego i urbanistycznego**[37] – odnosi się do budynków, zabytków, placów, przestrzeni publicznych, miejskich dzielnic, sektorów lub obszarów o szczególnym znaczeniu dla interesu publicznego, które nadają miastom istotną wartość miejsca oraz wartość społeczną i gospodarczą. Na znaczenie dziedzictwa architektonicznego i urbanistycznego składają się zazwyczaj wartości przypisywane zarówno niematerialnym, jak i materialnym wymiarom tych miejsc[38]. Struktura dziedzictwa architektonicznego i urbanistycznego może być traktowana jako podstawowy element organizujący miejski plan zagospodarowania przestrzennego, szczególnie w odniesieniu do prawnie chronionych zabytków historycznych lub historycznych dzielnic, dzięki którym miasta zyskują znaczącą wartość społeczną i gospodarczą.

[37] W oryg. *built heritage* (przyp. red.).

[38] A.P. Rogers, *Values and Relationships between Tangible and Intangible Dimensions of Heritage Places*, [w:] *Values in Heritage Management: Emerging Approaches and Research Directions*, red. E. Avrami, S. Macdonald, R. Mason, D. Myers, Getty Conservation Institute, Los Angeles 2019, s. 172–185.

Mimo rosnącego zrozumienia i uznania niematerialnego dziedzictwa kulturowego przez urbanistów poważnym problemem pozostaje nadal brak wiedzy decydentów na temat tego, w jaki sposób należy identyfikować potrzeby związane z niematerialnym dziedzictwem kulturowym oraz jakie korzyści płyną z jego ochrony. Ogólnie rzecz biorąc, niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu nie poświęca się zbyt wiele uwagi w procesach planowania przestrzennego miast, z wyjątkiem sytuacji, w których może ono generować dochody, na przykład poprzez turystykę. Urbaniści mają jednak znaczące możliwości działania pozwalające im lepiej zrozumieć i wykorzystać potencjał żywego dziedzictwa, tak aby było ono uwzględniane nie tylko w kontekście turystyki czy innych przedsięwzięć nastawionych na zysk.

Niniejszy dokument wskazuje kierunki dotyczące wkładu niematerialnego dziedzictwa kulturowego w zrównoważony rozwój obszarów miejskich oraz znaczenia włączania jego ochrony do procesów planowania przestrzennego miast. Podobnie jak w przypadku wcześniejszych inicjatyw tematycznych realizowanych w ramach Konwencji, należy podkreślić, że wspólnoty, których dotyczy dane dziedzictwo, powinny znajdować się w centrum tych działań i być wspierane – w razie potrzeby – przez innych interesariuszy, w tym władze lokalne, organizacje pozarządowe, instytucje akademickie, organizacje społeczeństwa obywatelskiego oraz sektor prywatny i nieformalny. Ze względu na szybko zmieniający się charakter tego interdyscyplinarnego obszaru oraz różnorodność zaangażowanych podmiotów wytyczne dotyczące polityk powinny być elastyczne, aby można je było dostosowywać do różnych środowisk miejskich i kontekstów, wspólnot oraz form żywego dziedzictwa. Na tej podstawie mogą być następnie opracowywane bardziej szczegółowe wytyczne, narzędzia i studia przypadków odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom i uwarunkowaniom.

Dokument kierunkowy dotyczący ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kontekstach miejskich

Ponieważ obecnie ponad połowa ludności świata mieszka w miastach, urbanizacja w szybkim tempie kształtuje sposób, w jaki ludzie żyją i wchodzą ze sobą w interakcje. Chociaż żywe dziedzictwo w miastach wykształciło się w wyniku zachodzących tam w przeszłości procesów osadniczych i urbanizacyjnych, zjawiska te stawiają dziś przed urbanistami poważne wyzwania społeczne, środowiskowe i przestrzenne, które już wpływają na dobrostan oraz dziedzictwo kulturowe wspólnot, grup i jednostek (dalej: „wspólnot") na całym świecie. Zainteresowane strony Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego

dziedzictwa kulturowego muszą zmierzyć się z podwójnym wyzwaniem: opracowania i wdrażania planów pomagających wspólnotom chronić ich żywe dziedzictwo w warunkach gwałtownej urbanizacji, globalizacji oraz migracji ze wsi do miast, a jednocześnie wykorzystywania tego dziedzictwa jako źródła utrzymania, więzi społecznych, odporności oraz zrównoważenia środowiskowego w środowiskach miejskich. W wielu takich środowiskach współistnieją liczne wspólnoty reprezentujące odmienne kultury i doświadczenia, charakteryzujące się różnorodnymi formami ekspresji kulturowej i praktykami kulturowymi. Dziedzictwo miejskie powinno być zatem postrzegane nie tylko przez pryzmat swoich form zabudowy lub form materialnych, lecz także poprzez swoje żywe zastosowania i praktykowanie, a w szczególności poprzez sposób, w jaki jest ono usytuowane w przestrzeni miejskiej i przez nią kształtowane.

Niniejszy dokument kierunkowy dotyczący ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kontekstach miejskich nie nakłada żadnych nowych zobowiązań na Państwa-Strony. Jest zgodny z obowiązującymi postanowieniami Konwencji, w tym z art. 3 dotyczącym powiązania z innymi aktami międzynarodowymi, oraz spójny z mandatami innych wielostronnych porozumień, ram działania, procesów i instrumentów odnoszących się do zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich lub dziedzictwa kulturowego, choć nie ma na celu ich powielania. Do podstawowych wytycznych, które należy uwzględniać, należą: rozdział VI Dyrektyw Operacyjnych (2016)[39], Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (2015)[40], Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (1972), Zalecenia w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego (2011), Urban Planning for City Leaders (UN-Habitat, 2014), International Guidelines on Urban and Territorial Planning (UN-Habitat, 2015) oraz Our City Plans (UN-Habitat, 2024).

Ogólnym celem niniejszego dokumentu jest wzmocnienie dialogu między różnymi podmiotami związanymi z niematerialnym dziedzictwem kulturowym i planowaniem przestrzennym miast, a także pogłębienie ich wiedzy na temat relacji między tymi dwoma obszarami. Obecnie eksperci zajmujący się niematerialnym dziedzictwem kulturowym często nie znają odpowiednich narzędzi i zagadnień związanych z planowaniem przestrzennym miast, urbaniści zaś powinni rozumieć pojęcia odnoszące się do żywego dziedzictwa i zdawać sobie sprawę ze znaczenia, jakie odgrywa ono w miastach. Praktycy, depozytariusze i wspólnoty stoją wobec podobnego wyzwania: ze względu na złożoność zagadnień związanych z planowaniem przestrzennym miast istotne jest wypracowa-

[39] Zob. s. 137 w tym zbiorze (przyp. red.).
[40] Zob. s. 181 w tym zbiorze (przyp. red.).

nie jasnych i praktycznych sposobów komunikacji z zespołami planistycznymi oraz zapewnienie włączającego uczestnictwa w procesie planowania, tak aby odzwierciedlał on wielość perspektyw oraz różnorodność społeczną i kulturową.

Podsumowując, niniejszy dokument proponuje kompleksowe, elastyczne, oparte na prawach człowieka i skoncentrowane na ludziach podejście do ochrony żywego dziedzictwa w kontekstach miejskich, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy planowania przestrzennego miast. Podejście to zachęca do uwzględniania środków ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w politykach i planach rozwoju obszarów miejskich poprzez następujące kluczowe działania:

A. Nakreślenie wizji włączania ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego do miejskich planów zagospodarowania przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich

1. Co do zasady, planowanie przestrzenne miast powinno opierać się na wizji tego, jakie przestrzenie miejskie wspólnoty pragną tworzyć, zamieszkiwać, użytkować oraz z jakich chcą czerpać korzyści jako ze wspólnego zasobu. W tym celu należy zidentyfikować kluczowe obszary planowania, w których istotne jest integrowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego ze środowiskiem miejskim. Należą do nich: historyczne obszary miejskie, strefy podmiejskie i obszary wiejskie, budynki o szczególnym znaczeniu, przestrzenie publiczne i infrastruktura publiczna, ekosystemy miejskie, dziedzictwo przyrodnicze oraz korytarze ekologiczne i transportowe. Działania mające na celu ochronę i wzmacnianie tych obszarów powinny być prowadzone w taki sposób, by zachęcać wspólnoty do większego zaangażowania się oraz wzmacniać ich poczucie sprawczości w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

a) Należy wspierać skuteczną koordynację między sektorem kultury a sektorem planowania przestrzennego miast, aby zapewnić równowagę między nową infrastrukturą i udogodnieniami a wymogami ochrony żywego dziedzictwa. Przestrzenie publiczne i budynki powinny wspierać oraz odpowiadać na szczególne potrzeby wspólnot praktykujących swoje żywe dziedzictwo, uwzględniając jego dynamiczny charakter.
b) Planowanie przestrzenne miast powinno ułatwiać i wzmacniać powiązania pomiędzy materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym, a szerzej także ich związki z gospodarką kreatywną i źródłami utrzymania. Ta współzależność ma kluczowe znaczenie dla ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kontekstach miejskich.

2. Zrozumienie dwukierunkowej relacji pomiędzy niematerialnym dziedzictwem kulturowym a zrównoważonym rozwojem obszarów miejskich ma zasadnicze

znaczenie. Żywe dziedzictwo może mieć wkład w środowiskowy, społeczny i gospodarczy wymiar zrównoważonego rozwoju. Z kolei zrównoważony rozwój obszarów miejskich może wspierać żywotność niematerialnego dziedzictwa oraz wspólnot, których ono dotyczy. Relacja ta może sprzyjać dobrostanowi społeczno-kulturowemu, utrzymywaniu dobrych stosunków pomiędzy różnymi wspólnotami i w ich obrębie, dobrobytowi gospodarczemu oraz zapewnieniu wysokiej jakości środowiska w miastach.

a) Powiązanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego ze strukturami planowania przestrzennego miast stanowi wyraz uznania jego istotnej roli jako siły napędowej zrównoważonego rozwoju i jest sposobem na jej wzmocnienie. Struktury planowania przestrzennego miast – ekologiczna, funkcjonalna, społeczno-gospodarcza oraz dziedzictwa architektonicznego i urbanistycznego – mogą pozostawać w ścisłym związku z praktykowaniem żywego dziedzictwa, dlatego należy ocenić, w jaki sposób każda z nich może przyczyniać się do jego ochrony.
b) Identyfikacja głównych elementów struktur planowania przestrzennego miast, które są związane z elementami niematerialnego dziedzictwa kulturowego lub wywierają na nie wpływ – pozytywny bądź negatywny – może pomóc w rozpoznaniu możliwości ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w ramach procesów planistycznych.

B. Skuteczna koordynacja i uczestnictwo

3. Podejścia, strategie i regulacje dotyczące planowania przestrzennego w poszczególnych miastach, regionach i państwach mogą się od siebie znacząco różnić. W zależności od skali planu mogą być w niego zaangażowane organy i instytucje reprezentujące różne sektory i szczeble administracji. Podczas identyfikacji zainteresowanych stron należy zadbać o włączenie wspólnot, grup i jednostek, których dotyczy dane żywe dziedzictwo, i zapewnić ich udział w jego ochronie, zagwarantować szeroką reprezentację oraz zaangażować w działania właściwych decydentów dysponujących uprawnieniami i możliwościami wspierania ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

a) Główna odpowiedzialność za uwzględnianie niematerialnego dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym miast powinna spoczywać na władzach krajowych i lokalnych, instytucjach sektorowych (na przykład odpowiedzialnych za mieszkalnictwo, środowisko, infrastrukturę, transport, planowanie i rozwój obszarów miejskich, rozwój wspólnot lokalnych i rozwój kultury) oraz właściwych jednostkach administracji niższego szczebla.

b) Kluczowymi podmiotami w zakresie włączania żywego dziedzictwa do procesów planowania powinny być również instytucje, organizacje i agencje działające na bardziej lokalnym poziomie, a także podmioty sektora prywatnego i społeczeństwa obywatelskiego oraz same wspólnoty, zwłaszcza na mniejszych obszarach miejskich i w dzielnicach objętych określonymi procesami rozwoju lub rewitalizacji miejskiej.

4. Należy zapewnić udział członków wspólnot w procesach planowania przestrzennego miast poprzez stosowanie podejść partycypacyjnych, tak aby można było sprawnie wyznaczać cele planistyczne. Dialog ma kluczowe znaczenie dla wspierania zaangażowania wspólnot w polityki i strategie planowania przestrzennego miast, zapobiegania konfliktom oraz zwiększania świadomości na temat konsekwencji decyzji planistycznych i ich potencjalnego wpływu na niematerialne dziedzictwo kulturowe.

Zaleca się tworzenie ciał konsultacyjnych lub mechanizmów koordynacyjnych służących ułatwianiu dialogu i uczestnictwa wspólnot, grup oraz – w odpowiednich przypadkach – jednostek związanych z niematerialnym dziedzictwem kulturowym, a także ekspertów, ośrodków eksperckich i instytutów badawczych.

a) W sytuacjach, gdy planowanie przestrzenne miasta może prowadzić do przekształceń obszarów mieszkalnych lub przestrzeni publicznych, wspólnoty często tworzą zorganizowane grupy, aby walczyć o swoje interesy. W niektórych przypadkach organizacje pozarządowe, stowarzyszenia lub wyspecjalizowane agencje mogą reprezentować słabiej zorganizowane, wrażliwe lub mniejszościowe grupy i wspólnoty bądź wyrażać zaniepokojenie decyzjami planistycznymi mogącymi mieć wpływ na określone praktyki, miejsca kultu lub rodzaje działalności.

b) Instytucje akademickie oraz specjaliści techniczni – tacy jak urbaniści, inżynierowie, architekci, archeolodzy, ekonomiści, socjologowie, antropolodzy, historycy, geografowie i eksperci ds. dziedzictwa kulturowego – zapewniają interdyscyplinarne doradztwo i wsparcie dla procesów planowania przestrzennego i rozwoju obszarów miejskich. Prowadzą oni analizy techniczne wspierające planowanie, tworzenie polityk i podejmowanie decyzji, opracowują dokumentację wymaganą przez przepisy planistyczne, przygotowują założenia projektowe oraz oceniają społeczno-gospodarcze skutki miejskich planów zagospodarowania przestrzennego.

5. Na poziomie krajowym i lokalnym niezbędna jest skuteczna koordynacja pomiędzy sektorem kultury a sektorem planowania przestrzennego. Powinna ona obejmować odpowiednie zainteresowane strony, takie jak wspólnoty, grupy i jednostki, stowarzyszenia oraz instytucje reprezentujące różne sektory i dyscypliny. Taka koordynacja jest konieczna, aby przezwyciężać bariery utrudniające współpracę

oraz identyfikować możliwości wspólnego wzmacniania działań na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kontekstach miejskich.

a) Zaleca się tworzenie międzysektorowych i wielopoziomowych komitetów sterujących, grup roboczych lub podobnych struktur koordynacyjnych w celu wspólnego podejmowania tych zagadnień. Może to pomóc w przełamywaniu izolacji instytucjonalnej poszczególnych sektorów oraz sprzyjać przejrzystości, bezstronności i włączającemu charakterowi całego procesu planowania.

C. Identyfikacja korzyści i zagrożeń związanych z ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego

6. Identyfikacja zagrożeń i ryzyk dla żywotności elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także potencjalnych korzyści wynikających z jego ochrony, powinna być prowadzona z udziałem wspólnot oraz innych właściwych zainteresowanych stron. Ryzyka mogą obejmować wszelkiego rodzaju procesy lub zmiany zachodzące na obszarach miejskich, podmiejskich oraz powiązanych z nimi obszarach wiejskich i przemysłowych, które mogą zakłócać żywotność danego elementu i które należy przewidzieć, by móc im zapobiec w ramach działań ochronnych. Do korzyści zaliczają się natomiast między innymi pozytywne skutki społeczne, gospodarcze, środowiskowe i kulturowe, które mogą wynikać z praktykowania danego elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienia jego żywotności.

a) Włączanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego do planowania przestrzennego miast może przynosić szereg korzyści, w tym:
   - wzmocnienie poczucia tożsamości oraz przynależności do wspólnoty lub miejsca, a także związane z tym korzyści dla dobrostanu;
   - wspieranie zrównoważonych źródeł utrzymania i ochrony lokalnych gospodarek;
   - wzmacnianie międzypokoleniowego zrozumienia, komunikacji i interakcji poprzez praktykowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
   - zwiększanie tolerancji wewnątrz wspólnot i pomiędzy wspólnotami, w tym wzrost poszanowania różnorodności kulturowej i wzajemnego zrozumienia;
   - poprawianie jakości życia w przestrzeniach miejskich oraz wzmacnianie ich żywotności kulturowej;
   - w niektórych przypadkach ochronę środowiska, adaptację do zmian klimatu, ograniczanie ryzyka katastrof lub zwiększanie gotowości na ich wystąpienie, a także odbudowę po konfliktach, w szczególności dzięki

specyficznej wiedzy, tradycjom i praktykom wspólnot posiadających wiedzę ekologiczną lub środowiskową bądź wypracowane mechanizmy radzenia sobie z zagrożeniami.

b) Zagrożenia dla żywego dziedzictwa stwarzane przez szybko postępujące procesy urbanizacji są wielorakie i obejmują między innymi:
   - najistotniejszym zagrożeniem są ingerencje w przestrzenie, w których niematerialne dziedzictwo kulturowe jest tradycyjnie praktykowane i wyrażane, lub fizyczne przekształcanie tych przestrzeni (takich jak zabytkowe budynki i dzielnice, przestrzenie publiczne, targowiska, bazary związane z lokalnym handlem i rzemiosłem), co może mieć bezpośrednie i zauważalne konsekwencje;
   - zaangażowanie praktyków i wspólnot w działalność gospodarczą w kontekstach miejskich rodzi szczególne ryzyko dla praktykowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, może bowiem prowadzić do jego nadmiernej komercjalizacji i dekontekstualizacji;
   - nadmierna promocja i nadmierna presja turystyczna również zagrażają ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
   - do innych nadrzędnych zagrożeń należą: mobilność ludności, fragmentacja struktur społecznych, szybko zmieniające się style życia i malejące zainteresowanie żywym dziedzictwem wśród młodzieży, osłabianie praw wspólnot i praktyków w odniesieniu do praktyk żywego dziedzictwa realizowanych w przestrzeniach miejskich, a także wypieranie wspólnot wskutek gentryfikacji i rosnących kosztów oraz inne podobne czynniki.

D. Mapowanie i charakterystyka niematerialnego dziedzictwa kulturowego

7. Włączanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego do procesów planowania przestrzennego miast wymaga identyfikacji, mapowania i dokumentowania elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego z udziałem wspólnot, odpowiednich organizacji pozarządowych, instytucji akademickich oraz innych właściwych zainteresowanych stron. Inwentarze współtworzone przez wspólnoty, a także szersze działania związane z mapowaniem i charakterystyką żywego dziedzictwa, mają zasadnicze znaczenie nie tylko dla właściwego dokumentowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, lecz także dla zwiększania świadomości znaczenia jego ochrony w kontekstach miejskich. Inwentarze te powinny stanowić wartościowy wkład w opracowywanie miejskich planów zagospodarowania przestrzennego oraz określanie środków ochrony.

a) Istotne jest zrozumienie przestrzennego wymiaru żywego dziedzictwa oraz kulturowych cech danego miejsca. Charakterystyka elementów nie-

materialnego dziedzictwa kulturowego powinna obejmować: nazwę elementu, jego skalę i zasięg (w jakich wymiarach przestrzennych dany element występuje lub jest praktykowany), mapę lokalizacji uwzględniającą powiązane miejsca, trasy i przestrzenie (jeżeli ma to zastosowanie), opis elementu, wskazanie wspólnot, grup i jednostek, których on dotyczy, sposoby jego przekazu, współczesne wartości i funkcje, jakie pełni dla zainteresowanych wspólnot, a także wszelkie zasoby miejskie związane z danym elementem.

b) Inwentarze powinny również uwzględniać obecność w kontekstach miejskich subkultur, które często mają spontaniczny charakter. Obejmują one szeroki zakres działań i praktyk odzwierciedlających styl życia oraz wartości wspólnot mniejszościowych.

c) Należy respektować różnorodność wspólnot oraz odmienne opinie i sposoby identyfikowania się z niematerialnym dziedzictwem kulturowym. Przy opracowywaniu inwentarzy niematerialnego dziedzictwa kulturowego należy zwracać szczególną uwagę na włączanie ludów rdzennych, marginalizowanych grup społecznych, osób ze szczególnymi potrzebami oraz ludzi młodych, ponieważ wszystkie te grupy mogą odgrywać kluczową rolę w identyfikowaniu i przekazywaniu tego dziedzictwa.

E. Budowanie potencjału, zwiększanie świadomości i tworzenie sieci współpracy

8. Konieczne jest zwiększanie świadomości urbanistów i podmiotów realizujących przedsięwzięcia rozwojowe na temat wartości niematerialnego dziedzictwa kulturowego, tak aby jego ochrona była postrzegana jako wartość dodana dla rozwoju obszarów miejskich. Depozytariusze oraz specjaliści działający w tym obszarze powinni zatem stanowić źródło wiedzy i doradztwa dla urbanistów. Ponadto konieczne jest zwiększanie świadomości ekspertów zajmujących się niematerialnym dziedzictwem kulturowym na temat tego, w jaki sposób zrównoważony rozwój obszarów miejskich wzmacnia ochronę żywego dziedzictwa.

9. Działania w zakresie budowania potencjału i zwiększania świadomości oraz badania naukowe mogą w istotny sposób przyczyniać się do tworzenia lub aktualizowania regulacji i przepisów służących uwzględnianiu niematerialnego dziedzictwa kulturowego w miejskich planach zagospodarowania przestrzennego. W tym kontekście ważne jest wykorzystywanie istniejących instrumentów prawnych stosowanych w miastach (na przykład ocen oddziaływania na dziedzictwo), aby środki ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego stały się częścią procesów planistycznych.

10. Narzędzia cyfrowe są skutecznym środkiem wspierania włączającego uczestnictwa oraz udostępniania społeczeństwu interaktywnych miejskich planów zagospodarowania przestrzennego i informacji o prowadzonych działaniach. Odgrywają one istotną rolę w zwiększaniu świadomości i rozwijaniu dialogu. Miasta i zainteresowane strony powinny być zachęcane do wykorzystywania narzędzi cyfrowych w procesach planowania przestrzennego miast.
11. UNESCO posiada szczególne możliwości wspierania wymiany dobrych praktyk, studiów przypadku i doświadczeń związanych z żywym dziedzictwem w kontekstach miejskich, a także wspierania Państw-Stron i organizacji międzynarodowych w tworzeniu krajowych i regionalnych forów, sieci oraz koalicji. Działania te mogą opierać się na strategicznych partnerstwach między biurami terenowymi UNESCO, centrami UNESCO kategorii 2, instytucjami i agencjami zajmującymi się planowaniem przestrzennym miast i dziedzictwem na poziomie krajowym, a także praktykami i wspólnotami.

Komitet Międzyrządowy do spraw Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego zatwierdził niniejszy dokument kierunkowy podczas swojej dwudziestej sesji (Nowe Delhi, Indie, 8–12 grudnia 2025 r.).

Wzór dokumentu ratyfikacji/przyjęcia/ zatwierdzenia*[41]

MY,.....

(IMIĘ I NAZWISKO GŁOWY PAŃSTWA lub SZEFA RZĄDU
lub MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH)

z .....

(KRAJ)

po dokładnym zapoznaniu się z Konwencją UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (z 2003 r.),

na mocy nadanych nam uprawnień zatwierdziliśmy i zatwierdzamy ją w całości i w każdej części, zgodnie z zawartymi w niej postanowieniami,

oświadczamy, że ratyfikujemy/przyjmujemy/zatwierdzamy niniejszą Konwencję zgodnie z jej art. 32 i 33 i zobowiązujemy się sumiennie przestrzegać jej zapisów,

NA DOWÓD CZEGO złożyliśmy niniejszy dokument ratyfikacji/przyjęcia/ zatwierdzenia, na którym przyłożyliśmy naszą pieczęć.

[41] Inna wersja tłumaczenia jest dostępna w publikacji *Niematerialne dziedzictwo kulturowe*: https://ndk.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Czytelnia/Niematerialne_Dziedzictwo_Kulturowe.pdf.

Sporządzono w (miejsce) .....

w dniu (data) .....

.....

(Pieczęć) (Podpisano)
GŁOWA PAŃSTWA lub
SZEF RZĄDU lub
MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH

* Do Konwencji mogą przystąpić tylko te państwa i terytoria, o których mowa w art. 33 Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Dobrowolne wpłaty na Fundusz Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego[42]

Państwa pragnące dokonać dobrowolnych wpłat wykraczających poza obowiązkowe składki na mocy art. 26 Konwencji, jak również każdy podmiot publiczny lub prywatny pragnący dokonać wpłaty na Fundusz, mogą skorzystać z trzech różnych sposobów:

Wpłaty przeznaczone na określone cele: na wsparcie projektów, pod warunkiem że zostały one zaakceptowane przez Komitet Międzyrządowy. Państwa wybierające ten tryb są proszone o poinformowanie Sekretariatu listem intencyjnym na trzy miesiące przed posiedzeniem Komitetu, na którym ich propozycja miałaby zostać rozpatrzona.

Wpłaty na subfundusz: wykorzystywane wyłącznie do zwiększania potencjału ludzkiego Sekretariatu, zgodnie z Rezolucją 3.GA 9.

Wpłaty bez ograniczeń: wykorzystywane zgodnie z Planem wykorzystania środków Funduszu, który jest zatwierdzany co dwa lata przez Zgromadzenie Ogólne Państw-Stron.

Przykładowe wzory listów związanych z dokonywaniem wpłat można pobrać na stronie https://ich.unesco.org.
Darczyńcy pragnący dokonać dobrowolnych wpłat proszeni są o kontakt z Sekretariatem w dowolnym momencie.

---

[42] Strona internetowa dotycząca działalności Funduszu: https://ich.unesco.org/en/ichfund-00816.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Intangible Cultural Heritage

Lista reprezentatywna

Oryginał w języku angielskim[43]

KONWENCJA UNESCO W SPRAWIE OCHRONY NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

MIĘDZYRZĄDOWY KOMITET DS. OCHRONY NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Sesja trzynasta
Port-Louis, Republika Mauritiusu
26 listopada – 1 grudnia 2018 r.

Dokument wniosku nr 001362 dot. wpisu na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości w 2018 r.[44]

A. Państwo-Strona (Państwa-Strony)
W przypadku wniosków wielonarodowych Państwa-Strony należy wymienić we wspólnie ustalonej kolejności.
Polska

[43] Pełna dokumentacja wniosku: https://ich.unesco.org/en/RL/nativity-scene-szopka-tradition-in-krakow-01362. Wniosek szopkarski został decyzją Komitetu Międzyrządowego wpisany jako wzorcowy na listę „dobrych przykładów" dla innych państw, obejmującą obecnie 38 wniosków z różnych krajów (na 600 elementów wpisanych łącznie na Listę reprezentatywną oraz do Rejestru dobrych praktyk): https://ich.unesco.org/en/lists&exemplary=1#tabs.

[44] Polska wersja językowa została opracowana przez „BEHLERT & BEHLERT Tłumaczenia i Konferencje" na zlecenie Muzeum Krakowa. Tłumaczenie ukazuje się w niniejszym zbiorze za zgodą Muzeum Krakowa. Szerokie udostępnianie treści wniosków składanych do oceny

B. Nazwa elementu

B.1. Nazwa elementu w języku angielskim albo francuskim

Należy podać oficjalną nazwę elementu, która będzie stosowana w publikowanych materiałach.

Maks. 200 znaków

Nativity scene (szopka) tradition in Krakow

B.2. Nazwa elementu w języku i piśmie zainteresowanej wspólnoty (jeśli dotyczy)

Należy podać oficjalną nazwę elementu w miejscowym języku odpowiadającą oficjalnej nazwie w języku angielskim albo francuskim (punkt B.1).

Maks. 200 znaków

Szopkarstwo krakowskie

B.3. Inna nazwa (inne nazwy) elementu, jeśli istnieje/-ą

Oprócz oficjalnej nazwy (oficjalnych nazw) elementu (punkt B.1) należy podać ewentualną alternatywną nazwę (ewentualne alternatywne nazwy), jeśli istnieje/-ą, pod którą (którymi) dany element jest znany.

Cracovian Christmas Crib making
La crèche de Noël de Cracovie
Cracow-style crib
The Kraków Nativity Scene

C. Nazwa zainteresowanych wspólnot, grup albo jednostek (jeśli dotyczy)

Należy określić co najmniej jedną wspólnotę, grupę albo jednostkę (jeśli dotyczy) powiązaną z nominowanym elementem.

Maks. 150 słów

Twórcami szopek krakowskich są przede wszystkim mieszkańcy Krakowa, zarówno kobiety, jak i mężczyźni, dzieci i młodzież, osoby reprezentujące wszystkie grupy społeczne, wiekowe i zawodowe, zarówno wierzący, jak i niewierzący. Rdzeń grupy twórców szopek krakowskich to około 40 najbardziej aktywnych osób, które budują szopki, w szczególności można tu wymienić następujące rodziny: rodzina Głuchów, Gillertów, Krawczyków (potomkowie twórcy Mariana Dłużniewskiego), Malików, Markowskich, Paczyńskich i ich potomek Dariusz Czyż. Jednak tradycja tworzenia szopek obejmuje szerszy krąg uczestników, w tym widzów i odwiedzających wystawy szopek, należących do społeczności miejskiej, którzy utożsamiają się z tą tradycją.

---

w językach roboczych organów Konwencji UNESCO (angielskim lub francuskim) w języku, którym na co dzień posługuje się wspólnota, grupa lub jednostka (jeśli jest on inny niż angielski lub francuski), zostało uznane za niezbędny element włączania depozytariuszy NDK w procesy ochronne oraz zwiększania widoczności, świadomości, dialogu i zrównoważonego rozwoju w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (instrukcja wypełniania wniosków, *Instructions for Completing Form ICH-02, ICH-02 (Extension), ICH-02 (Reduction) and ICH-02 USL to RL*, s. 3–5).

D. Położenie geograficzne i zasięg elementu

Należy podać informacje dot. rozmieszczenia elementu na terytorium (terytoriach) zgłaszającego Państwa (zgłaszających Państw), wskazując, jeśli to możliwe, lokalizację (lokalizacje,) w których występuje koncentracja takiego elementu. We wnioskach należy skupić się na sytuacji elementu na terytoriach zgłaszających Państw, uznając istnienie takich samych albo podobnych elementów poza takimi terytoriami, a zgłaszające Państwa nie powinny odnosić się do żywotności takiego niematerialnego dziedzictwa kulturowego poza swoim terytorium czy charakteryzować działania w zakresie jego ochrony podejmowane przez inne Państwa.

Maks. 150 słów

Szopkarstwo krakowskie jest ściśle związane z miastem Krakowem (50°4′N 19°56′E). Tradycja zrodzona w XIX w. na przedmieściach Krakowa czerpie inspiracje z lokalnej przestrzeni kulturowej – głównie architektury Starego Miasta Krakowa, wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w 1978 r. Każdego roku nowo wykonane szopki są prezentowane na krakowskim Rynku Głównym pod pomnikiem Adama Mickiewicza, a następnie w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa (MHK). Twórcami są przede wszystkim osoby zamieszkałe w Krakowie i jego okolicach, ale również w innych miastach w Polsce, które jednak co roku przyjeżdżają do Krakowa w okresie świąt Bożego Narodzenia, aby świętować tradycje szopkarskie.

Podobne tradycje związane z szopkami bożonarodzeniowymi istnieją również w innych krajach, w tym w Austrii, Czechach, Francji, Niemczech, na Węgrzech, we Włoszech, w Meksyku, Peru, Stanach Zjednoczonych i Hiszpanii.

E. Osoba do kontaktu

E.1. Wyznaczona osoba do kontaktu

Należy podać imię i nazwisko, adres oraz inne dane kontaktowe jednej osoby odpowiedzialnej za prowadzenie wszelkiej korespondencji dot. wniosku. W przypadku wniosków wielonarodowych należy podać pełne dane kontaktowe dla jednej osoby wyznaczonej przez Państwa-Strony jako główną osobę do kontaktu na potrzeby wszelkiej korespondencji związanej z wnioskiem.

Pan/Pani:	Pani
Nazwisko:	Schreiber
Imię:	Hanna
Instytucja/stanowisko:	dr, adiunkt[45]
	[…]

E.2. Inne osoby do kontaktu (wyłącznie w przypadku dokumentacji wielonarodowej)

Poniżej należy podać pełne informacje kontaktowe dla jednej osoby w każdym zgłaszającym Państwie, innej niż główna osoba do kontaktu wskazana powyżej.

---

[45] Wszystkie dane teleadresowe zamieszczone w oryginalnym wniosku zostały usunięte na potrzeby niniejszej publikacji. Miejsce usunięcia zostało oznaczone […].

1. Określenie i definicja elementu

W odniesieniu do ***kryterium R.1****, państwa* ***wykażą, że „element ten stanowi niematerialne dziedzictwo kulturowe*** *zgodnie z definicją art. 2 Konwencji".*

Należy zaznaczyć co najmniej jeden punkt, aby wskazać domenę (domeny) niematerialnego dziedzictwa kulturowego reprezentowaną (reprezentowane) przez element, który może obejmować co najmniej jedną domenę określoną w art. 2.2 Konwencji. W przypadku zaznaczenia opcji „inne", należy określić domenę (domeny) w nawiasie.

☐ tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego
☐ sztuki sceniczne

☑ praktyki społeczne, rytuały i uroczystości
☐ wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata
☑ tradycyjne rzemiosło
☐ inne ( )

W niniejszym punkcie należy uwzględnić wszystkie istotne cechy elementu w ich aktualnym stanie oraz zawrzeć:

a. *wyjaśnienie jego obecnych funkcji społecznych oraz znaczenia kulturowego w ramach zainteresowanej nim wspólnoty oraz na jej potrzeby,*
b. *charakterystykę twórców i osób kultywujących tradycje związane z elementem,*
c. *wszelkie szczególne role, w tym związane z płcią albo kategoriami osób w szczególny sposób odpowiedzialnych za element,*
d. *bieżące sposoby przekazywania wiedzy i umiejętności dotyczących elementu.*

Komitet powinien otrzymać informacje umożliwiające ustalenie, że:

a. *dany element zaliczany jest do „praktyk, wyobrażeń, przekazów, wiedzy i umiejętności – jak również związanych z nimi instrumentów, przedmiotów, artefaktów i przestrzeni kulturowej";*
b. *„które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego";*
c. *jest on „przekazywany z pokolenia na pokolenie, [i] jest stale odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią';*
d. *zapewnia on zaangażowanym wspólnotom i grupom „poczucie tożsamości i ciągłości"; oraz*
e. *nie jest niezgodny z „istniejącymi instrumentami międzynarodowymi, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami oraz zasadom zrównoważonego rozwoju".*

Zgłaszające Państwa powinny unikać zbyt technicznych opisów i pamiętać, że punkt ten musi stanowić wyjaśnienie elementu dla czytelników, którzy nie mają wiedzy na temat elementu, ani nie mieli bezpośrednich doświadczeń z nim związanych. Dokumentacja nominacyjna nie musi zawierać szczegółowego przedstawienia historii elementu, jego pochodzenia czy wieku.

(i) Należy podać krótkie streszczenie elementu stanowiące wprowadzenie dla czytelników, którzy nie mieli z nim styczności.

Min. 150 i maks. 250 słów

Szopkarstwo krakowskie to praktyka społeczna wywodząca się z tradycji obchodzenia świąt Bożego Narodzenia, skupiająca się na tworzeniu szopek, której elementy odnoszą się do wiedzy i umiejętności przekazywanych z pokolenia na pokolenie, przede wszystkim przez mieszkańców Krakowa. Kultywowanie tej tradycji odbywa się w oparciu o przekaz rodzinny, obserwację uczestniczącą i relację mistrz-uczeń.

Szopka to lekka konstrukcja, która ukazuje scenę Bożego Narodzenia w otoczeniu domów i najsłynniejszych zabytków Krakowa, fantazyjnie przetworzonych przez

twórcę szopki. Do powszechnie stosowanych motywów architektonicznych należą wieże krakowskiego kościoła Mariackiego. Za pomocą figurek, często wprawianych w ruch mechanicznie, prezentowane są w niej także – często podświetlane – sceny nawiązujące do wydarzeń historycznych, kulturalnych i społecznych, przede wszystkim z życia miasta Krakowa, ale także z Polski i ze świata. Każdy z twórców ma swoją własną technikę konstruowania szopki, własny styl i kolorystykę, a także czerpie inspiracje z odmiennych stylów architektonicznych, ale wszystkie szopki łączy precyzja wykonania i dbałość o szczegóły. Każdego roku, w pierwszy czwartek grudnia, twórcy zbierają się pod pomnikiem Adama Mickiewicza na Rynku Głównym w Krakowie, aby zaprezentować efekty swojej pracy. Szopki można następnie oglądać w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa przez dłuższy okres – od grudnia do lutego.

(ii) Kim są osoby kultywujące tradycje związane z elementem? Czy istnieją jakiekolwiek szczególne role, w tym związane z płcią albo kategorie osób w szczególny sposób odpowiedzialnych za kultywowanie i przekazywanie tradycji związanych z elementem? Jeśli tak, kim są te osoby i jakie są ich obowiązki?

Min. 150 i maks. 250 słów

Przynależność do grupy twórców szopek jest możliwa dla każdego, choć w praktyce trzon grupy stanowią mieszkańcy Krakowa. Nie ma ograniczeń, jeśli chodzi o płeć, przynależność narodową, etniczną, religijną, wykształcenie czy miejsce zamieszkania. Twórcy są przedstawicielami kilku pokoleń – kobiety i mężczyźni, osoby pracujące oraz emeryci i renciści; dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, młodzież w wieku szkolnym oraz studenci.

W grupie wszystkich twórców szopek można wyróżnić 40 najbardziej aktywnych osób, które każdego roku przygotowują nową szopkę, i dla których ta tradycja rodzinna stanowi część lokalnej tożsamości. Wywodzą się oni z rodzin od pokoleń zaangażowanych w szopkarstwo; promują je, prowadzą tematyczne warsztaty i prelekcje, chcąc w ten sposób zainteresować nowe osoby własnym dziedzictwem kulturowym. Obok kunsztownych prac będących efektem wieloletniej pracy i doskonalonych umiejętności, część szopek wykonują dzieci i młodzież w wieku przedszkolnym i szkolnym. Do prezentacji swoich szopek w okresie świąt Bożego Narodzenia przygotowują się także twórcy w ramach zajęć terapeutycznych i resocjalizacyjnych.

Nie ma jakichkolwiek szczególnych ról związanych z płcią albo kategoriami osób w szczególny sposób odpowiedzialnych za kultywowanie i przekazywanie danego elementu.

(iii) W jaki sposób przekazuje się obecnie wiedzę i umiejętności związane z elementem?

Min. 150 i maks. 250 słów

Wiedza i umiejętności w zakresie szopkarstwa krakowskiego są przekazywane w rodzinach krakowskich z pokolenia na pokolenie, drogą edukacji nieformalnej i formalnej, w którą zaangażowani są przede wszystkim sami twórcy.

Wiedza i umiejętności są przekazywane nieformalnie w rodzinach wielopokoleniowych albo w ramach grup znajomych. Zapewniają one także przestrzeń niezbędną do budowy szopek w domach i miejscach pracy. Wiedza o tym dziedzictwie jest także przekazywana szerokiemu gronu odbiorców, stanowiąc tym samym dobrą okazję do dialogu i zaczerpnięcia inspiracji podczas corocznych spotkań w dniu konkursu na najpiękniejszą szopkę w Krakowie oraz wystaw szopek bożonarodzeniowych i towarzyszących im warsztatów organizowanych w Krakowie oraz w innych miastach, w tym za granicą. Wydarzenia takie organizowano w latach 2012-2017 w Belgii, Kanadzie, Chorwacji, Francji, Niemczech, Włoszech, Słowacji, Szwajcarii i na Ukrainie. Twórcy prowadzą dokumentację wizualną swojej działalności, blogi i strony internetowe, publikują książki i artykuły, wygłaszają prelekcje, udzielają wywiadów oraz biorą udział w filmach dokumentujących tradycje (patrz punkt 6.b).

Elementem edukacji półformalnej są warsztaty prowadzone przez twórców szopek w ciągu roku i podczas trwania wystaw szopek. Warsztaty są otwarte dla wszystkich grup wiekowych zainteresowanych tym dziedzictwem, a także dla osób z dysfunkcjami i zaburzeniami rozwojowymi. Zajęcia odbywają się w muzeach, szkołach, domach kultury, ośrodkach opiekuńczych i wychowawczych. Najliczniejszą grupą uczestników warsztatów szopkarskich są dzieci i młodzież, ale udział biorą przedstawiciele wszystkich grup wiekowych.

(iv) Jakie są obecne funkcje społeczne i znaczenie kulturowe elementu w zainteresowanej wspólnocie?
Min. 150 i maks. 250 słów

Osoby podtrzymujące tradycję szopkarstwa i przekazujące ją kolejnym pokoleniom wskazują na to, że buduje ona ich tożsamość kulturową jako jednostek, a także członków całej grupy. Nieodłącznym elementem tej tożsamości jest dialog międzypokoleniowy, poprzez który wraz z umiejętnościami, przekazywane są określone wartości, takie jak zamiłowanie do własnego miasta, wiedza o jego historii, lokalnej architekturze i zwyczajach, a także wspólna praca i świętowanie.

Szopkarstwo krakowskie sprzyja wspólnej pracy twórczej w obrębie rodziny i znajomych. Podczas wspólnego rozwijania pasji tworzą się więzi grupowe, zawiązują się nowe przyjaźnie i znajomości, co stanowi o funkcji integracyjnej tego dziedzictwa niematerialnego.

Spełnia ono także funkcje edukacyjne – tłumy mieszkańców Krakowa, którzy w pierwszy czwartek grudnia gromadzą się wraz z twórcami szopek, poznają detale architektoniczne swoich zabytków miejskich oraz lokalne legendy i zwyczaje osadzone w szopkarstwie.

Szopkarstwo daje twórcom okazję do wykazania się swoimi zdolnościami artystycznymi, rozwija wyobraźnię i świadczy o ich wrażliwości na przestrzeń kulturową i historyczną Krakowa. Szopki stanowią także rodzaj komentarza na temat bieżących wydarzeń społecznych, politycznych i kulturalnych, będąc źródłem rozrywki albo wyrazem troski dla mieszkańców Krakowa.

Niektórzy twórcy wykonują także szopki, które następnie są do kupienia jako pamiątki z Krakowa i z Polski, co stanowi o funkcji ekonomicznej tego elementu dziedzictwa (jako dodatkowego źródła zarobku dla twórców).

(v) Czy jakakolwiek część elementu jest niezgodna z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka albo nie odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami oraz zasadami zrównoważonego rozwoju?

Min. 150 i maks. 250 słów

Szopkarstwo krakowskie nie posiada żadnych aspektów, które byłyby niezgodne z prawami człowieka czy zasadami zrównoważonego rozwoju. Tradycja ta jest dostępna dla każdego, kto jest nią zainteresowany, niezależnie od płci, wieku, pochodzenia, wyznania. Szopkarstwo krakowskie daje każdemu duże możliwości w zakresie indywidualnej ekspresji, nie stwarza barier dla osób niepełnosprawnych. Łączy twórców, wykraczając poza granice narodowe i kulturowe. Sprawia, że wspólna pasja jednoczy wszystkich depozytariuszy tej tradycji.

Szopkarstwo krakowskie wzbudza pozytywne emocje podczas warsztatów i spotkań rodzinnych, twórczą rywalizację przy okazji konkursu i daje wiele radości twórcom i odbiorcom ich dzieł podczas wystaw. Szopkarstwo jest bardzo pozytywnie odbierane przez wszystkie osoby zainteresowane, zarówno w Krakowie, jak i na całym świecie, a twórcy szopek krakowskich nie są narażeni na społeczne naciski czy zetknięcie się z biurokracją. Jest to rodzaj działalności społecznej, która opiera się wzajemnym szacunku w zakresie twórczej wolności wykonawców szopek, która obejmuje również dobór poruszanej przez nich tematyki kulturalnej, politycznej i społecznej.

Podstawowe materiały wykorzystywane do budowy szopek to drewno, dykta, tektura, papier, bibuła i staniol (rodzaj kolorowej, błyszczącej folii aluminiowej), które w żaden sposób nie przyczyniają się do degradacji środowiska naturalnego. Wręcz przeciwnie, pojawiają się szopki wykonane z wykorzystaniem materiałów pochodzących z recyklingu. Twórcy na potrzeby skonstruowania szopki przetwarzają materiały, które w innym wypadku zostałyby wyrzucone, np. papierki od cukierków, mechanizmy elektryczne ze sprzętu AGD. W szopce otrzymują one „nowe życie".

2. Wkład w zapewnienie widoczności i świadomości oraz zachęcanie do dialogu

W odniesieniu do ***kryterium R.2****, państwa* ***wykażą, że „Wpis takiego elementu pomoże zapewnić widoczność i świadomość znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz pobudzi dialog, odzwierciedlając w ten sposób różnorodność kulturową na świecie i świadcząc o ludzkiej kreatywności****". Kryterium to zostanie spełnione tylko wtedy, gdy wniosek wykaże, w jaki sposób ewentualny wpis pomoże zapewnić ogólną widoczność i świadomość znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a nie tylko samego wpisywanego elementu, a także pobudzi dialog charakteryzujący się poszanowaniem różnorodności kulturowej.*

(i) W jaki sposób wpisanie elementu na Listę reprezentatywną może przyczynić się do zwiększenia ogólnej widoczności niematerialnego dziedzictwa kulturowego i zwiększenia świadomości na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym?

Min. 100 i maks. 150 słów

Wpisanie szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną (byłby to pierwszy taki wpis z Polski) zwiększy znaczenie niematerialnego dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym oraz świadomość w tym zakresie. Szopki bożonarodzeniowe są ponadto częścią wielowiekowej tradycji obchodzenia świąt Bożego Narodzenia w wielu krajach. Wpisanie ich na listę przyczyni się więc do podniesienia świadomości na temat tej tradycji jako ważnej części niematerialnego dziedzictwa kulturowego na całym świecie.

Wpisanie corocznych obchodów związanych z szopkami bożonarodzeniowymi, w tym ich przygotowywania i przekazywania tradycji, pozwoli na uznanie ich za niematerialne dziedzictwo kulturowe i objęcie ich odpowiednią ochroną. To z kolei pobudzi dialog między twórcami i organizatorami dorocznych grudniowych uroczystości i innych wydarzeń z tym związanych.

Te kolorowe, symboliczne konstrukcje to doskonały przykład różnorodności świątecznych tradycji stanowiących ważną część niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce, Europie i na świecie.

(ii) W jaki sposób taki wpis może pobudzić dialog między wspólnotami, grupami i jednostkami?

Min. 100 i maks. 150 słów

Wpisanie zachęci nowe osoby do przyłączenia się i pobudzi osoby już zaangażowane do kontynuowania swojej działalności. Ułatwi to dialog między twórcami i zmotywuje ich do podtrzymania istniejących inicjatyw, jak również do tworzenia nowych projektów ponadregionalnych, w tym projektów internetowych. Co roku pojawiają się nowi twórcy spoza Krakowa, w tym z zagranicy. Wpis pobudzi także dialog między wspólnotami, grupami i osobami, które praktykują podobne tradycje szopkarskie w swoich krajach.

Liczne spotkania, wystawy i warsztaty są z zasady skierowane do jak najszerszego grona odbiorców, niezależnie od płci, wieku, przynależności narodowej, etnicznej i religijnej. Są to wydarzenia, które sprzyjają nieograniczonemu międzypokoleniowemu przekazowi wiedzy i umiejętności. Co więcej, jednoczą one całe społeczności (osoby z autyzmem, z dysfunkcją wzroku, słuchu, mowy), grupy (grupy przedszkolne, klasy szkolne, uczestnicy zajęć terapeutycznych) oraz jednostki wokół wspólnej pasji i tradycji.

(iii) W jaki sposób wpis może promować poszanowanie różnorodności kulturowej i ludzkiej kreatywności?

Min. 100 i maks. 150 słów

Szopkarstwo krakowskie ukazuje nieograniczone możliwości ludzkiej kreatywności, która czerpie inspiracje z symboli religijnych oraz otaczającej rzeczywistości.

Wpis przyczyni się do wzbudzenia szacunku dla rzemiosła, które towarzyszy przygotowaniom związanym z rytuałami i świętami, podkreślając związek między poszczególnymi aspektami dziedzictwa niematerialnego.

Projekty szopek różnią się od siebie każdego roku – twórcy przedstawiają nowe elementy architektoniczne, dekoracje, innowacyjne pomysły, takie jak elektryczne mechanizmy, które ożywiają figurki, albo oświetlenie szopek. Każdego roku w szopkach pojawiają się nowe elementy i alegorie nawiązujące do aktualnych wydarzeń społecznych, politycznych i kulturalnych w Krakowie, Polsce i za granicą.

W ten sposób szopkarstwo krakowskie z jednej strony ukazuje odrębność regionalną i tożsamość kulturową krakowian, z drugiej natomiast wyraża różnorodność kulturową tradycji szopkarskich w innych krajach.

3. Środki ochronne

W odniesieniu do ***kryterium R.3*** *państwa* ***wykażą, że „opracowano środki ochronne, które pozwalają na zabezpieczenie i promocję takiego elementu"****.*

3.a. Wcześniejsze i bieżące starania mające na celu ochronę elementu

(i) W jaki sposób zainteresowane wspólnoty, grupy albo jednostki (jeśli dotyczy) dbają o przetrwanie elementu? Jaki inicjatywy były/są podejmowane w tym zakresie w przeszłości i obecnie?
Min. 150 i maks. 250 słów

Najstarsze wzmianki o szopkarstwie krakowskim pojawiły się w drugiej poł. XIX w. Początkowo szopki bożonarodzeniowe były swego rodzaju wędrownymi teatrami lalek, które towarzyszyły kolędnikom. Przez ponad sto lat szopkarstwo przeszło wiele zmian, ale tradycja pozostaje żywa i nadal przeżywa rozwój.

W okresie międzywojennym grono miłośników szopkarstwa z Krakowa postanowiło zorganizować konkurs na najpiękniejszą szopkę w Krakowie. Pierwsza edycja konkursu odbyła się w 1937 r. i miała na celu odnowienie tradycji i jej popularyzację wśród mieszkańców Krakowa i turystów. Od tego czasu konkurs odbywa się co roku, z przerwą w okresie II wojny światowej, kiedy to władze okupacyjne zakazały jego organizacji (tradycja przetrwała w konspiracji).

Od okresu międzywojennego, zarówno sami twórcy, jak i wspierające ich instytucje (np. domy kultury, szkoły, muzea) nieustannie podejmują wiele projektów i inicjatyw mających na celu zachowanie i ochronę tradycji szopkarskiej. Obejmują one m. in. warsztaty tworzenia szopek organizowane w Polsce i za granicą (od 2015 do 2017 r. odbyło się aż 235 warsztatów) przez twórców szopek, a także wystawy, zakupy z kolekcji prywatnych i muzealnych, publikacje (w tym naukowe i ogólne), strony internetowe oraz filmy dokumentalne o tradycji szopkarskiej i jej przedstawicielach.

Wszystkie te działania sprzyjają podtrzymaniu świadomości znaczenia tej tradycji, przyczyniając się w ten sposób do jej kontynuacji i przetrwania tego elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Należy zaznaczyć co najmniej jeden punkt w celu wskazania środków ochrony, które były i są obecnie podejmowane przez zainteresowane ***wspólnoty, grupy albo jednostki****:*

☑ przekazywanie, głównie poprzez edukację formalną i nieformalną
☑ identyfikacja, dokumentacja, badania
☑ zachowanie, zabezpieczenie
☑ promocja, wzmacnianie
☐ rewitalizacja

(ii) W jaki sposób zainteresowane Państwa-Strony chronią dany element? Należy scharakteryzować zewnętrzne albo wewnętrzne ograniczenia, takie jak ograniczone zasoby. Jakie starania podejmowano i podejmuje się w tym zakresie?

Min. 150 i maks. 250 słów

Ochrona szopkarstwa krakowskiego jest prowadzona na dwóch poziomach: krajowym i lokalnym. Na poziomie krajowym ochrona realizowana jest za pośrednictwem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej: MKiDN), Narodowego Instytutu Dziedzictwa (dalej: NID), Rady ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego i Polskiego Komitetu ds. UNESCO (PK UNESCO). Na poziomie lokalnym w ochronę angażują się sami twórcy, częściowo stowarzyszeni w organizacjach, takich jak Stowarzyszenie Twórców Ludowych (STL). Dodatkowo w ochronę zaangażowane są organizacje pozarządowe, takie jak Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa (dalej: TMHiZK), władze samorządowe: Urząd Miasta Krakowa (UMK), Województwo Małopolskie (dalej: WM), a także lokalne muzea: MHK i Muzeum Etnograficzne w Krakowie (MEK). Pomiędzy wszystkimi tymi podmiotami prowadzony jest nieustanny dialog.

Wyżej wymienione zainteresowane strony są odpowiedzialne za następujące dziedziny ochrony:

- wsparcie finansowe działań promocyjnych i edukacyjnych związanych z przekazywaniem wiedzy i umiejętności tworzenia szopek bożonarodzeniowych (np. warsztaty, granty na filmy dokumentalne, wystawy, nagrody, publikacje dla dzieci i młodzieży);
- monitorowanie żywotności elementu i informowanie o ewentualnych zagrożeniach w tym zakresie;
- wspieranie działań i inicjatyw depozytariuszy szopkarstwa krakowskiego dotyczących realizacji zapisów Konwencji UNESCO z 2003 r.;
- udział w konkursach i przeglądach rękodzielniczych;
- upowszechnianie wiedzy o tradycji poprzez regularne odczyty i publikacje naukowe;
- powiększanie kolekcji muzealnych poprzez zakup szopek od twórców.

Należy zaznaczyć co najmniej jeden punkt w celu wskazania środków ochrony, które były i są obecnie podejmowane przez ***Państwo-Stronę (Państwa-Strony)*** *w odniesieniu do elementu:*

☑ przekazywanie, głównie poprzez edukację formalną i nieformalną
☑ identyfikacja, dokumentacja, badania
☑ zachowanie, zabezpieczenie
☑ promocja, wzmacnianie
☐ rewitalizacja

3.b. Zaproponowane środki ochrony

W tym punkcie należy wskazać i opisać środki ochronne, które zostaną zastosowane, w szczególności te, które mają na celu zabezpieczenie i promowanie elementu. Środki ochronne należy opisać pod względem konkretnych zobowiązań Państw-Stron oraz wspólnot, a nie tylko w zakresie możliwości.

(i) Jakie środki są proponowane w celu zagwarantowania, by przetrwanie elementu nie było zagrożone w przyszłości, szczególnie jako niezamierzony skutek wpisania na Listę oraz związanej z tym widoczności i publicznego zainteresowania?

Min 500 i maks. 700 słów

Środki ochronne są związane z określonymi przez twórców zagrożeniami. Są to:
a) możliwe negatywne skutki uboczne związane z widocznością i publicznym zainteresowaniem wynikającymi z wpisania na Listę;

b) brak miejsca na przechowywanie tworzonych co roku szopek;

c) trudności w pozyskaniu materiałów, które w oczach twórców będą wystarczająco dobrej jakości, aby można z nich skonstruować szopkę. Jest to związane ze stopniowym pogarszaniem się jakości materiałów w wyniku zastępowania tradycyjnych metod produkcji szopek nowymi technologiami;

d) brak równowagi między liczbą twórców dorosłych i młodszych kontynuujących tradycję;

e) ryzyko oderwania się tradycji tworzenia szopek od swojego bożonarodzeniowego kontekstu w przypadku zwiększonego zainteresowania wynikającego z wpisania ich na Listę;

f) brak środków i umiejętności do zaprezentowania prac każdego z twórców;

g) brak wiedzy i świadomości związanej z prawami własności intelektualnej oraz powiązanymi kwestiami i procedurami prawnymi;

h) brak precyzyjnych regulacji prawnych mających na celu kompleksową ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce;

i) ryzyko wykorzystania tradycyjnych zwyczajów wyłącznie w celu osiągnięcia korzyści finansowych.

W drodze konsultacji społecznych i dyskusji z zainteresowanymi twórcami i instytucjami dla każdego ze zidentyfikowanych zagrożeń zaproponowano następujące środki ochronne:

Ad. a) w 2017 r. zostanie stworzona specjalna sieć monitorująca, która posłuży systematycznemu monitorowaniu wpływu wpisania na Listę reprezentatywną (począwszy od momentu złożenia wniosku), sugerowaniu odpowiednich środków i ułatwieniu dialogu między wszystkimi zainteresowanymi stronami, w tym przedstawicielami twórców, STL, MKiDN, Radą ds. NDK, NID, PK UNESCO, WM, UMK, MHK, MEK, TMHiZK (patrz punkt 3. c).

Ad. b) – współpraca z władzami miasta w zakresie zapewnienia przestrzeni na magazyn/galerię na szopki, która byłaby miejscem przechowywania szopek ukończonych przez twórców w okresie Bożego Narodzenia, połączonym z możliwością

ich nabycia przez zainteresowane osoby odwiedzające Kraków i stworzenie w ten sposób twórcom szopek przestrzeni na swobodną twórczość w środowisku domowym, jak również umożliwienie dodatkowego zarobku dla twórców szopek ze sprzedaży swoich dzieł [instytucje odpowiedzialne: WM, UMK, MHK];

Ad. c) – stworzenie mechanizmów wsparcia dla twórców szopek krakowskich, umożliwiających im zakup dobrej jakości materiałów do tworzenia szopek [instytucje odpowiedzialne: WM, UMK, MHK];

Ad. d) – zwiększenie liczby warsztatów skierowanych do dzieci i młodego pokolenia; kontynuowanie dotychczasowych działań i praktyk edukacyjnych, takich jak publikacja wzorników szopkowych, kolorowanek z szopkami, książek dla dzieci o tradycji szopkarstwa krakowskiego i stworzenie stypendiów dla młodzieży [instytucje odpowiedzialne: WM, UMK, MHK];

Ad. e) – kontynuowanie ponad 70-letniej tradycji wystawiania szopek pod pomnikiem Adama Mickiewicza i organizowania wystaw krajowych wyłącznie w okresie świątecznym [instytucje odpowiedzialne: UMK, MHK];

Ad. f) – stworzenie strony internetowej, która umożliwiałaby prezentację wszystkich osób należących do grupy twórców szopek oraz ich dzieł; która byłaby żywą „encyklopedią" wiedzy o tej tradycji, współtworzoną przez samych twórców szopek [instytucje odpowiedzialne: MKiDN, NID];

Ad. g) – zorganizowanie cyklu warsztatów dla twórców szopek na temat kwestii związanych z prawami własności intelektualnej [instytucja odpowiedzialna: Rada ds. NDK];

Ad. h) – przygotowanie projektu zmian ram prawnych i strategii dotyczących regulacji w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego [instytucje odpowiedzialne: MKiDN, NID, Rada ds. NDK, PK UNESCO];

Ad. i) – ustanowienie samorządu/rady wewnętrznej twórców szopek – ustanawianej przez samych twórców – która będzie odpowiedzialna za ochronę tej tradycji i za zapobieganie jej wykorzystywaniu do celów komercyjnych i masowej produkcji przez podmioty, które nie są w żaden sposób związane z tym elementem.

(ii) W jaki sposób zainteresowane Państwa-Strony będą wspierać realizację proponowanych środków ochrony?

Min. 150 i maks. 250 słów

W 2017 r. zostanie ustanowiona sieć monitoringu (patrz punkt a. powyżej), która umożliwi systematyczną ocenę wpływu wpisania na Listę reprezentatywną, omawianie i proponowanie odpowiednich środków oraz ułatwi dialog między wszystkimi zainteresowanymi stronami. Sieć posłuży jako środek do wdrożenia specjalnego programu monitorowania treści, nadzorującego nowe inicjatywy, które mogą pojawiać się w związku z wpisem. Ważnym celem programu będą działania podnoszące świadomość na temat charakteru NDK, jego znaczenia dla twórców oraz dla mieszkańców Krakowa.

W tym samym roku planuje się przygotowanie założeń nowego priorytetu finansowego MKiDN – „Dziedzictwo niematerialne", w ramach którego zabezpieczone zostałyby środki na dofinansowanie wydatków na programy edukacyjne na temat NDK, Konwencji z 2003 r. i tradycji szopkarskich, zakupu materiałów do budowy szopki, stworzenie i profesjonalne prowadzenie strony internetowej o twórcach szopek, a także stypendia dla młodych twórców szopek.

W latach 2017-2018 planowane jest przygotowanie projektu całościowej strategii ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kraju, z uwzględnieniem specyficznej sytuacji tego elementu NDK.

W latach 2018-20120 planowane jest przygotowanie założeń do ustawy wzmacniającej ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego przez MKiDN (we współpracy z Radą ds. NDK), w tym zaprezentowanie rozwiązań uwzględniających specyficzną sytuację elementów NDK po wpisaniu ich na Listę reprezentatywną.

Na 2017 r. planowany jest natomiast cykl warsztatów dla twórców szopek poświęconych ochronie praw autorskich, organizowanych pod patronatem MKiDN i Rady ds. NDK.

(iii) W jaki sposób wspólnoty, grupy albo jednostki angażowały się w planowanie proponowanych środków ochrony, w tym pod względem ról związanych z płcią, a także w jaki sposób będą zaangażowane w ich realizację?

Min. 150 i maks. 250 słów

Twórcy szopek krakowskich byli zaangażowani w planowanie środków ochrony poprzez aktywny udział w spotkaniach, które odbyły się w dniach 6 i 24 lutego 2013 r., 14 grudnia 2016 r., 24 stycznia i 26 lutego 2017 r. (w każdym z nich uczestniczyło blisko 40 depozytariuszy i były one otwarte dla osób trzecich). Spotkania miały charakter konsultacji społecznych. Ostatnie z nich, prowadzone przez samych twórców, było poświęcone zaplanowaniu proponowanych środków ochrony i omówieniu zaangażowania w ich realizację.

Depozytariusze potwierdzili swoją gotowość do prowadzenia działań edukacyjnych i współpracy w tym zakresie. Zadeklarowali również chęć współpracy przy tworzeniu strony internetowej, która przedstawiałaby sylwetki wszystkich twórców i ich prace, a także zaproponowali przetłumaczenie strony na inne języki, co umożliwiłoby wymianę doświadczeń i skontaktowanie się ze społecznościami twórców szopek z innych krajów, a także dotarcie do potencjalnych nabywców ich dzieł.

Zaproponowali oni również stworzenie systemu stypendiów dla młodych twórców szopek, które zachęciłyby tę grupę wiekową do zajęcia się szopkarstwem. Rozwiązałoby to istniejący problem luki pokoleniowej: obecnie szopki są wykonywane głównie przez dorosłych i dzieci.

Wielu twórców zwróciło uwagę na problemy związane z brakiem pomieszczeń i miejsca na przechowywania szopek po okresie świątecznym i poprosiło władze miasta Krakowa o pomoc w tym zakresie.

Twórcy zadeklarowali także, że będą prowadzić dalszą dokumentację fotograficzną i filmową swojej pracy oraz warsztatów.

3.c. Właściwy organ (właściwe organy) odpowiedzialne za ochronę elementu

Należy podać nazwę, adres oraz inne dane kontaktowe właściwego organu (właściwych organów) oraz, jeśli ma to zastosowanie, imię i nazwisko oraz stanowisko osoby (osób) do kontaktu odpowiedzialnych za zarządzanie elementem i jego ochronę na poziomie lokalnym.

Nazwa organu: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa (MHK)
[…]
Nazwa organu: Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa (TMHiZK)
[…]
Nazwa organu: Muzeum Etnograficzne w Krakowie (MEK)
[…]
Nazwa organu: Stowarzyszenie Twórców Ludowych (STL) – oddział Kraków
[…]
Nazwa organu: Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Miasta Krakowa (UMK)
[…]
Nazwa organu: Narodowy Instytut Dziedzictwa – Oddział Terenowy w Krakowie (NID-OTK)
[…]
Nazwa organu: Zarząd Województwa Małopolskiego (WM)
[…]

4. Udział wspólnoty w procesie nominacji i jej zgoda w tym zakresie

W odniesieniu do ***kryterium R.4****, państwa wykażą, że* ***„element został nominowany przy najszerszym możliwym udziale zainteresowanej wspólnoty, grupy albo jednostek (jeśli dotyczy) oraz po wcześniejszym wyrażeniu przez nie dobrowolnej i świadomej zgody”****.*

4.a. Udział zainteresowanych wspólnot, grup i jednostek w procesie nominacji

Należy opisać, w jaki sposób zainteresowana wspólnota, grupa albo jednostki (jeśli dotyczy) aktywnie uczestniczyła/-y we wszystkich etapach przygotowania i opracowania wniosku, z uwzględnieniem roli związanych z płcią.
Zaleca się, aby Państwa-Strony przygotowywały wnioski przy udziale szerokiego grona zainteresowanych stron, w tym, gdzie ma to zastosowanie, samorządów lokalnych i regionalnych, wspólnot, organizacji pozarządowych, instytutów badawczych, ośrodków wiedzy fachowej i innych. Przypomina się Państwom-Strono, że wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki, których niematerialne dziedzictwo kulturowe jest przedmiotem wniosku, są zasadniczymi elementami koncepcji i podstawowymi uczestnikami opracowania wniosku, propozycji i innych wniosków, a także planowania i realizacji środków ochrony oraz zachęca się je do opracowania kreatywnych środków w celu zapewnienia ich możliwie najszerszego udziału na każdym etapie, zgodnie z wymogami art. 15 Konwencji.

Min. 300 i maks. 500 słów

Grupa najbardziej aktywnych członków, licząca 40 osób (kobiet i mężczyzn) uczestniczyła w spotkaniach, które odbywały się w siedzibie MHK. Dotyczyły

one zgłoszenia wniosku o wpisanie szopkarstwa krakowskiego na Krajową listę, a następnie na Listę reprezentatywną UNESCO.

W dniu 6 lutego 2013 r. w siedzibie MHK odbyło się spotkanie informacyjne na temat Konwencji z 2003 r. i Krajowej listy. Miało ono na celu sformalizowanie wysiłków w zakresie zwiększenia świadomości i wiedzy na temat warunków wpisu. Podczas kolejnego spotkania, 24 lutego 2013 r., w którym uczestniczyło 27 twórców szopek, jednogłośna zgoda o wpisanie szopkarstwa krakowskiego na Krajową listę została przyjęta przez aklamację. Przeprowadzono także demokratyczne wybory przedstawiciela grupy twórców. Do wyboru zgłoszono 5 kandydatur, a najwięcej głosów uzyskał Dariusz Czyż.

14 grudnia 2016 r. w siedzibie MHK odbyło się spotkanie, podczas którego zgromadzeni twórcy szopek zostali poinformowani o procedurach, potencjalnych korzyściach i zagrożeniach wynikających z wpisu na Listę reprezentatywną UNESCO. Twórcy zadeklarowali chęć zgłoszenia szopkarstwa na listę UNESCO. 29 twórców wyraziło swoją wolę w drodze konsensusu. Osoby nieobecne podczas tego zebrania upoważniły członków swoich rodzin do podpisania deklaracji albo podpisały ją osobiście następnego dnia (szczegółowe informacje znajdują się w pkt 4.b).

Podczas spotkania 24 stycznia 2017 r. odbyły się publiczne konsultacje dla twórców dotyczące zaleceń w zakresie nominacji szopkarstwa krakowskiego do wpisania na Listę reprezentatywną. Twórcy szopek wyrazili swoje obawy związane z wpisem (możliwość cenzurowania treści szopek, naruszenie praw autorskich, masowa produkcja szopek i wyrwanie szopki z jej dotychczasowego bożonarodzeniowego kontekstu), wyrazili jednak zgodę na dokonanie wpisu. Otrzymali ponadto pakiet najważniejszych informacji dotyczących Konwencji UNESCO z 2003 roku i wzięli udział w prezentacji na ten temat. Twórcy szopek jednogłośnie upoważnili dr Magdalenę Kwiecińską, etnolog zatrudnioną w MHK, a także dr Hannę Schreiber, która wykłada na Uniwersytecie Warszawskim i jest ekspertem w dziedzinie Konwencji z 2003 r., do współpracy z ich przedstawicielem w przygotowaniu wniosku wpisania na listę UNESCO.

26 lutego 2017 r. miało miejsce wydarzenie zamykające wystawę, na którym omówiono plany w zakresie ochrony tradycji szopkarskiej. Uczestniczyło w nim 37 twórców wraz z rodzinami oraz mieszkańcy Krakowa, którzy podtrzymują rodzinną tradycję uczestnictwa w pokazach szopek.

Tego dnia wyświetlono wstępną wersję przygotowanego film (dokumentacja wideo do wniosku) i przedstawiono wstępną wersję wniosku. Każdy z twórców miał możliwość zgłoszenia swoich uwag, a następnie przesłania ich pocztą elektroniczną. Wybrano również jednogłośnie zastępcę przedstawiciela twórców – został nim Marek Markowski. Twórcy szopek dyskutowali głównie o środkach ochronnych, ale podkreślili również, że prace nad wnioskiem i związane z nimi spotkania przyczyniły się do integracji grupy, pomogły im lepiej wyartykułować swoje potrzeby i stworzyły przestrzeń do refleksji nad swoim dziedzictwem.

Celem jest podtrzymanie wyrażonej zgody, o której mowa w zasadach etycznych, w czym ma pomóc sieć monitorująca. Wszystkie instytucje zaangażowane w ochronę i utrzymanie tradycji szopkarskiej na poziomie lokalnym również wyraziły zgodę na dokonanie wpisu i wsparcie w tym zakresie (załączone pisma).

4.b. Wyrażenie uprzedniej dobrowolnej i świadomej zgody na nominację

Wyrażenie uprzedniej dobrowolnej i świadomej zgody na nominację elementu przez zainteresowaną wspólnotę, grupę czy jednostkę (jeśli dotyczy) może mieć formę pisemną, formę nagrania albo inną formę dozwoloną w ramach systemu prawnego Państwa-Strony
Do formularza wniosku należy dołączyć informację zawierającą taką zgodę, a poniżej należy wskazać, jakie dokumenty zostały przedstawione, w jaki sposób zostały uzyskane oraz jaką mają postać. Należy również określić płeć osób udzielających zgody,.

Min. 150 i maks. 250 słów

W dniu 14 grudnia 2016 r. odbyło się zebranie w MHK. Zostało ono zorganizowane i przeprowadzone przez pracowników MHK w związku z otwarciem przez Radę ds. NDK i NID procedury krajowej nominowania pierwszego polskiego elementu NDK na Listę reprezentatywną NDK UNESCO. Twórcy zostali poinformowani o procedurze, potencjalnych korzyściach i zagrożeniach związanych z wpisem na Listę reprezentatywną UNESCO. Deklaracja woli zgłoszenia szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną NDK wyrażona przez 29 obecnych na spotkaniu twórców była dobrowolna i jednogłośna. Twórcy, zarówno mężczyźni jak i kobiety (na równych warunkach), oświadczyli, że są świadomi potencjalnych konsekwencji wpisu, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych; omówiono także konkretne przykłady takich skutków. Twórcy stwierdzili, że umiędzynarodowienie, wynikające z wpisu na Listę UNESCO, rzeczywiście może spowodować zmiany w ich tradycji; doszli jednak do wniosku, że przyczyni się ono również do zwiększenia zainteresowania ich rzemiosłem i świadomości co do znaczenia tej tradycji w Polsce i za granicą, pobudzi dialog, a w konsekwencji zwiększy świadomość wartości, jaką ma przekazywanie tej tradycji młodszym pokoleniom. Krakowscy szopkarze upoważnili Dariusza Czyża do reprezentowania ich w sprawach proceduralnych związanych z przygotowaniem wniosku o wpisanie na Listę UNESCO. Brzmienie deklaracji zostało sformułowane podczas spotkania. Uwagi zgłaszane przez twórców zostały spisane oraz zarejestrowane w formie cyfrowej przez Dariusza Czyża i Magdalenę Kwiecińską, wydrukowane, a następnie podpisane przez twórców.

Deklaracja woli o wpisie szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną UNESCO została załączona do dokumentacji.

4.c. Poszanowanie zwyczajowych praktyk regulujących dostęp do elementu

Dostęp do określonych aspektów niematerialnego dziedzictwa kulturowego albo informacji na jego temat jest czasem ograniczony przez zwyczajowe praktyki przyjęte i podejmowane przez wspólnoty np. w celu zachowania w tajemnicy określonej wiedzy. Jeżeli takie praktyki istnieją, należy wykazać, że wpisanie danego elementu i realizacja środków ochrony wiązałyby się z pełnym ich poszanowaniem (por. art. 13 Konwencji). Należy opisać wszelkie szczególne środki, które mogą być konieczne do zapewnienia takiego poszanowania.

Jeżeli takie praktyki nie istnieją, należy przedstawić wyraźne oświadczenie, że nie istnieją żadne zwyczajowe praktyki regulujące dostęp do elementu, składające się z co najmniej 50 słów.
Min. 50 i maks. 250 słów

Podstawowa wiedza i umiejętności szopkarskie są przekazywane z pokolenia na pokolenie wszystkim osobom zainteresowanym tym rękodziełem. Niektórzy twórcy mają jednak własną technikę budowania i ozdabiania swoich dzieł, których szczegóły trzymają w tajemnicy. Większość z nich posiada swój indywidualny styl. Konieczne jest więc poszanowanie ich woli dla zachowania indywidualnych rozwiązań rękodzielniczych w tajemnicy oraz eliminowanie jakichkolwiek nacisków na twórców, by ujawniali tajniki swojego warsztatu, czy wybranego przez siebie motywu prezentowanego w szopce. Konieczna jest ochrona indywidualnych stylów związanych z twórczością artystyczną. Do tej pory nie podjęto żadnych działań, które miałyby na celu naruszenie zwyczajowego zachowania działalności twórczej w tajemnicy. Twórcy powinni sami decydować, jakie elementy swojego rzemiosła chcą ujawnić podczas organizowanych warsztatów. Nie istnieją natomiast żadne zwyczajowe praktyki regulujące dostęp do praktykowania szopkarstwa krakowskiego z uwagi na jego inkluzywny charakter, przejawiający się także dotychczasowym brakiem potrzeby powołania osobnego stowarzyszenia szopkarzy krakowskich, którego istnienie mogłoby ewentualnie formalizować, a przez to także ograniczać dostęp do tego rzemiosła.

4.d. Zainteresowana organizacja (organizacje) albo przedstawiciel (przedstawiciele) wspólnoty

Należy podać szczegółowe dane kontaktowe każdej organizacji, przedstawiciela wspólnoty albo innej organizacji pozarządowej, która jest związana z elementem, takiej jak związki, organizacje, kluby, cechy, komitety sterujące itp.:

a. Nazwa podmiotu
b. Imię i nazwisko oraz stanowisko osoby do kontaktu
c. Adres
d. Numer telefonu
e. Adres e-mail
f. Inne istotne informacje

Wybrany przedstawiciel grupy twórców szopek krakowskich:
Dariusz Czyż
[…]
Wybrany zastępca przedstawiciela grupy twórców szopek krakowskich:
Marek Markowski
[…]
Stowarzyszenie Twórców Ludowych
Prezes Waldemar Majcher
[…]

5. Włączenie elementu do ewidencji

W odniesieniu do ***kryterium R.5****, państwa* ***wykażą, że element został nazwany i ujęty w ewidencji niematerialnego dziedzictwa kulturowego prowadzonej na terytorium zgłaszającego Państwa-Strony (Państw-Stron)*** *zgodnie z art. 11.b i 12 Konwencji.*
Włączenie nominowanego elementu do ewidencji nie powinno w żaden sposób oznaczać czy narzucać zakończenia ewidencji przed złożeniem wniosku. Zgłaszające Państwo-Strona (Państwa-Strony) może (mogą) być w trakcie uzupełniania albo aktualizowania co najmniej jednej ewidencji, należycie włączywszy nominowany element do tworzonej ewidencji.

Należy podać następujące informacje:

(i) Nazwa ewidencji, w skład której (których) wchodzi element:

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

(ii) Nazwa biur(a), agencji, organizacji albo organu (organów) odpowiedzialnych za utrzymanie i aktualizowanie tej (tych) ewidencji, zarówno w języku oryginalnym, jak i tłumaczenia, w przypadku gdy językiem oryginalnym nie jest angielski ani francuski:

Narodowy Instytut Dziedzictwa, Zespół ds. dziedzictwa niematerialnego

(iii) Należy opisać, jak przebiega regularna aktualizacja ewidencji, i określić jej częstotliwość i stosowaną metodę aktualizacji. Przez aktualizację ewidencji rozumie się nie tylko dodawanie nowych elementów, ale również modyfikowanie istniejących informacji o zmieniającym się charakterze elementów już włączonych (art. 12.1 Konwencji) (maks. 100 słów).

Krajowa lista NDK obejmuje elementy spełniające cztery kryteria: zgodność z definicją zawartą w Konwencji, przekazywanie tradycji z pokolenia na pokolenie, istnienie planów w zakresie ochrony, zaangażowanie wspólnot i wyrażenie przez nie dobrowolnej uprzedniej zgody.

Nowe wnioski są zgłaszane do NID i regularnie rekomendowane do wpisania na Krajową listę NDK przez Radę ds. NDK, a ostateczną decyzję w tym zakresie podejmuje Minister Kultury. Twórcy i instytucje związane z wpisanym elementem są zobowiązane do składania raportów co 5 lat w celu aktualizacji ewidencji. Działania w zakresie raportowania i monitoringu szopkarstwa krakowskiego zaplanowano na 2019 r.

(iv) Numer referencyjny (numery referencyjne) i nazwa (nazwy) elementu w stosownej ewidencji (stosownych ewidencjach):

2013/3 Szopkarstwo krakowskie

(v) Data włączenia elementu do ewidencji (powinna ona poprzedzać datę złożenia niniejszego wniosku):

23 maja 2014 r.

(vi) Należy opisać sposób, w jaki nazwano i zdefiniowano element, w tym sposób, w jaki informacje były zbierane i przetwarzane „przy udziale wspólnot, grup i stosownych organizacji pozarządowych" (art. 11.b) na cele ewidencji, a także odnieść się do roli uczestników związanych z płcią. Można podać dodatkowe informacje w celu przedstawienia udziału instytutów badawczych i ośrodków wiedzy fachowej (maks. 200 słów).

W dniu 6 lutego 2013 r. w siedzibie MHK odbyło się spotkanie, na które zostali zaproszeni twórcy szopek krakowskich. Spotkanie zorganizowali i prowadzili pracownicy Działu Folkloru i Tradycji Krakowa MHK. Na spotkaniu obecnych było 27 członków grupy. Spotkanie obejmowało prezentację dotyczącą charakteru Krajowej listy NDK oraz wymogu wyrażenia uprzedniej świadomej zgody na dokonanie wpisu i późniejsze przygotowanie wniosku zgłoszeniowego. Na następnym posiedzeniu, które odbyło się 24 lutego 2013 r. obecnych było 27 twórców, zarówno kobiety, jak i mężczyźni. Podjęto jednogłośną decyzję o zgodzie na wpisanie szopkarstwa krakowskiego na Krajową listę NDK.

Do reprezentowania grupy twórców szopek demokratycznie wybrano przedstawiciela tego środowiska – pana Dariusza Czyża.

Wniosek o wpis na Krajową Listę został przygotowany w ścisłej współpracy środowiska twórców szopek krakowskich z pracownikiem MHK. Dokument powstawał na podstawie rozmów i konsultacji z twórcami, a także przeprowadzonych wcześniej badań. Na jednym ze spotkań podjęto wspólną decyzję dotyczącą nazwy przedmiotowego elementu, która następnie stała się oficjalną nazwą stosowaną we wniosku.

(vii) Dokument potwierdzający, który wykazuje, że nominowany element jest ujęty w co najmniej jednej ewidencji niematerialnego dziedzictwa kulturowego prowadzonej na terytorium zgłaszającego Państwa-Strony (Państw-Stron), zgodnie z definicją art. 11.b i 12 Konwencji. Dokument taki powinien zawierać przynajmniej nazwę elementu, jego opis, nazwę (nazwy) zainteresowanych wspólnot, grup albo osób (jeśli dotyczy), ich lokalizację geograficzną i zasięg elementu.

a. Jeżeli ewidencja jest dostępna w Internecie, należy podać hiperłącza (adresy URL) do stron poświęconych zgłoszonemu elementowi (łącznie należy wpisać maks. 4 hiperłącza w polu poniżej). Do wniosku należy dołączyć wydruki (nie więcej niż 10 standardowych arkuszy A4) stosownych sekcji zawartości, do której prowadzą łącza. Jeżeli językiem źródłowym nie jest angielski ani francuski, informacje muszą zostać przetłumaczone.

b. Jeżeli ewidencja nie jest dostępna w Internecie, należy dołączyć wierne kopie tekstów (nie więcej niż 10 standardowych arkuszy A4) dotyczących elementu włączonego do ewidencji. Jeżeli językiem źródłowym nie jest angielski ani francuski, teksty te muszą zostać przetłumaczone.

Należy wskazać załączone materiały oraz (jeśli dotyczy) odpowiednie hiperłącza:

1. Decyzja Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o wpisie Szopkarstwa krakowskiego na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego;

2. Link do strony:

http://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/;

3. Print screen strony internetowej zawierającej aktualną listę elementów wpisanych na Listę krajową NDK;

4. Print screen strony internetowej zawierającej krótki opis szopkarstwa krakowskiego wpisanego na Krajową listę NDK.

6. Dokumentacja

6.a. Załączona dokumentacja (obowiązkowa)

Dokumentacja wymieniona poniżej jest obowiązkowa i zostanie wykorzystana w procesie oceny i rozpatrywania wniosków. Przydatna będzie również dokumentacja fotograficzna i dokumentacja wideo – na potrzeby działań mających na celu zwiększenie widoczności w razie wpisania elementu na listę. Należy zaznaczyć te pozycje, które zostały uwzględnione we wniosku i są zgodne z instrukcjami. Dodatkowe materiały niewymienione poniżej nie mogą zostać przyjęte i nie zostaną zwrócone.

- ☑ dowód potwierdzający zgodę wyrażoną przez wspólnoty, wraz z jego tłumaczeniem na język angielski albo francuski, jeśli język danej wspólnoty jest inny niż angielski albo francuski
- ☑ dokument potwierdzający, że nominowany element został ujęty w ewidencji niematerialnego dziedzictwa kulturowego prowadzonej na terytorium zgłaszającego Państwa-Strony (Państw-Stron), zgodnie z definicją art. 11 i 12 Konwencji; dokument taki będzie zawierał stosowny wyciąg z ewidencji w języku angielskim albo francuskim oraz w języku oryginału, jeżeli jest on inny niż wyżej wymienione
- ☑ 10 fotografii w wysokiej rozdzielczości wykonanych w ostatnim czasie
- ☑ przyznanie praw do fotografii (Formularz ICH-07-fotografia)
- ☑ zmontowany film wideo (5-10 min.), z napisami w jednym z języków używanych w Komitecie (angielski albo francuski), jeśli używany w nim język jest inny niż angielski albo francuski
- ☑ przyznanie praw do nagrania wideo (Formularz ICH-07-film wideo)

6.b. Główne opublikowane źródła (opcjonalne)

Państwa zgłaszające mogą wyrazić chęć opublikowania listy, stosując standardowy format bibliograficzny, główne opublikowane źródła zawierające informacje uzupełniające na temat danego elementu, jak np. książki, artykuły, materiały audiowizualne albo strony internetowe. Nie należy przesyłać takich opublikowanych źródeł razem z wnioskiem.

Maks. jedna strona standardowa.

Książki:

BARCZEWSKI Wiesław, Szczypta iluzji, trochę kleju, czyli jak się robi szopkę krakowską. A bit of illusion some glue albo how to make a Cracow-style crib, Dom Wydawniczy „Rafael", Kraków 2005

BARCZEWSKI Wiesław, Skąd się wzięła szopka krakowska, Dom Wydawniczy „Rafael", Kraków 2015

KACZMARCZYK Klaudia, MALINOWSKA Agata, Jak powstaje szopka?: Opowiada kropka; Regulamin budowy szopki, wyd. MHK, Kraków 2013

KOZIEŁ Anna, Betlejem krakowskie. Dzieje szopki krakowskiej. The Kraków Bethlehem. The History of the Kraków Nativity Crib, Wydawnictwo "M", Kraków 2003

KWIECIŃSKA Magdalena, NIECHAJ Małgorzata, Portrety twórców szopek krakowskich, wyd. MHK, Kraków 2012

LUDWIKOWSKI Leszek, WROŃSKI Tadeusz, Tradycyjna szopka krakowska, wyd. MHK, Kraków 1978

OLSZEWSKI Łukasz, Szopki krakowskie. The Kraków Nativity Scene, wyd. MHK, Kraków 2015

PŁATEK Piotr, Szopka krakowska. Okolędowania, Związek Teatrów Amatorskich/ Teatr Regionalny Kraków, Kraków 1971

REINFUSS Roman, Szopki krakowskie, Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne RSW „Prasa", Kraków 1958

SZAŁAPAK Anna, Szopka krakowska jako zjawisko folkloru krakowskiego na tle szopki europejskiej. Studium historyczno-etnograficzne, wyd. MHK, Kraków 2012

Artykuły:

KWIECIŃSKA Magdalena, Szopkarstwo krakowskie – tradycja pokoleń. Działania Muzeum Historycznego Miasta Krakowa na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego miasta [w:] „Narracja, obyczaj, wiedza... O zachowaniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego", red. Agnieszka Przybyła-Dumin, Chorzów – Lublin – Warszawa 2016, s. 169-182

OLESZKIEWICZ Małgorzata, Szopka mistrza Ezenekiera. Mity, pytania i okruchy prawdy o pewnej szopce z końca XIX wieku, wyd. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa [w:] Rocznik Krakowski, nr 74, Kraków 2008, s. 173-183

OLESZKIEWICZ Małgorzata, Między rekwizytem kolędniczym a apoteozą miasta – fenomen szopki krakowskiej [w:] Miasto w obrazie, legendzie i opowieści…, red. Róża Godula-Węcławowicz, Kraków 2008, s. 179-190

Materiały dostępne w Internecie:

http://www.szopki.eu/index.php/en/

http://www.jankirsz.2ap.pl/

http://szopki.eu/index.php/pl/leszek-zarzycki/galeria

http://www.mhk.pl/zbiory/szopkarstwo-krakowskie

mareklasyk.blogspot.com/2014/12/szopkarka.html

http://aleszopka.blogspot.com/

http://szopki.blogspot.com/

https://www.youtube.com/watch?v=Qabdy7o8cNQ

7. Podpis (podpisy) w imieniu Państwa-Strony (Państw-Stron)

Na końcu dokumentu wniosku powinien się znajdować podpis urzędnika upoważnionego do złożenia podpisu w imieniu Państwa-Strony, wraz z jego imieniem i nazwiskiem, stanowiskiem i datą złożenia. W przypadku wniosków wielonarodowych, dokument powinien zawierać imię i nazwisko, stanowisko i podpis urzędnika z każdego Państwa Strony składającego wniosek.

Imię i nazwisko:	Piotr Gliński
Stanowisko:	Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Wicepremier
Data:	28 marca 2017 r.
Podpis:	<podpisano>

Decyzja Komitetu Międzyrządowego o wpisaniu szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości (Decyzja 13.COM 10.b.29)[46]

Komitet,

1. odnotowuje, że Polska zgłosiła **szopkarstwo krakowskie** (nr 01362) do wpisania na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości:

   Szopkarstwo krakowskie to praktyka społeczna wywodząca się z tradycji obchodzenia świąt Bożego Narodzenia, skupiająca się na tworzeniu szopek. Tradycja zrodzona w XIX wieku jest nierozerwalnie związana z miastem Kraków i opiera się na umiejętnościach oraz wiedzy przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Szopka to lekka konstrukcja, która ukazuje scenę Bożego Narodzenia w otoczeniu domów i zabytków Krakowa, fantazyjnie przekształconych przez twórcę szopki. Za pomocą figurek, często wprawianych mechanicznie w ruch, prezentowane są w niej także – często podświetlane – sceny nawiązujące do wydarzeń historycznych, kulturalnych i społecznych, przede wszystkim z życia miasta Krakowa, ale także z Polski i ze świata. Każdego roku, w pierwszy czwartek grudnia, twórcy gromadzą się na Rynku Głównym w Krakowie, aby zaprezentować efekty swojej pracy. Szopki można następnie oglądać w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa przez dłuższy okres – od grudnia do lutego, co sprzyja przekazywaniu wiedzy związanej z tą praktyką. W grupie wszystkich twórców szopek można

[46] Polska wersja językowa została opracowana przez „BEHLERT & BEHLERT Tłumaczenia i Konferencje" na zlecenie Muzeum Krakowa. Tłumaczenie ukazuje się w niniejszym zbiorze za zgodą Muzeum Krakowa. Oryginalna wersja dokumentu: https://ich.unesco.org/en/decisions/13.COM/10.B.29.

wyróżnić 40 najbardziej aktywnych osób, które każdego roku przygotowują nową szopkę, a także prowadzą warsztaty i wykłady, promując w ten sposób szopkarstwo i przekazując wiedzę na jego temat. Praktykowanie tej tradycji jest otwarte dla wszystkich, obejmując swym zasięgiem szeroki krąg ludzi, w tym widzów i gości należących do wspólnoty miejskiej. Szopkarstwo pełni również istotne funkcje edukacyjne, przekazując wiedzę o historii miasta, jego lokalnej architekturze i zwyczajach.

2. w oparciu o informacje zawarte w przekazanej dokumentacji, stwierdza, że wniosek spełnia następujące kryteria wpisania na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości:

   R.1: Tradycja szopkarska nie stawia ograniczeń twórcom w zakresie ich kreatywności, wyobraźni i umiejętności, a jednocześnie w dużej mierze opiera się na formalnych standardach oraz treściach sięgających początków tej XIX-wiecznej tradycji. Sprzyja to żywotności elementu, jego atrakcyjności oraz interakcji między twórcami a szerszym gronem odbiorców. Tworzenie szopki jest integralną, żywą częścią dziedzictwa kulturowego Krakowa i okolic oraz ważnym symbolem kulturowym polskiego społeczeństwa. Lokalna specyfika przedstawienia powszechnego motywu Bożego Narodzenia wyraża emocjonalny związek twórców ze swoim miastem, jego zabytkową architekturą, opowieściami i symbolami.

   R.2: Szopkarstwo krakowskie to jeden z przykładów stylizowanych przedstawień narodzin Jezusa Chrystusa, które powstają w wielu różnych krajach. Wpis pomógłby w nawiązaniu dialogu między twórcami szopek z różnych części świata i wzmocnieniu istniejących powiązań między różnymi grupami w Polsce związanymi z tym elementem, łącząc je poprzez wspólne zamiłowania i tradycję. Szopkarstwo krakowskie stanowi bardzo dobry przykład różnorodności, jaka występuje w obszarze tradycji tworzenia szopek i tradycji bożonarodzeniowych w ogóle, a także wyraz kreatywnych sposobów przedstawiania symboli religijnych nierozerwalnie związanych z otaczającą rzeczywistością.

   R.3: Wniosek zawiera dobrze przemyślaną strategię z jasno określonymi zagrożeniami i odpowiednimi środkami ochronnymi. Stanowią one odpowiedź na doświadczenia związane z rozwojem historycznym elementu i jego kontekstem społecznym, w pełni szanując poglądy twórców oraz ich potrzeby. Środki ochronne są powiązane z zainteresowanymi stronami – instytucjami lokalnymi, regionalnymi i krajowymi, twórcami szopek krakowskich i organizacjami pozarządowymi. Skutecznie wykazano aktywny udział twórców szopek w procesie nominacji oraz

pełne przyzwolenie na ich udział w procesie ochrony. Środki ochronne są odpowiednio zrównoważone i świadczą o poszanowaniu potrzeb zarówno samej tradycji, jak i twórców.

R.4: Dostarczona dokumentacja zawiera jasny opis sposobu, w jaki twórcy uczestniczyli w procesie wnioskowania, któremu przewodził wybrany przez nich przedstawiciel. Przeprowadzono serię regularnych spotkań informacyjnych na temat zasad Konwencji oraz konsekwencji i obowiązków wynikających z wpisu. Zorganizowano publiczne konsultacje dotyczące środków ochronnych i ostatecznego zatwierdzenia stworzonej dokumentacji. W spotkaniach uczestniczyła grupa twórców szopek krakowskich, dzięki czemu mieli oni możliwość wyrażenia swoich potrzeb i przemyśleń w zakresie swojego dziedzictwa. Uzyskano też ich zgodę na dokonanie wpisu.

R.5: Polska w 2014 r. wpisała szopkarstwo krakowskie na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego prowadzoną przez Wydział Dziedzictwa Niematerialnego Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Krajowy system ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego przewiduje mechanizmy instytucjonalne mające na celu zabezpieczenie elementów wpisanych i raportowanie okresowe, wymagające aktywnego udziału osób podtrzymujących tradycję.

3. dokonuje wpisu **szopkarstwa krakowskiego** na Listę Reprezentatywną Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości;
4. wyraża uznanie dla Państwa-Strony z powodu uzyskania pierwszego wpisu na Listę oraz dobrze przygotowanej dokumentacji, szczególnie w odniesieniu do zaangażowania wspólnoty, jasnych opisów dotyczących kryterium R.2 oraz filmu wideo, który podkreśla społeczne i kulturowe znaczenie elementu i centralną rolę twórców we wszystkich procesach związanych z planowaniem i wdrażaniem środków ochronnych.

Lista posiedzeń Zgromadzenia Ogólnego Państw-Stron Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego[47]

Sesja	Data	Miejsce
Pierwsza sesja	27–29 czerwca 2006 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Pierwsza sesja nadzwyczajna	9 listopada 2006 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Druga sesja	16–19 czerwca 2008 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Trzecia sesja	22–24 czerwca 2010 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Czwarta sesja	4–8 czerwca 2012 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Piąta sesja	2–4 czerwca 2014 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Szósta sesja	30 maja – 1 czerwca 2016 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Siódma sesja	4–6 czerwca 2018 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Ósma sesja	8–10 września 2020 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Dziewiąta sesja	5–7 lipca 2022 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Dziesiąta sesja	11–12 czerwca 2024 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Jedenasta sesja	17–18 czerwca 2026 r.	siedziba UNESCO, Paryż

[47] Strona internetowa dotycząca działalności Zgromadzenia Ogólnego: https://ich.unesco.org/en/functions-00710.

Lista posiedzeń Międzyrządowego Komitetu ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego[48]

Sesja	Data	Miejsce
Pierwsza sesja	18–19 listopada 2006 r.	Algier, Algieria
Pierwsza sesja nadzwyczajna	23–27 maja 2007 r.	Chengdu, Chiny
Druga sesja	3–7 września 2007 r.	Tokio, Japonia
Druga sesja nadzwyczajna	18–22 lutego 2008 r.	Sofia, Bułgaria
Trzecia sesja nadzwyczajna	16 czerwca 2008 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Trzecia sesja	4–8 listopada 2008 r.	Stambuł, Turcja
Czwarta sesja	28 września – 2 października 2009 r.	Abu Zabi, Zjednoczone Emiraty Arabskie
Piąta sesja	15–19 listopada 2010 r.	Nairobi, Kenia
Szósta sesja	22–29 listopada 2011 r.	Bali, Indonezja
Czwarta sesja nadzwyczajna	8 czerwca 2012 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Siódma sesja	3–7 grudnia 2012 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Ósma sesja	2–7 grudnia 2013 r.	Baku, Azerbejdżan
Dziewiąta sesja	24–28 listopada 2014 r.	siedziba UNESCO, Paryż
Dziesiąta sesja	30 listopada – 4 grudnia 2015 r.	Windhoek, Namibia
Jedenasta sesja	28 listopada – 2 grudnia 2016 r.	Addis Abeba, Etiopia

[48] Strona internetowa dotycząca działalności Komitetu Międzyrządowego: https://ich.unesco.org/en/functions-00586.

Dwunasta sesja	4–9 grudnia 2017 r.	Wyspa Jeju, Republika Korei
Trzynasta sesja	26 listopada – 1 grudnia 2018 r.	Port Louis, Republika Mauritiusu
Czternasta sesja	9–14 grudnia 2019 r.	Bogota, Republika Kolumbii
Piętnasta sesja	14–19 grudnia 2020 r.	online (przewodnictwo: Jamajka)
Szesnasta sesja	13–18 grudnia 2021 r.	online (przewodnictwo: Sri Lanka)
Piąta sesja nadzwyczajna	1 lipca 2022 r.	online (siedziba UNESCO, Paryż)
Siedemnasta sesja	28 listopada – 3 grudnia 2022 r.	Rabat, Maroko
Osiemnasta sesja	5–8 grudnia 2023 r.	Kasane, Botswana
Dziewiętnasta sesja	2–6 grudnia 2024 r.	Asunción, Paragwaj
Dwudziesta sesja	8–12 grudnia 2025 r.	Nowe Delhi, Indie
Dwudziesta pierwsza sesja (planowana)	30 listopada – 5 grudnia 2026 r.	Xiamen, Chiny

CZĘŚĆ II

Dokumenty krajowe

Wyciąg z obowiązujących aktów prawnych odnoszących się do ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Konstytucja
Tekst uchwalony w dniu 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, zm. Dz. U. z 2001 r. Nr 28, poz. 319, Dz. U. z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, Dz. U. z 2009 r. Nr 114, poz. 946)

Preambuła
[…]
równi w prawach i w powinnościach wobec dobra wspólnego – Polski, wdzięczni naszym przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami, za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach, nawiązując do najlepszych tradycji Pierwszej i Drugiej Rzeczypospolitej, zobowiązani, by przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku, złączeni więzami wspólnoty z naszymi rodakami rozsianymi po świecie, świadomi potrzeby współpracy ze wszystkimi krajami dla dobra Rodziny Ludzkiej […]

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.
Art. 6. 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.
2. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.
[…]

Art. 73. Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach
(Dz. U. z 1983 r. Nr 38, poz. 173, t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164, z późn. zm.)

Art. 1. Materiałami archiwalnymi wchodzącymi do narodowego zasobu archiwalnego, zwanymi dalej „materiałami archiwalnymi", są wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe, dokumenty elektroniczne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2019 r. poz. 700, 730, 848, 1590 i 2294) oraz inna dokumentacja, bez względu na sposób jej wytworzenia, mająca znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów i innych państwowych jednostek organizacyjnych oraz o jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego, o działalności organizacji o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym, zawodowym i wyznaniowym, o organizacji i rozwoju nauki, kultury i sztuki, a także o działalności jednostek samorządu terytorialnego i innych samorządowych jednostek organizacyjnych – powstała w przeszłości i powstająca współcześnie.
Art. 2. 1. Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli.

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach
(Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24, t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 385)

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Art. 1. Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiąganie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Art. 2. Muzeum realizuje cele określone w art. 1 w szczególności przez:

1) gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie;
2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych zbiorów;
3) przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych;
4) zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody;
5) urządzanie wystaw stałych i czasowych;
6) organizowanie badań i ekspedycji naukowych, w tym archeologicznych;
7) prowadzenie działalności edukacyjnej;
7a) popieranie i prowadzenie działalności artystycznej i upowszechniającej kulturę;
8) udostępnianie zbiorów do celów edukacyjnych i naukowych;
9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania oraz korzystania ze zbiorów i zgromadzonych informacji;
10) prowadzenie działalności wydawniczej.

Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej
(Dz. U. z 1997 r. Nr 141, poz. 943, t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1275)

Art. 14. 1. Dział kultura i ochrona dziedzictwa narodowego obejmuje sprawy rozwoju i opieki nad materialnym i niematerialnym dziedzictwem narodowym oraz sprawy działalności kulturalnej, w tym mecenatu państwowego nad tą działalnością, w szczególności w zakresie:

1) podtrzymywania i rozpowszechniania tradycji narodowej i państwowej;
2) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
3) działalności muzeów;
4) miejsc pamięci narodowej, grobów i cmentarzy wojennych, pomników zagłady i ich stref ochronnych;
5) działalności twórczej, artystycznej, kultury ludowej i rękodzieła artystycznego oraz ich ochrony;
6) wydawnictw, księgarstwa, bibliotek i czytelnictwa;
7) edukacji kulturalnej;
8) wystaw artystycznych;
9) polityki audiowizualnej, w szczególności w zakresie prasy, radia, telewizji i kinematografii;

10) amatorskiego ruchu artystycznego, organizacji i stowarzyszeń regionalnych oraz społeczno-kulturalnych;
11) wymiany kulturalnej z zagranicą;
12) działalności widowiskowej i rozrywkowej;
13) restytucji dóbr kultury, w tym zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych z naruszeniem prawa z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
14) udziału w kształtowaniu estetyki przestrzeni publicznej w zakresie architektury, urbanistyki i planowania przestrzennego.

2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego sprawuje nadzór nad Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych.
3. (uchylony)

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
(Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292)

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:
1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
[…]
13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14) krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
[…]
Art. 6. 1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
   a) krajobrazami kulturowymi,
   b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
   c) dziełami architektury i budownictwa,
   d) dziełami budownictwa obronnego,
   e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
   f) cmentarzami,
   g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
   a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
   b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
   c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
   d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
   e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
   f) instrumentami muzycznymi,
   g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
   h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

[…]

Art. 16. 1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

[…]

Art. 102. 1. Społeczni opiekunowie zabytków podejmują działania związane z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak najlepszym stanie oraz upowszechniają wiedzę o zabytkach.

2. Społeczny opiekun zabytków współdziała z wojewódzkim konserwatorem zabytków i starostą w sprawach ochrony zabytków i opieki nad tymi zabytkami.

3. Społecznym opiekunem zabytków może być osoba, która posiada pełną zdolność do czynności prawnych, nie była karana za przestępstwa popełnione umyślnie oraz posiada wiedzę w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4. Zadania społecznego opiekuna zabytków może wykonywać również osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej.

Zarządzenie nr 12
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego[49]
z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie Zespołu do spraw niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego
(Dz. Urz. MKiDN z 2010 r. poz. 17)

Na podstawie art. 7 ust. 4 pkt 5 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2003 r. Nr 24, poz. 199, z późn. zm.[50]) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. W celu zapewnienia ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz realizacji postanowień Konwencji UNESCO 2003 w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zwanej dalej „Konwencją", powołuje się w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zwanego dalej „Ministerstwem", Zespół do spraw niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zwany dalej „Zespołem".

2. Zespół jest organem doradczym Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zwanego dalej „Ministrem".

§ 2. Do zadań Zespołu należy:

1) zidentyfikowanie instytucji zajmujących sie badaniem i dokumentowaniem zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego w kraju;

---

[49] Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego kieruje działem administracji rządowej – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. U. Nr 216, poz. 1595).

[50] Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717, z 2004 r. Nr 238, poz. 2390 i Nr 273, poz. 2703 oraz z 2005 r. Nr 169, poz. 1414 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 45, poz. 319, Nr 170, poz. 1217 i Nr 220, poz. 1600, z 2008 r. Nr 227, poz. 1505 oraz z 2009 r. Nr 42, poz. 337, Nr 98, poz. 817, Nr 157, poz. 1241 i Nr 161, poz. 1277.

2) rekomendowanie Ministrowi niezbędnych rozwiązań systemowych i instytucjonalnych zapewniających realizację celów Konwencji;
3) określenie i zidentyfikowanie różnych elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego, znajdującego się na terenie kraju;
4) rekomendowanie sposobu sporządzania, prowadzenia, uaktualniania i publikacji krajowego rejestru niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
5) rekomendowanie sposobu wyłaniania propozycji wpisów na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości oraz Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony;
6) zapewnienie szerokiego udziału wspólnot, grup oraz jednostek w zarządzaniu niematerialnym dziedzictwem kulturowym, którego elementy tworzą, zachowują i przekazują następnym pokoleniom;
7) rekomendowanie Ministrowi priorytetów w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
8) rekomendowanie rozwiązań i programów edukacyjnych, mających na celu poszanowanie i promowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego w społeczeństwie;
9) wspieranie inicjatyw badawczych w zakresie niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
10) rekomendowanie Ministrowi sposobów informowania opinii publicznej o zakresie Konwencji, zagrożeniach dla niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz działaniach, podejmowanych w celu ochrony elementów tego dziedzictwa;
11) promowanie działań, mających na celu ochronę środowiska, sprzyjającego zachowaniu i przekazywaniu niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
12) współtworzenie i rekomendowanie Ministrowi sprawozdania z wykonywania zapisów Konwencji oraz prowadzonych rejestrów, przedkładanego Komitetowi Międzyrządowemu UNESCO ds. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
13) współpraca międzynarodowa z komitetami i instytucjami, działającymi w poszczególnych Państwach-Stronach Konwencji w celu wymiany doświadczeń w zakresie przyjętych rozwiązań w obszarze ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

§ 3. 1. W skład Zespołu wchodzą:
1) Przewodniczący;
2) Zastępca przewodniczącego;
3) członkowie;
4) Sekretarz.

2. Członków Zespołu powołuje i odwołuje Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

3. Przewodniczącego i Zastępcę Przewodniczącego wybierają członkowie Zespołu spośród swego grona w głosowaniu jawnym, zwykłą większością głosów.

4. Sekretarzem Zespołu jest przedstawiciel Departamentu Współpracy z Zagranicą.

§ 4. 1. Przewodniczący:

1) zwołuje posiedzenia Zespołu z własnej inicjatywy, na wniosek Ministra lub na wniosek członków Zespołu, nie rzadziej niż raz na kwartał;
2) przewodniczy posiedzeniu Zespołu;
3) ustala porządek obrad.

2. W przypadku nieobecności Przewodniczącego posiedzeniu przewodniczy Zastępca Przewodniczącego.

§ 5. W pracach Zespołu mogą uczestniczyć, z głosem doradczym, osoby niebędące członkami Zespołu, zaproszone przez Przewodniczącego.

§ 6. W celu wykonania zadań określonych w § 2, na wniosek członków Zespołu, Przewodniczący może powołać grupę roboczą do spraw opracowania rekomendacji w poszczególnych dziedzinach.

§ 7. 1. Z posiedzenia Zespołu Sekretarz sporządza protokół.

2. Protokół podpisuje osoba, która przewodniczyła posiedzeniu oraz Sekretarz.

§ 8. Obsługę administracyjną oraz środki na pokrycie kosztów działania Zespołu zapewnia Departament Współpracy z Zagranicą.

§ 9. Zespół tworzy się na okres wykonywania zadań określonych w § 2.

§ 10. Zarządzenie wchodzi z dniem podpisania.

Minister Kultury
i Dziedzictwa Narodowego
Bogdan Zdrojewski

Zarządzenie
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego[51]
z dnia 18 września 2013 r.
w sprawie Rady do spraw niematerialnego dziedzictwa kulturowego

(Dz. Urz. MKiDN z 2013 r. poz. 35,
zm. Dz. Urz. MKiDN z 2018 r. poz. 79)

Na podstawie art. 7 ust. 4 pkt 5 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2012, poz. 392) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. W celu zapewnienia ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz realizacji postanowień Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018), zwanej dalej „Konwencją", powołuje się Radę do spraw niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zwaną dalej „Radą".

2. Rada jest organem pomocniczym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, zwanego dalej „Ministrem".

§ 2.[52] Do zadań Rady należy:

1) rekomendowanie Ministrowi niezbędnych rozwiązań systemowych i instytucjonalnych oraz działań zapewniających realizację celów Konwencji;

---

[51] Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego kieruje działem administracji rządowej – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. U. Nr 248, poz. 1482).

[52] § 2 zmieniony przez § 1 pkt 1 zarządzenia z dnia 13 grudnia 2018 r. (Dz.Urz. MKiDN.2018.79) zmieniającego nin. zarządzenie z dniem 14 grudnia 2018 r.

2) opiniowanie wniosków o wpis elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
3) opiniowanie wniosków o skreślenie elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego z Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
4) opiniowanie wniosków o wpis do Krajowego rejestru dobrych praktyk;
5) opiniowanie wniosków o skreślenie z Krajowego rejestru dobrych praktyk;
6) opiniowanie propozycji wpisów na Listy UNESCO - Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości, Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony oraz do Rejestru dobrych praktyk.

§ 3.[53] 1. W skład Rady wchodzą:
1) Przewodniczący;
2) Zastępca Przewodniczącego;
3) Sekretarz – będący pracownikiem Departamentu Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
4) pozostali członkowie w liczbie od 15 do 20.

2. Członków Rady powołuje na okres 4 lat i odwołuje Minister.
3. Członkostwo w Radzie oraz udział w jej pracach są nieodpłatne.
4. W posiedzeniach Rady mogą brać udział z głosem doradczym:
1) Dyrektor Departamentu Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
2) Dyrektor Departamentu Narodowych Instytucji Kultury w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
3) Dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa;
4) Sekretarz Generalny Polskiego Komitetu do spraw UNESCO.

§ 4. 1. Przewodniczący:
1) zwołuje posiedzenia Rady z własnej inicjatywy, na wniosek Ministra lub na wniosek członków Zespołu, nie rzadziej niż raz na kwartał;
2) przewodniczy posiedzeniu Rady;
3) ustala porządek obrad.

2. W przypadku nieobecności Przewodniczącego jego zadania wykonuje Zastępca Przewodniczącego.

[53] § 3 zmieniony przez § 1 pkt 2 zarządzenia z dnia 13 grudnia 2018 r. (Dz.Urz.MKiDN.2018.79) zmieniającego nin. zarządzenie z dniem 14 grudnia 2018 r.

§ 5. W pracach Rady mogą uczestniczyć, z głosem doradczym, osoby niebędące członkami Rady, zaproszone przez Przewodniczącego.

§ 6. W celu wykonania zadań określonych w § 2, na wniosek członków Rady, Przewodniczący może powołać grupę roboczą do spraw opracowania rekomendacji w poszczególnych dziedzinach.

§ 7.[54] 1. Rada podejmuje rozstrzygnięcia w formie uchwał na posiedzeniu.

2. Uchwały podejmowane są zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy liczby powołanych członków Rady.

§ 8. 1. Z posiedzenia Rady Sekretarz sporządza protokół.

2. Protokół podpisuje osoba, która przewodniczyła posiedzeniu oraz Sekretarz.

§ 9.[55] Obsługę administracyjną Rady zapewnia Departament Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

§ 9a.[56] 1. Członkom Rady oraz osobom zaproszonym na posiedzenie Rady, o których mowa w § 5, przysługuje zwrot kosztów podróży.

2. Do sposobu ustalania należności z tytułu zwrotu kosztów podróży stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju.

3. Do sposobu ustalania należności z tytułu zwrotu kosztów podróży prywatnym samochodem stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów używania do celów służbowych samochodów osobowych, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy.

§ 10. 1. Przewodniczący Rady przedstawia Ministrowi sprawozdanie roczne z realizacji zadań Rady w terminie do dnia 1 marca następnego roku.

2. Do sprawozdania dołącza się kopię podjętych uchwał.

---

[54] § 7 zmieniony przez § 1 pkt 3 zarządzenia z dnia 13 grudnia 2018 r. (Dz.Urz. MKiDN.2018.79) zmieniającego nin. zarządzenie z dniem 14 grudnia 2018 r.

[55] § 9 zmieniony przez § 1 pkt 4 zarządzenia z dnia 13 grudnia 2018 r. (Dz.Urz. MKiDN.2018.79) zmieniającego nin. zarządzenie z dniem 14 grudnia 2018 r.

[56] § 9a dodany przez § 1 pkt 5 zarządzenia z dnia 13 grudnia 2018 r. (Dz.Urz.MKiDN.2018.79) zmieniającego nin. zarządzenie z dniem 14 grudnia 2018 r.

§ 11. Traci moc zarządzenie nr 12 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie Zespołu do spraw niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. Urz. MKiDN z 2010 r. Nr 2, poz. 17).

§ 12. Zarządzenie wchodzi z dniem podpisania.

Minister Kultury
i Dziedzictwa Narodowego
Bogdan Zdrojewski

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego[57]

- **Informacje ogólne**
- **Regulamin dotyczący składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego**
- **Formularz wniosku zgłoszeniowego**
- **Załączniki do wniosku**
- **Instrukcja składania wniosku**

[57] http://niematerialne.nid.pl, dostęp z dnia: 22.10.2021. Depozytariusze powinni każdorazowo przed podjęciem jakichkolwiek działań związanych z pracą nad wnioskiem skontaktować się z osobami wyznaczonymi jako odpowiedzialne za ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w ramach NID w celu upewnienia się co do aktualnego brzmienia formularzy i regulaminu Krajowej listy oraz uzyskania wskazówek dotyczących dalszego postępowania. Materiał zamieszczony w niniejszym zbiorze należy traktować jako informacyjny i poglądowy. Nie zawiera on też m.in. wzorów umów licencyjnych i formularza zgody RODO (przyp. red.).

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

W myśl Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku określenie niematerialne dziedzictwo kulturowe „oznacza **praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.** Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami, jednostkami oraz zasadom zrównoważonego rozwoju".

Obejmowane ochroną na terenie Polski elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny:

- być żywe, odzwierciedlające zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki, w których wyraża się tożsamość grup, wspólnot czy pojedynczych osób;
- mieć charakter inkluzyjny, włączający, nie służący przypisywaniu wyłączności na określone praktyki danej grupie lecz wzmacnianiu spójności społecznej, podtrzymywanej w różnorodnych przejawach niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- ponieważ niematerialne dziedzictwo kulturowe jest zakorzenione we wspólnotach, oznacza to, iż może zostać uznane za element tożsamości

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą;

- elementy wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego mogą być następnie wpisane na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa ludzkości prowadzoną przez UNESCO.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Regulamin składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego

1. Wprowadzenie

1.1. Niniejszy regulamin (zwany dalej „Regulaminem") określa zasady dotyczące składania wniosków o wpis na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego (zwaną dalej „Krajową listą") oraz reguły jej funkcjonowania.

1.2. Krajowa lista jest tworzona zgodnie z przepisami Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku oraz jej dyrektywami operacyjnymi, a także niniejszym regulaminem.

1.3. W myśl Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku określenie „niematerialne dziedzictwo kulturowe" oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część swojego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, historią i oddziaływaniem przyrody oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości.

1.4. Niematerialne dziedzictwo kulturowe przejawia się między innymi w następujących dziedzinach:

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

a. tradycjach i przekazach ustnych *(np. bajkach, przysłowiach, pieśniach, oracjach, opowieściach wspomnieniowych i wierzeniowych, historiach, przemowach, lamentach pogrzebowych, zawołaniach pasterskich i handlowych)*, w tym w języku jako nośniku niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
b. sztukach widowiskowych i tradycjach muzycznych *(np. tradycjach wokalnych, instrumentalnych i tanecznych; widowiskach religijnych, karnawałowych i dorocznych)*;
c. praktykach społeczno-kulturowych *(np. zwyczajach, rytuałach i obrzędach dorocznych, sytuacyjnych i rodzinnych: chrzcinach, weselach, pogrzebach; ceremoniałach lokalnych i środowiskowych; zwyczajach odpustowych i pielgrzymkach; grach i zabawach; folklorze dziecięcym; sposobach świętowania; praktykach służących nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, np. w sposobach składania życzeń)*;
d. wiedzy i praktykach dotyczących przyrody i wszechświata *(np. tradycyjnych wyobrażenia o wszechświecie; meteorologii ludowej; tradycyjnych sposobach gospodarowania; tradycyjnych sposobach leczenia; zamawianiach: miłosnych, medycznych)*;
e. wiedzy i umiejętnościach związanych z rzemiosłem tradycyjnym.

2. Definicje stosowanych pojęć

2.1. Użyte w Regulaminie określenia oznaczają:
a. Depozytariusze: osoby należące lub wywodzące się ze społeczności, w której dany element niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest przekazywany z pokolenia na pokolenie. Dzięki temu przekazowi osoby te posiadają wiedzę, umiejętności i znajomość znaczeń związanych z tym elementem dziedzictwa.
b. Element: zjawisko z zakresu praktyk, wyobrażeń, przekazów, wiedzy i umiejętności – jak również związanych z nimi instrumentów, przedmiotów, artefaktów i przestrzeni kulturowej – które wspólnoty,

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki, uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. Zjawisko takie może należeć do jednej lub kilku dziedzin dziedzictwa niematerialnego.

c. Element żywy, żywe niematerialne dziedzictwo kulturowe: Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego obejmuje ochroną żywe tradycje, czyli zjawiska z zakresu dziedzictwa niematerialnego, które są aktualnie praktykowane, przekazywane z pokolenia na pokolenie bez utraty ciągłości (bez czasowego zaniku zjawiska i jego współczesnej reaktywacji). Element nie jest jednak przekazywany w formie statycznej, niezmiennej, lecz zaktualizowanej i dostosowanej przez każde nowe pokolenie do zmieniających się warunków i potrzeb. Żywe dziedzictwo kulturowe to takie, które trwa i jednocześnie się rozwija; jest to dynamiczne, żywe zjawisko, zakorzenione w przeszłości.
d. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego: aby niematerialne dziedzictwo kulturowe żyło, musi pozostawać osadzone w otaczającej, zmieniającej się rzeczywistości. Oznacza to, że ochrona nie polega na „zamrażaniu" tego dziedzictwa w pewnej niezmiennej, raz określonej formie, ale na dbałości o trwanie przekazu międzypokoleniowego wiedzy, umiejętności i znaczeń. Dlatego środki ochronne powinny być skierowane na to, aby zapewnione były niezbędne warunki dla rozwoju i interpretacji niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz jego przekazu kolejnym pokoleniom. W Konwencji UNESCO ochrona zdefiniowana jest jako środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.
e. Grupa, wspólnota, jednostka: te określenia, stosowane w Konwencji UNESCO z 2003 roku, odnoszą się do depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Sformułowania te podkreślają fakt,

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

że niematerialne dziedzictwo kulturowe jest zjawiskiem społecznym, znajdującym swój wyraz – z wyjątkiem rzadszych przypadków, gdy nosicielami przejawów tego dziedzictwa są już tylko pojedyncze osoby – we wspólnocie.

f. Grupa: składa się z jednej lub kilku wspólnot bądź kilku jednostek, które kultywują i uznają za swój ten sam element dziedzictwa niematerialnego. Członków jednej grupy łączy wspólna cecha, taka jak posiadanie jednej umiejętności, doświadczenia lub wiedzy z zakresu praktykowania i przekazywania niematerialnego dziedzictwa kulturowego (np. rzemieślnicy z różnych regionów posługujący się podobną techniką wytwórczą).
g. Wspólnota: To zbiorowość oparta na silnych więzach emocjonalnych, osoby do niej należące dzielą ze sobą poczucie jedności, wspólnej tożsamości, praktykują i przekazują swoje niematerialne dziedzictwo kulturowe. Wspólnota niekoniecznie łączy się z określonym terytorium (np. wspólnotę mogą stanowić zżyci ze sobą mieszkańcy jednej wsi lub parafii, ale także wyznawcy jednej religii).
h. Jednostka: to pojedyncza osoba, która już jako jedyna kultywuje dany przejaw dziedzictwa niematerialnego (np. ostatni żyjący muzyk posiadający znajomość specyficznej techniki gry na instrumencie).

3. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

3.1. Krajowa lista prowadzona jest przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (zwanego „Minister KiDN").
3.2. Krajowa lista ma charakter informacyjny, stanowiąc formę upowszechniania elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego z terenu Polski.
3.3. Elementy wpisane na Krajową listę mogą być następnie zgłoszone do wpisu na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa

kulturowego ludzkości (zwaną „Listą reprezentatywną") prowadzoną przez UNESCO.

4. Wpis na Krajową listę

4.1. Wpis dokonywany jest na wniosek grup, wspólnot oraz organizacji pozarządowych. W uzasadnionych przypadkach, tj. jeżeli dany element dziedzictwa niematerialnego kultywowany jest jedynie przez pojedyncze osoby, wpis może zostać dokonany również na wniosek jednostek.

4.2. Wniosek składany jest zgodnie z formularzem wzoru wniosku

4.3. Do wniosku należy dołączyć załączniki:

a. deklarację zgody depozytariuszy: grupy, wspólnoty lub jednostek związanych z danym elementem niematerialnego dziedzictwa kulturowego na dokonanie wpisu,

b. informację o zgodzie depozytariuszy i wyborze upoważnionego przedstawiciela grupy lub wspólnoty, opatrzoną listą uczestników z podpisami (patrz pkt 4.4.),

c. plan działań podtrzymujących żywotność i służących ochronie elementu,

d. dokumentację elementu,

e. uzupełnioną i podpisaną umowę licencyjną (bez daty) w dwóch egzemplarzach, dołączoną oddzielnie, dotyczącą materiałów graficznych i multimedialnych stanowiących dokumentację elementu,

f. Zgodę na przetwarzanie danych osobowych.

4.4. Złożenie wniosku powinno zostać poprzedzone konsultacjami z depozytariuszami elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego nominowanego do wpisu na Krajową listę, podczas których wyrażą oni zgodę na wpis oraz wyłoniony zostanie ich upoważniony przedstawiciel. Przedstawiciel, w imieniu grup lub wspólnot związanych

z nominowanym elementem podpisuje wniosek i załączniki do wniosku, w tym deklarację zgody na wpis elementu na Krajową listę. Jeżeli kilka podmiotów składa wspólny wniosek, podpis może zostać złożony przez jednego wspólnego przedstawiciela lub przez przedstawicieli każdego podmiotu z osobna. W charakterze upoważnionego przedstawiciela, za zgodą depozytariuszy, może wystąpić m.in. osoba lub osoby formułujące wniosek[58].

4.5. Wniosek wypełnić można za pośrednictwem formularza elektronicznego dostępnego na stronie https://wniosek.niematerialne.nid.pl. (obecnie niedostępny)

4.6. Możliwe jest także wypełnienie papierowej wersji wniosku. Formularz wniosku i załączniki do niego dostępne są na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa (zwanego dalej „NID") http://niemterialne.nid.pl oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN).

4.7. Wniosek sporządzony w wersji papierowej wraz z towarzyszącą mu dokumentacją należy składać w formie wydruku w jednym egzemplarzu (oprawa miękka lub twarda) oraz na płycie CD lub DVD, osobiście lub drogą pocztową na adres:

Narodowy Instytut Dziedzictwa
ul. Kopernika 36/40
00-924 Warszawa

z dopiskiem „Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego".

4.8. NID dokonuje oceny wniosku pod względem poprawności formalnej. W razie braków formalnych wnioskodawca wzywany jest do ich uzupełnienia w okresie 2 miesięcy. W razie nieuzupełnienia w podanym terminie, wniosek uważany jest za nieważny.

[58] Informacje i wskazówki dotyczące sposobów przeprowadzenia konsultacji społecznych i wyboru upoważnionego przedstawiciela depozytariuszy znajdują się w Instrukcji przygotowania i składania wniosku [ten i kolejne przypisy w tym dokumencie są oryginalnymi przypisami do tego dokumentu i nie pochodzą od redakcji – przyp. red.].

4.9. Wniosek spełniający kryteria formalne jest następnie poddawany ocenie merytorycznej przez Radę ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, działającą przy MKiDN (zwaną „Radą").
4.10. Minister KiDN wpisuje pozytywnie zaopiniowany przez Radę element na Krajową listę.
4.11. Wpis danego elementu nie wyklucza możliwości wpisania podobnego elementu występującego na innym obszarze kraju.
4.12. Lista jest publikowana na stronach internetowych NID http://niematerialne.nid.pl oraz MKiDN.
4.13. Nabór wniosków na listę jest ciągły.

5. Rada ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego

5.1. Rada powoływana jest przez Ministra KiDN. Skład Rady odzwierciedla specjalności, w których przejawia się niematerialne dziedzictwo kulturowe, jak np. tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne, praktyki społeczno-kulturowe, zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne, wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.
5.2. Minister KiDN na członków Rady powołuje co najmniej po 2 specjalistów z każdej dziedziny określonej w pkt 1.4 niniejszych wytycznych, naukowo zajmujących się dokumentowaniem, badaniem i ochroną dziedzictwa niematerialnego.
5.3. Minister KiDN na członka Rady powołuje przynajmniej jednego przedstawiciela NID.
5.4. Minister KiDN na członków Rady powołuje przedstawicieli organizacji pozarządowych związanych z ochroną dziedzictwa niematerialnego.
5.5. Kompetencje i zakres obowiązków Rady określa Minister KiDN.
5.6. Rada opiniuje większością głosów, zasadność wpisu danego elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego na Krajową listę.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

5.7. Rada dokonuje oceny zgłaszanych elementów dziedzictwa niematerialnego, posługując się obiektywnymi kryteriami, zgodnymi z zaleceniami Konwencji w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego podpisanej w Paryżu w 2003 roku oraz jej Dyrektywami Operacyjnymi.

5.8. Kryteria oceny elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego brane pod uwagę przez Radę są podawane do publicznej wiadomości za pośrednictwem strony internetowej NID i MKiDN.

6. Monitoring Krajowej listy

6.1. NID monitoruje żywotność elementów wpisanych na Krajową listę.

6.2. Wnioskodawcy lub przedstawiciele wspólnot, grup, organizacji, które chronią dany element są zobowiązani do składania okresowych sprawozdań z realizacji planu działań podtrzymujących żywotność i służących ochronie, stanowiącego załącznik nr 3 do wniosku. Sprawozdania okresowe muszą być składane co 5 lat do NID osobiście lub drogą pocztową na adres:

Narodowy Instytut Dziedzictwa
ul. Kopernika 36/40,
00-924 Warszawa

6.3. Monitoring Krajowej listy polega na weryfikacji realizacji planu działań podtrzymujących żywotność i służących ochronie oraz sprawdzaniu, czy wpisane na Krajową listę elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego pozostają żywe i są aktywnie przekazywane z pokolenia na pokolenie. Monitoring jest prowadzony na podstawie sprawozdań okresowych, o których mowa w pkt 6.2 niniejszych wytycznych oraz wyników wizji lokalnych. Dzięki sprawozdaniom wnioskodawcy będą mieli możliwość przedstawienia ewentualnych trudności związanych z ochroną elementu i kontakt z NID w celu wypracowania potencjalnych rozwiązań.

7. Wykreślenie elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego z Krajowej listy

7.1. Element niematerialnego dziedzictwa kulturowego, który przestał spełniać kryteria warunkujące wpis zostaje wykreślony[59] z Krajowej listy.

7.2. Wykreślenia z Krajowej listy dokonuje MKiDN z inicjatywy NID, po uzyskaniu opinii Rady.

7.3. Przed skreśleniem Rada może (jeżeli istnieją przesłanki dające nadzieję na możliwość rewitalizacji elementu) wezwać wnioskodawcę do wdrożenia programu naprawczego. Zakres i termin realizacji programu naprawczego jest ustalany przez wnioskodawcę i Radę. Wnioskodawca przedkłada Radzie za pośrednictwem NID sprawozdanie z realizacji programu naprawczego. Brak realizacji programu naprawczego w czasie i zakresie ustalonym w porozumieniu z Radą oznaczać będzie skreślenie elementu z Krajowej listy z powodu niezgodności z kryteriami wpisu opracowanymi w oparciu o wytyczne UNESCO.

[59] Brak wykonania planu ochrony stanowiącego załącznik nr 3 do wniosku nie stanowi podstawy do skreślenia elementu z Krajowej listy. Jednak brak zaangażowania w działania ochronne może świadczyć o zaniku zainteresowania danym elementem dziedzictwa i być bezpośrednią przyczyną utraty żywotności elementu i zgodności z kryteriami wpisu, co skutkuje usunięciem wpisu z Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

WNIOSEK O WPIS NA KRAJOWĄ LISTĘ NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

CZĘŚĆ 1: IDENTYFIKACJA ELEMENTU NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

1a. Nazwa elementu[60] *(ogólnie przyjęta nazwa elementu).*

1b. Inne stosowane nazwy *(inne tradycyjne nazwy elementu, jeśli istnieją).*

[60] Pojęcie „elementu" zdefiniowane jest w pkt 2.1, lit. b Wytycznych dotyczących składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego na Krajową listę.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

1c. Określenie grupy[61], wspólnoty lub w uzasadnionych przypadkach jednostki, których ten element dotyczy *(proszę określić grupę lub osobę związaną z nominowanym elementem. Powinny to być wspólnoty/grupy/osoby, które uznają element za część swojego dziedzictwa, utożsamiają się z nim).*

1d. Występowanie/zasięg terytorialny elementu *(proszę określić zasięg terytorialny i rozmieszczenie występowania elementu związanego z wnioskującą wspólnotą).*

CZĘŚĆ 2: UZASADNIENIE ZGŁOSZENIA I CHARAKTERYSTYKA ELEMENTU

KRYTERIA WPISU, KTÓRE MUSI SPEŁNIAĆ ZGŁASZANY ELEMENT

K1. *Element jest zgodny z definicją niematerialnego dziedzictwa kulturowego Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (art. 2 pkt 1 i 2 Konwencji)*[62].

[61] Pojęcie „grupy, wspólnoty, jednostki" zdefiniowane jest w pkt 2.1,lit. e, f, g, h Wytycznych dotyczących składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego na Krajową listę.

[62] Określenie dziedzictwa niematerialnego znajduje się w pkt 1.3 oraz 1.4 Wytycznych dotyczących składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego na Krajową listę.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

K2. *Element jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i stale odtwarzany przez wspólnoty i grupy, które uznają go za część swojego dziedzictwa.*

K3. *Opracowano plan ochrony służący zabezpieczeniu elementu i podtrzymaniu jego żywotności.*

K4. *Element został zgłoszony do wpisu przy jak najszerszym możliwym udziale i zaangażowaniu zainteresowanej wspólnoty, grupy, a w niektórych przypadkach także jednostek, które tworzą, utrzymują i przekazują dany element dziedzictwa niematerialnego oraz za ich uprzednią świadomą zgodą.*

2a. Uzasadnienie zgłoszenia elementu w oparciu o podane kryteria *(proszę opisać w jaki sposób element spełnia każde z kryteriów).*

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

2b. Dziedziny niematerialnego dziedzictwa kulturowego, do których należy element *(proszę wskazać jedną lub więcej dziedzin, do których zalicza się element).*

- ☐ Tradycje i przekazy ustne (np. bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe), w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- ☐ Sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne (np. tradycje wokalne, instrumentalne i taneczne; widowiska religijne, karnawałowe i doroczne);
- ☐ Praktyki społeczno-kulturowe (np. zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne: chrzciny, wesela, pogrzeby; ceremoniały lokalne i środowiskowe; zwyczaje odpustowe i pielgrzymki; gry i zabawy; folklor dziecięcy; sposoby świętowania; praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, np. sposoby składania życzeń);
- ☐ Wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata (np. tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie; meteorologia ludowa; tradycyjne sposoby gospodarowania; tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania: miłosne, medyczne);
- ☐ Wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

2c. Opis elementu *(opis powinien uwzględniać informację o aktualnym stanie elementu, w tym cechach charakterystycznych elementu, przebiegu lub sposobie wykonania. Opis powinien być czytelny dla osób, które nie mają dokładnej wiedzy na ten temat ani nie są bezpośrednio związane z elementem. Powstały tekst powinien ukazywać pełną charakterystykę elementu, gdyż będzie on prezentowany w późniejszym czasie w różnego rodzaju materiałach informacyjnych i promocyjnych).*

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

2d. Osoby odgrywające szczególną rolę w kultywowaniu elementu *(proszę opisać w szczegółowy sposób ich funkcje i zakres działalności. W określonych przypadkach proszę wskazać osoby inicjujące kultywowanie tradycji).*

2e. Dlaczego element jest dla Państwa ważny *(pytanie skierowane jest do depozytariuszy elementu dziedzictwa niematerialnego będącego przedmiotem wniosku: wspólnot, grup lub pojedynczych osób z nim związanych. Odpowiedź może zostać wypracowana podczas konsultacji społecznych lub podana przez upoważnionego przedstawiciela depozytariuszy[63]).*

[63] Informację o możliwych sposobach przeprowadzenia konsultacji społecznych i wyboru upoważnionego przedstawiciela można znaleźć w Instrukcji przygotowania i składania wniosku.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

CZĘŚĆ 3: OCHRONA[64] ELEMENTU

3a. W jaki sposób podtrzymywane jest społeczne trwanie i funkcjonowanie elementu? *(proszę opisać działania i inicjatywy, np. imprezy, warsztaty, spotkania, badania, działania dokumentacyjne, edukacyjne i promocyjne itp., które podtrzymują element jako „żywy”[65], funkcjonujący).*

[64] Pojęcie „ochrony” zdefiniowane jest w pkt 2.1, lit. d Wytycznych dotyczących składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego na Krajową listę.

[65] Pojęcie „żywotności elementu” omówione jest w pkt 2.1, lit. c Wytycznych dotyczących składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego na Krajową listę.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

CZĘŚĆ 4: DANE WNIOSKODAWCY

4a. Określenie grupy, wspólnoty, stowarzyszenia, organizacji lub osoby składającej wniosek.

4b. Adres korespondencyjny.

Ulica: Miejscowość: Kod pocztowy: Nr telefonu: Nr faksu: Adres e-mail:

4c. Adres siedziby w przypadku organizacji i stowarzyszeń.

Ulica: Miejscowość: Kod pocztowy: Nr telefonu: Nr faksu: Adres e-mail:

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

4d. Dane osoby wypełniającej wniosek *(kontakt do osoby lub osób odpowiedzialnych za współpracę z Narodowym Instytutem Dziedzictwa we wszystkich kwestiach wynikających ze złożenia wniosku).*

Imię: Nazwisko: Nr telefonu: Nr faksu: Adres e-mail:

4e. Podpis upoważnionego przedstawiciela grup, wspólnot, organizacji, stowarzyszeń składających wniosek[66].

[66] Informacje o przedstawicielu depozytariuszy i sposobie jego upoważnienia przez organizacje, grupy, wspólnoty należy umieścić w załączniku nr 2. Informację o możliwym sposobie wyboru przedstawiciela można znaleźć w Instrukcji przygotowania i składania wniosku.

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Załącznik nr 1 do wniosku o wpis na Krajową listę

. . . . . .
miejscowość, data

DEKLARACJA ZGODY

. . . . . .
nazwa wspólnoty lub grupy wyrażającej zgodę

Wyrażamy zgodę na nominację (*nazwa elementu*) . . . . . .
. . . . . .
do wpisu na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego prowadzoną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wniosek odzwierciedla naszą wolę i zgodę na dokonanie wpisu. Nasza wspólnota brała czynny udział w przygotowaniu wniosku i deklaruje gotowość do podjęcia proponowanych we wniosku i Planie działań podtrzymujących żywotność i służących ochronie (załącznik nr 3 do wniosku) działań mających na celu kultywowanie i ochronę ww. elementu.

. . . . . .
podpis upoważnionego przedstawiciela[67]

[67] Informacja o sposobie wyboru upoważnionego przedstawiciela grupy lub wspólnoty powinna być zawarta w załączniku nr 2 do wniosku. Informację o możliwym sposobie wyboru przedstawiciela można znaleźć w Instrukcji przygotowania i składania wniosku.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Załącznik nr 2 do wniosku o wpis na Krajową listę

INFORMACJA O ZGODZIE DEPOZYTARIUSZY I WYBORZE UPOWAŻNIONEGO PRZEDSTAWICIELA GRUPY LUB WSPÓLNOTY

Informacje i wskazówki dotyczące sposobów spełnienia tego wymogu dostępne są w Instrukcji przygotowania i składania wniosku.

1. **Proszę opisać, jak uzyskano zgodę depozytariuszy na zgłoszenie wniosku o wpisanie elementu na Krajową listę i jakie działania zostały podjęte, aby taką zgodę otrzymać** *(czy zostały przeprowadzone konsultacje społeczne? Jeśli tak, to jak przebiegały i kto w nich uczestniczył?).*

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

2. Upoważniony przedstawiciel grupy lub wspólnoty będącej depozytariuszem elementu dziedzictwa niematerialnego *(kontakt do upoważnionego przedstawicielu grupy lub wspólnoty związanej z elementem dziedzictwa niematerialnego).*

Imię:
Nazwisko:
Adres zamieszkania:
Nr telefonu:
Nr faksu:
Adres e-mail:

3. Sposób wyboru upoważnionego przedstawiciela grupy lub wspólnoty będącej depozytariuszem elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego *(proszę opisać sposób wyboru przedstawiciela, a także określić, ile osób uczestniczyło w jego wyborze oraz czy został on uznany przez wszystkich członków grupy lub wspólnoty. Proszę określić, czy dokumentowano przebieg wyboru przedstawiciela, a jeżeli tak, to w jaki sposób).*

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

4. Dane osoby wypełniającej formularz „Informacja o zgodzie depozytariuszy i wyborze upoważnionego przedstawiciela grupy lub wspólnoty” *(kontakt do osoby lub osób odpowiedzialnych za wypełnienie formularza).*

Imię: Nazwisko: Nr telefonu: Nr faksu: Adres e-mail:

5. Podpis osoby wypełniającej formularz „Informacja o zgodzie depozytariuszy i wyborze upoważnionego przedstawiciela grupy lub wspólnoty”.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Załącznik nr 3 do wniosku o wpis na Krajową listę

PLAN DZIAŁAŃ PODTRZYMUJĄCYCH ŻYWOTNOŚĆ I SŁUŻĄCYCH OCHRONIE

W niniejszym dokumencie należy przedstawić zaplanowane działania mające na celu podtrzymanie żywotności i ochronę zgłoszonego elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Plan powinien uwzględniać działania przewidziane na okres kolejnych 5 lat. Po upływie tego okresu wnioskodawca zobowiązany będzie do złożenia w Narodowym Instytucie Dziedzictwa sprawozdania z realizacji planu oraz do przygotowania dalszych propozycji działań związanych z ochroną elementu. Przykładowy formularz sprawozdania dostępny będzie na stronie internetowej NID.

1. **Proszę zidentyfikować ewentualne zagrożenia, które mogą negatywnie wpłynąć na żywotność elementu[68].**

2. **Do każdego ze zidentyfikowanych zagrożeń proszę zaplanować działania mające na celu ochronę elementu. Jeżeli nie zostały zidentyfikowane żadne bieżące zagrożenia, proszę zaplanować działania, które będą miały na celu zachowanie żywotności i rozwój elementu,**

[68] Informacje dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa niematerialnego znajdują się w Instrukcji przygotowania i składania wniosku, str. 30.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

np. działania edukacyjne, promocyjne, informacyjne *(proszę wskazać główne działania, które zostaną podjęte w celu ochrony i promocji elementu – ich cel oraz przewidywany rezultat. Proszę pamiętać, że w planowaniu i późniejszej realizacji działań ochronnych powinni w możliwie największym stopniu uczestniczyć depozytariusze danego elementu).*

3. Proszę opisać, w jaki sposób depozytariusze uczestniczyli w planowaniu działań i jaka jest dla nich przewidziana rola w realizacji tych przedsięwzięć.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

4. Proszę opisać, z czyjej ewentualnej pomocy zamierzają Państwo korzystać przy realizacji planowanych działań (eksperci zewnętrzni, organizacje pozarządowe, inne instytucje) i w jakim zakresie.

5. Proszę przedstawić listę planowanych działań. W przypadku przedsięwzięć, które wymagać będą wkładu finansowego, prosimy o oszacowanie przybliżonych kosztów ich realizacji[69].

L.P.	Działanie	Termin realizacji	Przybliżony koszt brutto
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

6. Jeżeli nie posiadają Państwo środków własnych lub jeśli te środki wydają się Państwu niewystarczające do zrealizowania zamierzonych działań, proszę określić przewidywane zewnętrzne źródła finanso-

[69] Objaśnienie do planu finansowego znajduje się w Instrukcji przygotowania i składania wniosku.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

wania *(informacje na temat możliwych źródeł finansowania znaleźć można m.in. na stronie niematerialne.nid.pl w zakładce „Ochrona dziedzictwa").*

DANE KONTAKTOWE

7. Proszę podać dane kontaktowe osób zaangażowanych w tworzenie Planu działań podtrzymujących żywotność i służących ochronie, wyznaczonych do kontaktów z Narodowym Instytutem Dziedzictwa.

Imię i nazwisko:
Instytucja/organizacja:
Adres:
Nr telefonu:
Nr faxu:
Adres e-mail:
Dodatkowe informacje:

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Instrukcja przygotowania i składania wniosku

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

INSTRUKCJA PRZYGOTOWANIA I SKŁADANIA WNIOSKU

W trakcie sporządzaniu wniosku depozytariusze (członkowie społeczności praktykującej dany element dziedzictwa niematerialnego) mogą korzystać z pomocy specjalistów zewnętrznych, animatorów kultury, organizacji pozarządowych i innych instytucji. Jednak należy pamiętać, że ostateczne decyzje dotyczące wszelkich aspektów wniosku, zarówno zawartych w nim informacji jak i kwestii formalnych, leżą po stronie depozytariuszy.

ELEKTRONICZNY FORMULARZ WNIOSKU – obecnie niedostępny

Formularz elektroniczny jest narzędziem, które ułatwia wypełnienie wniosku o wpis na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Aby z niego korzystać należy założyć konto użytkownika w systemie na stronie internetowej https://wniosek.niematerialne.nid.pl/. Konto umożliwi Państwu wielokrotne edytowanie zachowanych wersji wniosków do momentu ich ostatecznego przesłania do Narodowego Instytutu Dziedzictwa, załączanie materiałów multimedialnych, wypełnianie kolejnych zgłoszeń oraz wgląd we wszystkie zgłoszone przez Państwa wnioski.

W trakcie wypełniania wniosku należy postępować zgodnie z instrukcjami zawartymi w formularzu. Podpowiedzi i objaśnienia znajdują się także w poniższym dokumencie.

Po wypełnieniu formularza elektronicznego otrzymają Państwo kopię wniosku w formacie PDF wraz z załącznikami na podany w trakcie rejestracji w systemie adres e-mail. Prosimy o podpisanie wniosku i załączników w odpowiednich miejscach i przesłanie kompletu podpisanych materiałów (w jednym egzemplarzu) do Narodowego Instytutu Dziedzictwa na adres:

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

Narodowy Instytut Dziedzictwa
ul. Kopernika 36/40
00-924 Warszawa

z dopiskiem *Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego*.

Narodowy Instytut Dziedzictwa będzie mógł przystąpić do procedury weryfikacji wniosku dopiero po otrzymaniu podpisanej wersji papierowej.

W przypadku składania formularza drogą elektroniczną nie jest konieczne przesyłanie materiałów multimedialnych wraz z papierową wersją wniosku, ponieważ zostały one już zamieszczone w systemie w trakcie wypełniania wniosku.

WNIOSKI SKŁADANE WYŁĄCZNIE W FORMIE PAPIEROWEJ

Wnioski prosimy sporządzić w formacie A4 czcionką Times New Roman, wielkość 12 pkt. Wniosek wraz z załącznikami powinien zostać przesłany do Narodowego Instytutu Dziedzictwa w **formie papierowej w jednym egzemplarzu i w formie elektronicznej w formacie Microsoft WORD lub Open Office (na płycie CD lub DVD).** Wniosek powinien zostać podpisany przez upoważnionego przedstawiciela wspólnot, grup i jednostek związanych z elementem dziedzictwa, którego dotyczy składany wniosek (informacje dotyczące wyboru upoważnionego przedstawiciela znajdują się poniżej). Wnioski prosimy składać osobiście lub drogą pocztową do Narodowego Instytutu Dziedzictwa na adres:

Narodowy Instytut Dziedzictwa
ul. Kopernika 36/40
00-924 Warszawa

z dopiskiem ***Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego***.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

DOŁĄCZANA DOKUMENTACJA:

Przesłanym utworom: zdjęciom, nagraniom wideo, nagraniom audio towarzyszy udzielenie licencji do korzystania z praw autorskich do utworów przez ich autorów na rzecz Narodowego Instytutu Dziedzictwa i UNESCO, w przypadku wpisu zjawiska na jedną z List Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Udzielenie licencji do korzystania z praw autorskich dotyczy tylko utworów stanowiących konieczną dla wniosku dokumentację zgłaszanego elementu dziedzictwa niematerialnego.
Wzór umowy dołączony jest do wniosku (załącznik nr 4); w przypadku formularza elektronicznego, wzór umowy stanowi jeden z etapów wypełniania wniosku.

Zdjęcia
Fotografie ilustrujące aktualny stan zgłaszanego zjawiska; mile widziane są także zdjęcia archiwalne.
Format: JPG, TIFF, PNG lub BMP
Rozmiar pojedynczego pliku: do 1 MB
Liczba: min. 10 zdjęć

Dodatkowo (w przypadku tradycji ustnych, muzycznych i widowiskowych - obowiązkowo) prosimy dołączyć nagrania:

Video (wskazane w przypadku zjawisk dotyczących sztuk widowiskowych)
Nagranie ilustrujące przebieg zjawiska, jego najistotniejsze i charakterystyczne momenty, towarzyszące mu rekwizyty itd.
Format pliku: MPEG, AVI, DV, 3GP, MP4 lub MOV
Długość: ok. 10 minut

LUB

Audio
Nagranie dźwiękowe prezentujące zjawisko, którego dotyczy wniosek (np. opowiadanie, utwór muzyczny, śpiew…).

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

Format pliku: MP3, MP4 lub WAV
Długość: do 30 minut

Dołączane załączniki
Do wniosku musi być dołączona zgoda wspólnoty, grupy lub jednostek związanych z elementem na jego umieszczenie na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego, podpisana przez upoważnionego przedstawiciela. W przypadku, kiedy wniosek składany jest przez kilka grup, podpis może zostać złożony przez jednego wspólnego przedstawiciela lub przez przedstawicieli każdego podmiotu z osobna. (formularz załącznika nr 1).

Do wniosku musi być dołączona informacja o przeprowadzonych konsultacjach z depozytariuszami, otrzymaniu ich zgody na wpis i sposobie wyboru upoważnionego ich przedstawiciela (formularz załącznika nr 2).

Do wniosku musi być dołączony także Plan działań podtrzymujących żywotność i służących ochronie elementu dziedzictwa niematerialnego, przedstawiający opis zaplanowanych działań, podejmowanych w celu ochrony elementu i zapewnieniu jego przetrwania w żywej
formie (formularz załącznika nr 3).

Do wniosku muszą być dołączone **oddzielnie** umowy licencyjne **w dwóch egzemplarzach**, użyczające Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa prawa do całej dokumentacji dołączonej do wniosku (formularz załącznika nr 4).

Do wniosku musi być dołączona zgoda na przetwarzanie danych osobowych w związku z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w
Sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE oraz Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. 2018 poz. 1000). (formularz załącznika nr 5)

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

KONSULTACJE SPOŁECZNE Z DEPOZYTARIUSZAMI I WYBÓR UPRAWNIONEGO PRZEDSTAWICIELA:

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego nakłada obowiązek angażowania depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego – wspólnot, grup i, gdy to właściwe, jednostek, które tworzą, zachowują i przekazują swoje dziedzictwo niematerialne następnym pokoleniem, w działania z zakresu ochrony tego dziedzictwa i w aktywne zarządzanie nim (art. 11b, art. 15 Konwencji). W związku z tym dokonywanie zgłoszeń elementu na Krajową listę i wszelkie działania podejmowane w zakresie tego dziedzictwa powinny zostać poprzedzone świadomą i dobrowolną zgodą ludzi z nim związanych oraz przy jak najszerszym ich udziale.

W celu przeprowadzenia konsultacji z depozytariuszami, uzyskania ich zgody na wpis i wyłonienia ich upoważnionego przedstawiciela, możliwe jest zrealizowanie następujących działań:

Organizacja spotkania/spotkań z osobami należącymi do społeczności, kultywującymi dany element dziedzictwa lub zainteresowanymi kwestią jego ochrony.

- **Cel:** przedyskutowanie we wspólnym gronie znaczenia tego dziedzictwa dla zebranych, omówienie kwestii wpisu elementu dziedzictwa na Krajową listę, omówienie możliwości ochrony i rozwoju elementu, zorganizowanie działań związanych ze złożeniem wniosku – m.in. wybór przedstawiciela Depozytariuszy.
- **Miejsce:** istnieje wiele możliwości wyboru miejsca organizacji spotkań – mogą się one odbywać w lokalach prywatnych i publicznych: remizach, domach kultury, salach muzealnych i bibliotecznych, udostępnionych salach urzędów gminy/miasta, w plenerze, podczas konkursów i spotkań kulturalnych itp.
- **Sposób poinformowania:** w zależności od sytuacji i zasięgu występowania elementu, istnieją różne sposoby przekazania informacji o organizowanych

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

spotkaniach; należy pamiętać o tym, aby informacje pojawiły się z wystarczająco dużym wyprzedzeniem czasowym (co najmniej 2-3 tygodnie); w przypadku większych miejscowości lub całych regionów czas ten powinien być odpowiednio długi, aby informacja miała możliwość dotrzeć do jak największego grona zainteresowanych:
  - **Małe miejscowości:** zamieszczenie informacji na tablicach ogłoszeniowych, na przystankach PKS, w sklepach, w szkołach, za pośrednictwem parafii, w urzędach gminy, bibliotekach, domach kultury. Dobrym rozwiązaniem jest także zaangażowanie lokalnych mediów – radia, prasy, telewizji, Internetu (strony internetowe i fora dyskusyjne poświęcone tematyce lokalnej i związanej z danym elementem dziedzictwa) i przekazanie informacji za ich pośrednictwem. Współpraca z lokalnymi stowarzyszeniami (organizacjami pozarządowymi).
  - **Miasto:** zamieszczenie informacji na słupach i tablicach ogłoszeniowych, w bibliotekach, domach kultury, muzeach, za pośrednictwem parafii, w urzędach miasta, informacja podczas wydarzeń kulturalnych; zamieszczenie informacji w komunikacji miejskiej; przekazywanie informacji za pośrednictwem mediów lokalnych: radia, prasy, telewizji, Internetu – na miejskich stronach i forach internetowych.
  - **Region:** przekazanie informacji za pośrednictwem radia, prasy, telewizji i za pośrednictwem Internetu (na regionalnych stronach internetowych i forach dyskusyjnych) oraz w mniejszych ośrodkach leżących na terenie regionu za pomocą metod zasugerowanych dla miast i małych miejscowości.
- **Skutek:** po zorganizowanym spotkaniu/cyklu spotkań powinien być znany stosunek Depozytariuszy do kwestii ochrony i dalszego kultywowania danego elementu dziedzictwa, jego znaczenia dla społeczności oraz wpisania go na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W przypadku formułowania wpisu na listę powinien zostać także wskazany **upoważniony przedstawiciel społeczności**, który podpisze wniosek w jej imieniu. Zebranie opinii i wybór przedstawiciela może dokonać się m.in. za ogólną aprobatą lub poprzez jawne lub tajne glosowanie.

Głosowanie internetowe.
Jednym z rozwiązań pozwalających na uzyskanie opinii dużej liczbie zainteresowanych, po uprzednim poinformowaniu (współ)Depozytariuszy o intencji objęcia danego elementu dziedzictwa działaniami ochronnymi i wpisem na Krajową listę, jest głosowanie przez Internet. Metoda ta wymaga podjęcia współpracy z lokalnymi portalami internetowymi, które dysponują narzędziami do stworzenia tego typu ankiety. Głosowanie internetowe wymaga także udostępnienia sprzętu osobom nie posiadającym komputerów lub dostępu do Internetu (np. w bibliotece, domu kultury, muzeum, parafii, urzędzie gminy/miasta), obsługiwanego przez osoby, które mogą służyć ewentualną pomocą techniczną.

PLAN DZIAŁAŃ PODTRZYMUJĄCYCH ŻYWOTNOŚĆ I SŁUŻĄCYCH OCHRONIE ELEMENTU DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO:

Plan realizacji działań ochronnych, stanowiący załącznik nr 3 do wniosku, ma na celu ułatwienie zaplanowania działań chroniących żywotność wpisywanego elementu. Jest to ważna część wniosku, która ma za zadanie pomóc Depozytariuszom i zaangażowanym organizacjom rozwijać inicjatywy chroniące i wzmacniające kultywowanie elementu.

Przykłady potencjalnych zagrożeń dla żywotności niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
Niematerialne dziedzictwo kulturowe jest ze swojej natury zmienne i podlega naturalnemu cyklowi życia, w którym jego elementy mogą zanikać, dając początek nowym formom wyrazu. Jednak procesy zachodzące we współczesnym świecie powodują coraz szybszy zanik różnych jego przejawów, a tempo tego zaniku uniemożliwia twórcze przekształcenie dziedzictwa niematerialnego i jego przetrwanie. Efektem jest zubożenie kultury oraz zanik treści, które dawały grupom i pojedynczym osobom oparcie w postaci jasno określonej tożsamości i wspólnych wartości. Czynnikami, które przyśpieszają proces zaniku dziedzictwa niematerialnego, często uniemożliwiające jego przekaz kolejnym pokoleniom, są:

1. *Globalizacja*
   Ustawicznie przybierające tempa procesy ujednolicania wzorców kulturowych mogą powodować zanik lokalnych treści kultury pod wpływem postrzeganych jako bardziej atrakcyjne, dominujących treści. Są to w znacznej mierze treści kultury zachodniej przekazywane przez media masowe i stanowiące ważny punkt odniesienia dla ludzi młodych. Popularyzowane przez oficjalny nurt łatwe treści oferujące łatwe rozwiązania zaczynają dominować, wypierając dawne zwyczaje, umiejętności i sposoby życia.
2. *Migracje*
   Dalekie wyjazdy i zmiany miejsca zamieszkania powodują oderwanie od własnej społeczności i jej dziedzictwa niematerialnego. Praktykowanie tego dziedzictwa staje się w nowych warunkach trudniejsze lub wręcz niemożliwe i zostaje wzbogacone lub zastąpione zwyczajami obcymi. Rozproszenie członków społeczności prowadzi do zmniejszenia ich zainteresowania własnym dziedzictwem niematerialnym i do jego szybkiego, indywidualnego przekształcenia pod wpływem różnorodnych, odmiennych wzorców.
   Oderwanie od społeczności również w znacznej mierze utrudnia lub nawet uniemożliwia osobom, które opuściły grupę pochodzenia podtrzymanie międzypokoleniowego przekazu dziedzictwa niematerialnego i społeczne budowanie nowych wartości w oparciu o przekazane treści.
3. *Postępujące procesy urbanizacji i industrializacji*
   Szybki rozwój ośrodków miejskich wpływa na tempo migracji i związanych z nią zagrożeń dla treści dziedzictwa niematerialnego. Osoby osiedlające się w nowym ośrodku miejskim mogą nigdy nie poczuć się w pełni związane z jego dziedzictwem i jednocześnie utracić kontakt z dziedzictwem miejsca pochodzenia. W przypadku historycznych miast o bogatym dziedzictwie niematerialnym szybkie rozproszenie się ludzi związanych z tym dziedzictwem lub napływ ludzi z nim nie związanych – nie znających i nie rozumiejących go, dla których nie stanowi wartości – może spowodować rozmycie dawnych treści i zanik tego dziedzictwa.
   Przemysł, który napędza rozwój nowoczesnego świata, sprawia jednocześnie, że dawne, tradycyjne sposoby produkcji stają się nieopłacalne i nieatrakcyjne.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

Zanika także zapotrzebowanie na produkty wykonane dawnymi, mniej ekonomicznymi metodami. Wraz z rozwojem rożnych aspektów nowoczesnej gospodarki zanika tradycyjna wiedza i umiejętności rzemieślnicze i rękodzielnicze, wiedza dotycząca otaczającego świata i środowiska naturalnego, tradycyjnych prac gospodarskich itp.; odchodzi w zapomnienie ogrom umiejętności wypracowanych na przestrzeni dziejów, świadczących o ludzkiej kreatywności i umiejętności adaptacji.

4. *Stopniowe pogarszanie warunków społeczno-ekonomicznych*
   Ubożenie społeczeństwa może powodować brak zainteresowania dziedzictwem niematerialnym i skierowanie uwagi na kwestie bytowe. Problemy ekonomiczne przekładają się na trudności w organizacji wydarzeń związanych z dziedzictwem niematerialnym, w produkcji rekwizytów i przedmiotów niezbędnych do praktykowania różnych dziedzin tego dziedzictwa – np. instrumentów muzycznych, kostiumów; w dostępności surowców i narzędzi. Trudna sytuacja ekonomiczna ogranicza często także czas, jaki można poświęcić na kultywowanie dziedzictwa niematerialnego. Oznacza to również, że pracochłonne i czasochłonne tradycyjne sposoby produkcji, które mogłyby posłużyć jako sposób zarabiania, przestają być wydajne i atrakcyjne dla samych rzemieślników, którzy przestają tworzyć i przekazywać swój kunszt następcom.
5. *Zanik przekazu międzypokoleniowego*
   Przekaz międzypokoleniowy dziedzictwa niematerialnego jest głównym sposobem na zapewnienie jego przetrwania. Przekaz ten może następować poprzez zwyczajne uczestnictwo w organizowanych wydarzeniach; poprzez przekaz wiedzy i znaczeń w opowieściach i rozmowach; poprzez przekazanie umiejętności rzemieślniczych i rękodzielniczych młodszym; poprzez dawanie dobrego przykładu własnym zaangażowaniem w kultywowanie dziedzictwa niematerialnego. Kluczowe jest także podtrzymanie zainteresowania tym dziedzictwem młodego pokolenia i dbanie o to, aby młodzi ludzie także czuli z nim związek, dostrzegali jego wartość. Zanik zainteresowania i przekazu z pokolenia na pokolenie to najczęstszy powód utraty tego dziedzictwa. Jest on szczególnie niebezpieczny w przypadkach, gdy żyją

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

już ostatni ludzie posiadający wiedzę i umiejętności w jakichś konkretnych dziedzinach – w takich przypadkach istnieje bardzo duże ryzyko, że nikomu ich nie przekażą, co w konsekwencji oznacza zanik konkretnego elementu dziedzictwa.

6. *Nadmierny ruch turystyczny*
   Zainteresowanie dziedzictwem niematerialnym społeczności czy regionu może stanowić powód do dumy dla kultywujących go ludzi, dodatkowe źródło dochodu dla rzemieślników i twórców, a także czynnik przyciągający turystów chcących podziwiać piękno lokalnych tradycji i zwyczajów. Niestety, zainteresowanie zewnętrzne może sprawić, że wartości ekonomiczne staną się najważniejszym powodem kultywowania dziedzictwa niematerialnego, które stanie się jedynie towarem na sprzedaż. W ten sposób chęć zysku, skłonność do tego, by być postrzeganym jako atrakcja, może zniszczyć autentyczną potrzebę praktykowania elementów dziedzictwa. Dziedzictwo w takiej sytuacji może zostać celowo przetworzone dla usatysfakcjonowania i przypodobania się turystom, „ubarwione", aby dodać mu cech estradowych; na przykład chęć sprzedaży pamiątek może doprowadzić do standaryzacji wzorów i słabej jakości wykonania, wynikających z masowej produkcji, mającej na celu maksymalizację zysków.
   Wzmożony ruch turystyczny pociąga też za sobą duże zagrożenia dla kultywowania dziedzictwa. Obecność zwiedzających – „obcych", ludzi niewtajemniczonych, nie związanych emocjonalnie z tym elementem dziedzictwa niematerialnego i nie zawsze mających szacunek dla odbywającego się wydarzenia – może zniszczyć atmosferę święta, utrudnić koncentrację na wykonywanym rytuale i zmienić sposób przeżywania danego obyczaju, zwyczaju lub uroczystości.

PLAN FINANSOWY

Istotną częścią Planu działań podtrzymujących żywotność i służących ochronie elementu dziedzictwa niematerialnego jest **plan finansowy** (pkt. 5-6

Załącznika 3). Jego celem jest urzeczywistnienie planowanych działań. Prosimy w nim Wnioskodawców o zastanowienie się, czy planowane działania będą wymagały nakładów finansowych, a jeśli tak, to jakich i – przy barku środków własnych – jakie są potencjalne źródła finansowania (informacje o możliwościach pozyskania dofinansowania dostępne są m.in. na stronie niematerialne.nid.pl w zakładce „Ochrona dziedzictwa"). Planu finansowego nie należy rozumieć jako konkretnej deklaracji lub dowodu na posiadanie niezbędnych środków finansowych. Jest on narzędziem pomocniczym, które powinno pomóc w realizacji opisanych w planie ochrony działań. Jeżeli posiadają Państwo środki własne, planowanie finansów nie jest konieczne. Mimo to zachęcamy do korzystania z tego narzędzia w celu jak najlepszej i najłatwiejszej realizacji planu ochrony Państwa dziedzictwa.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Regulamin

Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego[70]

- **Informacje ogólne**
- **Wytyczne dotyczące składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania programów, projektów i działań do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego**
- **Formularz wniosku zgłoszeniowego**
- **Załączniki do wniosku**

[70] http://niematerialne.nid.pl, dostęp z dnia: 22.10.2021. Depozytariusze powinni każdorazowo przed podjęciem jakichkolwiek działań związanych z pracą nad wnioskiem skontaktować się z osobami wyznaczonymi jako odpowiedzialne za ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w ramach NID w celu upewnienia się co do aktualnego brzmienia formularzy i regulaminu Krajowego rejestru oraz uzyskania wskazówek dotyczących dalszego postępowania. Materiał zamieszczony w niniejszym zbiorze należy traktować jako informacyjny i poglądowy. Nie zawiera on też m.in. wzorów umów licencyjnych i formularza zgody RODO (przyp. red.).

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

Informacje ogólne

W myśl Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku określenie „**niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.** Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami, jednostkami oraz zasadom zrównoważonego rozwoju" (art.2 par. 1 Konwencji UNESCO z 2003 r.)

Dziedzictwo to powinno być żywe, mieć charakter inkluzyjny, włączający, nie służący przypisywaniu wyłączności na określone praktyki danej grupie lecz wzmacnianiu spójności społecznej, podtrzymywanej w różnorodnych przejawach niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Ponieważ niematerialne dziedzictwo kulturowe jest zakorzenione we wspólnotach, oznacza to, iż może zostać uznane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą.

Programy, projekty i działania w rozumieniu Konwencji UNESCO z 2003 r., to krajowe, lub regionalne lub ponadregionalne praktyki, mające na celu ochronę dziedzictwa, które najlepiej odzwierciedlają zasady i cele Konwencji. Rejestr dobrych praktyk UNESCO ma służyć jako platforma wymiany doświadczeń

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

oraz inspiracji dla Państw-Stron Konwencji, wspólnot oraz wszystkich zainteresowanych ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Poznanie efektywniejszych środków ochrony o udowodnionej skuteczności stosowanych w odniesieniu do różnych rodzajów niematerialnego dziedzictwa kulturowego i w różnych regionach geograficznych może pomóc zainteresowanym w opracowaniu własnych środków ochrony.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

Wytyczne dotyczące składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania programów, projektów lub działań do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego

1. Wprowadzenie

1.1. Niniejsze wytyczne (zwany dalej „Wytycznymi") określają zasady dotyczące składania wniosków o wpis do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego (zwanego dalej „Krajowym rejestrem") oraz reguły jego funkcjonowania.

1.2. Krajowy rejestr jest tworzony zgodnie z przepisami Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku oraz jej dyrektywami operacyjnymi, a także niniejszymi wytycznymi.

1.3. Niematerialne dziedzictwo kulturowe przejawia się między innymi w następujących dziedzinach:

a. tradycjach i przekazach ustnych *(np. bajkach, przysłowiach, pieśniach, oracjach, opowieściach wspomnieniowych i wierzeniowych, historiach, przemowach, lamentach pogrzebowych, zawołaniach pasterskich i handlowych)*, w tym w języku jako nośniku niematerialnego dziedzictwa kulturowego;

b. sztukach widowiskowych i tradycjach muzycznych *(np. tradycjach wokalnych, instrumentalnych i tanecznych; widowiskach religijnych, karnawałowych i dorocznych)*;

c. praktykach społeczno-kulturowych *(np. zwyczajach, rytuałach i obrzędach dorocznych, sytuacyjnych i rodzinnych: chrzcinach, weselach, pogrzebach; ceremoniałach lokalnych i środowiskowych; zwyczajach*

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

odpustowych i pielgrzymkach; grach i zabawach; folklorze dziecięcym; sposobach świętowania; praktykach służących nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, np. w sposobach składania życzeń);

d. wiedzy i praktykach dotyczących przyrody i wszechświata *(np. tradycyjnych wyobrażenia o wszechświecie; meteorologii ludowej; tradycyjnych sposobach gospodarowania; tradycyjnych sposobach leczenia; zamawianiach: miłosnych, medycznych)*;
e. wiedzy i umiejętnościach związanych z rzemiosłem tradycyjnym.

2. Definicje stosowanych pojęć

2.1. Użyte w Wytycznych określenia oznaczają:
a. Program, projekt, praktyka – przykłady skutecznych działań podejmowanych przez różnego rodzaju instytucje, organizacje, stowarzyszenia, grupy, wspólnoty lub jednostki, które mogą posłużyć za dobry wzór ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
b. Depozytariusze: osoby należące lub wywodzące się ze społeczności, w której dany element niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest przekazywany z pokolenia na pokolenie. Dzięki temu przekazowi osoby te posiadają wiedzę, umiejętności i znajomość znaczeń związanych z tym elementem dziedzictwa.
c. Element: zjawisko z zakresu praktyk, wyobrażeń, przekazów, wiedzy i umiejętności – jak również związanych z nimi instrumentów, przedmiotów, artefaktów i przestrzeni kulturowej – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki, uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. Zjawisko takie może należeć do jednej lub kilku dziedzin dziedzictwa niematerialnego.
d. Element żywy, żywe niematerialne dziedzictwo kulturowe: Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego obejmuje ochroną żywe tradycje, czyli zjawiska z zakresu dziedzictwa niematerialnego, które są aktualnie praktykowane, przekazy-

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

wane z pokolenia na pokolenie bez utraty ciągłości (bez czasowego zaniku zjawiska i jego współczesnej reaktywacji). Element nie jest jednak przekazywany w formie statycznej, niezmiennej, lecz zaktualizowanej i dostosowanej przez każde nowe pokolenie do zmieniających się warunków i potrzeb. Żywe dziedzictwo kulturowe to takie, które trwa i jednocześnie się rozwija; jest to dynamiczne, żywe zjawisko, zakorzenione w przeszłości.

e. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego: aby niematerialne dziedzictwo kulturowe żyło, musi pozostawać osadzone w otaczającej je, zmieniającej się rzeczywistości. Oznacza to, że ochrona nie polega na „zamrażaniu" tego dziedzictwa w pewnej niezmiennej, raz określonej formie, ale na dbałości o trwanie przekazu międzypokoleniowego, wiedzy, umiejętności i znaczeń. Dlatego środki ochronne powinny być skierowane na to, aby zapewnione były niezbędne warunki dla rozwoju i interpretacji niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz jego przekazu kolejnym pokoleniom. W Konwencji UNESCO ochrona zdefiniowana jest jako środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

f. Grupa, wspólnota, jednostka: te określenia, stosowane w Konwencji UNESCO z 2003 roku, odnoszą się do depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Sformułowania te podkreślają fakt, że niematerialne dziedzictwo kulturowe jest zjawiskiem społecznym, znajdującym swój wyraz – z wyjątkiem rzadszych przypadków, gdy nosicielami przejawów tego dziedzictwa są już tylko pojedyncze osoby – we wspólnocie.

g. Grupa: składa się z jednej lub kilku wspólnot bądź kilku jednostek, które kultywują i uznają za swój ten sam element dziedzictwa niematerialnego. Członków jednej grupy łączy wspólna cecha, taka jak posiadanie określonej umiejętności, doświadczenia lub wiedzy z zakresu praktyko-

wania i przekazywania niematerialnego dziedzictwa kulturowego (np. rzemieślnicy z różnych regionów posługujący się podobną techniką wytwórczą).

h. Wspólnota: to zbiorowość oparta m.in. na więzach kulturowych. Osoby do niej należące łączy wspólna tożsamość. Praktykują one i przekazują swoje niematerialne dziedzictwo kulturowe. Wspólnota niekoniecznie łączy się z określonym terytorium.

i. Jednostka: to pojedyncza osoba, która już jako jedyna kultywuje dany przejaw dziedzictwa niematerialnego (np. ostatni żyjący muzyk posiadający znajomość specyficznej techniki gry na instrumencie).

3. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego

3.1. Krajowy rejestr prowadzony jest przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej: „Minister KiDN").

3.2. Krajowy rejestr ma charakter informacyjny, stanowiąc formę upowszechniania wiedzy o programach, projektach i działaniach prowadzonych na terenie Polski, mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

3.3. Projekty, programy czy działania wpisane do Krajowego rejestru dobrych praktyk mogą być następnie zgłoszone do wpisu do Rejestru dobrych praktyk prowadzonego przez UNESCO.

4. Wpis do Krajowego rejestru

4.1. Wpis dokonywany jest na wniosek różnego rodzaju instytucji, organizacji, stowarzyszeń, grup, wspólnot lub jednostek. Wniosek składany jest zgodnie z formularzem wzoru wniosku.

4.2. Do wniosku należy dołączyć załączniki:

a. dokumentację projektów, programów i działań;
b. umowę licencyjną w dwóch egzemplarzach dotyczącą materiałów graficznych i multimedialnych, stanowiących dokumentację projektów, programów i działań.
c. zgodę na przetwarzanie danych osobowych.

4.3. Formularze wraz z informacją o sposobie ich uzupełnienia dostępne są na stronach internetowych Narodowego Instytutu Dziedzictwa (zwanego „NID") lub Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (zwanego „MKiDN").

4.4. Wniosek wraz z towarzyszącą mu dokumentacją należy składać w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach w formie papierowej i elektronicznej (płyta CD lub DVD), osobiście lub drogą pocztową na adres:

Narodowy Instytut Dziedzictwa
ul. Kopernika 36/40
00-924 Warszawa

z dopiskiem „Krajowy rejestr dobrych praktyk".

4.5. NID dokonuje oceny wniosku pod względem poprawności formalnej. W razie braków formalnych wnioskodawca wzywany jest do ich uzupełnienia w okresie 2 miesięcy. Wniosek spełniający kryteria formalne jest następnie poddawany ocenie merytorycznej przez Radę ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, działającą przy Ministrze KiDN (zwaną „Radą").

4.6. Krajowy rejestr jest publikowany na stronach internetowych NID oraz/lub MKiDN.

5. Rada ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego

5.1. Rada dokonuje oceny zgłaszanych programów, projektów lub działań kierując się kryteriami zgodnymi z Konwencją w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku, jej Dyrektywami Operacyjnymi oraz doświadczeniami wynikającymi z funkcjonowania na poziomie

międzynarodowym programów, projektów i działań na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

5.2. Kryteria oceny programów, projektów lub działań brane pod uwagę przez Radę są podawane do publicznej wiadomości za pośrednictwem strony internetowej NID i MKiDN.

5.3. Minister KiDN podejmuje decyzję o wpisie programu, projektu lub działania do Krajowego rejestru, na podstawie przekazanej przez Radę rekomendacji.

5.4. Wpis danego programu, projektu lub działania nie wyklucza możliwości wpisania podobnego, funkcjonującego w innej dziedzinie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, środowisku społecznym lub występującego na innym obszarze kraju.

6. Kryteria wpisu programów, projektów lub działań do Krajowego rejestru.

6.1. Program, projekt lub działanie ma na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozumieniu artykułu 2 u. 3 Konwencji z 2003 r.

6.2. Program, projekt lub działanie opiera się na współpracy i koordynacji działań podejmowanych na rzecz ochrony dziedzictwa niematerialnego na poziomie lokalnym, regionalnym, ponadregionalnym, krajowym lub międzynarodowym.

6.3. Program, projekt lub działanie wykazuje lub wykazało skuteczność w przyczynianiu się do zachowania żywotności niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

6.4. Program, projekt lub działanie jest/ był wdrażany przy współudziale wspólnot, grup i jednostek związanych z elementem dziedzictwa niematerialnego i za ich dobrowolną, uprzednią i świadomą zgodą.

6.5. Program, projekt lub działanie może posłużyć za dobry przykład do wdrożenia – w zależności od okoliczności – na poziomie lokalnym, regionalnym, ponadregionalnym, krajowym lub międzynarodowym.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

6.6. W przypadku uznania programu, projektu lub działania za dobrą praktykę w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, wnioskodawca/wnioskodawcy wyraża/wyrażają wolę współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa w celu upowszechniania wiedzy o zgłoszonej praktyce.

NARODOWY INSTYTUT DZIEDZICTWA
ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
tel. +48 22 826 02 39, 22 826 92 47, fax: +48 22 826 17 14
e-mail: info@nid.pl
www.zabytek.pl, www.nid.pl

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

KRAJOWY REJESTR DOBRYCH PRAKTYK W OCHRONIE NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Formularz wniosku

CZĘŚĆ 1: IDENTYFIKACJA

1.a NAZWA PROGRAMU, PROJEKTU LUB DZIAŁANIA:

1. b ELEMENT/ELEMENTY NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, KTÓREGO/KTÓRYCH PROGRAM, PROJEKT LUB DZIAŁANIE DOTYCZY:

i. NAZWA:

ii. DZIEDZINY NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO:

Prosimy zaznaczyć odpowiednią dziedzinę lub dziedziny, do których należy poddawany ochronie element lub elementy dziedzictwa niematerialnego.

☐ Tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego
☐ Sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne
☐ Praktyki społeczno-kulturowe
☐ Wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata
☐ Wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym

1. c ZASIĘG PROGRAMU, PROJEKTU LUB DZIAŁANIA:

Prosimy zaznaczyć zasięg zgłaszanej praktyki.

☐ Lokalny
☐ Regionalny
☐ Ponadregionalny
☐ Krajowy
☐ Międzynarodowy

1.d LOKALIZACJA PROGRAMU, PROJEKTU LUB DZIAŁANIA:

Prosimy o wskazanie miejsca/miejsc lub obszaru/obszarów, w których nominowana praktyka jest realizowana.

1.e WSPÓLNOTA/Y, GRUPA/Y I JEDNOSTKA/I, KTÓRYCH NOMINOWANA PRAKTYKA DOTYCZY:

Prosimy określić depozytariuszy dziedzictwa niematerialnego, których dotyczy zgłaszany program, projekt lub działanie.

1.f PODMIOTY WSPÓŁORGANIZUJĄCE ZGŁASZANĄ DOBRĄ PRAKTYKĘ W OCHRONIE:

Prosimy zamieścić dane kontaktowe wszystkich instytucji, organizacji lub pojedynczych osób, które trwale zaangażowane są w realizację zgłaszanej praktyki według poniższego wzoru:

Nazwa instytucji/organizacji:
Imię i nazwisko reprezentanta:
Adres:
Nr telefonu:
Adres e-mail:
Strona internetowa:
Zakres działań/wkład:
Dodatkowe informacje:

CZĘŚĆ 2: OPIS PROGRAMU, PROJEKTU LUB DZIAŁANIA

Na podstawie podanych poniżej kryteriów prosimy wykazać, że zgłaszany program, projekt lub działanie jest inicjatywą odzwierciedlającą zasady i cele Konwencji UNESCO z 2003 roku.

<u>KRYTERIUM 1:</u> PROGRAM, PROJEKT LUB DZIAŁANIE MA NA CELU OCHRONĘ NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W ROZUMIENIU ARTYKUŁU 2 u. 3 KONWENCJI Z 2003 ROKU

W myśl artykułu 2 ust. 3 Konwencji UNESCO z 2003 r.: „Ochrona" oznacza środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności poprzez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

W podpunktach i. oraz ii. prosimy podać wystarczającą ilość informacji, aby w pełni opisać ideę przedsięwzięcia.

a. TŁO PRZEDSIĘWZIĘCIA I POWÓD PODJĘCIA INICJATYWY

Prosimy opisać sytuację, która wpłynęła na opracowanie programu, projektu lub działania: jakie zidentyfikowano potrzeby związane z ochroną dziedzictwa niematerialnego; w jaki sposób określono priorytety w ramach przedsięwzięcia?

b. JAKIE FORMY OCHRONY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO ZOSTAŁY WYKORZYSTANE W NOMINOWANYM PROGRAMIE, PROJEKCIE LUB DZIAŁANIU?

Prosimy opisać, w jaki sposób program, projekt lub działanie przyczyniło/przyczynia się do ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Należy wyjaśnić, dlaczego akurat te formy ochrony zostały wykorzystane (np. warsztaty, badania, imprezy popularyzatorskie). Jeżeli zastosowane zostały nowatorskie rozwiązania ochronne, prosimy o ich opisanie.

KRYTERIUM 2: PROGRAM, PROJEKT LUB DZIAŁANIE OPIERA SIĘ NA WSPÓŁPRACY I KOORDYNACJI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH NA RZECZ OCHRONY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO NA POZIOMIE LOKALNYM, REGIONALNYM, PONADREGIONALNYM, KRAJOWYM LUB MIĘDZYNARODOWYM.

Prosimy opisać obszary (zakresy, formy) współdziałania i wskazać ewentualne instytucje i organy, z którymi prowadzona jest współpraca. W jaki sposób działania są koordynowane?

KRYTERIUM 3: PROGRAM, PROJEKT LUB DZIAŁANIE WYKAZUJE LUB WYKAZAŁO SKUTECZNOŚĆ W PRZYCZYNIANIU SIĘ DO ZACHOWANIA ŻYWOTNOŚCI NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Prosimy o opisanie efektów realizacji przedsięwzięcia, które świadczą o jego skuteczności. Prosimy opisać także sposób, w jaki dokonano oceny tych efektów.

<u>KRYTERIUM 4</u>: PROGRAM, PROJEKT LUB DZIAŁANIE JEST/ BYŁ WDRAŻANY PRZY WSPÓŁUDZIALE WSPÓLNOT, GRUP I JEDNOSTEK ZWIĄZANYCH Z ELEMENTEM DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO I ZA ICH DOBROWOLNĄ, UPRZEDNIĄ I ŚWIADOMĄ ZGODĄ.

a. WSPÓŁUDZIAŁ DEPOZYTARIUSZY

Czy przedsięwzięcie zostało przeprowadzone przy współudziale depozytariuszy? Na czym polegał/ jak przebiegał ten współudział?

b. UDZIAŁ DEPOZYTARIUSZY W DOBREJ PRAKTYCE OCHRONY

Czy depozytariusze brali czynny udział w programie, projekcie lub działaniu? Prosimy opisać formę udziału depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego w dobrej praktyce ochrony na poszczególnych etapach planowania i realizacji zgłaszanej praktyki.

<u>KRYTERIUM 5</u>: PROGRAM, PROJEKT LUB DZIAŁANIE MOŻE POSŁUŻYĆ ZA DOBRY PRZYKŁAD PRAKTYK CHRONIĄCYCH NDK DO WDROŻENIA NA POZIOMIE LOKALNYM, REGIONALNYM, PONADREGIONALNYM, KRAJOWYM LUB MIĘDZYNARODOWYM.

Prosimy opisać, w jaki sposób zgłaszana praktyka może posłużyć za wzór do naśladowania w przypadku ochrony podobnych zjawisk z zakresu niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

<u>KRYTERIUM 6</u>: W PRZYPADKU UZNANIA PROGRAMU, PROJEKTU LUB DZIAŁANIA ZA DOBRĄ PRAKTYKĘ, WNIOSKODAWCA/WNIOSKODAWCY WYRAŻA/WYRAŻAJĄ WOLĘ WSPÓŁPRACY Z NARODOWYM INSTYTUTEM DZIEDZICTWA W CELU UPOWSZECHNIANIA ZGŁOSZONEJ PRAKTYKI.

Podpis/podpisy potwierdzające wolę współpracy

CZĘŚĆ 3: DANE WNIOSKODAWCY

3.a NAZWA INSTYTUCJI, ORGANIZACJI, STOWARZYSZENIA, GRUPY, WSPÓLNOTY LUB JEDNOSTKI SKŁADAJĄCEJ WNIOSEK

3. b ADRES SIEDZIBY

Ulica: **Miejscowość:** **Kod pocztowy:** **Nr telefonu:** **Strona internetowa (jeśli dotyczy):**

3. c ADRES KORESPONDENCYJNY

Ulica: **Miejscowość:** **Kod pocztowy:** **Adres e-mail:**

3 d DANE OSOBY ODPOWIEDZIALNEJ ZA KONTAKT Z NID

Kontakt do osoby lub osób odpowiedzialnych za współpracę z Narodowym Instytutem Dziedzictwa w kwestiach wynikających ze złożenia wniosku.

Imię: **Nazwisko:** **Nr telefonu:** **Nr faksu:** **Adres e-mail:**

3 e. PODPIS UPOWAŻNIONEGO PRZEDSTAWICIELA INSTYTUCJI, ORGANIZACJI, STOWARZYSZENIA, GRUPY, WSPÓLNOTY LUB JEDNOSTKI, SKŁADAJĄCYCH WNIOSEK

.....

Zarządzenie nr 169/2020 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 10 lutego 2020 r. w sprawie powołania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy[71]

Na podstawie art. 30 ust. 1 w związku z art. 11a ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r., poz. 506 i poz. 1309, 1571, 1696, 1815) oraz § 11 ust. 13 pkt 2 regulaminu organizacyjnego Urzędu miasta stołecznego Warszawy, stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 312/2007 Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 4 kwietnia 2007 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Urzędu miasta stołecznego Warszawy[72], zarządza się, co następuje:

§ 1. Powołuje się Zespół ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy, zwany dalej „Zespołem", w celu zapewnienia ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego na terenie m.st. Warszawy oraz realizacji postanowień Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzic-

[71] Tekst ujednolicony zarządzenia nr 169/2020 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 10 lutego 2020 r. w sprawie powołania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy, uwzględniający zmiany wynikające z zarządzenia nr 717/2020 r. Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 5 czerwca 2020 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie powołania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy, zarządzenia nr 240/2021 r. Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z 16 lutego 2021 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie powołania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy oraz zarządzenia nr 199/2023 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z 6 lutego 2023 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie powołania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy.

[72] Zmiany wymienionego zarządzenia zostały wprowadzone zarządzeniami Prezydenta m.st. Warszawy, których pełną listę można znaleźć na stronie: https://bip.warszawa.pl/NR/exeres/C459982E-F399-4C22-8F0D-1FFD8DA28538,frameless.htm (przyp. red.).

twa kulturowego (Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018), zwanej dalej „Konwencją", w składzie:

1) Hanna Schreiber – Przewodnicząca Zespołu;
2) Paweł Jaskanis;
3) Artur Jóźwik;
4) Ewa Klekot;
5) Weronika Komorowska;
6) Michał Krasucki;
7) Katarzyna Kuzko-Zwierz;
8) Jacek Leociak;
9) Jerzy Majewski;
10) Jan Młynarski;
11) Małgorzata Naimska;
12) Agnieszka Wyrwał.

§ 2. Zespół jest organem doradczym Prezydenta m.st. Warszawy.

§ 3. Tryb i zasady działania Zespołu określa regulamin, stanowiący załącznik do Zarządzenia.

§ 4. Wykonanie zarządzenia powierza się Dyrektorowi Biura Kultury Urzędu m.st. Warszawy.

§ 5. Zarządzenie podlega publikacji w Biuletynie Informacji Publicznej Miasta st. Warszawy.

§ 6. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Prezydent
Miasta Stołecznego Warszawy
Rafał Trzaskowski

Regulamin organizacji i działania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy[73]

§ 1. Regulamin określa organizację i zasady działania Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy, zwanego dalej „Zespołem".

§ 2. 1. W skład Zespołu wchodzą:
1) Przewodniczący,
2) Wiceprzewodniczący,
3) członkowie,
4) Sekretarz.

2. Członków zespołu powołuje Prezydent m.st. Warszawy na okres 3 lat.
3. Członkostwo zespołu ustaje na skutek:
1) odwołania przez Prezydenta m.st. Warszawy,
2) rezygnacji członka,
3) upływu okresu, na który członek został powołany.

§ 3. 1. Przewodniczącego Zespołu wskazuje Prezydent m.st. Warszawy spośród członków Zespołu.

2. Wiceprzewodniczącego wybierają członkowie Zespołu spośród członków Zespołu na pierwszym posiedzeniu Zespołu w głosowaniu jawnym zwykłą większością głosów.

3. Sekretarzem Zespołu jest wyznaczony pracownik Biura Kultury Urzędu m.st. Warszawy wskazany przez Dyrektora tegoż Biura.

§ 4. 1. Pracami Zespołu kieruje jego Przewodniczący.

2. Do zadań Przewodniczącego należy w szczególności:

---

[73] Załącznik do zarządzenia nr 169/2020 Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 10 lutego 2020 r.

1) przewodniczenie obradom Zespołu;
2) ustalanie porządku obrad Zespołu;
3) reprezentowanie Zespołu na zewnątrz;
4) zapraszanie na posiedzenia Zespołu osób niebędących jego członkami.

3. Wiceprzewodniczący pełni obowiązki Przewodniczącego w przypadku nieobecności Przewodniczącego na posiedzeniu lub w razie innej przyczyny uniemożliwiającej Przewodniczącemu osobiste wykonywanie jego funkcji. W przypadku nieobecności Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego obowiązki na danym posiedzeniu pełni wskazany przez Przewodniczącego członek Zespołu.

4. W celu realizacji określonych zadań, Zespół może powołać grupę ekspertów z działem zewnętrznych ekspertów, określając w formie uchwały ich skład i sposób działania.

§ 5. 1. Zespół obraduje na posiedzeniach.

2. Posiedzenia Zespołu odbywają się raz na kwartał lub w miarę potrzeb, jednak nie częściej niż 10 razy w ciągu roku.

3. Posiedzenia Zespołu mogą mieć charakter otwarty lub zamknięty.

4. Na wniosek Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego lub 2 członków Zespołu do udziału w posiedzeniach Zespołu mogą być zapraszane osoby niebędące członkami Zespołu.

§ 6. 1. Posiedzenia Zespołu zwołuje Przewodniczący z inicjatywy własnej albo na wniosek Prezydenta m.st. Warszawy lub co najmniej 2 członków Zespołu.

2. Zawiadomienia o posiedzeniu Zespołu wraz z porządkiem obrad przekazuje się członkom Zespołu oraz osobom, o których mowa w § 5 ust. 4, co najmniej na 7 dni przed terminem posiedzenia.

3. Posiedzenie Zespołu prowadzi i zamyka Przewodniczący Zespołu.

4. Zespół na posiedzeniu zatwierdza porządek obrad.

5. W uzasadnionych przypadkach Zespół może uzupełnić bądź zmienić porządek obrad.

§ 7. Do zadań Zespołu należy:

1) współpraca z Biurem Kultury Urzędu m.st. Warszawy w identyfikowaniu instytucji, stowarzyszeń, fundacji, badaczy i praktyków kultury zajmujących się badaniem i dokumentowaniem zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy;
2) rekomendowanie Prezydentowi m.st. Warszawy rozwiązań systemowych i instytucjonalnych zapewniających realizację celów Konwencji

UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018) w m.st. Warszawie;

3) współpraca z właściwymi biurami m.st. Warszawy, dzielnicami oraz organami urzędów dzielnic, instytucjami kultury, ośrodkami badawczymi, akademickimi i organizacjami pozarządowymi w określaniu i identyfikowaniu różnych elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego, znajdującego się na terenie m.st. Warszawy;
4) działanie w myśl Zasad etycznych dotyczących ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego przyjętych przez UNESCO w 2015 roku, zwłaszcza zapewnienia inkluzywnej współpracy z różnorodnymi społecznościami, grupami oraz jednostkami w zarządzaniu ich niematerialnym dziedzictwem kulturowym związanym z miastem stołecznym Warszawa;
5) rekomendowanie rozwiązań i programów edukacyjnych, mających na celu poszanowanie i promowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy;
6) rekomendowanie wsparcia inicjatyw badawczych w zakresie niematerialnego dziedzictwa kulturowego miasta oraz zlecania analiz i dodatkowych opracowań na potrzeby pracy Zespołu;
7) współpraca międzynarodowa z właściwymi gremiami działającymi w poszczególnych miastach na całym świecie w celu wymiany doświadczeń w zakresie przyjętych rozwiązań w obszarze ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego na terenach zurbanizowanych;
8) wspieranie merytoryczne wniosków dotyczących dziedzictwa niematerialnego m.st. Warszawy o wpis na Krajową Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego bądź na Krajowy Rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

§ 8. 1. Stanowiska, apele, opinie, petycje i rekomendacje w sprawach należących do zakresu działania Zespołu wyrażane są w formie uchwał Zespołu.

2. Uchwały Zespołu zapadają zwykłą większością głosów w głosowaniu jawnym.

3. Z zastrzeżeniem ust. 4 poniżej, każdy z członków Zespołu dysponuje jednym głosem.

4. W przypadku równej liczby głosów „za" i „przeciw" głos decydujący ma Przewodniczący.

5. Uchwały Zespołu podpisuje Przewodniczący.

6. Rejestr uchwał Zespołu prowadzi Biuro Kultury.

7. Członek Zespołu ma możliwość upoważnienia do głosowania w jego imieniu innego członka Zespołu na podstawie upoważnienia w formie pisemnej, także elektronicznej przesłanego na adres Biura Kultury.

§ 9. 1. Z posiedzenia Zespołu sporządzane jest sprawozdanie, które podpisuje Przewodniczący Zespołu. Sprawozdanie powinno zawierać porządek dzienny, nazwiska i imiona obecnych członków Zespołu, zwięzły przebieg obrad i powzięte ustalenia.

2. Sprawozdanie z posiedzeń i dokumentację pracy Zespołu przechowuje Biuro Kultury Urzędu m.st. Warszawy.

3. Członkowie Zespołu mogą wnosić uwagi do sprawozdania z posiedzenia w terminie 7 dni od dnia jego przekazania.

§ 10. 1. Członkowie Zespołu, będący pracownikami Urzędu m.st. Warszawy, Radni m.st. Warszawy i pracownicy instytucji kultury, dla których organizatorem jest m.st. Warszawa, za udział w pracach Zespołu nie pobierają wynagrodzenia.

2. Członkowie Zespołu, niebędący pracownikami Urzędu m.st. Warszawy, Radnymi m.st. Warszawy i pracownikami instytucji kultury, dla których organizatorem jest m.st. Warszawa, za udział w posiedzeniach Zespołu otrzymują wynagrodzenie na podstawie umowy cywilnoprawnej, przy czym wynagrodzenie za udział w jednym posiedzeniu dla członka lub Wiceprzewodniczącego Zespołu wyniesie 400,00 zł brutto (słownie: czterysta złotych), dla Przewodniczącego Zespołu zaś wyniesie 700,00 zł brutto (słownie: siedemset złotych) oraz otrzymują zwrot kosztów podróży jeśli zamieszkują poza Warszawą, o ile podróż odbywa się środkami komunikacji publicznej (pociąg 2 klasy, z wyłączeniem samolotu) na podstawie biletu podróży lub faktury jego zakupu. Wyżej wymienionym Członkom Zespołu poza posiedzeniami Zespołu mogą być zlecane dodatkowe ekspertyzy, opracowania, analizy, badania, które będą realizowane na podstawie odrębnych umów cywilnoprawnych.

§ 11. Prezydent m.st. Warszawy może zmieniać skład osobowy Zespołu, w szczególności może odwoływać jego członków oraz powoływać nowych.

§ 12. Dyrektorzy Biur Urzędu m.st. Warszawy, kierownicy jednostek organizacyjnych m.st. Warszawy oraz dyrektorzy instytucji, dla których m.st. Warszawa jest organizatorem współpracują z Zespołem, w szczególności przekazując mu niezbędne informacje i dane.

§ 13. 1. Obsługę informacyjną, organizacyjną i biurową Zespołu zapewnia Biuro Kultury.

2. Biuro Kultury zapewnia warunki organizacyjne i finansowe związane z obsługą pracy Zespołu.

Zasady etyczne dotyczące ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2015 roku

1. Główną rolę w ochronie własnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny odgrywać wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki.
(...)
4. Transparentna współpraca, dialog, negocjacje i konsultacje powinny towarzyszyć wszelkim działaniom podejmowanym w ramach współpracy między wspólnotami, grupami i jednostkami, które tworzą, pielęgnują, zachowują i przekazują niematerialne dziedzictwo kulturowe. Współpraca może być podejmowana jedynie po uzyskaniu ich uprzedniej, dobrowolnej, stałej i świadomej zgody.
(...)
7. Wspólnoty, grupy i jednostki, które tworzą niematerialne dziedzictwo kulturowe, powinny korzystać z ochrony swoich interesów moralnych i materialnych, wynikających z tego dziedzictwa, a zwłaszcza z jego wykorzystywania, badania, dokumentowania, promowania lub adaptacji przez członków wspólnot lub osoby trzecie.

Artykuł 2 Konwencji UNESCO z 2003 roku

1. „Niematerialne dziedzictwo kulturowe" oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami, jednostkami, oraz zasadom zrównoważonego rozwoju.
2. „Niematerialne dziedzictwo kulturowe", w rozumieniu ustępu 1, przejawia się między innymi w następujących dziedzinach:
a) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
b) sztuki widowiskowe;
c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Niniejsza publikacja zawiera zbiór podstawowych dokumentów związanych z ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które funkcjonują w obiegu międzynarodowym i krajowym. Większość dokumentów międzynarodowych została po raz pierwszy przetłumaczona na język polski. Celem publikacji jest upowszechnienie w środowisku polskich badaczy i praktyków dziedzictwa kulturowego wiedzy na temat prawnego ekosystemu Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Drugie, zaktualizowane wydanie ukazuje się z okazji 20-lecia wejścia Konwencji w życie w 2006 roku i 15-lecia jej wdrażania w Polsce (od ratyfikacji w 2011 roku). Prezentowany zbiór wypełnia istotną lukę w polskiej literaturze na temat UNESCO, dziedzictwa kulturowego, a zwłaszcza niezwykle dynamicznie rozwijających się badań wokół problematyki niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Poprzedza go wprowadzenie, opisujące międzynarodowe konteksty oraz polskie doświadczenia w zakresie wdrażania Konwencji UNESCO z 2003 roku.

Hanna Schreiber – dr hab., prof. ucz. na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. Badaczka roli kultury i dziedzictwa kulturowego w prawie międzynarodowym i stosunkach międzynarodowych. Współautorka ekspertyz wdrażających Konwencję UNESCO z 2003 roku w Polsce dla Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2011, 2012); członkini i wiceprzewodnicząca Rady ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego przy MKiDN, jak również przewodnicząca Grupy Roboczej ds. Prawnych i Strategii Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego tejże Rady (2013–2018). Współautorka i koordynatorka prac prowadzonych na zlecenie MKiDN nad wnioskiem o wpisanie szopkarstwa krakowskiego na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO (2018). Członkini Rady Naukowej Stowarzyszenia Twórców Ludowych i jego reprezentantka na forach UNESCO. Globalna facylitatorka UNESCO ds. Konwencji z 2003 roku. Przewodnicząca Zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego Warszawy powołanego przy Prezydencie m.st. Warszawy (od 2020 roku). Od 2024 roku kierowniczka Katedry UNESCO ds. publicznych i globalnych procesów zarządzania niematerialnym dziedzictwem kulturowym na Uniwersytecie Warszawskim.

KATEDRA UNESCO DS. PUBLICZNYCH I GLOBALNYCH PROCESÓW ZARZĄDZANIA NIEMATERIALNYM DZIEDZICTWEM KULTUROWYM
UNIWERSYTET WARSZAWSKI, POLSKA

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Warszawski

ISBN 978-83-235-7312-8